

Michal Petras

Jindřich Hůrka

Martina Novopacká

Charakteristiky odsouzených v českých věznicích v čase

Deskriptivní studie

Poděkování

Děkujeme našemu bývalému kolegovi Mgr. Františku Drahému za jeho dlouholeté úsilí, péči a práci, které věnoval při vývoji a rozvoji nástroje SARPO, jeho zavedení do praxe, organizaci školení, lektorování vězeňských odborníků a související výzkumné činnosti.

Za spolupráci při zavedení nástroje SARPO do praxe ve Vězeňské službě ČR a dalším rozvoji dále děkujeme všem našim blízkým kolegům v pracovních a poradních týmech v průběhu uplynulých let.

Chceme poděkovat našim dlouholetým externím spolupracovníkům doc. PhDr. Jiřímu Buriánkovi, CSc., a Mgr. Zuzaně Podané, Ph.D., za jejich expertní výzkumnou práci při vývoji a rozvoji nástroje SARPO.

Poděkování věnujeme všem našim kolegům ve Vězeňské službě, kteří nástroj SARPO používají ve svojí každodenní praxi a přinášejí výstupy pro další procesy v zacházení s odsouzenými.

Velký dík patří Mgr. Viktorii Paloušové, Ph.D., a PhDr. Martině Novopacké, Ph.D., za celkovou finální korekturu textu, kapitol, zejména u tabulek a grafů, odkazů a vyjmenované literatury.

Děkujeme vřele našemu dlouholetému souputníku, drahému kolegovi Vaškovi za úvodní slovo.

Publikace neprošla jazykovou korekturou.

© Michal Petras, Jindřich Hůrka, Martina Novopacká

Obálka © Jindřich Hůrka

© Vězeňská služba České republiky 2025

ISBN – 978-80-908581-8-3

ÚVODNÍ SLOVO

Když byl v roce 2012 - po mnohaletém vývoji a rozvážných přípravách - do českého vězeňství zaveden prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb SARPO (Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených), nebyl přijat jen s bezvýhradným nadšením. Někteří vězeňští odborní zaměstnanci se obávali, že nástroj bude omezovat jejich profesní úsudek a samoučelně redukovat komplexní lidské projevy a chování na čísla a grafy. Jiní kritici upozorňovali, že přílišná závislost na algoritmech může vést k nepřímé diskriminaci a že falešně pozitivní i falešně negativní výsledky mohou mít nepředvídatelné dopady na průběh výkonu trestu odsouzených a jejich budoucnost.

Hlavní architekti a školitelé nástroje (Michal Petras, Jindřich Hůrka, František Drahý) i expertní výzkumný tým z Katedry sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (doc. Jiří Buriánek, dr. Zuzana Podaná) si těchto námitek byli po celou dobu dobře vědomi. Důkazem jejich důsledného mravenčího cizelování jsou i výsledky opakovaných validizačních studií, které ověřily, že nástroj SARPO se značnou přesností měří to, co má měřit, a jeho použití v praxi je spolehlivé a oprávněné.

Dnes je nástroj SARPO – alespoň jsem o tom sám přesvědčen – všeobecně přijímán jako sice ne dokonalá, ale doposud nejvíce transparentní, validní a spolehlivá metoda, jakou kdy v českých věznicích byly zjišťovány charakteristiky odsouzených a na jejich základě doporučováno vhodné odborné zacházení. Vnesla do rozhodování o odsouzených více konzistence při zachování rozumné míry subjektivního („klinického“) úsudku jednotlivých hodnotitelů. A umožnila srozumitelným jazykem přizpůsobit intervence odsouzeným podle velikosti zjištěných rizik, zaměřit se na jejich potřeby související s trestnou činností a upravovat programy podle jejich motivace či kognitivních schopností. Tedy vlastně zavést do praxe tři hlavní principy efektivních intervencí, jak je formulovali James Bonta a Don Andrews ve svém „Modelu RNR“ (Andrews & Bonta, 2010), kterým se dosud inspirovali vyspělé vězeňské systémy.

Vedle tohoto hlavního poslání nástroje SARPO je právě tak důležité být v neustálém kontaktu se stálými i proměnlivými charakteristikami populace osob vykonávajících nepodmíněný trest odnětí svobody a „držet prst na tepu doby“. První deskriptivní studie (2018) pracovala s daty z Komplexních zpráv SARPO z období let 2012 - 2017 od téměř 28 000 odsouzených. V této druhé studii nad daty z let 2018 - 2023 se autorům podařilo analyzovat údaje od více než 42 000 odsouzených. Takový soubor dat je zcela ojedinělý a jedinečný – nejen v českém, ale i v mezinárodním kontextu!

Vedle samotné aktualizace dat autoři věnovali zvláštní péči i jejich interpretaci a v jednotlivých částech i cennému porovnání obou souborů. Prostý popis charakteristik tak obohatili o kontext vývoje celé dekády jako možného východiska pro formulaci budoucích strategií odborného zacházení a trestní politiky vůbec. V tomto směru publikace dalece překračuje svůj vlastní stín a naznačuje možnosti dalšího rozvoje. Jednou třeba i směrem k navazujícímu nástroji, podobně univerzálnímu jako SARPO, který bude umět zaznamenat, jak se mění charakteristiky a rizika odsouzených před a po absolvování vězeňských programů.

Publikaci přeji, aby byla vyhledávaným zdrojem a povzbuzující inspirací praktikům, výzkumníkům i těm, kteří činí obtížná rozhodnutí ve veřejném prostoru – zkrátka všem, kteří se svůj talent a píli rozhodli zasvětit rozvoji a ochraně naší společnosti. Ať je za tímto účelem čtena, citována a užívána.

Autorům a jejich spolupracovníkům přeji, ať je neopouští jejich buldočí vytrvalost a síla, bez které by tuto výjimečnou studii nevytvořili. A ať si zachovají naději a víru, z níž pro naši práci a zájem čerpáme my, vděční čtenáři a uživatelé.

PhDr. Václav Jiříčka, Ph.D.

vedoucí psycholog Vězeňské služby ČR

Obsah

ÚVOD	9
Východiska a kontext	12
1. STATICKÉ FAKTORY	16
1.1. Trestní minulost.....	17
1.1.1. Celkový počet záznamů v opisu evidence Rejstříku trestů fyzických osob.....	17
1.1.2. Kolikrát byl odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně.....	20
1.1.3. Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody (s dohledem)	22
1.1.4. Obecně prospěšné práce	23
1.1.5. Domácí vězení.....	26
1.1.6. Peněžitý trest	27
1.1.7. Nepodmíněné tresty odnětí svobody	28
1.1.8. Podmíněné propuštění	29
1.1.9. Další významné ukazatele Trestní minulosti.....	32
1.2. Způsobená újma	37
1.3. Aktuální trestná činnost.....	38
1.3.1. Typ věznice.....	40
1.3.2. Uložené další druhy trestů a ochranných opatření	41
1.4. Shrnutí statického rizika.....	43
2. RIZIKO ÚJMY	45
2.1. Analýza trestného činu	45
2.1.1. Popis a okolnosti trestného činu	45
2.1.2. Oběť.....	48
2.2. Újma.....	49
2.2.1. Spouštěcí mechanismy	50
2.3. Zhodnocení pravděpodobnosti rizika újmy.....	53
3. DYNAMICKÉ FAKTORY	59

3.1. Bydlení	59
3.1.1. Popis situace	60
3.1.1.1. Okruh osob, se kterými před výkonem trestu odsouzený sdílel místo bydlení	61
3.1.2. Rizika	62
3.1.2.1. Výpočet rizika	64
3.2. Zaměstnání	66
3.2.1. Popis situace	66
3.2.1.1. Úřad práce ČR	68
3.2.1.2. Invalidita	68
3.2.1.3. Péče o osobu	69
3.2.2. Rizika	70
3.2.2.1. Výpočet rizika	72
3.3. Finance	76
3.3.1. Popis situace	76
3.3.1.1. Příjmy z výkonu práce a pojištění	76
3.3.1.2. Podmíněné zdroje příjmu	77
3.3.1.3. Žádné zdroje příjmů	78
3.3.2. Rizika	78
3.3.2.1. Výpočet rizika	80
3.4. Rodina a sociální kontakty	83
3.4.1. Popis situace	83
3.4.1.1. Cizinec	83
3.4.1.2. Rodinný stav	84
3.4.1.3. Děti	85
3.4.1.4. Sociální zázemí	86
3.4.1.5. Doklad totožnosti	86
3.4.2. Rizika	87

3.4.2.1. Výpočet rizika	88
3.5. Vzdělání a výchova	92
3.5.1. Popis situace	92
3.5.1.1. Znalost češtiny u cizinců	92
3.5.1.2. Znalost dalších jazyků	94
3.5.1.3. Vzdělání.....	94
3.5.1.4. Výchova.....	96
3.5.1.5. Sociálně patologické jevy vyskytující se v průběhu dětství.....	98
3.5.2. Rizika	101
3.5.2.1. Výpočet rizika	103
3.6. Závislosti	106
3.6.1. Popis situace	106
3.6.1.1. Má problémy s užíváním alkoholu, nealkoholových drog, hazardním hraním	106
3.6.1.2. Jaké drogy užíval.....	107
3.6.1.3. Počátek pití alkoholu/užívání nealkoholových drog/hazardní hraní – věk ...	109
3.6.1.4. Délka problému působícího pití alkoholu/užívání nealkoholových drog/hazardní hraní	110
3.6.1.5. Alkohol/nealkoholové drogy/hazardní hraní vnímá jako problém.....	112
3.6.1.6. Počátek vnímání užívání alkoholu/užívání nealkoholových drog/hazardní hraní jako problém - věk.....	113
3.6.1.7. Jaké drogy užívá.....	113
3.6.1.8. Charakter pití/užívání/hazardního hraní	116
3.6.1.9. Stádium pití/užívání/hazardního hraní	116
3.6.1.10. Četnost pití/užívání/hazardního hraní	117
3.6.1.11. Drogy si někdy aplikoval injekčně	119
3.6.1.12. Užíval společnou jehlu	119
3.6.1.13. Má problémy s jinou drogou nebo návykovým chováním.....	120

3.6.1.14. Absolvování léčby	120
3.6.1.15. Kouření.....	124
3.6.2. Rizika	125
3.6.2.1. Výpočet rizika	127
3.7. Osobnost a chování	130
3.7.1. Popis stavu před nástupem do výkonu trestu	130
3.7.1.1. Aktuální psychický stav	130
3.7.1.2. Psychická porucha.....	131
3.7.1.3. Výrazně snížené mentální schopnosti	132
3.7.1.4. V minulosti se léčil v souvislosti s duševními potížemi.....	132
3.7.1.5. Traumatizace v dětství.....	133
3.7.1.6. Vybrané projevy maladaptivního chování.....	134
3.7.2. Rizika	135
3.8. Shrnutí dynamického rizika	139
4. CELKOVÝ PŘEHLED RIZIK	142
5. MOTIVACE K ŘEŠENÍ OBJEKTIVNĚ ZJIŠTĚNÝCH RIZIK.....	145
6. PROTEKTIVNÍ FAKTORY	149
7. CELKOVÉ SHRUTÍ.....	152
ZÁVĚR.....	157
Prameny.....	158
English summary.....	160
O autorech	162

ÚVOD

V roce 2018 byla publikována deskriptivní studie s názvem *SARPO – Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*, která představila vězeňskou populaci odsouzených jako celek (dále jen „studie SARPO 2018“¹) ve vazebních věznicích a věznicích (dále jen „věznicích“). Celkový soubor tvořil 27 880 odsouzených, u kterých byla zpracována Komplexní zpráva v období od roku 2012 do roku 2017. Studie SARPO 2018 sledovala odsouzené především optikou hodnocení kriminogenních rizik a potřeb prostřednictvím nástroje SARPO², který byl vyvinut jako prediktivní nástroj sloužící k hodnocení míry pravděpodobnosti opětovného odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Nástroj SARPO se u Vězeňské služby ČR využívá od roku 2012 jako oficiální metoda ke zpracování Komplexní zprávy o odsouzeném. Komplexní zpráva³ slouží především jako základní přehled o rizikovém profilu odsouzeného a jako podklad pro vytvoření jeho individuálního programu zacházení pro samotný výkon trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“).

Od vydání první studie uplynula řada let a některé věci se zákonitě mění. Změnila se také v průběhu času vězeňská populace? To je otázka, na kterou bychom chtěli poskytnout odpověď v následující druhé studii (dále jen „studie SARPO 2025“). Tato publikace obsahuje statistickou deskripci vězeňské populace na území České republiky, a zároveň přináší kvalitativní interpretaci těchto výsledků z pohledu samotné vězeňské praxe v okamžiku, kdy došlo k výraznějšímu posunu naší cílové skupiny. Srovnání obou studií umožňuje používání stále stejného nástroje SARPO s neměnnou strukturou a podobná velikost vzorku odsouzených.

Pro porovnání cílových skupin jsme použili skupinu odsouzených ve studii SARPO 2025, u kterých došlo v letech 2018–2023 ke zpracování komplexní zprávy prostřednictvím nástroje SARPO. Vstupní Komplexní zpráva se vždy zpracovává v průběhu pobytu odsouzených osob na nástupním oddíle. V případě nově uložených trestů se Komplexní zpráva nově aktualizuje. V některých situacích se zdrojem dat stávaly vstupní Komplexní zprávy, v jiných situacích zase průběžně aktualizované Komplexní zprávy. Pro náš popis jsme využili vždy nejaktuálnější Komplexní zprávy, a to jak z hlediska chronologického, tak z hlediska obsahového.

¹ Internetový odkaz na studii SARPO 2018: [sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf](#)

² Název SARPO je akronymem počátečních písmen názvu Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených.

³ Zákon č. 169/1999 Sb., ustanovení § 41 Program zacházení (2) Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný.

Deskriptivní analýza ve studii SARPO 2025 byla provedena na celkovém souboru vězeňské populace k datu exportu ($n = 42\,584$). Dílčí analýzy však nepracují vždy s plným rozsahem tohoto souboru, protože některé ukazatele se vztahují pouze k části populace nebo nejsou k dispozici údaje pro všechny osoby. Z tohoto důvodu je u jednotlivých grafů a tabulek vždy uvedena velikost příslušného analyzovaného souboru (n), tj. počet případů, z nichž je daný výsledek vypočten.

Publikace obsahuje sedm kapitol. První kapitola obsahuje výsledky zpracování statických faktorů, druhá výsledky zpracování dynamických faktorů a součástí jsou dílčí shrnutí statických a dynamických rizik. Třetí kapitola shrnuje výstupy ze zpracování protektivních faktorů, čtvrtá potom celkový přehled všech dynamických rizik. Pátá kapitola pojednává o motivaci k řešení objektivně zjištěných rizik, šestá o protektivních faktorech a sedmá kapitola představí celkové shrnutí výsledků.

Základním cílem nové publikace tedy zůstává popis charakteristiky naší vězeňské populace. Tento zacílený přístup optikou každodenního analyticko-diagnostického nástroje, nesnažící se postihnout heterogenitu vězňů z co nejvíce úhlů a za každou cenu pro představení co nejkompaktnějšího obrázku, považujeme za výhodu. Výstupy, které v publikaci nabízíme, jsou konzistentní a mají svoji informační hodnotu o osobách vykonávající nepodmíněný trest odnětí svobody. V druhém sledu mohou poznatky sloužit jako východisko pro úvahy o možnostech a hranicích zacházení s odsouzenými ve smyslu snižování jejich identifikovaných rizik a posilování jejich psychosociálních a dalších dovedností v rámci osobní pozitivní změny a osobnostního růstu.

Východiska a kontext

Jak již bylo zmíněno, nástroj SARPO se používá aktivně a nepřetržitě ve Vězeňské službě od roku 2012. Je důležité představit tento nástroj, jeho obsah, výstupy, v jakém prostředí a kdo s ním pracuje. Nicméně toto vše včetně jeho vzniku, vývoje, základní filosofie, definic, vymezení pojmů, popisu jednotlivých částí struktury, metodologického přístupu, datových zdrojů, výpočtu rizik, a validizace na českou populaci zahrnuje Teoretická část první studie SARPO 2018 v úvodu publikace. Zde čtenář na více než 20 stránkách může získat dobrý přehled o konstrukci, formě a obsahu poměrně robustního nástroje, jenž obsahuje přes 1000 položek. Proto se nechceme zde opakovat a odkazujeme na případné vyhledání těchto informací v první studii, která je dobře dohledatelná na internetu (viz poznámka pod čarou č. 1).

Nicméně je třeba se přece jen zastavit u oblasti validity a spolehlivosti dat. Konstrukce výpočtu rizik v nástroji SARPO má svůj jednoznačný metodologický objektivní a subjektivní postup a definované výstupy. Jde o práci, jejíž vytvoření a ověření trvalo týmu spolu s externími výzkumníky léta. Průběh a vše podstatné je zachyceno ve dvou přehledových člancích před⁴ a po⁵ implementaci nástroje SARPO do praxe. Dále spolehlivost vkládaných dat byla v minulosti několikrát ověřována opakovaným výzkumným testováním. Statické faktory prošly třemi validacemi v letech 2012–2015⁶ a k validaci dynamických faktorů došlo v letech 2015 až 2017⁷. Testování vhodně ověřilo a upřesnilo prediktivní sílu nástroje SARPO, která vyjadřuje pravděpodobnost selhání při opětovném porušení zákona v podobě nového uvěznění a při překonávání překážek v rámci přípravy na život po propuštění.

Kriminální a trestní realita je samozřejmě pestrá – využití empirických a získaných penitenciárních dat v praxi zachycuje esej⁸ s popisem jejich spolehlivosti a objektivitou, jakož i jejich výstupy a využitelnosti. Důraz je položen nikoliv na suchá čísla, nýbrž na interpretaci vyhodnocení jednotlivých rizik a dalších výstupů. Na této interpretaci se každodenně podílejí desítky a stovky pracovníků příslušných funkcí ve 34 věznicích při zpracovávání jedinečných příběhů odsouzených. Tím vzhledem k vrstevnatosti výstupů z nástroje SARPO vzniká barvitý

⁴ Petras, M., Jiříčka, V., Hůrka, J., Netočný, M., Podaná, Z., & Buriánek, J. (2010). *Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele*. Trestněprávní revue, 9 (1), s 283–290.

⁵ Jiříčka, V., M., Podaná, Z., Petras, M., & Hůrka, J. (2014). *Prediction of Offending: SARPO – The Czech Tool for Assessment of Offenders' Criminogenic Risk and Needs*. Journal of Criminology

⁶ Buriánek, J., & Podaná, Z. (2015). *SARPO Analýza statických faktorů hodnotícího nástroje*. Praha: bez vydavatele.

⁷ Buriánek, J., Podaná, Z., & Homolová, P. (2016). *Metodika hodnocení odsouzeného Vězeňskou službou ČR pro účely rozhodování soudu o podmíněném propuštění*. Praha: bez vydavatele.

⁸ Esej v ČKS <https://www.ceskakriminologie.cz/wp-content/uploads/2023/12/CK2021-Esej-Petras-Hurka-FIN.pdf>

a více či méně ucelený obrázek nejrůznějších podvýstupů, závěrů a pohledů týkajících se kriminogenního profilu, pozadí a potřeb jednotlivých odsouzených. Je patrné, že v realitě, která není a nikdy nemůže být ideální, nejde o jeden přístup, jednu interpretaci. Výstupy z nástroje SARPO jsou přetaveny do souboru doporučení, jak s odsouzeným v aktuálních podmínkách a možnostech prostřednictvím programového zacházení pracovat. Dále se pak rozbíhá samotný VTOS a jeho průběh se svojí proměnlivostí a různě uchopitelnou vyhodnotitelností skutečné změny odsouzeného. K té dochází mnohdy až mnohem později při opakovaných nástupech do vězení při dalších trestech.

Zpracovávat Komplexní zprávu prostřednictvím nástroje SARPO se všichni hodnotitelé učí v rámci standardizovaného čtyřdenního školení⁹, aby si osvojili metodiku a práci s nástrojem a základní interpretaci výstupů. Vytvořením a popsáním kriminogenního rizikového profilu odsouzeného se v interaktivním školení (a hlavně pak v praxi) zabývají 4 funkce: vychovatel, sociální pracovník, speciální pedagog a psycholog¹⁰. Každá funkce má ke zpracování svoji danou oblast a jednotlivé části tvoří ucelenou skládačku. Odbornou a zkušenostní erudici žádné algoritmy výpočtů rizik nenahradí. Je to samozřejmě obecnější problém, protože v penitenciární praxi se objevuje velké množství různých dat a je třeba vědět nebo docházet k rozumnému konsenzu, jak je vykládat a jak s nimi pracovat.

Předchozí text pojednávající o validaci dat, nastavování metodiky dle potřeby a školení hodnotitelů ukazuje, že v rámci stávajících podmínek udělala Vězeňská služba maximum možného, aby měla k dispozici spolehlivý, objektivní a použitelný nástroj. Otázku spolehlivosti nástroje SARPO mají jeho autoři, a zároveň i autoři publikace, Michal Petras a Jindřich Hůrka, za vyřešenou. Tito autoři, kteří stojí i za zpracováním veškeré metodiky a vznikem elektronické verze, jsou si dobře vědomi limitů nástroje a nedostatků každodenní aplikační praxe. Jistě by se dalo o leccems diskutovat. Záměrně tyto otázky zde ovšem neotevíráme.

Lze shrnout, že žádný dokonalý absolutně objektivní nástroj, zejména pro práci s kriminálními pachateli, neexistuje. Super nástroj typu křišťálové koule není k dispozici. A je to dobře, technologie nám jistě vydatně pomáhají, nicméně interpretaci lidského příběhu se vždy musí věnovat člověk – penitenciární odborník. O čem nástroj SARPO je a o čem není, bylo v této kapitole dostatečně pojednáno s odkazem na příslušnou odbornou literaturu.

⁹ V letech 2012 až 2025 bylo školícím týmem SARPO vyškolen v Akademii VS téměř 2 700 pracovníků.

¹⁰ Petras, M., Hůrka, J., & L., Rusňáková (2025). *Školící manuál SARPO*. Praha: VS tisk Pankrác

Nástroj SARPO základně staví na:

- potřebách každodenní české penitenciární praxe,
- teoretických a empirických poznatků mezinárodních studií,
- přesně definovaných zdrojích dat,
- výpočetních vzorcích opakovaně ověřených analýzou na české vězeňské populaci.¹¹

¹¹ Drápal, J., Jiříčka, V., & Raszková, T. (2021). *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer

1. STATICKÉ FAKTORY

Definice

Statické faktory jsou faktory konstantní a neměnné, popř. se mění pouze jednosměrně (např. věk odsouzeného, počet odsouzení). Výstupem vyhodnocení statických faktorů je statické riziko, které je založeno na údajích o charakteristikách trestné činnosti a uložených sankcí.

Statické faktory z větší části obsahují tzv. tvrdá data. Využívají se údaje zaznamenané v opisu Rejstříku trestů¹², rozsudkových a dalších relevantních dokumentech formalizované editovaných ve Vězeňském informačním systému. Z tohoto důvodu jsou statické faktory zpracovávány automatickými operacemi, čímž se snižuje také podíl selhání lidského faktoru.¹³ Výstupem statických faktorů je Statické riziko, reprezentující míru pravděpodobnosti selhání odsouzeného ve smyslu jeho opětovného návratu do výkonu trestu odnětí svobody.

Statické faktory se skládají ze tří základních částí:

- 1) *Trestní minulost* – obsahuje informace o počtu a druzích uložených sankcí, o úspěšnosti ukládaných alternativních sankcí, o trestné činnosti, za kterou je odsouzený poprvé odsouzen, a další významné prediktory a údaje, které doplňují kontext kriminálního chování odsouzeného.
- 2) *Způsobená újma* – obsahuje informace o jednotlivých druzích trestné činnosti se zvláštním zřetelem k úmyslné specifické trestné činnosti obsahující násilný, sexuální nebo drogový kontext.
- 3) *Aktuální trestná činnost* – obsahuje informace o aktuálně uložených sankcích a ochranných opatření, zároveň se zabývá popisem aktuální trestné činnosti.

V následujících částech se zaměříme na proměnné, které se v rámci statických faktorů postupně zpracovávají.

¹² Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Esej v ČKS <https://www.ceskakriminologie.cz/wp-content/uploads/2023/12/CK2021-Esej-Petras-Hurka-FIN.pdf>

1.1. Trestní minulost

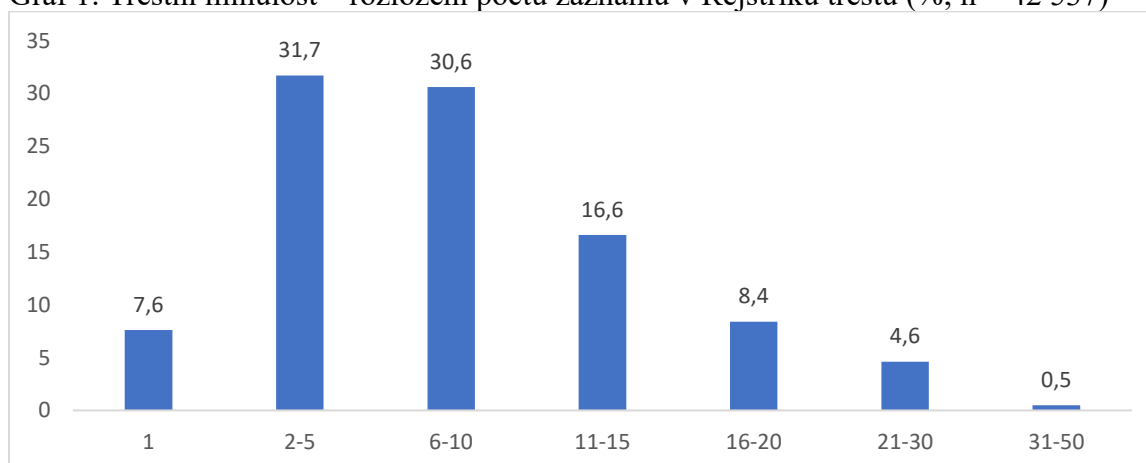
Definice

Trestní minulost reprezentuje historii ukládání vybraných druhů sankcí včetně jejich úspěšnosti. V tomto pojetí rozlišujeme trestní minulost od kriminální minulosti. Kriminální minulost sleduje historii kriminálního chování v podobě jednotlivých druhů spáchaných trestných činů.

1.1.1. Celkový počet záznamů v opisu evidence Rejstříku trestů fyzických osob¹⁴

Z celkového souboru odsouzených, u nichž byla zpracována Komplexní zpráva, bylo 99,9 % odsouzených v minulosti soudně trestáno. To znamená, že v trestní minulosti nalezneme minimálně jeden záznam soudního rozhodnutí o vině a trestu (Graf 1). Zbývajících 0,1 % odsouzených můžeme zařadit do kategorie prvotrestaných odsouzených (doposud bez předchozího záznamu v Rejstříku trestů). Oproti studii SARPO 2018 (98,6 %) došlo pouze k dalšímu nárůstu v minulosti souzených odsouzených, což dokládá skutečnost, že se ve výkonu trestu ocitají lidé výjimečně odsouzení jako prvotrestaní. Jestliže zde jsou, pak je to z důvodu závažnosti spáchané trestné činnosti a jejich důsledků. Nepřímo se tím vyvrací laicky šířená domněnka, že ve výkonu trestu se může ocitnout v podstatě každý z nás, stačí jen „málo“.¹⁵ Tato realita může poukazovat na trend ve vývoji trestních sankcí, kdy se trest odnětí svobody považuje skutečně za trest ultima ratio, tedy jako nejzazší řešení.

Graf 1: Trestní minulost – rozložení počtu záznamů v Rejstříku trestů (%; n = 42 537)

¹⁴ Jedná se o celkový počet záznamů v Rejstříku trestů, v případě cizozemských rozhodnutí se započítávají pouze ty, které byly uznány českými soudy na území České republiky.

¹⁵ Zápisky českého vězně: Co tu vlastně dělám aneb Kulečník, unesený kocour a nějaké ty čínské vázy: „Poslední roky svého života zažívám realitu světa, do které by se opravdu nikdo z vás nechtěl dostat. A kam se přitom lze dostat tak snadno. A stačí tak málo.“ <https://www.reflex.cz/clanek/zajimavosti/94143/zapisky-ceskeho-vezne-co-tu-vlastne-delam-aneb-kulecnik-uneseny-kocour-a-nejake-ty-cinske-vazy.html>

Převážně tedy ve výkonu trestu nacházíme odsouzené, kteří měli v minulosti opakovaný konflikt se zákonem. V celkovém souboru se vyskytuje dokonce 60,7 % odsouzených, u kterých je počet záznamů v Rejstříku trestů vyšší než pět. Maximální hodnota v počtu záznamů byla zaznamenána u jednoho odsouzeného s počtem 59 záznamů. Průměrně měli odsouzení 8,47¹⁶. Typický odsouzený¹⁷ měl potom sedm záznamů v Rejstříku trestů.

Statisticky signifikantní výsledky

Pokud se zaměříme na podsoubor odsouzených, kteří se dopustili v aktuálním trestném činu násilí, mají dokonce o 0,3 počtu záznamů méně než osoby, které se násilí nedopustily (Eta¹⁸ = 0,03; $p < 0,01$). Muži mají signifikantně více záznamů než ženy, Cramerovo V¹⁹ = 0,131.

¹⁶ SD (směrodatná odchylka) = 6,2.

¹⁷ Ve smyslu mediánové hodnoty.

¹⁸ Eta = koeficient síly vztahu.

¹⁹ Cramerovo V = koeficient odvozený z χ^2 testu, který vyjadřuje sílu asociace mezi dvěma kategoriálními (nominálními) proměnnými v kontingenční tabulce na škále 0 až 1.

1.1.2. Kolikrát byl odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně

Definice

Celkový počet pobytů ve výkonu trestu odnětí svobody v minulosti. Tzn., že se do celkového počtu nezapočítává aktuální pobyt ve výkonu trestu. Prvovězněný v tomto ohledu nabývá hodnoty nula.

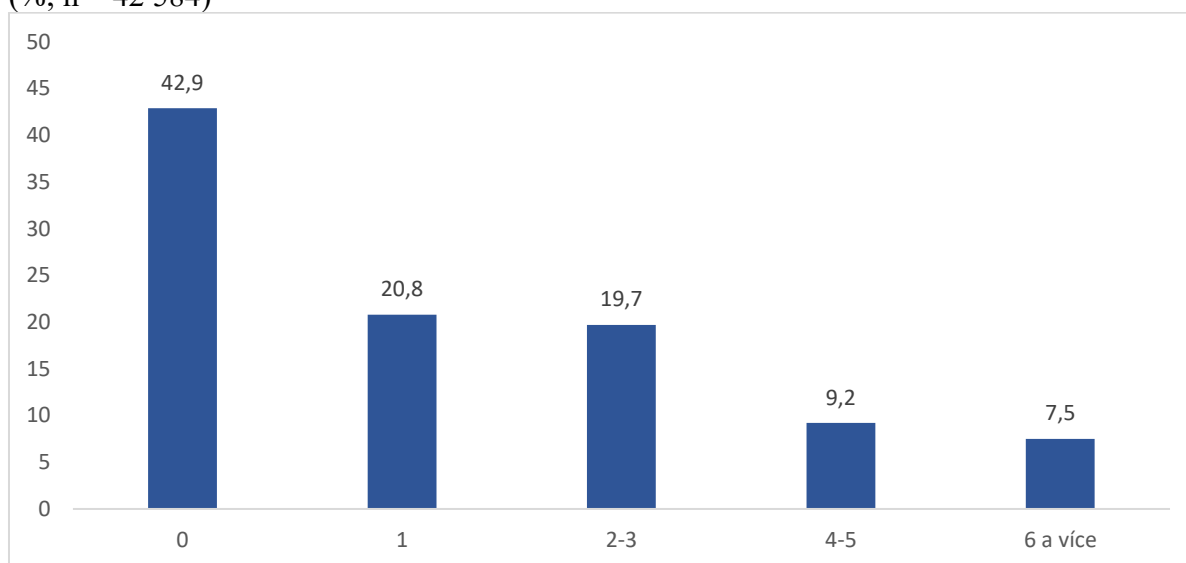
Sám o sobě ještě počet záznamů v rejstříku trestů nemusí pro odsouzené osoby značit vždy stejné riziko. Počet záznamů je jedna věc, v kolika případech se ale jednalo o nepodmíněné odsouzení, je věcí druhou. Jestliže má odsouzený větší počet záznamů, avšak záznamy obsahují alternativní sankce, u kterých se osvědčil, pak to nese jinou hodnotu, než když je záznam plný nepodmíněných trestů nebo alternativních sankcí, ve kterých se odsouzený neosvědčil. Z tohoto důvodu se hodnotí celkový počet fyzických pobytů ve výkonu trestu před aktuálním nástupem do výkonu trestu a vnímáme jej zároveň jako negativní zátěž, která vyplývá z opakovaného pobytu ve vězeňském prostředí.

Prvověznění odsouzení (poprvé ve výkonu trestu) tvoří 42,9 %, což je hodnota vyšší než ve studii SARPO 2018 (39,6 %). Průměr předchozích pobytů ve VTOS činil 1,7²⁰. Typicky má odsouzený za sebou minimálně jeden pobyt ve vězení. Maximum pobytů ve VTOS evidujeme u dvou odsouzených 27. Zatímco počet prvotrestaných osob v prostředí výkonu trestu klesá, tak počet prvovězněných naopak roste. Například z podsouboru odsouzených ve vysokém stupni zabezpečení (n = 10 537) byla téměř třetina (29,1 %) ve vězení poprvé. Když se zaměříme na odsouzené, kteří se v aktuálním trestu dopustili násilné kriminality (n = 12 682), jedná se dokonce o 42,5 % prvovězněných.

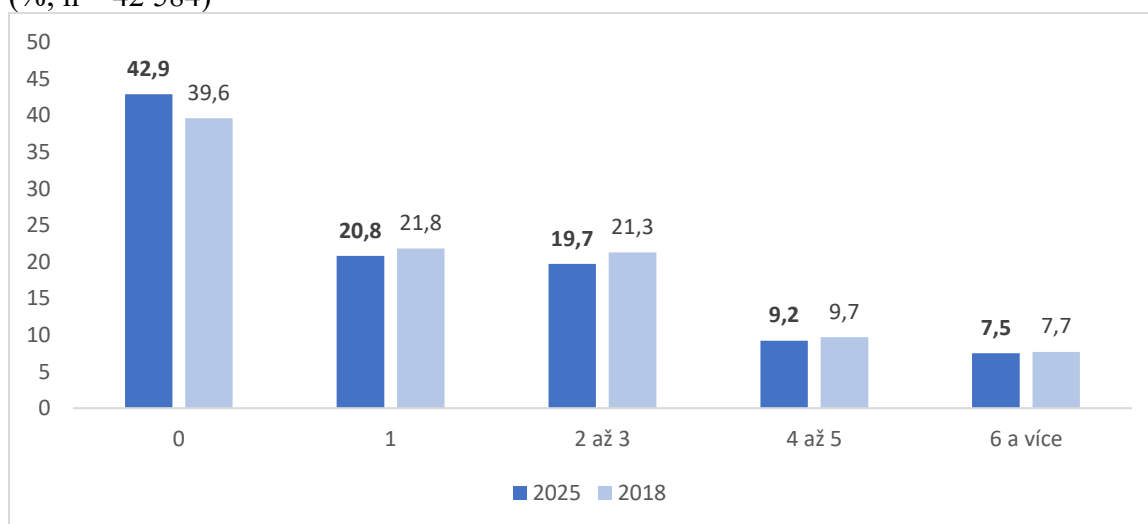
Uvedené navýšení ve studii SARPO 2025 dokladuje trend, že do výkonu trestu se dostává stále více lidí s předcházejícími četnými zkušenostmi se soudy, především s alternativními trestními sankcemi. Na druhé straně počet odsouzených (více než 7 %), kteří mají za sebou šest a více pobytů ve VTOS, se nijak výrazně nezměnil. Téměř stejnou hodnotu pozorujeme i ve studii SARPO 2018.

²⁰ SD (směrodatná odchylka) = 2,3.

Graf 2: Trestní minulost – rozložení počtu pobytů ve výkonu trestu odnětí svobody (%; n = 42 584)

Graf 3: Trestní minulost – rozložení počtu pobytů ve výkonu trestu odnětí svobody (%; n = 42 584)

Statisticky signifikantní výsledky

Podobně jako u počtu záznamů v Rejstříku trestů, také u počtu pobytů ve VTOS vidíme signifikantně nižší počet předchozích pobytů ve srovnání s nenásilnými pachateli ($\eta^2 = 0,025$; $p < 0,01$).

²¹ Eta = koeficient síly vztahu.

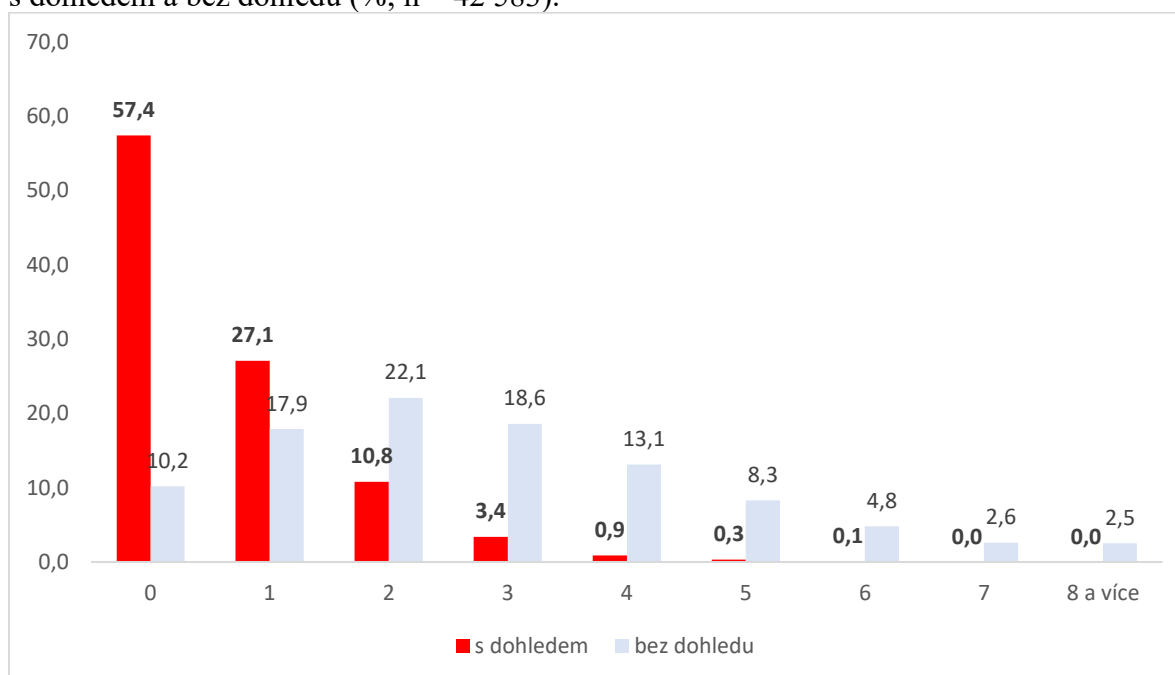
1.1.3. Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody (s dohledem)

Definice

Soud může podmíněně odložit VTOS nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.²²

Tento tradiční alternativní institut byl a je v české justice často využíván. Dokládá to i vysoké procento odsouzených, které mají s tímto druhem sankce své zkušenosti. Z grafu 4 vyplývá, že pouze 10,2 % odsouzených nemá žádnou zkušenost s podmíněným odsouzením (PO). Naopak 89,8 % již někdy k podmíněnému odsouzení došlo, přičemž téměř polovina z nich (47 %) měla rovněž uložen dohled. Celkově graf 4 ukazuje, že podmíněné odsouzení je poměrně častým typem trestu, zatímco dohled je uplatňován přibližně u necelé poloviny odsouzených, kteří mají s PO zkušenost.

Graf 4: Trestní minulost – rozložení počtu podmíněných odkladů výkonu trestu odnětí svobody s dohledem a bez dohledu (%; n = 42 583).

Průměrně mají odsouzení zkušenost s 0,6²³ podmíněným odsouzením s dohledem. Maximálně evidujeme osm předchozích podmíněných trestů bez dohledu na jednoho odsouzeného. Co se

²² Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění, ustanovení § 81 odst. 1

²³ SD (směrodatná odchylka) = 0,9.

týče předchozí zkušenosti s nepodmíněným trestem bez dohledu, tuto zkušenost mají odsouzení v průměru 2,8²⁴. Typický odsouzený má za sebou dva podmíněné tresty bez dohledu a žádný podmíněný trest s dohledem.

Bylo uvedeno, že zkušenosti s tímto druhem alternativní sankce má většina odsouzených (89,8 %), bohužel zde zaznamenáváme také vysoké procento selhání, neboť v záznamu rejstříku trestů jsou evidovány časté přeměny v nepodmíněné tresty. U 27 789 odsouzených²⁵, kteří v minulosti u podmíněného odsouzení selhali, soud alternativu přeměnil na VTOS. Celkem byla u uvedené sankce evidována vysoká míra selhání. Nutno podotknout, že výsledek se vztahuje k aktuální cílové skupině, tj. k odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody.

1.1.4. Obecně prospěšné práce

Definice

*Soud může uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za přečin; jako samostatný trest může být trest obecně prospěšných prací uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.*²⁶

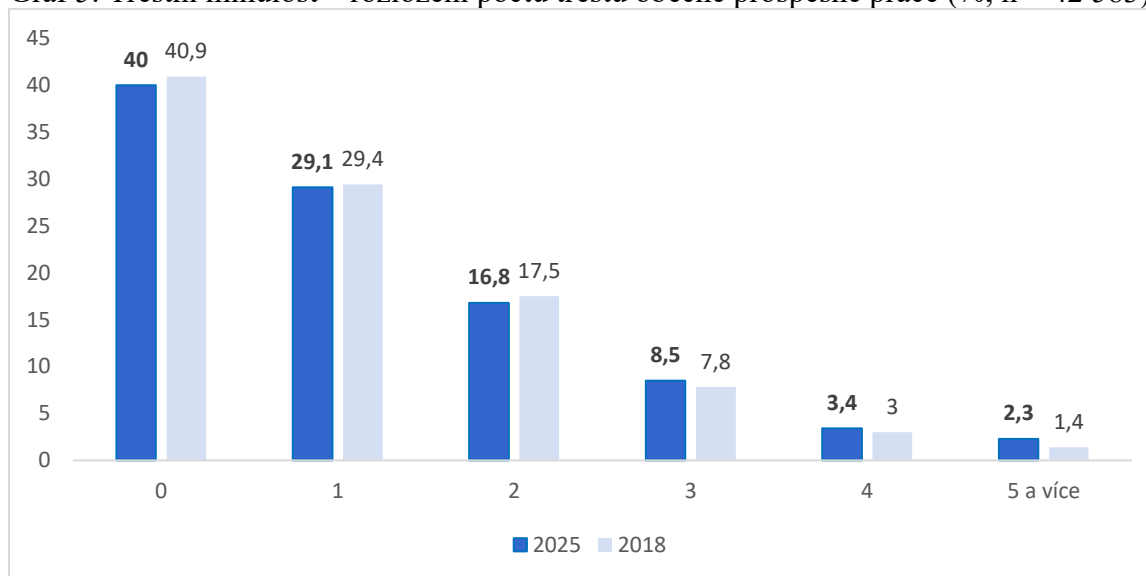
I přestože je uvedená alternativní sankce českými soudy také poměrně často využívána, graf 5 jednoznačně ukazuje, že značná část odsouzených (40 %) nemá žádnou zkušenost s trestem obecně prospěšných prací. Další větší skupina (46 %) tuto zkušenost měla maximálně jednou či dvakrát. Pouze malá část vzorku má tento trest uložen opakovaně, přičemž pět a více případů je velmi vzácných. Tento typ trestu je tedy v celkovém vzorku běžnější v mírnějších formách, bez výrazného opakování. Maximum evidujeme u jednoho odsouzeného, který má v trestní minulosti 15 trestů obecně prospěšné práce. Celkem mají zkušenost s tímto druhem uloženého trestu 60 % odsouzených, v 31 % opakovanou, což je však o osm procentních bodů méně než v roce 2018. Průměrně mají však odsouzení v trestní minulosti jeden záznam o uloženém trestu obecně prospěšné práce.

²⁴ SD (směrodatná odchylka) = 1,9.

²⁵ Z celkového počtu odsouzených, u kterých v minulosti došlo k uložení trestu podmíněného odsouzení, se jednalo o 72 % odsouzených.

²⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění, ustanovení § 62 odst. 1

Graf 5: Trestní minulost – rozložení počtu trestu obecně prospěšné práce (%; n = 42 583)

Podíl selhání je celkově nižší. Z celkového počtu odsouzených, kteří ve své minulosti měli uložen trest obecně prospěšných prací, má 61 % zkušenosti s jejich přeměnou. Převážně v nepodmíněné tresty, ale evidujeme také přeměny v peněžitý trest a trest domácího vězení.²⁷ Poslední dvě zmíněné možnosti přeměn byly do sankční politiky implementovány právními úpravami po roce 2010. Častější byla evidována přeměna nevykonaných hodin obecně prospěšných prací v peněžitý trest (0,8 %) než v trest domácího vězení (0,3 %), avšak novelou zákona v roce 2021 často nevyužívané možnosti uvedené přeměny zanikly.

²⁷ Možnost přeměny trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení a peněžitý trest, které byly zavedeny zákon č. 330/2011 Sb. a zákon č. 390/2012 Sb., zanikly novelou zákona v roce 2021.

1.1.5. Domácí vězení

Definice

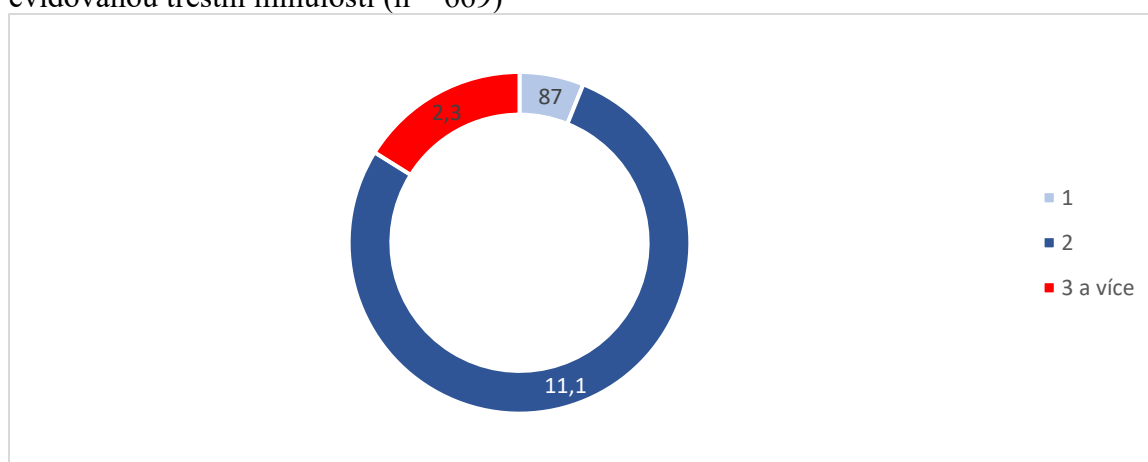
Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže

a) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu,

b) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí nebo jeho části na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.²⁸

Alternativní sankce zavedená do justiční praxe v roce 2010 byla hojně využívána především v letech 2012-15²⁹. Delší dobu však čekala na své rutinní využívání v praxi, což úzce souviselo s plánovaným, avšak ve skutečnosti se systémově nezavedeným elektronickým monitoringem, který měl vytvářet bezpečný rámec pro efektivní využití této sankce. Ze vzorku odsouzených mají zkušenost s trestem domácího vězení pouze 2 %. Z podsouboru odsouzených, kteří mají s tímto typem trestu zkušenost, je to ve většině případů (87 %) pouze jednorázová zkušenost, avšak ve zbylých 13 % došlo minimálně k jednomu dalšímu opakování uložení tohoto typu trestu. Ani podíl selhání není tak frekventovaný, z celkového počtu odsouzených se zkušeností s trestem domácího vězení, jich pouze 37 % neuspělo. Je samozřejmě otázkou, do jaké míry by hodnota selhání doznala změn za běhu funkčního elektronického monitoringu.

Graf 6: Trestní minulost – rozložení počtu vykonaných trestů domácího vězení, % z osob s evidovanou trestní minulostí (n = 669)

²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění, ustanovení § 60 odst. 1

²⁹ <https://justice.cz/web/msp/statistiky2>

1.1.6. Peněžitý trest

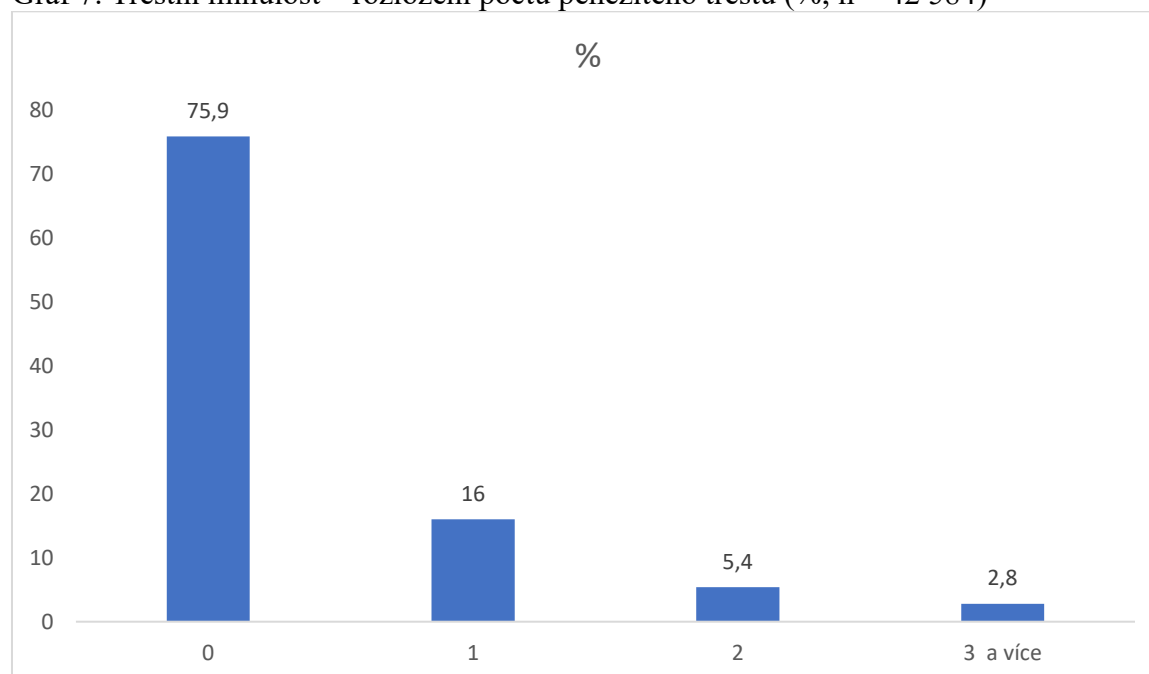
Definice

Peněžitý trest může soud uložit, jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.³⁰

Peněžitý trest byl ve studii SARPO 2018 hodnocen jako jeden z nejefektivněji ukládaných alternativ u odsouzených osob, protože vykazoval vyšší procento osvědčení.³¹ Peněžitý trest byl uložen u 24 % odsouzených, což je oproti roku 2018 nárůst o přibližně 8 %. Necelá desetina odsouzených měla s tímto typem trestu opakovanou zkušenost, přičemž maximální počet uložených peněžitých trestů v minulosti evidujeme deset. Z podsouboru osob, kterým byl v minulosti tento typ trestu uložen (n = 10 268), byl průměr 1,5.

Z tohoto počtu došlo v minulosti celkem u 33 % odsouzených k jejich přeměně. Obdobně jako v případě obecně prospěšných prací právní úpravy po roce 2010 zavedly možnosti přeměny nevykonaného peněžitého trestu v alternativní tresty domácího vězení. Zde bylo evidováno 3,3 % přeměn nebo 0,1 % obecně prospěšných prací. Obě posledně zmíněné přeměny však sdílely po roce 2021 stejný osud zániknutí, jak tomu bylo v případě obecně prospěšných prací.

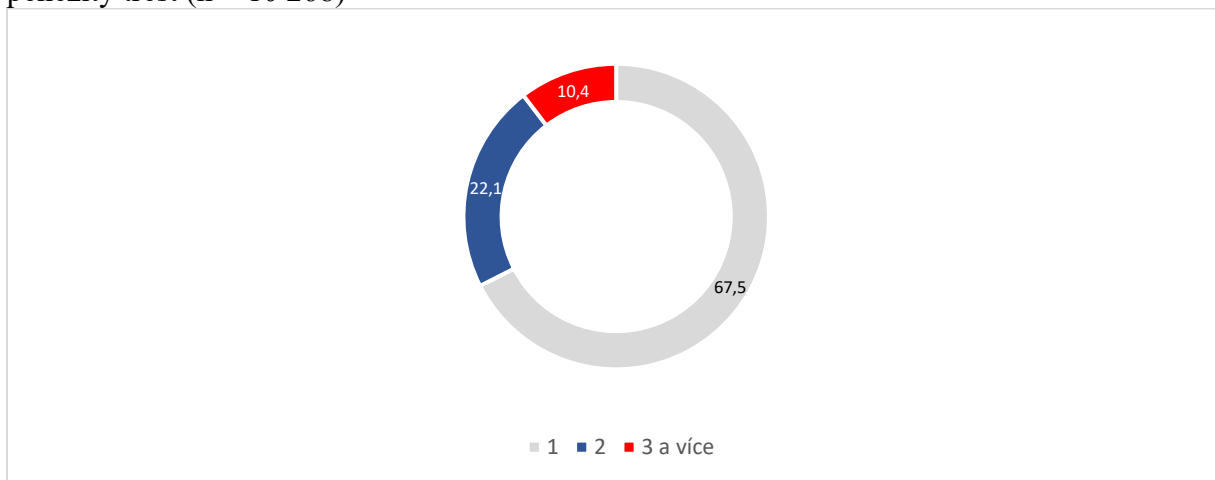
Graf 7: Trestní minulost – rozložení počtu peněžitého trestu (%; n = 42 584)

³⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění, ustanovení § 67 odst. 1

³¹ Drahý, F., Hůrka, J. & Petras, M. (2018). SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky.

Graf 7a: Trestní minulost – podskupina relevantních odsouzených, % z osob, kterým byl uložen peněžitý trest (n = 10 268)

1.1.7. Nepodmíněné tresty odnětí svobody

Definice

Nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na dvacet let, jestliže nejde o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59), ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 108) nebo o výjimečný trest (§ 54).³²

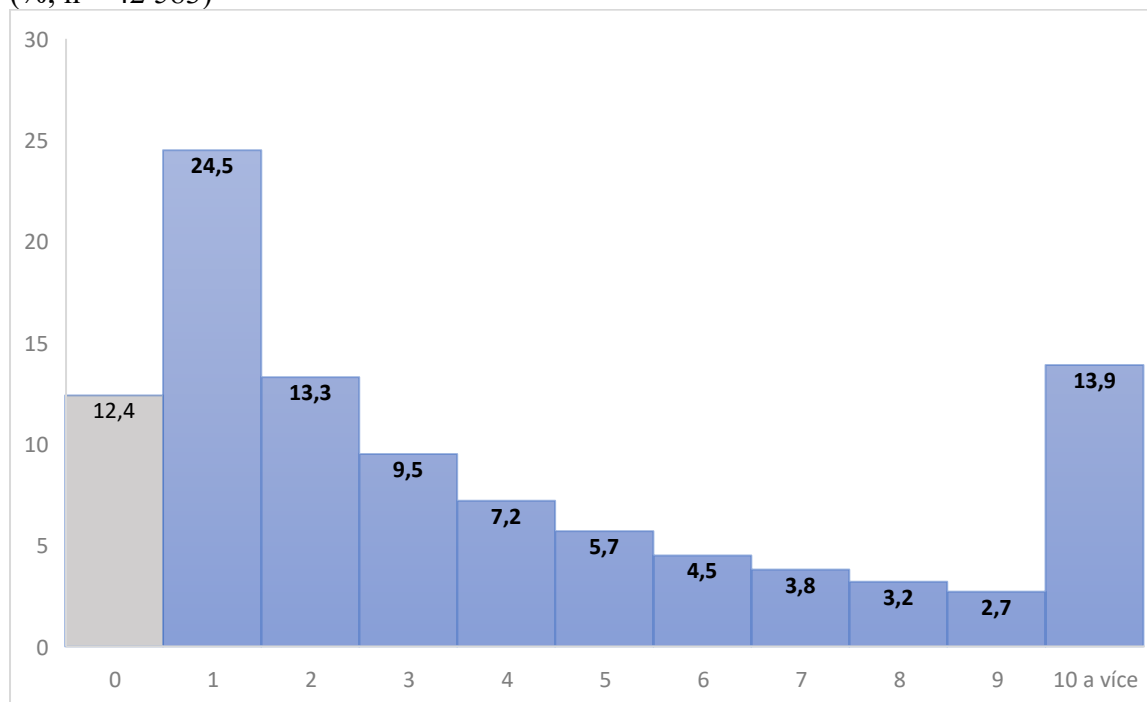
Co se týká uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody³³, je u 12,4 % odsouzených aktuální nepodmíněný trest odnětí svobody jediným nepodmíněným trestem, což je sedmiprocentní nárůst oproti studii SARPO 2018. Naopak 87,6 % odsouzených již mělo s tímto druhem trestu alespoň jednou zkušenost. 24,5 % jednu, ale například 13,9 % bylo nepodmíněně odsouzeno k VTOS více než desetkrát, což je téměř jednoprocenní nárůst oproti studii SARPO 2018. V průměru měli odsouzení v záznamech 4,3 nepodmíněné tresty³⁴. Maximální počet nepodmíněných trestů v historii odsouzených bylo 49 nepodmíněných trestů. Rozložení počtu zkušeností s nepodmíněným trestem odnětí svobody znázorňuje Graf 8.

³² Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění, ustanovení § 55 odst. 1

³³ Jedná se o počet uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody a zároveň přeměn alternativního způsobu trestání (včetně podmíněné prezidentské amnestie) na trest odnětí svobody nepodmíněně.

³⁴ SD (směrodatná odchylka) = 4,7; medián = 2.

Graf 8: Trestní minulost – rozložení počtu nepodmíněných trestů odnětí svobody (%; n = 42 583)

Klasickým modelem je standardní vývoj v ukládání sankcí, kdy nepodmíněnému odsouzení předchází, jestliže ze zákona přicházejí v úvahu, alternativní sankce. V případě selhání nebo v případě opakované trestné činnosti po zkušební době následuje nepodmíněný trest odnětí svobody. Při pohledu na záznamy v rejstříku trestů je u vězeňské populace evidována skutečnost, že došlo k uložení alternativy, za méně závažné trestné činy, po předcházejících mnohočetných nepodmíněných trestech. Existují proto případy, kdy má odsouzený zkušenost s uložení alternativní sankce nikoli na začátku své kriminální kariéry, ale v okamžiku, kdy jeho kriminální aktivita dosahuje vrcholu.

1.1.8. Podmíněné propuštění

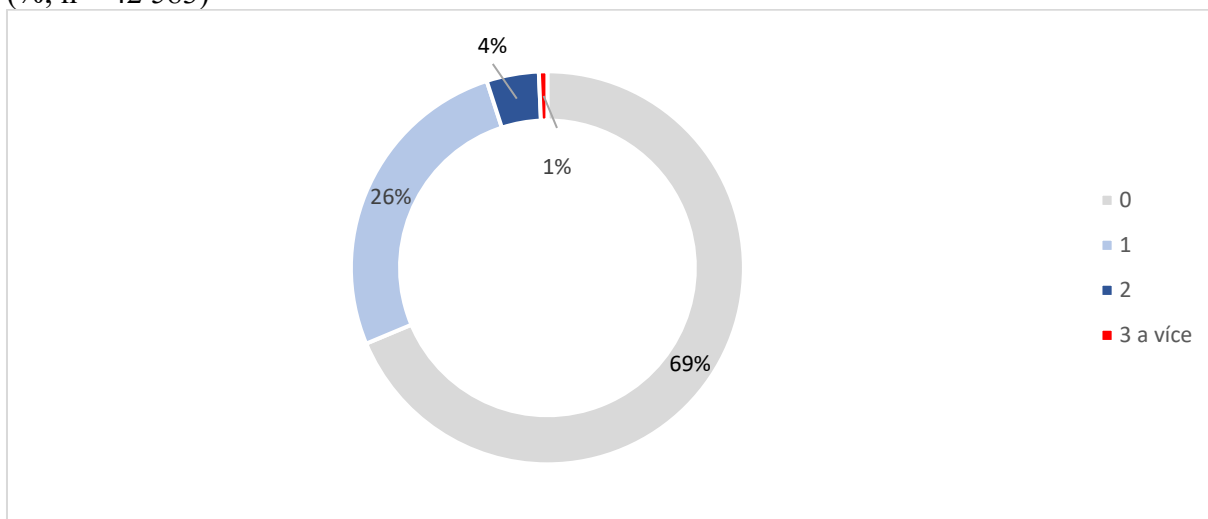
Definice

Soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného, a splňuje další podmínky uvedené v zákoně.³⁵

³⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, v platném znění, ustanovení § 88 odst. 1, písm. a), b).

Ve své minulosti dostalo celkem 31 % odsouzených šanci v podobě podmíněného propuštění bez dohledu z výkonu trestu (Graf 9). 5 % odsouzených dokonce i opakovaně. Zkušenost s podmíněným trestem s dohledem (Graf 10) je již méně častá. Uložen byl v minulosti pouze 11 % odsouzených.

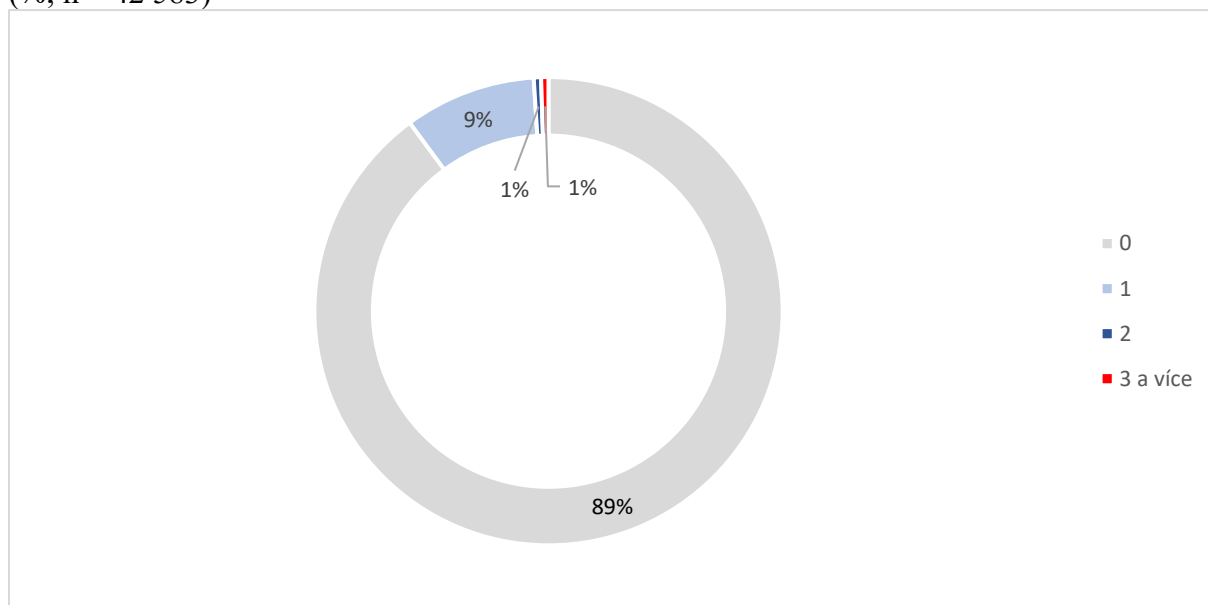
Graf 9: Trestní minulost – rozložení počtu podmíněných propuštění bez dohledu (%; n = 42 583)

Graf 9 ukazuje rozložení počtu podmíněných propuštění s dohledem mezi odsouzenými. Pouze 11 % z celkového počtu 42 583 odsouzených má zkušenost s podmíněným propuštěním s dohledem. Tato skutečnost ve studii SARPO 2025 naznačuje, že tento typ trestu je v praxi

využíván relativně zřídka. Ještě méně odsouzených má s tímto trestem opakovanou zkušenost – pouze 2 % bylo podmíněně propuštěno s dohledem více než jednou.

Graf 10: Trestní minulost – rozložení počtu podmíněných propuštění s dohledem (%; n = 42 583)

1.1.9. Další významné ukazatele Trestní minulosti

Součástí zpracování statických faktorů nejsou jen uložené druhy sankcí. Při zpracování trestní minulosti je pozornost věnována sociodemografickým charakteristikám, které doplňují informace o kriminální dráze odsouzeného.

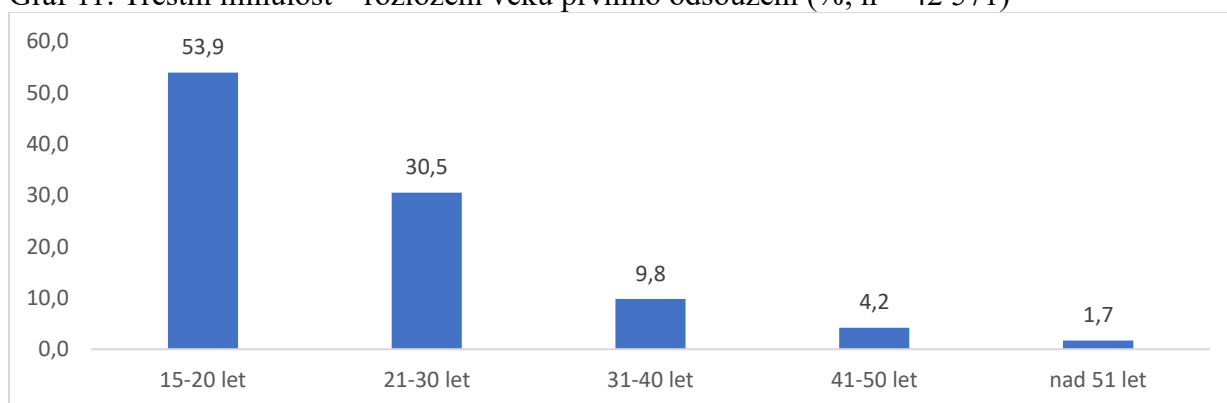
Věk prvního odsouzení

Definice

Věk, kdy byl pachatel poprvé oficiálně odsouzen po dovršení patnáctého roku svého věku (od vzniku trestní odpovědnosti). Zdrojem se stává záznam v Rejstříku trestů (resp. jeho nabytí právní moci), který je v pořadí sestavy první, v případě upuštění od potrestání, v pořadí následující.

S ohledem ke skutečnosti, že statické faktory pracují s databází Rejstříku trestů, sleduje se věk prvního odsouzení v době nabytí právní moci prvního odsouzení, tj. od 15 let věku³⁶. Poprvé bylo odsouzeno ve věku od 15 do 20 let 53,9 % odsouzených, což je však téměř o 6 % méně, než bylo evidováno ve studii SARPO 2018. Průměrným věkem prvního odsouzení je 23,2 let³⁷ věku. Medián je 20 let, tedy typický odsouzený byl poprvé odsouzen ve svých dvaceti letech. Ve srovnání v roce 2018 byl průměr 21.³⁸ Detailnější přehled věkových kategorií prvního odsouzení přináší Graf 11.

Graf 11: Trestní minulost – rozložení věku prvního odsouzení (%; n = 42 571)

³⁶ Významným zdrojem informací o trestní minulosti odsouzených je také jejich predelikventní chování³⁶ (do 15 let věku), které získáváme ze zpráv sociálních kurátorů nebo z výpovědí odsouzených (tzv. self-report). Problematika prekriminality je předmětem pozornosti především speciálních pedagogů v části Vzdělání a výchova.

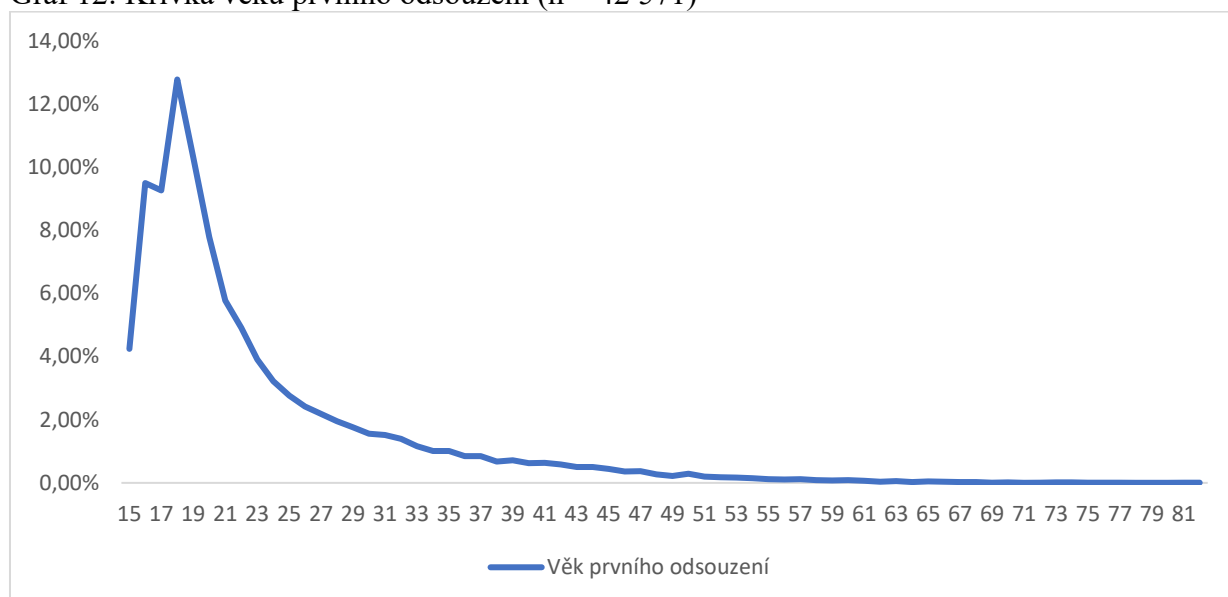
³⁷ SD (směrodatná odchylka) = 8,5.

³⁸ Medián nebyl v roce 2018 zjišťován.

Křivka ilustrující věk prvního odsouzení u aktuálně odsouzených jedinců (Graf 12) vykazuje typickou věkově specifickou distribuci, kde se největší podíl prvních odsouzení koncentruje mezi 18 a 24 lety.

viz Graf 12 ukazuje, že největší podíl prvních odsouzení je zaznamenán mezi 18 a 24 lety. Po dosažení tohoto věku dochází k prudkému poklesu pravděpodobnosti prvního odsouzení, což souvisí s dosažením zralosti a stabilizací sociálních faktorů, jako jsou zaměstnání a rodinné závazky. Křivka se pak stabilizuje na nízké úrovni v pozdějším věku, což potvrzuje, že první odsouzení v pozdějším věku je vzácné, avšak možné.

Graf 12: Křivka věku prvního odsouzení (n = 42 571)

Věk při nástupu do aktuálního věznění

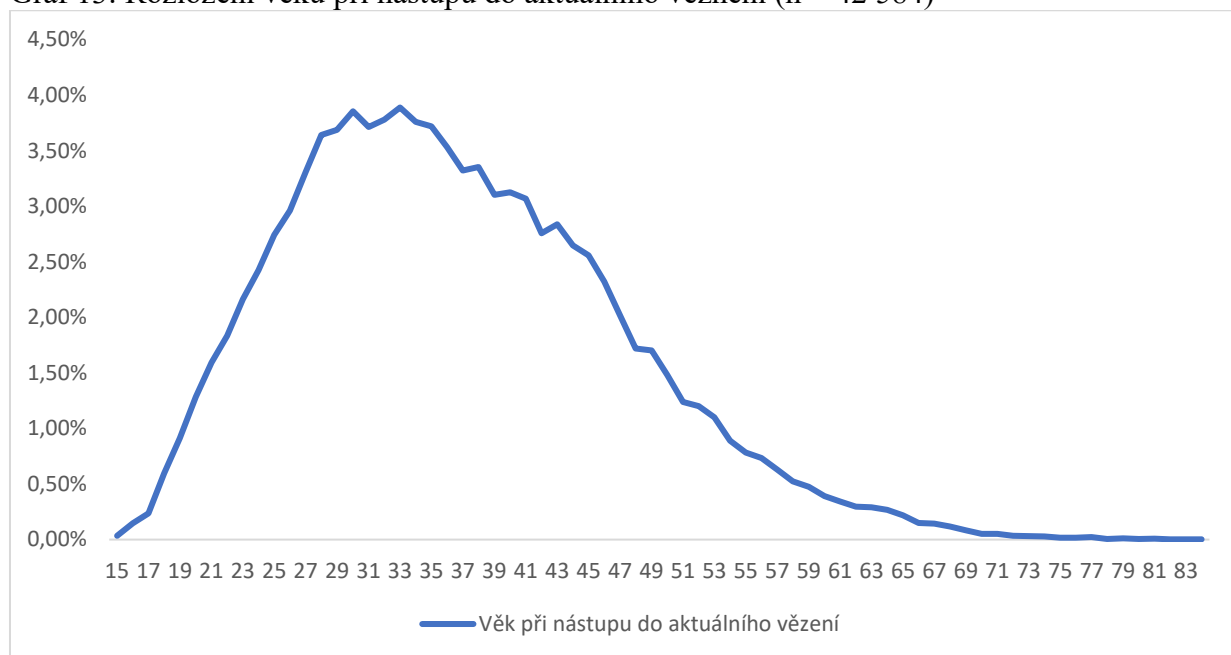
Definice

Věk, který odsouzený dosáhl v den nástupu do aktuálního výkonu trestu odnětí svobody, tj. do výkonu trestu, kdy se zpracovávala komplexní zpráva o odsouzeném.

V souladu s těmito zjištěními ukazuje další graf (viz Graf 13) na průměrný věk při nástupu do aktuálního vězení, který činí 36,6 let. Tento údaj je vyšší než ve studii SARPO 2018, kdy byl průměrný věk o čtyři roky nižší. Tento věk naznačuje, že i když kriminalita vrcholí v mladém věku, mnoho jedinců pokračuje v kriminálním chování i po dosažení tohoto věku, případně se potýká s následky svých předchozích činů v podobě recidivy či pozdějších

odsouzení. Je tedy zřejmé, že některé osoby, zejména ty, které nejsou úspěšně sociálně reintegrované, zůstávají v kontaktu s trestněprávním systémem i ve středním věku.

Graf 13: Rozložení věku při nástupu do aktuálního věznění (n = 42 584)

Průměrný věk při nástupu do aktuálního věznění je 36,6³⁹, což je o téměř čtyři roky více než ve studii SARPO 2018. Nejčastěji se jedná o osobu 35 let starou.

Protiprávní činnost, za kterou byl poprvé odsouzen

Definice

Jedná se o první evidovanou protiprávní činnost (trestné činy a provinění), za kterou byl pachatel odsouzen. Údaj je společně s informacemi o historii spáchané trestné činnosti významný pro vytvoření si představy o vývoji kriminálního chování pachatele.

Protiprávní činnost, za kterou byl odsouzený poprvé odsouzen, je velice důležitou informací při posuzování vývoje kriminálního chování odsouzených. Rozmanitost této protiprávní činnosti je značná. Celkový soubor představoval výčet sto šedesáti šesti různých trestných činů. Nicméně již pořadí prvních deseti trestných činů postihuje 76,2 % trestných činů z celkového počtu. Podstatná je skutečnost, že pořadí prvních tří trestných činů je totožné s pořadím trestné činnosti, za kterou odsouzení vykonávají aktuální trest odnětí svobody. Dominuje skutek

³⁹ SD (směrodatná odchylka) = 10,3.

krádeže, následuje maření výkonu soudního rozhodnutí a vykázání a třetí v pořadí je porušování domovní svobody.

Tabulka 1: Nejčastější protiprávní činnost v prvním odsouzení

Trestný čin	%
Krádež	28
Maření výkonu úředního rozhodnutí	14
Zanedbání povinné výživy	7
Porušování domovní svobody	6
Poškození cizí věci	4
Nedovolená výroba a jiné nakládání s OL	4
Padělání	4
Výtržnictví	4
Podvod	4
Ohrožení pod vlivem NL	4

Celková doba věznění za posledních pět let

Definice

Jedná se o součet dob jednotlivých pobytů (nikoliv o součet uložených trestů) ve výkonu trestu (včetně vazebního stíhání) za posledních pět let před výkonem aktuálního věznění.

Tabulka 2: Trestní minulost – rozložení celkové doby věznění za posledních pět let

Celková doba věznění za posledních 5 let	% z recidivujících (n = 15 490)	% ze všech (n = 42 584)
<i>Přesáhla jeden rok</i>	38,5	29,7

Z hlediska selhání nemusí být určující pouze charakter trestné činnosti, druhu nebo délka trestu. Určitý vliv mohou mít i další kontexty a okolnosti týkající se pobytu ve výkonu trestu i mimo něj. Právě celková doba věznění za posledních pět let přesahující 1 rok byla označena za silný a slibný prediktor selhání.⁴⁰ V porovnání s rokem 2018 strávilo v podmínkách vězení za posledních 5 let více než jeden rok o 12,5 % méně odsouzených, tj. 29,7 %. Z pohledu recidivujících odsouzených se však již jednalo o 38,5 % odsouzených.

⁴⁰ Podle BURIÁNEK, Jiří, PODANÁ, Zuzana a HOMOLOVÁ, Pavla. Metodika hodnocení odsouzeného Vězeňskou službou ČR pro účely rozhodování soudu o podmíněném propuštění. Praha: Prosinec, 2016, s. 21-22.

Jiná závažná skutečnost

Definice

Jinou závažnou skutečností se míní skutečnost, která zvyšuje stupeň společenské škodlivosti pachatele nebo spáchané trestné činnosti. Především se jedná o skutečnosti participace odsouzeného v souvislosti s organizovanou zločineckou skupinou, opakující se zvláště závažné trestné činy a uložení zabezpečovací detence.

Nejčastěji vyskytující se závažnou skutečností je účast na organizované zločinecké skupině, kam zahrnujeme i další trestnou činnost, kterou spáchal odsouzený jako člen organizované skupiny. Méně častý výskyt byl zaznamenán u případů, kdy byl odsouzený souzen jako zvlášť nebezpečný recidivista⁴¹ nebo mu byla uložena zabezpečovací detence. V celkovém souboru odsouzených však tyto závažné skutečnosti zaujímají pouze 2,1 %. Přesto se jedná o velice důležité informace, které v praxi slouží k vyhodnocení potenciální nebezpečnosti odsouzených osob, což se odráží ve stanovení adekvátních bezpečnostních opatření.

Tabulka 3: Trestní minulost – rozložení výskytu jiných závažných skutečností (n = 42 584)

<u>Výskyt jiných závažných skutečností</u>	<u>%</u>
<i>Organizovaná zločinecká skupina</i>	2,0
<i>Zabezpečovací detence</i>	0,1

⁴¹ Ustanovení § 41 odst. 1 Trestního zákona č. 140/1961 Sb.: „Pachatel, který znovu spáchal zvlášť závažný úmyslný trestný čin, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný úmyslný trestný čin potrestán, považuje se za zvlášť nebezpečného recidivistu, jestliže tato okolnost pro svou závažnost, zejména vzhledem k délce doby, která uplynula od posledního odsouzení, podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost.“ Kategorie zvlášť nebezpečný recidivista byla platná do 30. 12. 2009.

1.2. Způsobená újma

Definice

Jedná se o údaje o závažném kriminálním chování v minulosti. Za závažné kriminální chování se považuje specifická trestná činnost, do které řadíme trestnou činnost násilné povahy, se sexuálním nebo drogovým kontextem. Způsobená újma sleduje kvalitativní stránku trestné činnosti s ohledem na závažnost způsobené újmy. Újma je definována jako trvalý nebo obtížně odstranitelný fyzický či psychický následek trestné činnosti, jedná se vždy o újmu na životě a zdraví člověka.⁴²

Další část statických faktorů se nazývá Způsobená újma a ústředním tématem se stává specifická trestná činnost v kriminální historii. Jedná se o soubor taxativně vybraných trestných činů dle trestního zákona i zákoníku, který byl definován právě se zřetelem ke způsobené újmě. Z hlediska formy zavinění se za specifickou trestnou činnost považují pouze vybrané úmyslné trestné činy. Zmíněná část postihuje nejzávažnější kriminální delikty ve smyslu výše uvedené definice „újmy“. Není zde detekována majetková nebo jiná nemajetková škoda (např. dobré jméno, čest, důstojnost).

Druhy specifické trestné činnosti:

- 1) Trestné činy násilné povahy** – jedná se o úmyslné trestné činy (provinění) zejména proti životu a zdraví člověka, kde je přítomen prvek násilí.
- 2) Trestné činy se sexuálním kontextem** – jedná se o úmyslné trestné činy (provinění) proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a vybrané trestné činy se sexuálním motivem či kontextem.
- 3) Trestné činy s drogovým kontextem** – jedná se o úmyslné trestné činy (provinění) obecně nebezpečné a trestné činy proti rodině a dětem, ve kterých se ohrožujícím prvkem stává droga.

Co se týká specifické trestné činnosti, nejčastěji se odsouzení dopustili trestných činů s prvkem násilí (28,7 %), následuje trestná činnost s drogovým kontextem (12,5 %) a nejméně častá byla trestná činnost se sexuálním kontextem (3,8 %). U trestné činnosti násilné povahy je závažnost

⁴² Drahý, F., Hůrka, J. & Petras, M. (2018). SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky.

zvýšena tím, že téměř polovina pachatelů se násilí dopustila opakovaně (14,4 %). Naopak u sexuální (0,6 %) a trestné činnosti s drogovým kontextem (3,8 %) převažuje v minulosti pouze jeden výskyt.

Porovnání dat se obou studií SARPO 2018 a SARPO 2025 ukazuje, že klesá počet pachatelů, kteří se dopustili specifických druhů trestné činnosti alespoň jednou. U trestné činnosti násilné povahy podíl těchto pachatelů klesl z 39,8 % v roce 2018 na 28,7 %. Podobný trend lze pozorovat u trestné činnosti s drogovým kontextem, kde podíl pachatelů, kteří se drogového deliktu dopustili alespoň jednou, poklesl z 15,5 % na 12,5 %. U trestné činnosti se sexuálním kontextem sexuální trestné činnosti zůstává situace relativně stabilní, podíl pachatelů, kteří se dopustili tohoto činu jednou či vícekrát, klesl nepatrně z 3,9 % na 3,8 %.

Tabulka 4: Výskyt specifických druhů trestné činnosti v minulosti pachatele (n = 42 584)

	Násilný	Sexuální	Drogový
<i>Nikdy</i>	71,2 %	96,2 %	87,5 %
<i>Jednou</i>	14,3 %	3,2 %	8,7 %
<i>Vícekrát</i>	14,4 %	0,6 %	3,8 %

1.3. Aktuální trestná činnost

Definice

Za aktuální trestnou činnost se považuje protiprávní činnost (trestné činy a provinění), za kterou odsouzený aktuálně vykonává trest odnětí svobody nepodmíněně v rámci aktuálního věznění.

Poslední část statických faktorů se nazývá Aktuální trestná činnost a zaměřuje se na aktuální rozsudková data a informace týkající se aktuálního výkonu trestu odnětí svobody.

Z Tabulky 5 je patrné, že nejvyšší podíl, 29,8 %, tvoří trestné činy násilné povahy, což zahrnuje fyzické útoky, napadení a další trestné činy spojené s násilím. Druhou významnou kategorií jsou trestné činy s drogovým kontextem, které tvoří 21,1 % všech aktuálně vykonávaných trestů. Trestné činy se sexuálním kontextem představují menší, avšak důležitou část, s podílem 3,3 %.

Tabulka 5: Charakter aktuální trestné činnosti (n = 42 584)

<i>Typ trestného činu</i>	<i>%</i>
<i>Násilný</i>	29,8
<i>Sexuální</i>	3,3
<i>Drogový</i>	21,1

Tabulka 6 nabízí pohled na zastoupení jednotlivých druhů trestné činnosti. Nejčastěji se vyskytujícím trestným činem je (stejně jako v předchozím měřeném období) krádež. V pořadí druhým trestným činem je čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, které dokladuje tendenci k porušování soudně uložených povinností a omezení. Násilná trestná činnost v podobě loupeže se vyskytla až na čtvrtém místě. Drogový delikt je zastoupen skutkem nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů, ocitá se v tomto pořadí na osmém místě. Do kategorie „ostatní“ byly zařazeny skutky, které svým podílem nepřekročily hranici 1 %. Je nutné konstatovat, že v počtu šestnácti uvedených trestných činů spadá polovina do specifické trestné činnosti, tj. do skupiny trestných činů, kde se vyskytuje prvek násilí, mravnostní nebo drogový kontext.

Tabulka 6: Aktuální trestná činnost – rozložení aktuální trestné činnosti

<i>Druh trestné činnosti</i>	<i>% 2025</i>	<i>% 2018</i>
<i>Krádež</i>	28	33
<i>Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání</i>	14	10
<i>Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci</i>	7	-
<i>Porušování domovní svobody</i>	6	7
<i>Poškození cizí věci</i>	4	5
<i>Nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL a jedy</i>	4	3
<i>Loupež</i>	4	5
<i>Výtržnictví</i>	4	3
<i>Podvod</i>	4	1
<i>Ohrožení pod vlivem návykové látky</i>	3	2
<i>Vydírání</i>	2	2
<i>Ublížení na zdraví</i>	2	2

1.3.1. Typ věznice

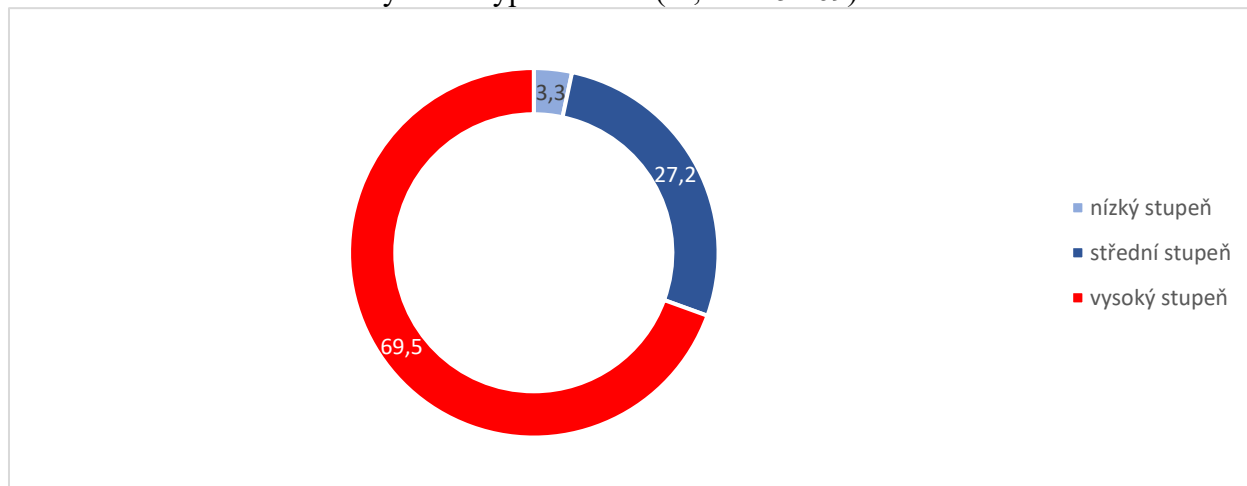
Definice

Typ věznice platný do 30. 9. 2017 byl systémem čtyř základních typů věznic s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Od 1. 10. 2017 existují pouze dva typy věznic, a to s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Odsouzení umístění do věznice s ostrahou se dále umísťují dle stupně zabezpečení do oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. O umístění dospělých odsouzených do jednotlivých oddělení rozhodují ředitelé věznic (nevztahuje se na zvláštní typ věznice pro mladistvé).

Graf 14 zobrazuje rozložení vězňů podle typu věznice na základě stupně zabezpečení, do kterého jsou umístěni. Výrazná většina, 69,5 %, je umístěna ve věznicích s vysokým stupněm zabezpečení, což naznačuje, že značná část odsouzených je hodnocena jako vysoce riziková nebo se dopustila závažných trestných činů vyžadujících větší bezpečnostní opatření. Mezi nimi jsou však také odsouzení s nižším vnějším a vnitřním rizikem než vysokým, avšak z důvodů nově uložených trestů, neplnění svých povinností a nedodržováním režimových opatření byli do vysokého stupně přemístěni.⁴³ Střední stupeň zabezpečení zahrnuje 27,2 % vězňů, což odráží méně závažné případy, které však stále vyžadují významnou kontrolu. Pouze 3,3 % vězňů je umístěno do věznic s nízkým stupněm zabezpečení, což může být interpretováno jako indikátor nízké rizikovosti či méně závažné kriminality v této skupině. **Tento rozklad ukazuje na strukturu vězeňské populace a odráží zásady bezpečnostního řízení v závislosti na závažnost trestné činnosti a hodnocení rizika jednotlivých vězňů.**

⁴³<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2023.pdf>

Graf 14: Rozložení odsouzených dle typu věznice (%; n = 15 169)

1.3.2. Uložené další druhy trestů a ochranných opatření

Hodnotitelé zaznamenávají v rámci aktuálního věznění, na rozdíl od zpracování trestní minulosti, další uložené sankce a ochranná opatření. Nejčastěji ukládaným trestem je zákaz činnosti, především pak zákaz řízení motorových vozidel (39 %). Dalšími často ukládanými tresty jsou propadnutí věci (7,2 %) a u cizinců i trest vyhoštění (3,1 %). Z ochranných opatření se nejčastěji ukládá ochranná léčba, zde bez ohledu na její druh (sexuální, protitoxikomanická, protialkoholní) nebo formu (ambulantní, ústavní).

Tabulka 7: Aktuální trestná činnost – rozložení uložených dalších druhů trestů a ochranných opatření

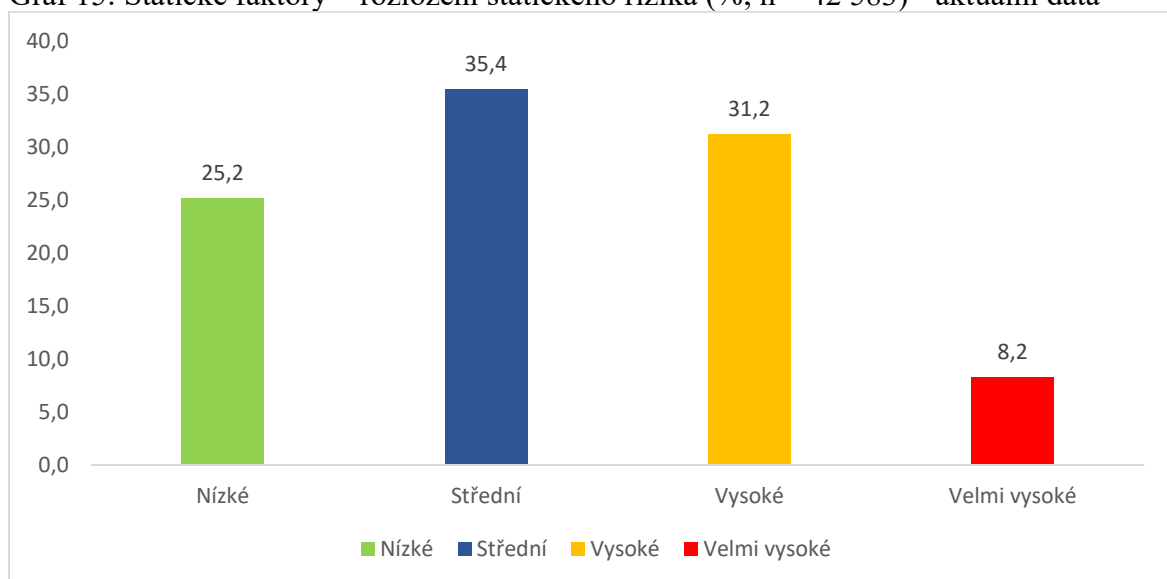
Další druhy trestů, ochranná opatření	%
<i>Zákaz činnosti – zákaz řízení motorových vozidel</i>	39
<i>Propadnutí věci</i>	7,2
<i>Trest – vyhoštění</i>	3,1
<i>Ochranná léčba</i>	1,2
<i>Zákaz pobytu</i>	1,1
<i>Peněžitý trest</i>	1,1
<i>Zabrání věci</i>	0,4
<i>Zákaz vstupu</i>	0,3

1.4. Shrnutí statického rizika

Výstupem zpracování statických faktorů je statické riziko, které odráží míru pravděpodobnosti opětovného selhání odsouzeného, resp. míru pravděpodobnosti opětovného návratu do výkonu trestu odnětí svobody. V tomto penologickém pojetí recidivy se jedná se o ukazatele „návrtnosti odsouzeného do výkonu trestu“, neboť kritériem pro osvědčení nebo selhání je okamžik, kdy se odsouzený ocitá opětovně ve výkonu trestu odnětí svobody. Případy, kdy odsouzený selhal, ale byl mu uložen některý z alternativních trestů, nejsou vězeňské službě přístupné. (V budoucnu ovšem může dojít k propojování dat jiných orgánů či organizací). Výsledky diferenciacce odsouzených dle statického rizika nabízí graf 15.

Porovnání aktuálních dat se studií SARPO 2018 ukazuje výrazné změny v rozložení statického rizika. U nízkého statického rizika došlo k nárůstu o 6,5 % (z 18,7 % v roce 2018 na 25,2 % v současnosti). U středního statického rizika byl nárůst ještě výraznější, a to o 11,3 % (z 24,1 % na 35,4 %). U vysokého statického rizika došlo k mírnému nárůstu o 4,5 % (z 29,7 % na 31,2 %). Největší pokles však nastal u velmi vysokého statického rizika, kde podíl odsouzených klesl o 19,3 % (z 27,5 % na 8,2 %).

Graf 15: Statické faktory – rozložení statického rizika (%; n = 42 583) - aktuální data

Statické riziko poukazuje na pravděpodobnost opětovného uvěznění s ohledem na takové prediktory kriminálního chování, jakými jsou věk prvního odsouzení, věk nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, výskyt specifické trestné činnosti apod. Čím vyšší hodnota, tím vyšší pravděpodobnost, že se odsouzený opětovně ocitne ve výkonu trestu odnětí svobody. Jinými slovy můžeme říct, že v případě, kdy nedojde k nějaké pozitivní změně, bude recidivující

odsouzený po propuštění s největší pravděpodobností pokračovat ve své životní kriminální dráze.

Z celkového souboru se 39,4 % odsouzených ocitlo v kategorii vysokého a velmi vysokého rizika (57,2 % ve studii SARPO 2018), což predikuje také vysokou nebo velmi vysokou pravděpodobnost opětovného návratu do výkonu trestu odnětí svobody.

2. RIZIKO ÚJMY

Definice

Riziko újmy vyjadřuje pravděpodobnost vzniku újmy a identifikuje potencionální oběť. Je založeno na analýze celkového kontextu trestného činu, ze kterého vyvozuje možný charakter způsobení újmy v budoucnu. Analyzuje se vždy aktuální trestný čin z kategorie specifické trestné činnosti, za který byl pachatel odsouzen. Při souběhu více činů potom ten, který se zvolí za nejzávažnější z hlediska rizika újmy, popř. opakující se chování.

Riziko újmy zpracovává psycholog a skládá se ze dvou základních částí: analýzy trestného činu a popisu okolností trestného činu.

2.1. Analýza trestného činu

Analýza trestného činu se zabývá popisem okolností spáchání trestného činu, charakteristikami oběti a spouštěcími mechanismy. Analyzuje se vždy aktuální specifický trestný čin. Při souběhu více činů potom ten, který se zvolí za nejzávažnější z hlediska rizika újmy, popř. opakující se chování.

Analýza konkrétního trestného činu je pojata víceméně behaviorálně a tedy staticky. Popisuje okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, charakteristiky oběti a spouštěcí mechanismy spáchání trestného činu. Analýze trestného činu se věnujeme především ze dvou důvodů. To, jak pachatel spáchal trestný čin, v sobě nese významné informace o jeho nebezpečnosti. Zároveň můžeme také na jejím základě usuzovat na některé jeho osobnostní charakteristiky.

2.1.1. Popis a okolnosti trestného činu

Z okolností trestného činu nás především zajímá to, jakou měl při jeho spáchání pachatel roli a jak se na něm podílel, dále zda byl trestný čin plánovaný, potom zda ho spáchal s dalšími spolupachateli a na konec, zda byla při jeho spáchání použita zbraň. Při jejím určení vycházíme čistě z rozsudkových údajů.

Role a podíl

Z okolností trestného činu nás především zajímá to, jakou měl při jeho spáchání pachatel roli a jak se na něm podílel.

Informace o roli a podílu pachatele nám ukazují na dynamiku spáchání trestné činnosti. Z tabulky 8 lze vysledovat, že v naprosté většině případů se jednalo o roli pachatele (81,4 %), v necelé pětině případů šlo však o spolupachatele (17,5 %), zřídka pak o organizátora, pomocníka či návodce (méně než 1 %).

Tabulka 8: Role a podíl pachatele na trestném činu (n = 21 063)

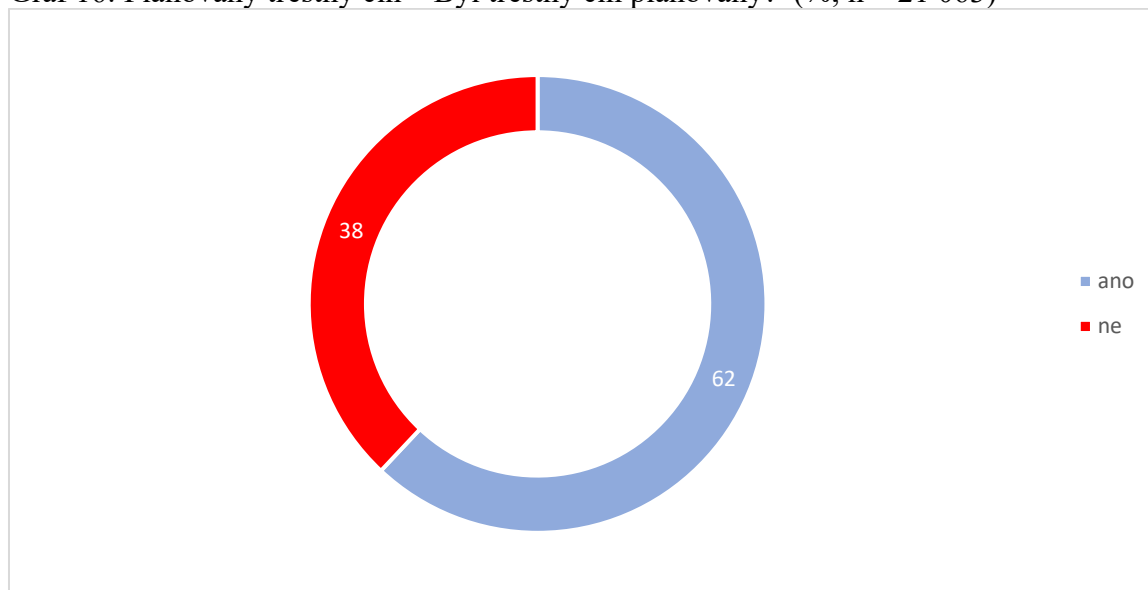
Role a podíl	Počet	%
<i>Pachatel</i>	17348	81,4
<i>Spolupachatel</i>	3518	17,5
<i>Organizátor</i>	146	0,8
<i>Pomocník</i>	32	0,2
<i>Návodce</i>	19	0,2

Plánovaný trestný čin

Plánováním trestného činu máme na mysli aktivity, které zvyšují pravděpodobnost úspěšnosti jeho dokonání jako např. výběr místa a času spáchání trestné činnosti, použití přinesených „speciálních“ nástrojů k překonání předpokládaných překážek, ale i přípravy únikové cesty apod.

Důležitou okolností páchaní trestné činnosti je to, zda byla plánována či nikoliv. Mimo jiné vypovídá o schopnosti odsouzeného řídit své antisociální chování. Dále může také vypovídat o schopnosti anticipovat možné okolnosti a překážky, které mu mohou zkřížit jeho plány, a on se s nimi nějakým způsobem vypořádává. Naopak neplánovanost v páchaní trestné činnosti může vypovídat o síle vlivu aktuálních situačních proměnných na chování odsouzeného, impulzivité, intelektu, stabilitě apod. Ve více než v polovině případů (62 %) byl spáchaný trestný čin plánovaný.

Graf 16: Plánovaný trestný čin – Byl trestný čin plánovaný? (%; n = 21 063)

Zbraň

Zbraní v tomto smyslu máme na mysli jakýkoliv předmět, který může posloužit jako nástroj k způsobení fyzické újmy (nůž, baseballová pálka, zápalná láhev, boxer, pistole nebo její maketa) nebo k navození dojmu, že jde o skutečnou zbraň. Umožnila tedy v dané situaci zvýšit účinek chování odsouzeného při páchání trestného činu.

Třetí důležitou okolností je to, zda měl odsouzený v době spáchání trestného činu zbraň a pokud ano, zda jí při páchání trestného činu použil. Je třeba si uvědomit, že už samotný fakt, že měl odsouzený při spáchání trestného činu zbraň, je okolnost z hlediska možné újmy, významně riziková. Že jí aktuálně nepoužil, nevnímáme jako polehčující okolnost, protože lze předpokládat, že v případě komplikací, by byl schopen jí použít a způsobit tak újmu. Použitím zbraně máme na mysli to, že ji použil v rámci spáchání trestného činu (při loupeži k zastrašení, při újmě na zdraví, fyzickému útoku apod.).

Tabulka 9: Použití zbraně v trestné činnosti (n = 42 583)

Použití zbraně	%
Ne	81,9
Použita	2,1
Použita k pohrůžce	6,2
Použita k útoku	9,8

2.1.2. Oběť

V této části se nejprve zhodnocuje to, zda má analyzovaný trestný čin konkrétní oběť. Jestliže ano, zpracovávají se obligatorně dané položky. V případě potřeby lze uvést další podstatné informace týkající se oběti v části Doplnění. Konkrétní oběti máme na mysli fyzickou osobu nebo osoby, které můžeme jednoznačně identifikovat v roli oběti analyzovaného trestného činu.

Vztah k oběti

Vztah k oběti je důležitý pro popis interpersonálních souvislostí analyzovaného trestného činu. Vztahem se míní osobní vztah ke konkrétnímu člověku nebo lidem, kteří se stali obětí trestného činu. Mohou tedy mít nějaké společné charakteristiky, kterými se hodnotitel zabývá v části Zhodnocení pravděpodobnosti rizika újmy.

Tabulka 10, která analyzuje vztah odsouzených pachatelů k oběti, ukazuje, že ve většině případů (59,4 %) byla oběť osobou blízkou nebo důvěrně známou pachateli. To naznačuje, že většina trestných činů byla spáchána v kontextu osobních či rodinných vztahů. Další významnou kategorií je skupina, kde pachatel oběť neznal (40,6 %), což poukazuje na nezanedbatelný podíl trestných činů, které byly spáchány na neznámých osobách, typicky v situacích bez předchozího vztahu.

Na základě výsledků χ^2 testu ($p < 0,05$) lze konstatovat, že z odsouzených, kteří spáchali sexuálně motivovaný trestný čin, 78,6 % z nich svou oběť znalo, přičemž v 40,7 % se jednalo o osobu důvěrně známou. Z osob odsouzených za násilnou trestnou činnost znalo oběť 58 % odsouzených a v 40 % se jednalo o osobu důvěrně známou.

Tabulka 10: Vztah k oběti (n = 12 542)

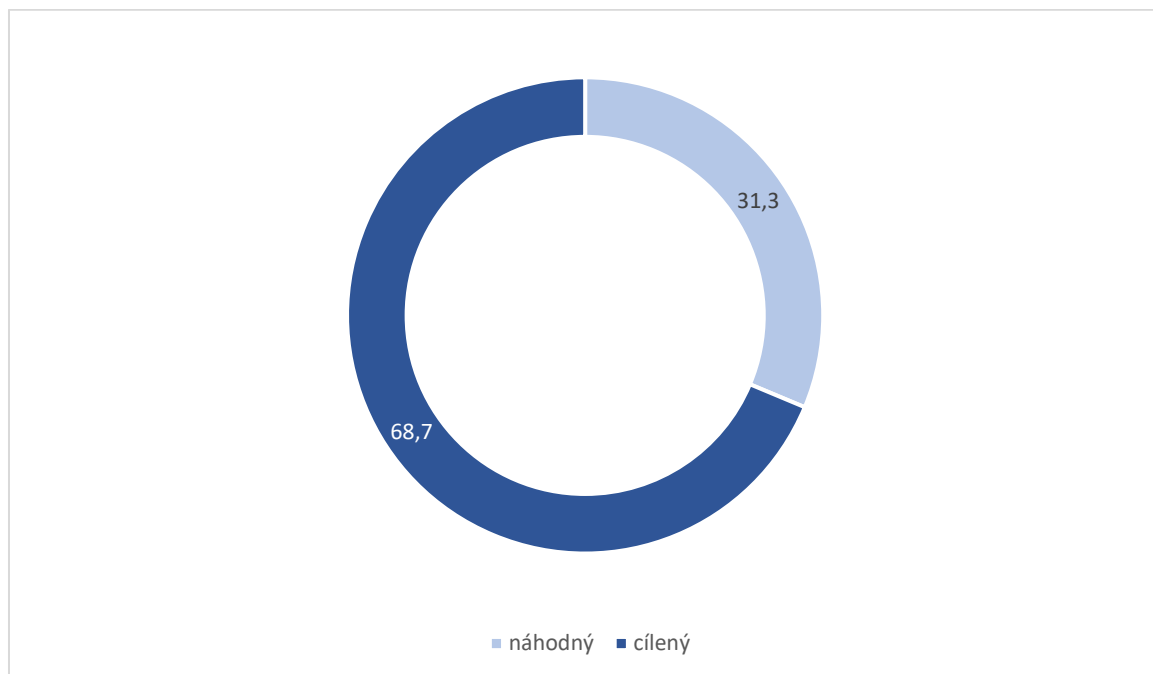
Vztah k oběti	%
<i>Neznal</i>	40,6
<i>Znal</i>	41,0
<i>Oběť je osoba blízká nebo důvěrně známá</i>	18,4

Výběr oběti

Výběr oběti vypovídá o tom, zda pachatel útočil na konkrétní oběť pro její specifické charakteristiky – tj. rasu, národnost, náboženské vyznání, věkovou kategorii, nebo si ji vybral zcela náhodně bez použití jakéhokoliv klíče na základě aktuální prostorové blízkosti. Zhodnocuje rovinu náhodnosti, resp. cílenosti výběru oběti na základě posouzení kritérií, které musela oběť splňovat pro to, aby se jí stala.

Z výsledků vyplývá, že většina pachatelů si svou oběť vybírala cíleně (68,7 %). To znamená, že útoky byly plánované či směřované na konkrétní osobu. Naopak 31,3 % trestných činů bylo spácháno náhodně, bez předchozího cílení na určitou osobu.

Graf 17: Výběr oběti (%; n = 12 482)

2.2. Újma

Újma je definována jako trvalý nebo obtížně odstranitelný fyzický či psychický následek trestné činnosti. Kvalitativní stránku kriminálního jednání zastupuje část zaměřující se na trestnou činnost, kde se vyskytují prvky násilí, sexuální nebo drogový kontext. Tato část postihuje nejzávažnější kriminální delikty. Újma je nadřazeným pojmem pro fyzické zranění a psychickou újmu. Zaznamenává se újma, nebo zranění. Újmou v tomto smyslu rozumíme následky, které zanechal trestný čin na psychice oběti. Zraněním potom fyzické následky trestného činu. Při popisu újmy vycházíme z rozsudkových údajů.

V rámci zhodnocení způsobené újmy se nehledí na to, zda k ní došlo s přímým úmyslem poškodit oběť nebo jako důsledek okolností a situace, kterou neměl odsouzený pod kontrolou (např. použil nůž proti obsluze čerpací stanice, když se začala bránit) nebo díky jeho nedbalosti (např. způsobil dopravní nehodu).

Tabulka 11 ukazuje rozsah újmy způsobené obětem trestných činů. Třetina obětí (33,5 %) neutrpěla žádnou námi definovanou újmu. Značný podíl obětí (29,4 %) však utrpěl fyzické zranění vyžadující lékařskou péči. Další významné kategorie zahrnují újmu nebo zranění bez potřeby lékařského ošetření (20,5 %) a případy psychické i fyzické újmy vyžadující lékařskou péči (7,2 %). Nejtěžší následky, tedy smrt, se vyskytly v 5 % případů.

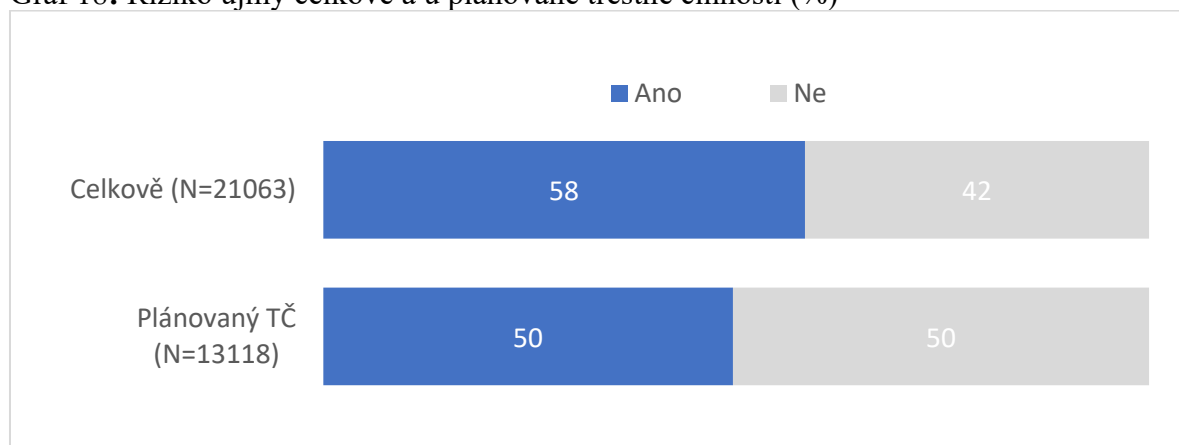
Tabulka 11: Újma oběti (n = 12 446)

Způsobená újma	%
<i>Žádná</i>	33,5
<i>Újma nebo zranění bez potřeby lékařského ošetření</i>	20,4
<i>Fyzické zranění, které si vyžádalo lékařskou péči</i>	29,4
<i>Psychická újma i fyzické zranění, které si vyžádalo lékařskou péči</i>	7,2
<i>Psychická újma, která si vyžádala lékařskou péči</i>	4,5
<i>Smrt</i>	5,0

2.2.1. Spouštěcí mechanismy

Z grafu 18 vyplývá, že 58 % odsouzených představuje určité riziko újmy, zatímco 42 % riziko nepředstavuje. Zajímavé je, že u odsouzených, kteří plánovali svůj trestný čin, je tento poměr vyrovnanější – přesně 50 % představuje riziko újmy a 50 % nikoliv.

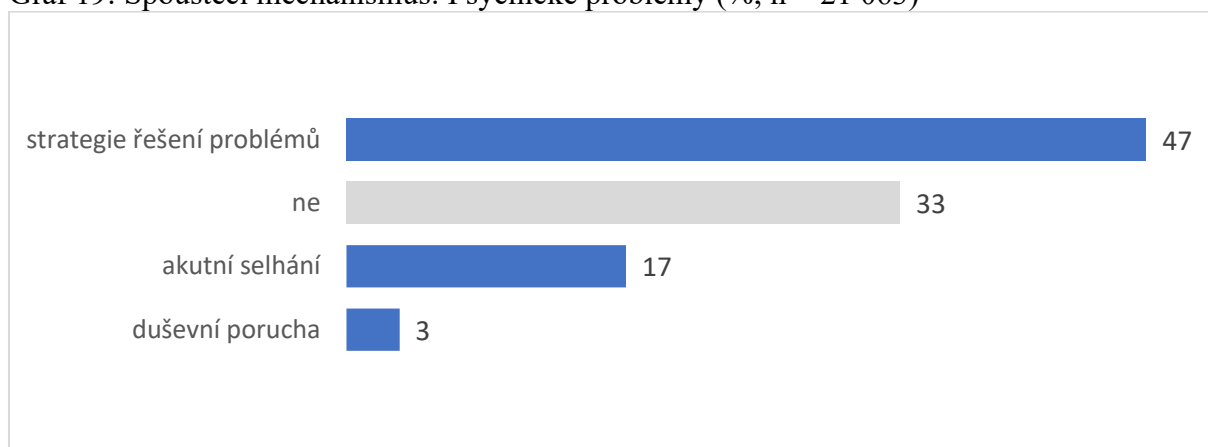
Graf 18: Riziko újmy celkové a u plánované trestné činnosti (%)

Spouštěcí mechanismus – psychické faktory

Graf 19 se zaměřuje na psychické faktory ovlivňující motiv odsouzeného. Nejvýznamnějším faktorem je zde strategie řešení problémů, kterou vykazala necelá polovina (47 %) odsouzených. To znamená, že téměř polovina z nich má problematické nebo neadekvátní způsoby zvládnání problémů, což může přispívat k jejich kriminálnímu chování. Další psychické faktory zahrnují akutní selhání, které se objevilo u 17 % odsouzených, a duševní poruchu, kterou zaznamenala jako spouštěcí mechanismus pouze 3 % z nich. Na druhé straně 33 % odsouzených nezaznamenalo žádné psychické faktory.

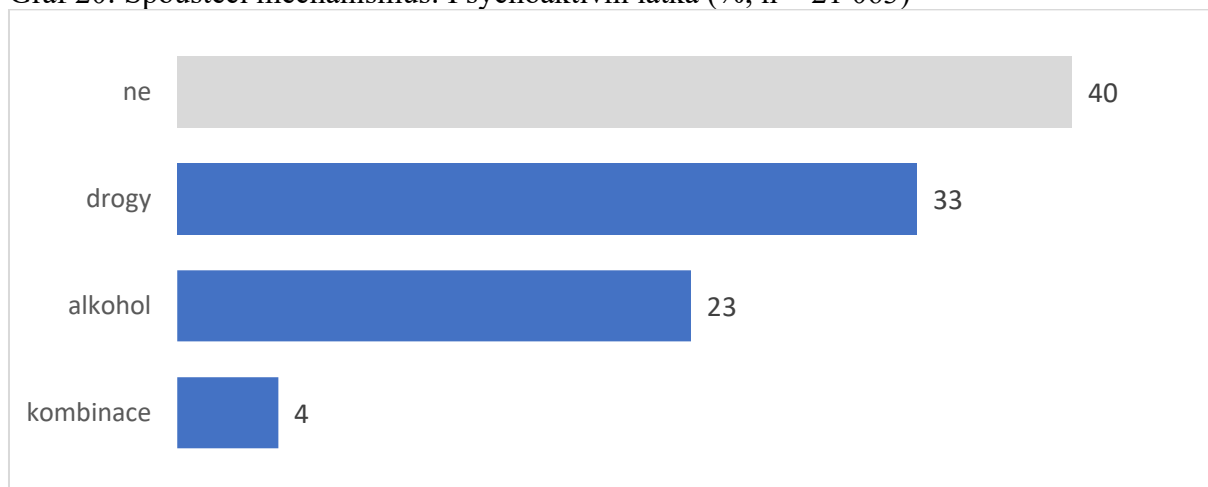
Graf 19: Spouštěcí mechanismus: Psychické problémy (%; n = 21 063)

Spouštěcí mechanismus – psychoaktivní látka

Ve více než polovině případů (60 %) byly spouštěčem drogy, alkohol či jejich kombinace. Nejčastěji (ve třetině případů) se přitom jednalo o vliv drog (Graf 20).

Graf 20: Spouštěcí mechanismus: Psychoaktivní látka (%; n = 21 063)

Spouštěcí mechanismus – sexuální faktory

Sexuální faktory působily jako spouštěč pouze minimálně. U 93 % odsouzených sexuální faktory nehrály roli v jejich kriminálním chování. Pouze 5 % odsouzených zaznamenalo sexuální motiv. 1 % odsouzených uvedlo sexuální poruchu a stejné procento také spáchalo trestný čin bez sexuálního motivu. To naznačuje, že většina odsouzených neprojevuje žádné významné sexuální motivy, které by přispívaly k riziku újmy.

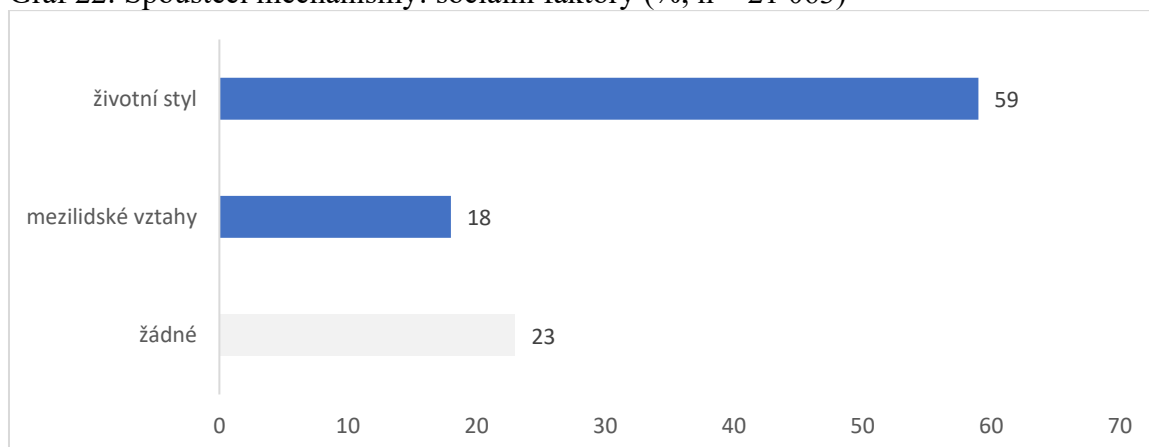
Graf 21: Spouštěcí mechanismus: Sexuální faktory (%; n = 21 063)

Spouštěcí mechanismus – sociální faktory

Graf 22 ukazuje, že 59 % odsouzených má rizikový životní styl, který představuje nejvýraznější sociální spouštěcí mechanismus. Dalším faktorem jsou mezilidské vztahy, které hrají roli u 18 % odsouzených, což naznačuje, že problémové nebo konfliktní vztahy mohou být důležitým prvkem jejich kriminálního chování. 23 % odsouzených neuvádí žádné sociální faktory, což ukazuje, že u této skupiny není sociální prostředí hlavním faktorem rizika.

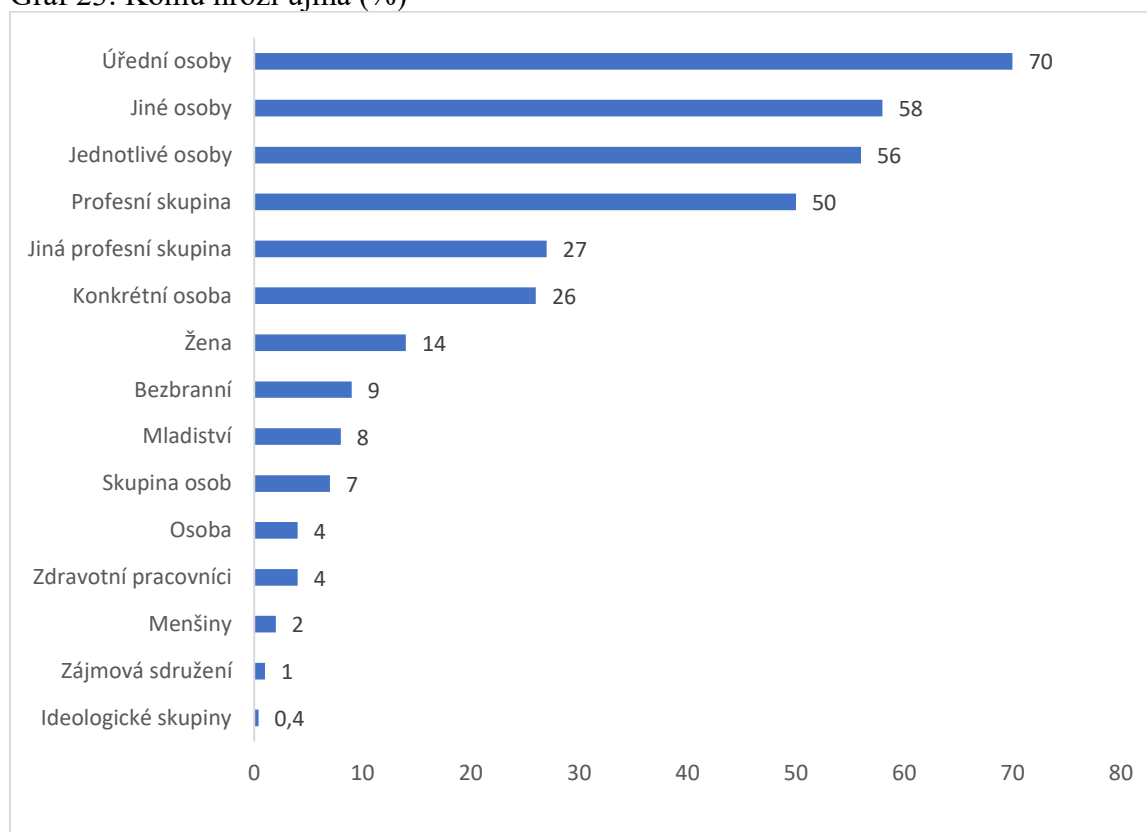
Graf 22: Spouštěcí mechanismy: sociální faktory (%; n = 21 063)

2.3. Zhodnocení pravděpodobnosti rizika újmy

Hodnotitel se zabývá pravděpodobností rizika újmy a potencionální obětí. Tedy tím, kdo a s jakou pravděpodobností by se v budoucnu mohl stát obětí trestné činnosti hodnoceného odsouzeného. V rámci tohoto zhodnocení je třeba věnovat pozornost celé trestní minulosti odsouzeného. Přitom využije i v první části zpracovanou Analýzu trestného činu, která nám poskytne základní rámec pro pochopení nebezpečnosti odsouzeného v konkrétní situaci. Díky spojení s informacemi o trestní minulosti tato část hodnotiteli nastíní představu o celkové nebezpečnosti odsouzeného. Na základě informací vyplývajících z Analýzy trestného činu a trestní minulosti odsouzeného určuje potencionální oběť nebo oběti a stupeň pravděpodobnosti rizika újmy v budoucnu.

Graf 23: Komu hrozí újma (%)

Komu hrozí újma:

Jednotlivé osoby

V této části hodnotitel posuzuje riziko újmy, které hrozí jednotlivým osobám z důvodu jejich vulnerability (zranitelnosti). Zohledňuje přitom jak zranitelnost danou sníženou schopností se ubránit, tak i situační zranitelnost, ovlivněnou charakterem chování odsouzeného (např. jeho

nepřiměřenou agresivitou). Při hodnocení vychází z kvalifikovaného, odbornými argumenty podloženého odhadu toho, zda by se některé jednotlivé osoby mohly potenciálně stát obětí trestné činnosti odsouzeného. Z nabízených možností má hodnotitel vybrat tu (či ty), která nejlépe vystihuje charakteristiky potenciálních obětí (např. potenciální oběť heterosexuálního pedofila lépe vystihuje kategorie „děti“, i když jde o dívky a nabízela by se také možnost zaznamenat kategorii „ženy“).

U většiny odsouzených hodnotitelé vyhodnotili zvýšené riziko újmy pro jednotlivé osoby obecně – tato kategorie byla označena přibližně v 56 % hodnocení. To znamená, že u více než poloviny případů lze očekávat, že by se v budoucnu obětí mohl stát „kdokoliv“, kdo se s odsouzeným dostane do určité konfliktní či jinak rizikové situace. Nejde tedy o úzce vymezenou skupinu lidí, ale spíše o ohrožení širšího okruhu osob v bezprostředním okolí odsouzeného.

Relativně často se objevuje také kategorie „jiné osoby“ (58 %) a „konkrétní osoby“ (26 %). V prvním případě jde o blíže nespecifikované osoby, které však hodnotitel přesto vnímá jako pravděpodobné oběti (např. sousedé, známí, osoby v náhodném kontaktu). Druhá kategorie zachycuje situace, kdy hodnotitel dokáže určit konkrétní osobu nebo úzký okruh osob, jimž hrozí zvýšené riziko (rodinný příslušník, bývalý partner, konkrétní poškozený apod.). Tato zjištění ukazují, že u značné části odsouzených je riziko újmy vztahové – pojí se k osobám, s nimiž mají konflikt, nerovnováhu moci či jinak zatížený vztah.

Z hlediska zvláště zranitelných jednotlivců je riziko nejčastěji identifikováno u žen (14 %), následovaných kategorií „bezbranné osoby“ (9 %) a „mladiství“ (8 %). I když jsou tyto podíly nižší než u obecných kategorií „jednotlivým osobám“ či „jiné osoby“, nejde o zanedbatelný podíl. Ukazuje to, že v určité části souboru je nebezpečnost odsouzených zvýšená vůči osobám se sníženou schopností se bránit (děti, mládež, osoby se zdravotním omezením, osoby závislé na pachateli apod.) nebo vůči ženám – typicky v kontextu domácího násilí či sexuálně motivované kriminality. Pro hodnocení rizika je důležité ověřit, zda se odsouzený v minulosti zaměřoval právě na tyto zranitelné osoby a zda existují situace, v nichž by mohl svou trestnou činnost opakovat.

Souhrnně lze říci, že graf 23 naznačuje převahu neindividualizovaného a situačního rizika (ohrožení „kohokoliv“ v určité situaci) nad rizikem úzce zaměřeným na konkrétní typy zranitelných obětí. Přesto však nelze přehlížet menší, ale významnou skupinu odsouzených, u

nichž se riziko váže právě k dětem, mladistvým, ženám či bezbranným osobám – zde je na místě zvýšená obezřetnost při plánování nakládání s odsouzeným.

Skupina osob

V této části hodnotitel posuzuje riziko, že se obětí trestné činnosti odsouzeného stane skupina osob. Riziko tohoto typu bývá v hodnoceních zmiňováno méně často. Obecná kategorie „skupině osob“ se objevuje přibližně v 7 % hodnocení, specifické skupiny jsou zastoupeny ještě méně: menšiny v 2 %, zájmová sdružení v 1 % a ideologické skupiny v 0,4 % případů.

Tyto podíly naznačují, že v posuzovaném souboru se jen poměrně malá část odsouzených jeví jako nebezpečná ve vztahu k osobám právě z důvodu jejich příslušnosti ke konkrétní skupině – např. k etnické či náboženské menšině, konkrétnímu spolku nebo ideologickému uskupení. Převládá tedy spíše riziko „osobního“ násilí, vázaného na individuální konflikty a vztahy, nikoli systematicky zacílená trestná činnost motivovaná ideologií či nenávistí vůči určité skupině.

Tam, kde hodnotitelé tyto kategorie přesto označili, je důležité věnovat zvláštní pozornost motivům jednání odsouzeného (např. extremistickým postojům, nenávistným pohnutkám) a jeho dosavadnímu chování vůči členům dané skupiny. V těchto případech může být riziko méně závislé na konkrétní situaci a více na trvalejších postojích a přesvědčeních pachatele.

Skupiny jsou tvořeny jednotlivci, které spojuje sdílení určitých názorů, hodnot, zájmů, náboženství či jiných charakteristik. Právě tyto společné znaky mohou být důvodem, proč se jejich členové mohou potenciálně stát obětí trestného činu – nikoli kvůli svým individuálním vlastnostem, ale proto, že náleží k dané skupině. V této části má proto hodnotitel posoudit, zda členům některé skupiny hrozí zvýšené riziko újmy právě z důvodu jejich skupinové příslušnosti. Při hodnocení by měl vycházet z kvalifikovaného, odbornými argumenty podloženého odhadu, zda by se členové těchto skupin mohli potenciálně stát obětí trestné činnosti odsouzeného právě kvůli tomu, že jsou členy dané skupiny.

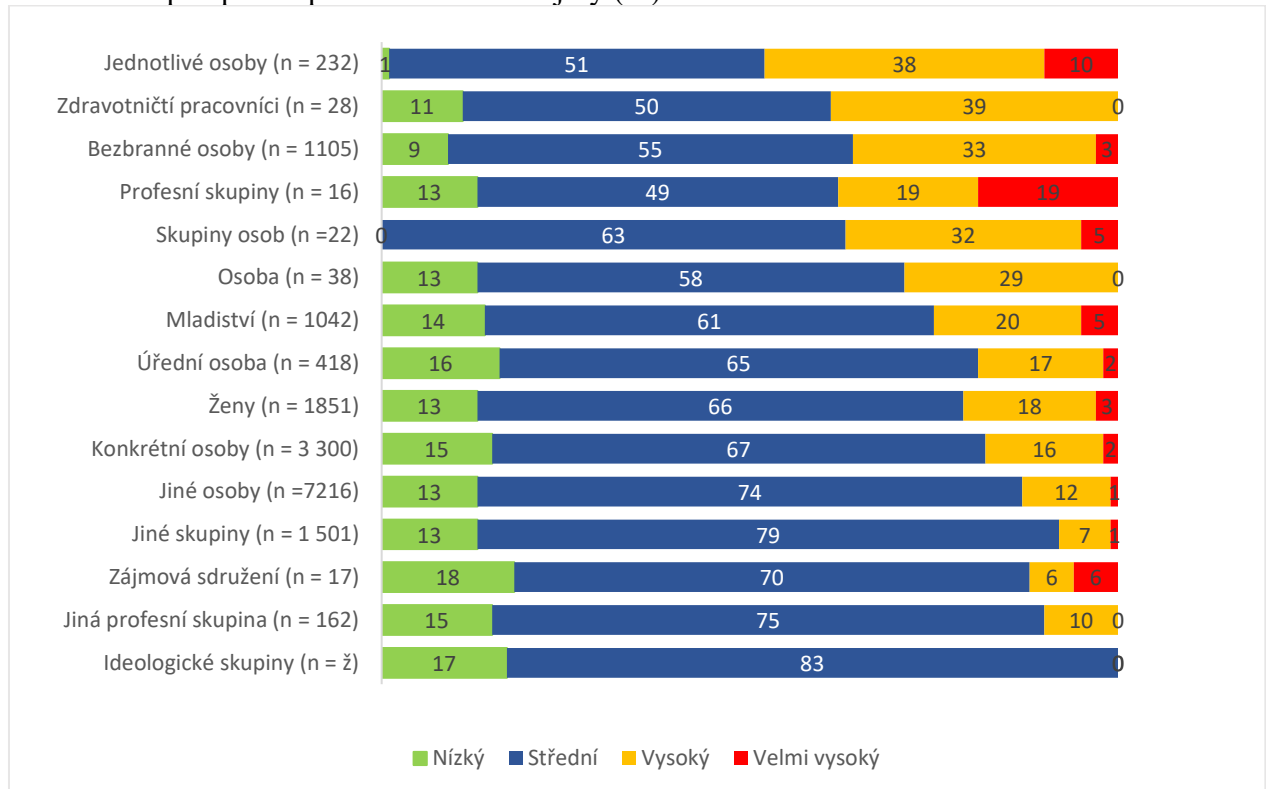
Profesní skupina osob

Profesními skupinami se pro účely tohoto hodnocení rozumí úřední osoby, funkcionáři, zdravotníci a další osoby definované zákonem č. 40/2009 Sb., které se mohou stát obětí trestného činu právě z toho důvodu, že zastávají určitou profesní roli. Z hlediska rizika újmy se posuzují zejména následující profesní skupiny:

- úřední osoba dle § 127 trestního zákoníku,

- jakákoliv jiná osoba zastávající funkci dle § 334 odst. 2 trestního zákoníku,
- zdravotničtí pracovníci a další osoby dle § 146 odst. 2 písm. d) trestního zákoníku.

Graf 24: Stupeň pravděpodobnosti rizika újmy (%)

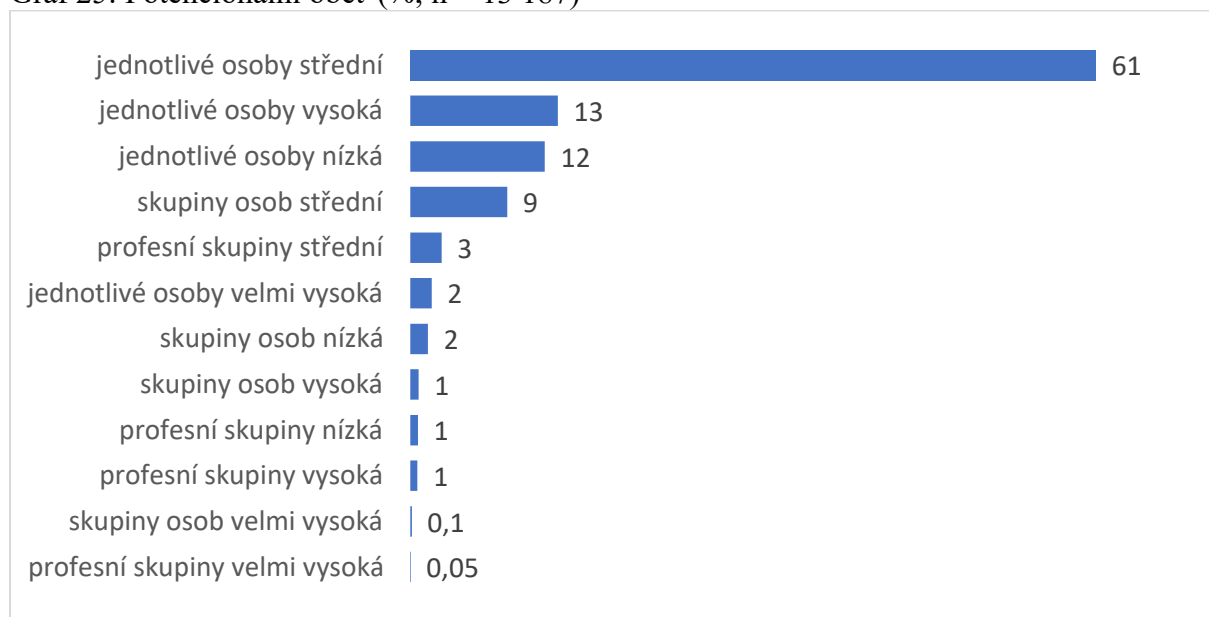
Výstupem zhodnocení pravděpodobnosti rizika újmy je vždy určení potenciální oběti či okruhu obětí spolu se zhodnocením pravděpodobnosti rizika újmy u každé z nich. Hodnotitel přitom vychází z předpokladu, jak by se pravděpodobně v budoucnu vyvíjela nebezpečnost hodnoceného odsouzeného, pokud by u něj nedošlo k žádné intervenci. Do zdůvodnění hodnotitel zaznamenává informace, na jejichž základě ke svým závěrům dospěl. Tento popis je důležitým zdrojem poznatků pro odborné zaměstnance, kteří budou s nebezpečností odsouzeného v budoucnu pracovat.

V dostupných datech se nejvýrazněji projevuje právě riziko újmy vůči profesním skupinám. Zcela jednoznačně dominuje kategorie „úřední osoba“, která byla označena přibližně v 70 % hodnocení, v nichž se tato možnost nabízela. Vysoké hodnoty vykazuje také širší kategorie „profesní skupina“ (50 %) a „jiná profesní skupina“ (27 %). Naproti tomu zdravotničtí pracovníci jsou uváděni relativně vzácně (4 %).

Tato zjištění ukazují, že značná část odsouzených představuje zvýšené riziko zejména pro osoby, které vůči nim vystupují v reprezentativní, kontrolní či autoritativní roli – tedy pro úředníky, zaměstnance veřejné správy a další pracovníky vykonávající autoritu (např. příslušníky bezpečnostních složek, dozorce, sociální pracovníky apod.). U těchto odsouzených se rizikové chování často objevuje v situacích, kdy pociťují frustraci z rozhodnutí úřadů, odpor vůči autoritám nebo nesouhlas s výkonem určité funkce.

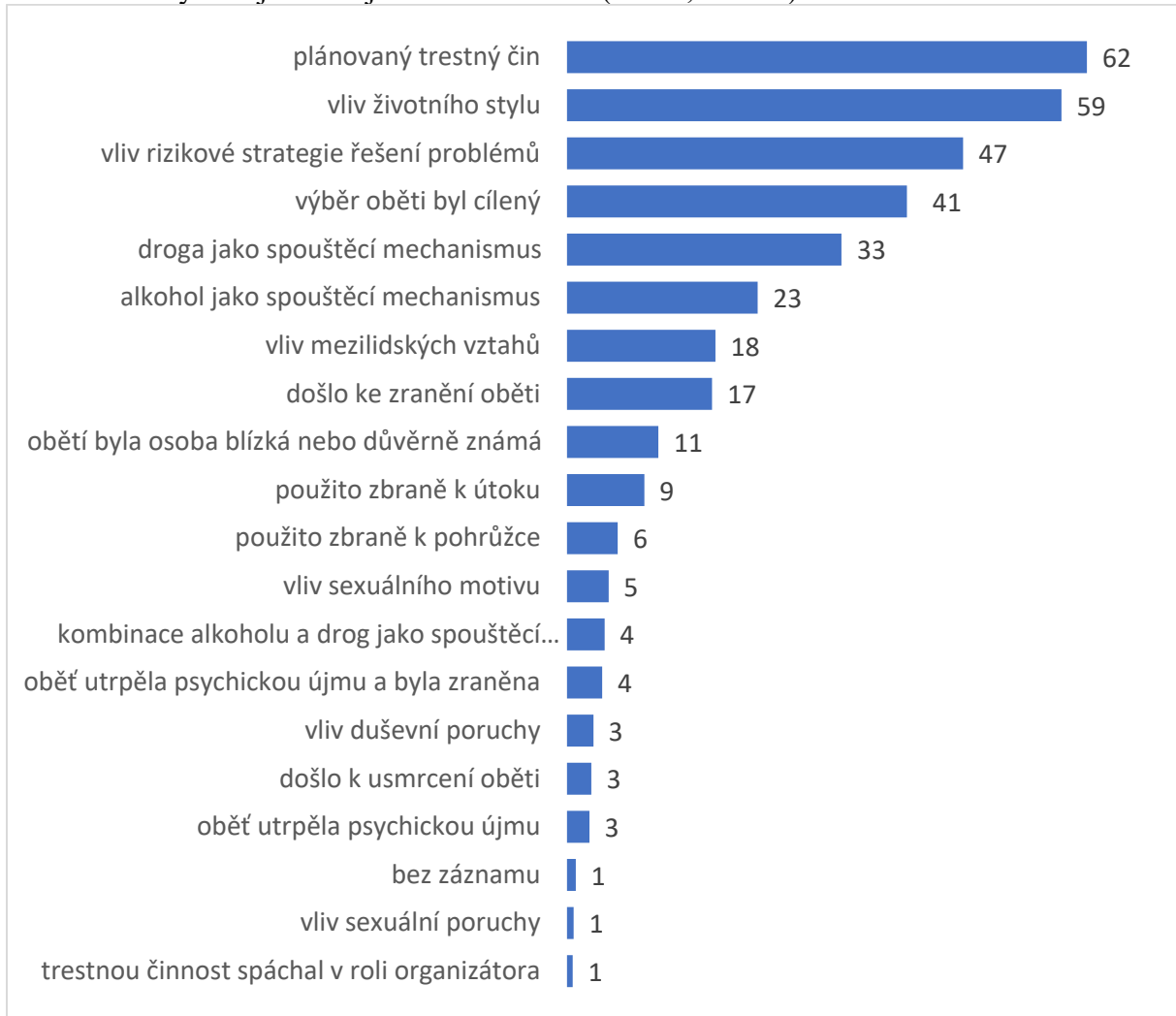
Z hlediska praktického využití je proto důležité, aby hodnotitel při posuzování nebezpečnosti věnoval zvláštní pozornost konfliktům s osobami v profesní roli v trestní minulosti odsouzeného (např. útokům na policisty, pracovníky úřadů, zdravotníky). Pokud se takový vzorec jednání opakovaně objevuje, lze předpokládat zvýšené riziko opakování podobných útoků i do budoucna – zejména v situacích, kdy odsouzený bude znovu čelit rozhodnutí či zásahu ze strany zástupců těchto profesních skupin.

Graf 25: Potencionální oběť (%; n = 13 187)

Analyzuje se vždy jeden specifický trestný čin, za který je odsouzený aktuálně ve výkonu trestu. Tento čin je tedy zařazen do aktuální trestné činnosti. Analýza je zpracována v podobě behaviorální analýzy, která umožňuje popsat základní charakteristiky analyzovaného trestného činu.

Graf 26: Analýza nejzávažnější trestné činnosti (n = %; 21 063)

3. DYNAMICKÉ FAKTORY

Definice

Dynamické faktory obsahují informace o vlastnostech, popř. situacích, které jsou otevřené ke změnám a které jsou spojeny s pravděpodobností dalšího selhání. Věnují se popisu situace nebo stavu, hodnocení kriminogenních rizik, protektivních faktorů, aktuálního stavu motivace. Výstupem vyhodnocení dynamických faktorů je vyhodnocení rizika jednotlivých dynamických faktorů a celkového dynamického rizika, zaznamenání identifikovaných protektivních faktorů, popisu stavu motivace a zaznamenané údaje v popisných částech jednotlivých dynamických faktorů.

Obecně se dynamické faktory považují za stejně silné prediktory kriminálního chování jako faktory statické. Dynamické faktory, které jsou spojeny s pravděpodobností dalšího selhání a opětovného odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody, se nazývají kriminogenními potřebami. Pro volbu správné strategie zacházení s odsouzeným jsou dynamické faktory velmi významné, samozřejmě v kombinaci se statickými.

Část Dynamické faktory obsahuje celkem sedm jednotlivých dynamických faktorů. Jsou to: Bydlení, Zaměstnání, Finance, Rodina a sociální kontakty, Závislosti, Osobnost a chování, Vzdělání a výchova.

3.1. Bydlení

Definice

Dynamický faktor Bydlení posuzuje charakter místa, kde se osoba převážně zdržuje – bydlí, přespává, má svou rodinu, má své osobní věci apod. Ve většině případů může být bydliště totožné s adresou trvalého pobytu a na rozdíl od trvalého pobytu může mít fyzická osoba těchto bydlišť více. Kvalitativní stránka bydlení zahrnuje i kvalitu mezilidských vztahů udržovaných v rámci okruhu místa určeného k bydlení. Rizikovost faktoru vyplývá z nejistého a nevyhovujícího bydlení, z bydlení v rizikovém prostředí, popř. z existence konfliktů v místě bydlení.

3.1.1. Popis situace

K popisu situace dynamického faktoru Bydlení je dostačující délka tří let před nástupem do výkonu trestu. Je to z i důvodu, že u recidivující části české vězeňské populace by popis mnohdy zahrnoval i dobu předchozího výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se pouze o minimální časovou hranici, hodnotitel posuzuje každý případ individuálně.

Kategorie popisu situace⁴⁴

Stabilní, perspektivní

Jsou to případy, kdy má odsouzený k bydlení právní vztah, bydlení je chráněno zákonem, jedná se tedy především o jistotu v právním slova smyslu. Zároveň však splňuje podmínku dlouhodobějšího charakteru, který není určován přesným časovým vymezením. Každou situaci je nutno posoudit individuálně. V tomto případě se jedná o byt v osobním, družstevním vlastnictví, dlouhodobý legálně ošetřený pronájem apod.

Nestabilní, nestálé, nejisté

Bydlení není upraveno zákonem a v případě, že je upraveno zákonem, došlo ve sledovaném období k jeho častým změnám. Například bydlí u své přítelkyně, kamaráda, ale k bydlení nemá žádný legální vztah nebo často střídá různá ubytovací zařízení.

Žádné, formální

Nemá žádné bydlení nebo bydlení má pouze formální charakter, fakticky přespává a zdržuje se na místech veřejnosti přístupných nebo na místech, která nejsou určena pro bydlení. Například osoby bez přístřeší, squatteři.

Výsledky popisu situace bydlení hodnotiteli nabízí tabulka X, která je doplněna o základní interpretaci.

Výsledky popisu situace Bydlení hodnotiteli nabízí tabulka 12. V průběhu minimálně tří let před výkonem trestu nastala u odsouzených situace, kterou lze označit za nestabilní, nestálou nebo nejistou (např. nestálé přebývání u známých). Celkem se jednalo o 40,2 % odsouzených. Dokonce u 11,6 % odsouzených nastala ve sledovaném období situace, kterou šlo označit za žádné, formální bydlení (např. bezdomovectví).

Na druhé straně lze konstatovat, že odsouzení v 60,7 % měli po určitou dobu před výkonem trestu stabilní a perspektivní bydlení. Pouze 11,6 % případů lze označit za ty, které nemají žádné bydlení a nevyužívají ani žádné možnosti neformálního standardního bydlení.

Porovnání aktuálních údajů o situaci bydlení odsouzených před výkonem trestu se studií SARPO 2018 ukazuje několik důležitých změn. Podíl odsouzených se stabilním a perspektivním bydlením vzrostl z 58,1 % v roce 2018 na 60,7 %. Naopak podíl těch, kteří měli nestabilní, nestálé a nejisté bydlení mírně poklesl. Nejvýraznější změnu zaznamenala kategorie

⁴⁴ Hodnotitel využívá stanovenou nabídku popisů a výběr činí na základě vlastního posouzení dané situace. Nabídka popisu není vylučovací, lze zaznamenat více nebo všechny, minimálně se však popis situace musí přiřadit do jedné z nabídek. V rámci popisu Bydlení rozlišuje hodnotitel celkem tři situace. Po výběru dané situace ji hodnotitel časově vymezí (odkdy, dokdy situace trvala) a slovně upřesní získané informace tak, aby zachytil individualitu situace každého případu.

odsouzených bez formálního bydlení, kde pozorujeme pokles o 6,5 procentních bodů. Tyto změny ukazují, že se zvýšil podíl odsouzených se stabilním bydlením, zatímco počet těch bez formálního bydlení výrazně klesl.

Tabulka 12: Bydlení – rozložení dle popisu situace (n = 39 281)

Typ bydlení před VTOS	%
<i>Stabilní a perspektivní</i>	60,7
<i>Nestabilní, nestálé a nejisté</i>	40,2
<i>Žádné, formální</i>	11,6

Pozn. během sledované doby se odsouzení před výkonem trestu mohli ocitnout v různých situacích ve vztahu k bydlení, celkové procento tedy přesahuje 100 %.

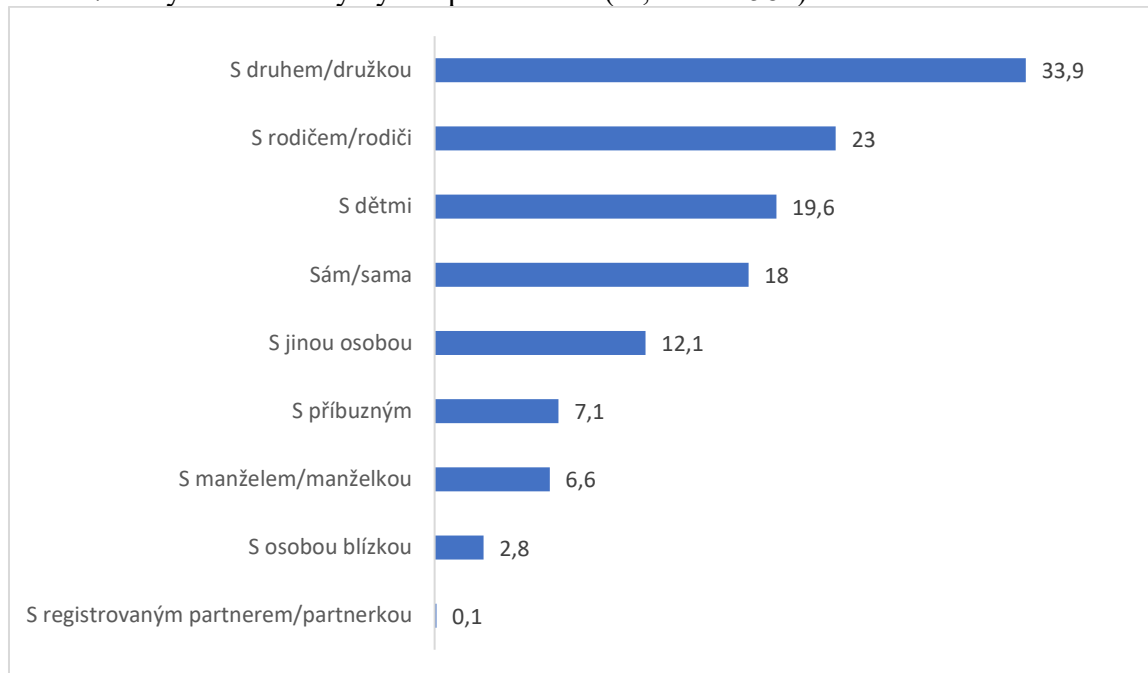
Samozřejmě, že situace v dynamických faktorech není statická, nýbrž dynamická. V praxi jsme zaznamenali souběh více typů bydlení v průběhu jednoho roku. Např. v zimních měsících se část odsouzených, kteří v letních měsících žijí venku bez „střechy nad hlavou“, využívá více neformální nabídku ubytování u osob blízkých nebo oficiální ubytovací nabídku v rámci sociálních služeb obcí a měst, popř. nestátních institucí.

3.1.1.1. Okruh osob, se kterými před výkonem trestu odsouzený sdílel místo bydlení

Soupis osob, které společně žijí nebo sdílejí místo bydlení. Jedná se o období těsně před nástupem výkonu trestu.

Hodnotitel se zaměřuje na okruh osob z místa bydliště v období těsně před nástupem výkonu trestu odnětí svobody, čímž se míní doba posledních tří měsíců před nástupem. Zjištěný okruh osob prezentuje graf 27, kdy odsouzené osoby nejčastěji bydleli s druhem/družkou (33,9 %), rodičem/rodiči (23 %), dítětem/děťmi (19,6 %). Při porovnání se studií SARPO 2018 lze vyzdvihnout především nárůst odsouzených osob, žijících s druhem či družkou. Aktuální data ukazují, že více než třetina osob žilo před výkonem trestu s druhem či družkou, naproti datům z roku 2018, kde se jednalo pouze o necelou čtvrtinu (23,5 %). V porovnání se studií SARPO 2018 se také zvýšil počet osob žijících s dětmi, a to o necelých 9 %. Nárůst podílu osob, kteří před výkonem trestu nebydleli sami, může odkazovat na pozitivní trend, neboť partnerský vztah je obecně pojímán jako protektivní faktor a často bývá právě kategorie druh/družka označována samotnými odsouzenými jako zásadní motivace pro změnu svého životního stylu.

Graf 27: S kým odsouzený bydlel před VTOS (%; n = 42 584)

3.1.2. Rizika

Definice

Dynamický faktor Bydlení obsahuje celkem pět rizik. První čtyři se týkají samotného faktoru. Výsledné riziko nám tak podává vícerozměrný obraz o vlivu a podílu dynamického faktoru Bydlení na celkovou rizikovost chování odsouzeného. Rizikovost tohoto faktoru vyplývá z nejistého a nevyhovujícího bydlení, z bydlení v rizikovém prostředí, popř. z existence konfliktů v místě bydlení.

Hodnotitel na základě studia rozsudkových dat, výstupů z pohovoru, dotazníku sebehodnocení a dalších zdrojů hodnotí rizikovost Bydlení z taxativně uvedených kategorií rizik.

Kategorie rizik

Nejisté bydlení

Jistota bydlení se odvíjí od existence smluvně/právně ošetřeného bydlení (vlastník nemovitosti, uzavřená platná nájemní smlouva, soužití s rodiči, kde má trvalý pobyt apod.). Současně zde není hrozba (např. ukončení nájemní smlouvy) či překážka v možnosti užívání takového bydlení (dluhy, vykázaní, faktické užívání, odmítání apod.).

Nevyhovující bydlení

Zhodnocení kvalitativní stránky bydlení, bez ohledu na jeho právní zakotvení – jistotu bydlení. Hlavními ukazateli se stávají počet a druh spolubydlících, stav bydlení a jeho vybavení, možnost zajištění údržby bydlení, včetně osobní hygieny, přítomnost vody a elektřiny.

Bydlení v rizikovém prostředí

Rizikovost prostředí je dána do souvislosti s lokalitou bydlení. Hodnotí se prostředí, ve kterém se bydlení odehrává. Za rizikové chování se považuje chování asociální, antisociální, kriminální apod.

Konflikty v místě bydlení

Zhodnocení narušování mezilidského soužití v podobě nezákonného jednání vůči osobám vyskytujícím se v okruhu bydlení (bytu, domu, čtvrti). Může jít o násilné jednání (ublížení na zdraví, týrání, výtržnictví), nebo o pachatele trestné činnosti známého v okolí svého bydlení (nejen trvalého pobytu), anebo osobu zatěžující okolí svým chováním apod.

Souvislost bydlení s aktuální trestnou činností

Zhodnocení se týká míry přímé souvislosti mezi dynamickým faktorem a aktuální trestnou činností. Nejde tedy jen o prostou sumu jednotlivých rizik tohoto faktoru.

Výsledky hodnocení Bydlení hodnotiteli nabízí tabulka 13 a graf 28, které jsou doplněny o základní interpretaci výsledků. Přestože Bydlení ve srovnání s ostatními dynamickými faktory nemá, z hlediska opětovného selhání, takový rizikový potenciál, je v souvislosti s přípravou odsouzeného na soběstačný život po propuštění součástí důležitých sociálních témat, která jsou ve věznici často středem zájmu řešení. Podíváme-li se na výskyt rizika v závažné míře, pak se v tomto dynamickém faktoru výrazně profiluje riziko Nejisté bydlení. V závažné míře⁴⁵ se toto riziko vyskytovalo u 49,2 % odsouzených, což je však téměř o deset procentních bodů méně než ve studii SARPO 2018.

Tabulka 13: Bydlení – rozložení jednotlivých rizik

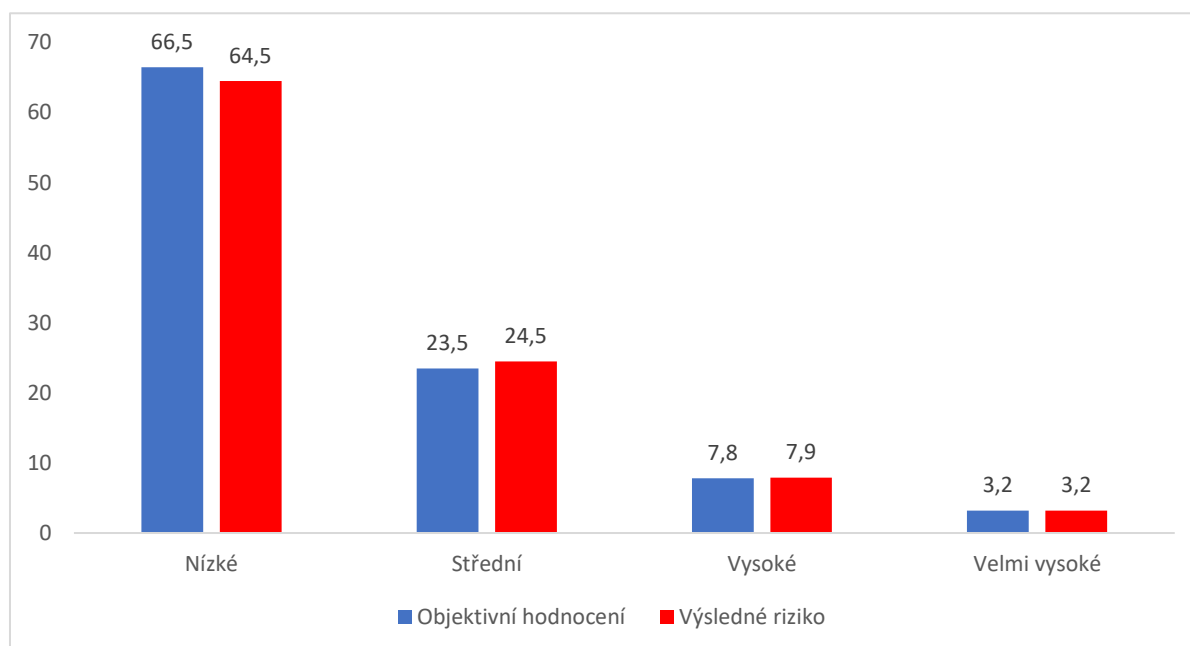
Rizika bydlení	% 2025	% 2018
1. <i>Nejisté bydlení</i>	49,2	58,5
2. <i>Nevyhovující bydlení</i>	4,3	3,9
3. <i>Bydlení v rizikovém prostředí</i>	7,1	10,9
4. <i>Konflikty v místě bydlení</i>	9,2	9,7
5. <i>Souvislost s aktuální TČ</i>	16,2	25,2

⁴⁵ Riziko se vyskytuje v závažné míře značí, že intenzita jeho výskytu je vysoká a negativně zasahuje do života odsouzeného.

3.1.2.1. Výpočet rizika

Objektivní hodnocení a výsledné riziko

Graf 28: Bydlení – rozložení objektivního hodnocení a výsledného rizika (%)

Míra rizika dle pohlaví

Graf 29 zobrazuje srovnání finálního rizika v oblasti bydlení mezi muži a ženami. Celkové skóre rizika na škále 0-10, přičemž průměrná hodnota rizika u mužů je 2,2⁴⁶, zatímco u žen je průměrné riziko 3,1⁴⁷. To potvrzuje, že ženy jsou ve větším riziku v oblasti bydlení. Konkrétně 66,7 % mužů má nízké riziko problémů s bydlením, zatímco u žen je tento podíl výrazně nižší, pouze 44,7 %. Naopak, ženy častěji spadají do kategorií středního rizika (37,3 % oproti 23 % u mužů) a vysokého rizika (12,5 % žen oproti 7,3 % mužů). Rovněž podíl žen s velmi vysokým rizikem bydlení je vyšší (5,5 %) než u mužů (3 %). Celkově lze říci, že ženy jsou v oblasti bydlení výrazně více ohroženy než muži.

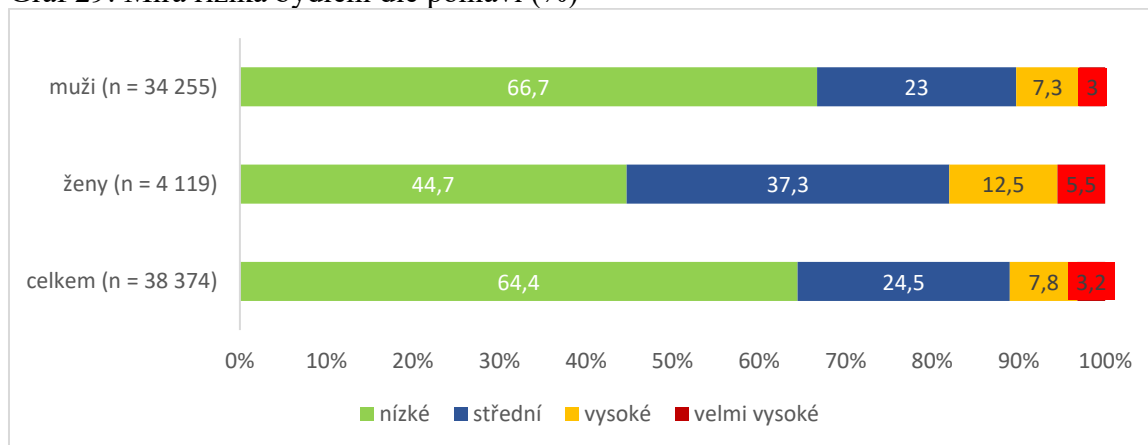
Statisticky signifikantní výsledky

Z výsledků je patrné, že ženy jsou na tom dle finální míry rizika hůře než muži, což potvrzuje i hodnota Cramerova $V = 0,143$, která naznačuje signifikantní rozdíl mezi pohlavími.

⁴⁶ SD (směrodatná odchylka) = 2,1

⁴⁷ SD (směrodatná odchylka) = 2,3.

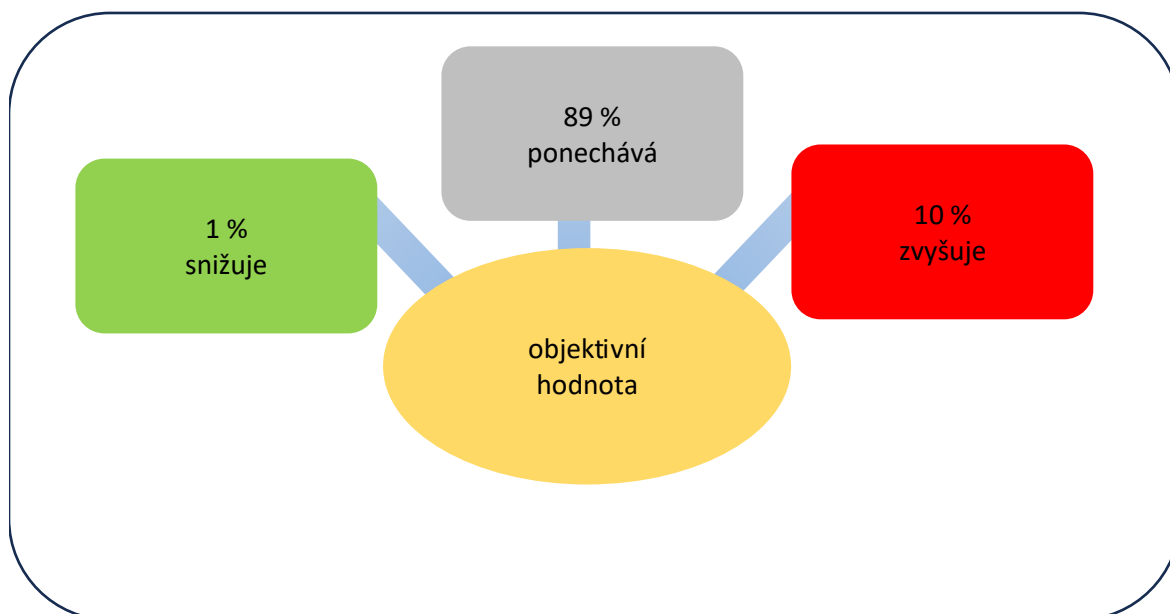
Graf 29: Míra rizika bydlení dle pohlaví (%)

Subjektivní hodnocení

Hodnotitel mohl výsledky objektivního hodnocení stanoveným způsobem korigovat. Výsledky subjektivní korekce nalezneme v obrázku 1. V rámci možnosti využití subjektivního hodnocení ponechávalo 89 % hodnotitelů u Bydlení hodnotu objektivního hodnocení. 1 % hodnocení snížilo a 10 % naopak zvýšilo.

Obrázek 1: Bydlení – podíl subjektivního vstupu hodnotitel

Obecně se dá říct, že některá rizika Bydlení dosahovala ve vzorku z roku 2024 celkem nižší hodnoty. Může se jednat o pozitivní změnu v situaci bydlení, kterou avizuje na jedné straně vyšší podíl odsouzených, kteří žili před výkonem trestu společně jako druh/družka, na druhé straně je evidován nižší podíl odsouzených, u kterých byla identifikována forma bydlení jako žádná.

3.2. Zaměstnání

Definice

Dynamický faktor Zaměstnání postihuje kvantitativní a kvalitativní stránku zaměstnání z pohledu legálních pracovněprávních vztahů. Sleduje se ekonomická aktivita odsouzeného, průběh a formy výkonu výdělečné činnosti s ohledem k zdravotním a jiným osobním poměrům odsouzeného. Pozornost je věnována i aktivitě odsouzeného v období bez zaměstnání. Rizikovost tohoto faktoru vyplývá z nízké využitelnosti kvalifikace, minimální pracovní zkušenosti či jeho absence, dále z rizikového průběhu předchozích zaměstnání a dlouhodobé nezaměstnanosti.

3.2.1. Popis situace

K popisu situace dynamického faktoru Zaměstnání je dostačující délka tří let před nástupem do výkonu trestu. Je to z důvodu, že u recidivující české vězeňské populace by popis mnohdy zahrnoval i dobu předchozího výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se pouze o minimální časovou hranici, hodnotitel posuzuje každý případ individuálně.

Kategorie popisu situace

Zaměstnání

Osoby jsou plně ekonomicky aktivní, vykonávají povolání nebo pracovní činnost (pracovní poměr, práce na dohodu apod.)

Nedoložitelné pracovní činnosti

Osoby jsou ekonomicky aktivní, není však odváděno pojistné a pracovněprávní vztah není upraven. Jedná se o případy, kdy odsouzený je pracovně činný, ale mimo pracovněprávní vztah, v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání nebo bez platného povolení. Jedná se o nelegální činnost (práce „na černo“, např. zedník bez smlouvy), samotná pracovní činnost však nemá kriminální charakter.

Bez zaměstnání

Osoby nejsou ekonomicky aktivní. Nevykonává ani legální ani nelegální pracovní činnost, je ekonomicky pasivní, do této kategorie se zahrnují i aktivity, které již nabývají podobu kriminálního chování (krádež železného šrotu apod.).

Výsledky popisu situace zaměstnání hodnotiteli nabízí tabulka výše, která je doplněna o základní interpretaci. V rámci dynamického faktoru zaměstnání byly zjištěny zajímavé trendy

ohledně pracovního statusu odsouzených, které jsou uvedeny v tabulce 14. Z dostupných dat vyplývá, že v období před výkonem trestu odnětí svobody bylo u 68,3 % odsouzených zaznamenáno zaměstnání (bez bližšího určení doby trvání zaměstnání), 41,7 % vykazovalo nedoložitelné pracovní činnosti a 40,4 % bylo bez zaměstnání.

Tabulka 14: Zaměstnání – výskyt položek popisu situace⁴⁸

Popis situace před VTOS	%
<i>Má zaměstnání</i>	68,3
<i>Nedoložitelné pracovní činnosti</i>	41,7
<i>Bez zaměstnání</i>	40,4

Při srovnání s předchozími daty se výrazně zvýšil podíl zaměstnaných (dříve 48,7 %), což může být překvapivé, zatímco míra nedoložitelných pracovních činností (dříve 46,1 %) zůstala přibližně stejná. Nezaměstnanost mírně poklesla (dříve 53,1 %). Tento vývoj může na jedné straně naznačovat zlepšení zaměstnaneckých příležitostí před výkonem trestu, přestože stále existuje značná část odsouzených, jejichž pracovní činnosti jsou buď nedoložitelné, nebo zcela chybějí. Na druhé straně může rozdíl být způsoben preciznějším zaznamenáváním všech druhů forem legálního zaměstnání, byť krátkodobého, v průběhu sledovaného období.

Ze zkušeností z praxe vyplývá, že u většiny odsouzených dochází k častému střídání zaměstnání, nedoložitelných pracovních činností a absence zaměstnání. Dlouhodobost trvání pracovní činnosti je hlavním kvalitativním hlediskem, které odlišuje vězeňskou populaci od civilní populace. Pouze u malého procenta odsouzených je zaznamenána skutečnost, že by většinu doby před výkonem trestu byly odsouzení kontinuálně a stabilně zaměstnaní. Tato skutečnost je označována za slibný protektivní faktor, který byl přítomen u osob, které po propuštění z výkonu trestu neselhávali, tzn. nevrátili se minimálně po dobu 18 měsíců od propuštění zpět do vězení.

⁴⁸ Hodnotitel využívá stanovenou nabídku popisů a výběr činí na základě vlastního posouzení dané situace. Nabídka popisu není vylučovací, lze zaznamenat více nebo všechny, minimálně se však popis situace musí přiřadit do jedné z nabídek. V rámci popisu bydlení rozlišuje hodnotitel celkem tři situace. Po výběru dané situace ji hodnotitel časově vymezí (odkdy, dokdy situace trvala) a slovně upřesní získané informace tak, aby zachytil individualitu situace každého případu.

3.2.1.1. Úřad práce ČR

Definice

Uchazečem o zaměstnání je osoba, která osobně požádala o zprostředkování vhodného zaměstnání a při splnění dalších zákonem stanovených podmínek je zařazena do evidence uchazečů o zaměstnání

Přestože se při pohledu na vysoký podíl nezaměstnaných a nelegálně zaměstnaných očekává stejný podíl evidovaných Úřadem práce ČR, samotnou evidenci v uvedeném období přiznává pouze 21 % odsouzených, což je však téměř o polovinu méně než ve studii SARPO 2018 (38,6 %). Z toho počtu dokonce 15 % odsouzených přiznává ve sledovaném období sankční vyřazení (tabulka 15). Nejčastěji je uváděn důvod, že odsouzení vykonávali nelegální práci, nesplnili ohlašovací povinnost, neposkytli potřebnou součinnost atd., což jsou stejné důvody, které pozorujeme ve studii SARPO 2018.

Tabulka 15: Zaměstnání – evidence uchazečů na Úřadu práce ČR

Úřad práce ČR	%
Ano	21
<i>Z toho sankčně vyřazeno</i>	15
Ne	79

Klesající podíl odsouzených evidovaných Úřadem práce ČR před výkonem trestu může nepřímo souviset i s vyšším podílem evidence legálního zaměstnání na jedné straně, na druhé straně i s menší ochotou využívání sociální politiky státu, která je pro selhávající klienty, obzvláště pro uživatele alkoholových i nealkoholových drog, limitující.

3.2.1.2. Invalidita

Invalidita se vztahuje ke zdravotnímu stavu bez ohledu na výplatu invalidního důchodu.⁴⁹

Při popisu situace se hodnotitel také zabývá otázkou zdravotního stavu v podobě přiznání invalidního stupně (tabulka 16), který odráží nepříznivý zdravotní stav k výkonu pracovní činnosti. Celkem 4,7 % odsouzených vykazuje nějaký stupeň invalidity. Největší podíl z nich

⁴⁹ Blíže viz ustanovení § 39 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

má invaliditu III. stupně, která se vyskytuje u 1,9 % odsouzených, což představuje 39,6 % ze všech invalidních osob ve vzorku. Invalidita I. stupně je přítomna u 1,7 % odsouzených, tedy u 37,2 % ze všech, kteří mají nějakou formu invalidity. Invalidita II. stupně je méně častá, byla zjištěna u 0,9 % odsouzených, což tvoří 19,3 % z celkového počtu invalidních odsouzených. U 0,2 % odsouzených nebyl stupeň invalidity zjištěn, což představuje 3,9 % z celkového počtu případů invalidity. Celkově tedy převládá invalidita III. stupně, zatímco invalidita II. stupně je méně častá. V porovnání se studií SARPO 2018 nedošlo k zásadním změnám.

Tabulka 16: Zaměstnání – výskyt stupňů invalidity (n = 42 583)

Invalidita	%	rel. %⁵⁰
<i>I. stupně</i>	1,7	37,2
<i>II. stupně</i>	0,9	19,3
<i>III. stupně</i>	1,9	39,6
<i>Nezjištěno</i>	0,2	3,9
Celkem	4,7	100

3.2.1.3. Péče o osobu

Položka slouží k zaznamenání skutečnosti, že před aktuálním vězněním odsouzený osobně pečoval o dítě do 4 let věku, osobu zdravotně postiženou, osobu závislou, popř. jinou osobu.

Součástí popisu situace v zaměstnání je sledování skutečnosti, zda na péči odsouzeného nebyla závislá další osoba (tabulka 17) a uvězněním by tak došlo k narušení takové péče. Celkem 3,2 % odsouzených bylo odpovědných za péči o jinou osobu. Většina z nich, 2,1 %, pečovala o dítě do 4 let věku, což představuje 65,3 % ze všech osob, které byly na péči odsouzeného závislé. Další skupinou jsou osoby závislé na péči jiného, o které pečovalo 0,6 % odsouzených (20,3 % ze závislých osob). Dále zde bylo 0,1 % odsouzených, kteří pečovali o zdravotně postižené dítě do 18 let (3,2 %), a 0,0 % o osoby bezmocné (1,2 %). Jiná péče byla zaznamenána u 0,5 % odsouzených (16,2 %).

⁵⁰ Sloupec **rel. %** ukazuje podíl jen mezi těmi, kteří mají nějakou invaliditu.

Tabulka 17: Zaměstnání – rozložení skupin osob v péči (n = 42 583)

Péče o osobu⁵¹	%	rel. %⁵²
<i>Dítě do 4 let věk</i>	2,1	65,3
<i>Osoba závislá na péči jiného</i>	0,6	20,3
<i>Zdravotně postižené dítě do 18 let</i>	0,1	3,2
<i>Osoba bezmocná</i>	0,0	1,2
<i>Jiná</i>	0,5	16,2
Celkem	3,2	100

Při porovnání se studií SARPO 2018 došlo k výrazným změnám. V roce 2018 pečovalo 49,0 % odsouzených o děti do 4 let věku, což znamená, že jejich podíl výrazně vzrostl (o více než 15 %). Naopak podíl osob závislých na péči jiného klesl z 32,0 % na 20,3 %. Péče o zdravotně postižené dítě do 18 let také poklesla z 4,8 % na 3,2 %.

Tento vývoj ukazuje, že odsouzení před výkonem trestu častěji pečovali o malé děti, zatímco počet odsouzených pečujících o osoby závislé na péči jiného nebo o zdravotně postižené děti oproti výsledkům studie SARPO 2018 mírně klesl.

3.2.2. Rizika

Definice

Dynamický faktor Zaměstnání obsahuje celkem šest rizik. Výsledné riziko nám podává vícerozměrný obraz o vlivu a podílu dynamického faktoru Zaměstnání na celkové rizikovosti chování odsouzeného. Rizikovost tohoto faktoru vyplývá z nízké využitelnosti kvalifikace, minimální pracovní zkušenosti či jeho absence, dále z rizikového průběhu předchozích zaměstnání a dlouhodobé nezaměstnanosti.

Hodnotitel na základě studia rozsudkových dat, výstupů z pohovoru, dotazníku sebehodnocení a dalších zdrojů hodnotí rizikovost Zaměstnání z taxativně uvedených kategorií rizik.

⁵¹ Pozn. někteří jedinci mohli pečovat i o vícero typů osob, celkový součet relativních procent tedy přesahuje 100 %.

⁵² Sloupec **rel. %** ukazuje podíl jen mezi těmi, kteří pečují o osobu.

Kategorie rizik

1. Nízká využitelnost kvalifikace

Zhodnocení praktické využitelnosti dosažené kvalifikace jakožto získané způsobilosti k výkonu legálního povolání či pracovní činnosti. Jedná se o zhodnocení rizika, které vyplývá z objektivní nebo subjektivní nemožnosti využívat plně kvalifikaci.

2. Rizikový průběh předchozích zaměstnání

Jedná se především o zhodnocení problémového průběhu předchozích zaměstnání s ohledem k věku odsouzeného a celkovým osobním poměrům (absence, časté střídání, závažné porušení pracovních povinností apod.).

3. Dlouhodobě nezaměstnaný

Jedná se o identifikaci rizika vyplývající z dlouhodobé nezaměstnanosti. Posuzuje se délka vytržení z pracovního procesu bez ohledu na případnou evidenci Úřadem práce ČR. Kritériem dlouhodobosti se stává délka přesahující 6 měsíců kontinuálně.

4. Nezaměstnaný a současně neevidovaný Úřadem práce ČR

Zhodnocení skutečnosti, že je nezaměstnaný a zároveň nebyl evidován Úřadem práce ČR. V tomto případě se jedná pouze o dvě eventuality, proto má riziko pouze dvoustupňovou škálu. Riziko spočívá ve splnění obou podmínek – nezaměstnanosti a současně absence evidence Úřadem práce ČR (bez ohledu, zda se nezaevidoval nebo byl sankčně vyřazen).

5. Má minimální pracovní zkušenost

Zhodnocení pracovní zkušenosti vzhledem k věku a osobním poměrům (studium, zahraniční stáž, péče o osobu blízkou apod.) bez ohledu na to, zda se jedná o výsledek zaviněného jednání (alkohol, drogy, vězení) nebo nezaviněného jednání (zdravotní stav, jiné události). Minimální pracovní zkušenost znesnadňuje vstup na trh práce a snižuje konkurenceschopnost.

6. Souvislost zaměstnání s aktuální trestnou činností

Zhodnocení se týká míry přímé souvislosti mezi dynamickým faktorem a aktuální trestnou činností. Nejde tedy jen o prostou sumu jednotlivých rizik faktoru.

Spolu s Financemi tvoří Zaměstnání dvojici nejrizikovějších sociálních dynamických faktorů. Výsledky hodnocení Zaměstnání hodnotiteli nabízí tabulka 18 a graf 30. Nejcharakterističtější riziko Zaměstnání spočívá v dlouhodobé nezaměstnanosti především v období před nástupem do výkonu trestu. Dlouhodobostí se pro tento účel míní 6 měsíců kontinuálně za poslední tři roky před aktuálním vězněním (42,2 %). Dále rizikovost tohoto faktoru spočívá v nízké využitelnosti dosažené kvalifikace. Obě zmíněná rizika úzce souvisí i s rizikem vyplývajícím z rizika Minimální pracovní zkušenost (24,4 %). Třetina odsouzených evidovala nízkou využitelnost kvalifikace a zároveň u třetiny souviselo zaměstnání s trestnou činností. 13 % odsouzených pak do doby před nástupem do VTOS nevykonávalo žádnou legální pracovní činnost.

Tabulka 18: Rozložení jednotlivých rizik

Riziko: Zaměstnanost	% 2025	% 2018
1. <i>Nízká využitelnost kvalifikace</i>	35,2	47,8
2. <i>Rizikový průběh předchozích zaměstnání</i>	20,9	20,7
3. <i>Dlouhodobě nezaměstnaný</i>	42,2	63,7
4. <i>Nezaměstnaný a neevidovaný na ÚP</i>	25,2	27,5
5. <i>Minimální pracovní zkušenost</i>	24,4	40,4
6. <i>Zaměstnání souvisí s trestnou činností</i>	32,2	57,4

Ze seznamu rizika Zaměstnání činí podíl odsouzených dlouhodobě nezaměstnaných 42,2 %, což je oproti studii SARPO 2018 (63,7 %) značné snížení, nicméně je stále nejzávažnějším rizikem uvedeného faktoru. Výrazně se snížil i podíl odsouzených, u kterých hodnotitelé usuzovali na riziko Souvislost s aktuální trestnou činností, a to o celých 25,2 procentních bodů. Pro úplný kontext je však důležité uvést, že Zaměstnání je faktorem, kde hodnotitelé často používali možnost „chybí“ z důvodu chybějících informací. Může to odrážet i tu skutečnost, že mezi odsouzenými bylo evidováno celkem 13 % těch, kteří doposud nevykonávali žádnou legální pracovní činnost, takže rizika odvíjející se od výkonu práce nemohla být adekvátně posouzena.

3.2.2.1. Výpočet rizika

Objektivní hodnocení a výsledné riziko

Nejdříve nabídneme porovnání výsledků objektivního a výsledného hodnocení zaměstnání (tabulka 19).

Srovnání dat z roku 2024 se studií SARPO 2018 ukazuje několik důležitých změn. V kategorii nízkého objektivního hodnocení došlo k výraznému nárůstu z 25,5 % na 36,6 %, což naznačuje, že více odsouzených bylo hodnoceno jako méně rizikových. Tento trend se projevil i v nízkém výsledném riziku, které vzrostlo z 23,3 % na 33,2 %.

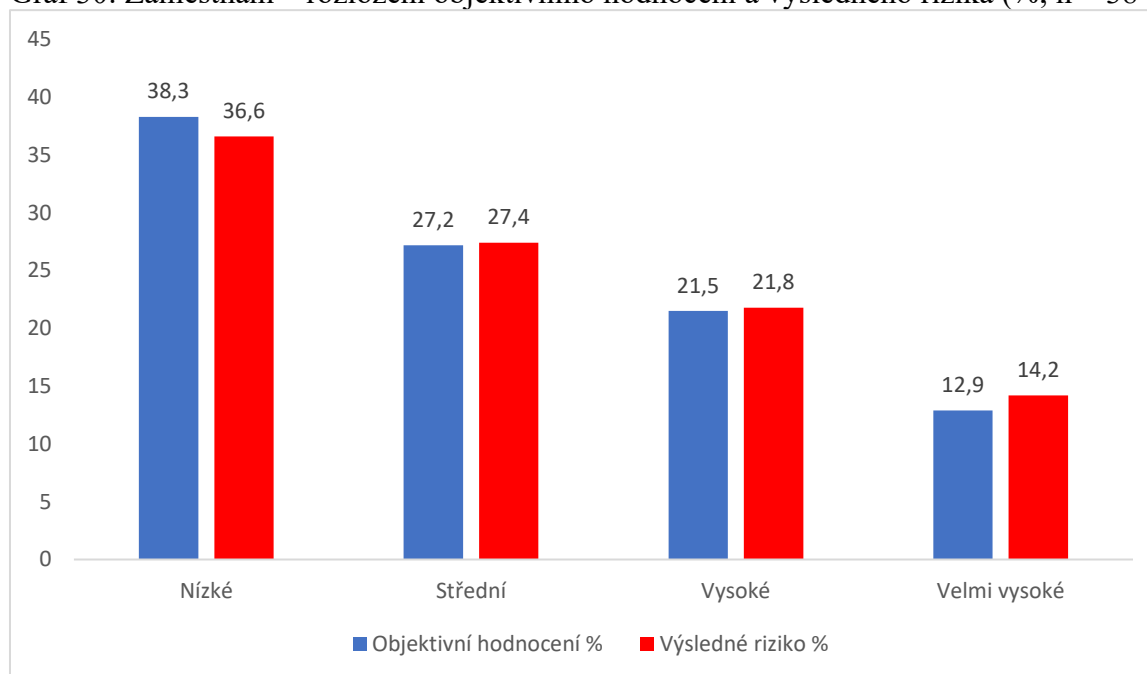
Naopak v kategorii vysokého objektivního hodnocení klesl podíl z 30,3 % na 21,8 %, a obdobně se snížilo i vysoké výsledné riziko z 28,8 % na 19,8 %. Tento pokles naznačuje, že méně odsouzených spadá do vysoce rizikové skupiny. Rovněž došlo k mírnému poklesu u velmi vysokého rizika, kde výsledné riziko kleslo z 20,6 % na 12,9 %.

Celkově data ukazují pozitivní vývoj, kdy více odsouzených je hodnoceno jako méně rizikových, a naopak podíl těch s vysokým a velmi vysokým rizikem se snižuje, což může svědčit o efektivnější práci s touto skupinou nebo zlepšení pracovních podmínek před trestem.

Tabulka 19: Zaměstnání – rozložení objektivního hodnocení a výsledného rizika (n = 38 630)

Zaměstnání – finální riziko	Objektivní hodnocení %	Výsledné riziko %
<i>Nízké</i>	38,3	36,6
<i>Střední</i>	27,2	27,4
<i>Vysoké</i>	21,5	21,8
<i>Velmi vysoké</i>	12,9	14,2

Graf 30: Zaměstnání – rozložení objektivního hodnocení a výsledného rizika (%; n = 38 630)

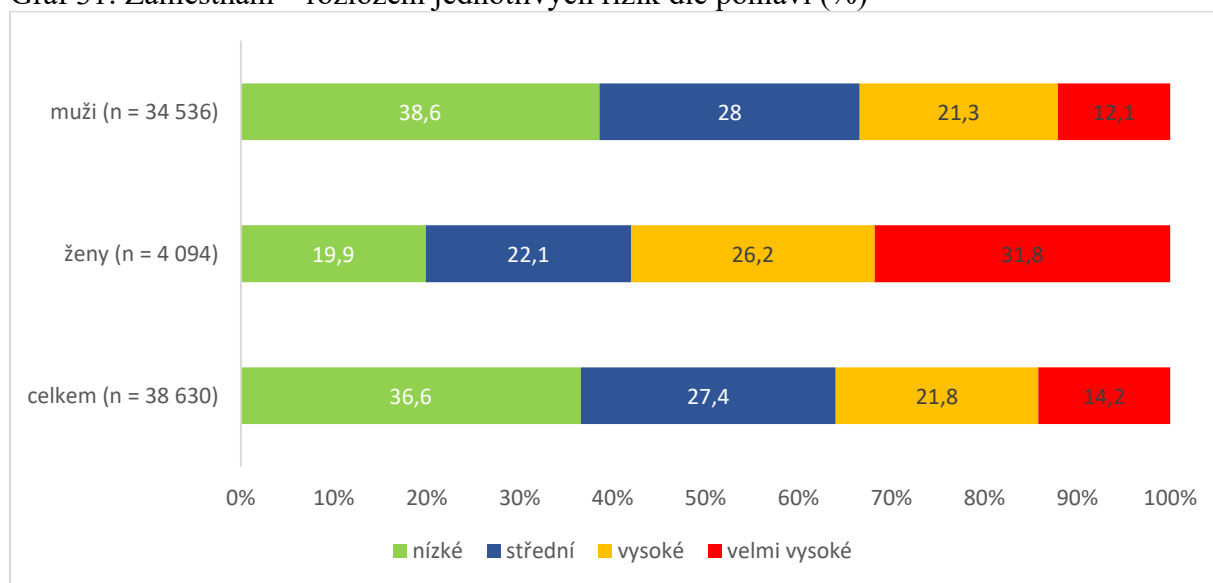

Pro hodnocení výsledků rizik jednotlivých faktorů použijeme jednoduchou analogii celkového dynamického rizika, která je reprezentována čtyřstupňovou škálou – nízké, střední, vysoké a velmi vysoké. Výsledné hodnoty zaměstnání představuje graf 30, který ukazuje lineární pokles mezi kategoriemi rizika v oblasti zaměstnání, a to jak v objektivním hodnocení, tak ve výsledném riziku. Největší podíl odsouzených se nachází v kategorii nízkého rizika, a jak riziko narůstá, procento osob v dané kategorii se postupně snižuje. Tento trend je patrný jak u objektivního hodnocení, tak u výsledného rizika, přičemž u všech kategorií je výsledné riziko mírně nižší než původní objektivní hodnocení.

Míra rizika: porovnání žen a mužů

Graf 31 ukazuje srovnání finálního rizika v oblasti zaměstnání mezi odsouzenými muži a ženami. Průměrná hodnota rizika je 4, s relativně vysokou směrodatnou odchylkou (2,9), což naznačuje velkou variabilitu v hodnocení rizik mezi jednotlivci. Zatímco u mužů je nejčastěji zaznamenáno nízké riziko (38,6 %), u žen je tato hodnota výrazně nižší (19,9 %). Ženy se častěji nacházejí v kategoriích vysokého (26,2 %) a velmi vysokého rizika (31,8 %), což naznačuje jejich vyšší zranitelnost v oblasti zaměstnání po propuštění ve srovnání s muži.

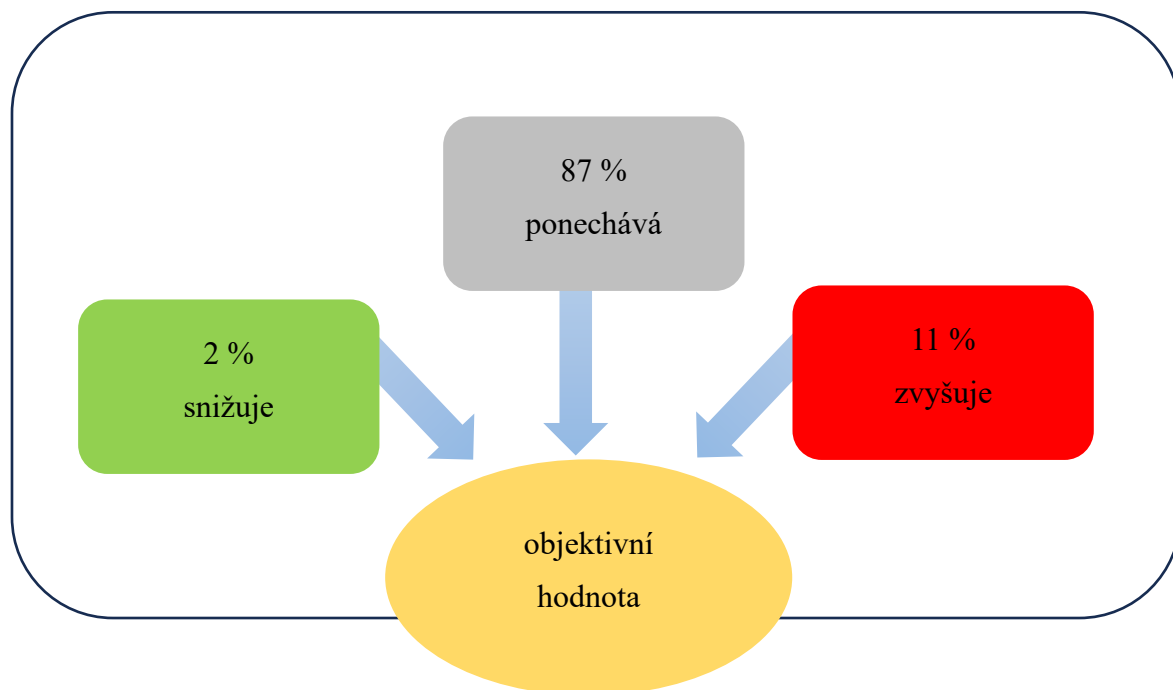
Graf 31: Zaměstnání – rozložení jednotlivých rizik dle pohlaví (%)

Subjektivní hodnocení

Hodnotitel mohl výsledky objektivního hodnocení stanoveným způsobem korigovat. Výsledky subjektivní korekce nalezneme v obrázku 2. V rámci možnosti využití subjektivního hodnocení ponechávalo 87 % hodnotitelů u Zaměstnání hodnotu objektivního hodnocení. Pokud hodnotitelé možnost subjektivního hodnocení využili, převládala tendence hodnotu objektivního hodnocení zvyšovat, a to převážně o jeden bod. Celkem objektivní hodnotu zvýšilo 11 % hodnotitelů. Oproti roku 2018 hodnotitelé ponechávali původní hodnocení ve značně vyšší míře - v roce 2018 ponechalo hodnocení pouze 72 %. Ve studii SARPO 2018 měli hodnotitelé větší tendenci hodnotu objektivního hodnocení zvyšovat (25 %).

Obrázek 2: Zaměstnání – podíl subjektivního vstupu hodnotitele (n = 38 659)

3.3. Finance

Definice

Dynamický faktor Finance posuzuje jednotlivé druhy zdrojů legálních příjmů a jejich dostatečnost pro pokrytí základních životních potřeb. Finance jsou rovněž považovány za faktor spolehlivě predikující především budoucí majetkovou kriminalitu. Rizikovitost vyplývá převážně z nedostatečného legálního příjmu, orientace na nelegální příjmy, existence dluhů a závazků, z neschopnosti hospodaření s finančními prostředky. Nízký a nedostatečný příjem se často ocitá jako klíčový rizikový faktor osvětlující kriminální chování.

3.3.1. Popis situace

K popisu situace dynamického faktoru Finance je dostačující délka tří let před nástupem do výkonu trestu. Je to z důvodu, že u recidivující české vězeňské populace by popis mnohdy zahrnoval i dobu předchozího výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se pouze o minimální časovou hranici, hodnotitel posuzuje každý případ individuálně.

Kategorie popisu situace⁵³

Příjmy z výkonu práce a pojištění

Legální příjmy, jejichž zdrojem je vykonaná práce nebo vyplývají z pojištění za vykonanou práci.

Podmíněné zdroje příjmu

Jedná se o legální příjem, který vyplývá ze zákona ve formě podpory v nezaměstnanosti a sociálních dávek (dávky státní sociální podpory, hmotné nouze, péčovské péče a dávky pro osoby zdravotně postižené).

Žádné zdroje příjmu

Jedná se o situaci, kdy je odsouzený bez legálních příjmů.

3.3.1.1. Příjmy z výkonu práce a pojištění

Za sledované období přiznalo legální příjem z pracovní činnosti, bez ohledu na jeho kontinuitu nebo výši, celkem 69,9 % odsouzených, což je v porovnání se studií SARPO 2018 o 13,6 % procentních bodů více. Pouze 5 % uvádí důchod jako zdroj příjmu, přičemž se převážně jednalo o invalidní důchody. Zde není oproti studii SARPO 2018 žádná větší změna (5,4 %).

⁵³ Hodnotitel využívá stanovenou nabídku popisů a výběr činí na základě vlastního posouzení dané situace. Nabídka popisu není vylučovací, lze zaznamenat více nebo všechny, minimálně se však popis situace musí přiřadit do jedné z nabídek. V rámci popisu bydlení rozlišuje hodnotitel celkem tři situace. Po výběru dané situace ji hodnotitel časově vymezí (odkdy, dokdy situace trvala) a slovně upřesní získané informace tak, aby zachytil individualitu situace každého případu.

Tabulka 20: Finance – rozložení zdrojů příjmu (n = 42 583)

Zdroje příjmu z výkonu práce a pojištění	%
<i>Mzda, plat, odměna z dohody</i>	69,9
<i>Důchody, renty</i>	5,0

3.3.1.2. Podmíněné zdroje příjmu

Jde o příjmy upravené zvláštním zákonem⁵⁴, který stanoví podmínky, výši a délku poskytování finančních výpomocí, jež označujeme termínem „podmíněný zdroj“. Zároveň se do zmíněné kategorie zahrnují i finanční podpory rodiny, popř. osob blízkých v podobě kategorie vyživován.

Tabulka 21: Finance – rozložení podmíněných zdrojů příjmu (n = 42 583)

Podmíněné zdroje příjmu	%
<i>Podpora v nezaměstnanosti</i>	7,5
<i>Sociální dávky</i>	14,4
<i>Vyživován</i>	13,6

Ve srovnání se studií SARPO 2018 je evidentní nižší podíl odsouzených pobírajících podporu v nezaměstnanosti, který nyní činil 7,5 % (15 % v roce 2018), nebo sociální dávky, který činil 14,4 % (39,5 % v roce 2018). Podíl odsouzených vyživovaných svým sociálním okolím se však výrazně neliší, ve studii SARPO 2025 se jednalo o 13,6 % (15,6 % v roce 2018).

Zdroje příjmů

Pokud měli odsouzení legální příjem, byl v 45 % pravidelný, v necelé třetině případů nepravidelný a v ostatních případech tato skutečnost nebyla hodnocena (tabulka 22).

Tabulka 22: Charakter legálních příjmů (n = 42 584)

Typ příjmu	%
<i>Pravidelný</i>	45,2
<i>Nepřavidelný</i>	29,7
<i>Nehodnoceno</i>	25,1

⁵⁴ Např. zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

3.3.1.3. Žádné zdroje příjmů

Někteří odsouzení však neměli v určitém časovém období žádné legální příjmy z výkonu práce a pojištění (např. mzda, důchod), zároveň ani podmíněné zdroje příjmu (např. sociální dávky). Tento stav se ve studii SARPO 2025 vztahoval k více než třetině (38,7 %; tabulka 23) odsouzených, což je však o celých 9 % méně než ve studii SARPO 2018.

Tabulka 23: Finance – výskyt nepřítomnosti legálních příjmů (n = 42 583)

Zdroj příjmu	%
Bez legálních příjmů	38,7

3.3.2. Rizika

Definice

Dynamický faktor Finance obsahuje celkem pět rizik. Výsledné riziko nám tak podává vícerozměrný obraz o vlivu a podílu dynamického faktoru Finance na celkovou rizikovitost chování odsouzeného. Rizikovitost vyplývá převážně z nedostatečného legálního příjmu, orientace na nelegální příjmy, existence dluhů a závazků a v neposlední řadě z neschopnosti hospodaření s finančními prostředky. Nizký a nedostatečný příjem se často ocitá jako klíčový rizikový faktor osvětlující kriminální chování.

Hodnotitel na základě studia rozsudkových dat, výstupů z pohovoru, dotazníku sebehodnocení a dalších zdrojů hodnotí rizikovitost Finance z taxativně uvedených kategorií rizik.

Kategorie rizik

1. Nedostatečné legální příjmy pro pokrytí základních životních potřeb

Zhodnocení zdrojů všech legálních příjmů osob finančně samostatných (ne děti a studenti) kromě těch, které plynou přímo z trestné činnosti. Základní životní potřeby vychází z posouzení běžných základních životních potřeb (bydlení, strava, oblečení, zdravotní a sociální péče) bez ohledu na individuálnost potřeb.

2. Nelegální příjmy

Zhodnocení nelegálnosti příjmů s rozlišením rizika vyplývajícího z tzv. práce na černo nebo přímo z trestné činnosti. Sám o sobě je nelegální příjem rizikový v budoucí perspektivě, přestože může být aktuálně dostatečný a pravidelný. Osoba tím snižuje svou možnost využití řádného zabezpečení ve stáří, nemoci apod. Z nelegálních příjmů se většinou zákonné pojištění nehradí. Škodlivost se odráží také i na celospolečenské úrovni, kdy je stát krácen na prostředcích, které slouží k realizaci státní politiky.

3. Dluhy a závazky

Zhodnocení existujících nebo očekávaných plnění a reálnost plnění dluhů a závazků s přihlédnutím k osobním poměrům, kvalifikaci, sociálnímu zázemí apod. Riziko v sobě kloubí existenci dluhů a zároveň neschopnost odsouzeného těmto závazkům čelit.

4. Nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky

Zhodnocení nedostatečné dovednosti hospodaření vzhledem k peněžním příjmům a způsobilosti nakládání s nimi. Nesleduje se dostatečnost nebo nedostatečnost finančních prostředků, nýbrž samotnou schopnost hospodárně nakládat s finančními prostředky, které odsouzený má k dispozici.

5. Souvislost financí s aktuální trestnou činností

Zhodnocení se týká míry přímé souvislosti mezi dynamickým faktorem a aktuální trestnou činností. Nejde tedy jen o prostou sumu jednotlivých rizik faktoru.

Výsledky hodnocení financí hodnotiteli nabízí tabulka 24, která je doplněna o základní interpretaci výsledků. Finance patří stále se Zaměstnáním k nejrizikovějším sociálním dynamickým faktorům. Na rizikovosti faktoru se podílí všech pět rizik včetně souvislosti financí s aktuální trestnou činností. V 29,6 % čelí odsouzení riziku Nedostatečný legální příjem, ať již z důvodu, že žádný příjem nemají nebo z důvodu, že jediným zdrojem jejich legálních příjmů tvoří sociální politika státu. S tím úzce souvisí skutečnost, že celkem 61,2 % vykazuje riziko Dluhy a závazky, které jsou nad rámec jejich možností plnění nebo je dokonce odmítají plnit z principu. Je to však o 10 procentních bodů méně než ve studii SARPO 2018. Ani riziko Nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky nepatřilo mezi méně rizikové skutečnosti, neboť u 28,9 % odsouzených bylo identifikováno v závažné míře (opět však o desetinu procentních bodů méně než v předchozím období). Celou situaci dokresluje skutečnost, že 41,3 % případů doplňuje legální příjmy těmi nelegálními, kdy bylo zároveň u více než poloviny odsouzených (54,2 %) zjištěno, že Finance souvisí s aktuální trestnou činností.

Tabulka 24: Finance – rozložení rizik

Rizika finance	% 2025	% 2018
<i>1. Nedostatečné legální příjmy pro pokrytí zákl. životních potřeb</i>	29,6	48,2
<i>2. Nelegální příjmy</i>	41,3	53,9
<i>3. Dluhy, závazky, plnění</i>	61,2	73,1
<i>4. Nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky</i>	28,9	46,5
<i>5. Finance souvisí s aktuální trestnou činností</i>	54,2	74,5

Tradičně se kriminalita české vězeňské populace řadí mezi převážně majetkovou kriminalitu. Z tohoto ohledu není vysoká souvislost Financí s aktuální trestnou činností ničím překvapujícím. Nižší podíl dluhů a závazků může ovlivňovat vyšší podíl odsouzených s příznivější pracovní anamnézou i s nižším podílem nelegálních příjmů.

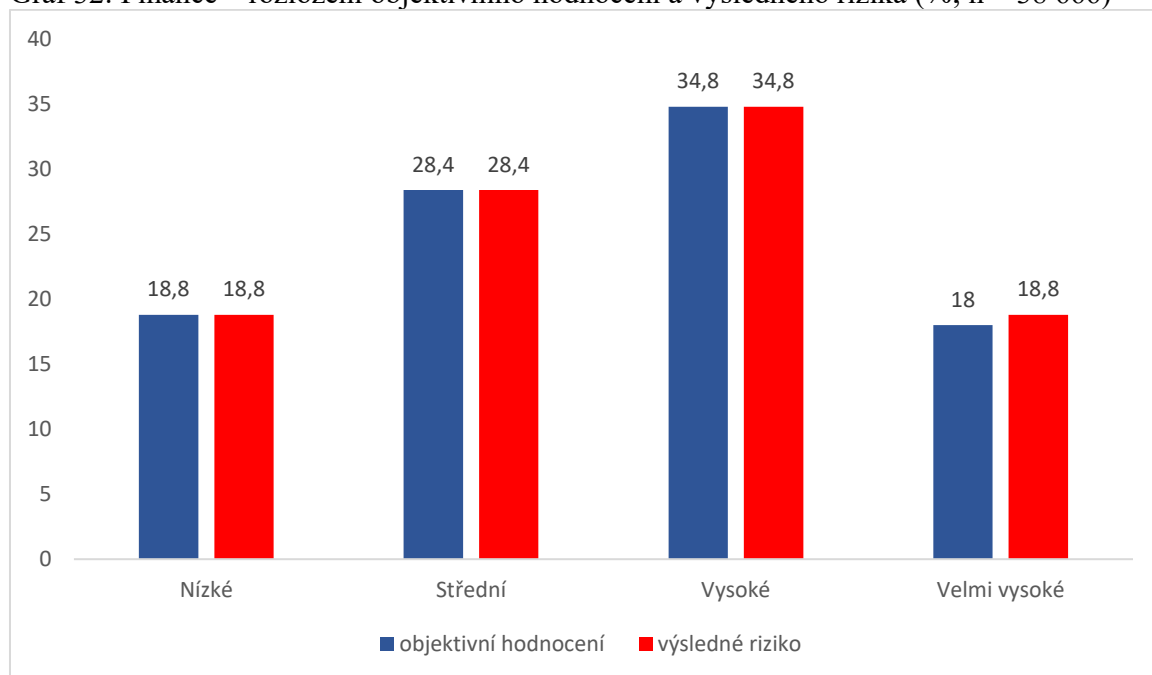
3.3.2.1. Výpočet rizika

Z tabulky 25 a grafu 32 vyplývá, že Finance se vyskytují ve středním (28,4 %) a vysokém (34,8 %) stupni. Následně vlivem subjektivní korekce hodnotitelů dochází ke změně výsledného rizika.

Tabulka 25: Finance – rozložení objektivního hodnocení a výsledného rizika (n = 38 666)

Finance – finální riziko	Objektivní hodnocení %	Výsledné riziko %
Nízké	22,8	18,8
Střední	31,3	28,4
Vysoké	33,3	34,8
Velmi vysoké	12,5	18,8

Graf 32: Finance – rozložení objektivního hodnocení a výsledného rizika (%; n = 38 666)

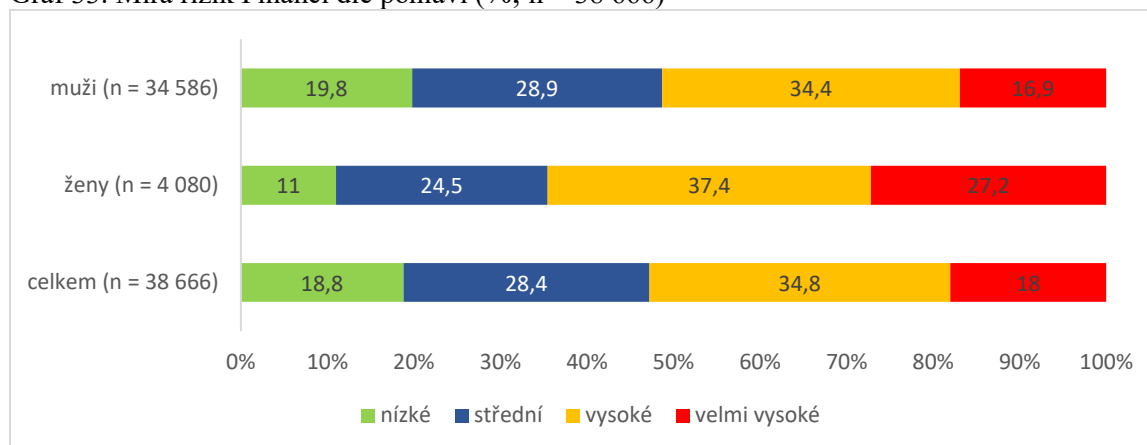
Míra rizik dle pohlaví

Graf 33 zobrazuje srovnání finálního rizika v oblasti financí mezi muži a ženami. Z grafu 33 je patrné, že 19,8 % odsouzených mužů má nízké riziko finančních problémů, zatímco u žen je tento podíl výrazně nižší, pouze 11 %. Ženy se častěji nacházejí v kategoriích středního rizika (24,5 % oproti 28,9 % u mužů) a vysokého rizika (37,4 % u žen oproti 34,4 % u mužů). Významně vyšší podíl žen (27,2 %) než mužů (16,9 %) spadá do kategorie velmi vysokého rizika. Z těchto výsledků vyplývá, že ženy čelí výrazně větším finančním rizikům než muži.

Statisticky signifikantní výsledky

Z výsledků je patrné, že ženy jsou na tom z hlediska finančního rizika signifikantně hůře než muži. Podle finální míry rizika jsou ženy ohroženy více. Průměrná hodnota finančního rizika na škále 0–10 je u mužů 5 s SD = 2,6, zatímco u žen je riziko vyšší, s průměrem 5,9 a SD = 2,4. Celkově je průměr pro oba pohlaví 5,1 s SD = 2,6.

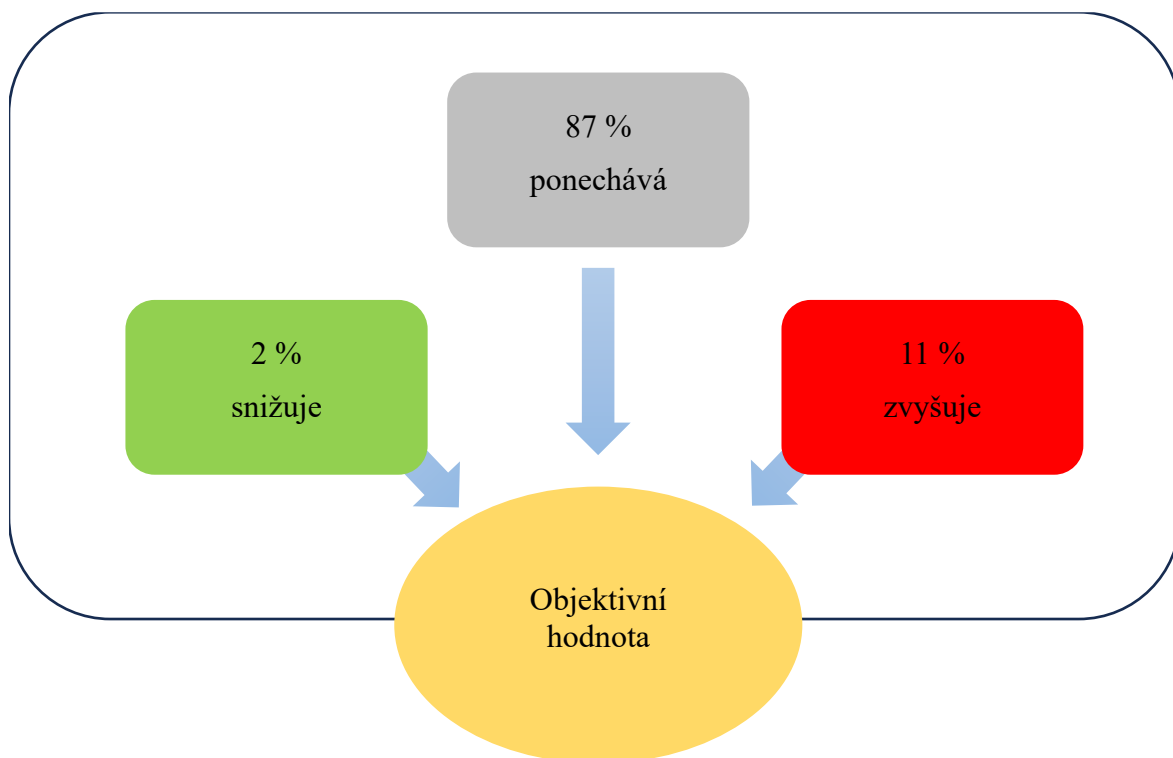
Graf 33: Míra rizik Financí dle pohlaví (%; n = 38 666)

Subjektivní hodnocení

Hodnotitel mohl výsledky objektivního hodnocení stanoveným způsobem korigovat. Výsledky subjektivní korekce nalezneme v obrázku 3. Tendence zvyšování v rámci subjektivní korekce hodnotiteli zůstala i u Financí. V rámci možnosti využití subjektivního hodnocení ponechávalo 87 % hodnotitelů hodnotu objektivního hodnocení. Pokud hodnotitelé možnost subjektivního hodnocení využili, převládala tendence hodnotu objektivního hodnocení zvyšovat, a to převážně o jeden bod. Celkem objektivní hodnotu zvýšilo 11 % hodnotitelů.

Obrázek 3: Finance – podíl subjektivního vstupu hodnotitele

3.4. Rodina a sociální kontakty

Definice

Dynamický faktor Rodina a sociální kontakty popisuje existenci kontaktů se svým rodinným a sociálním prostředím včetně jejich vlivu. V tomto faktoru se sledují rizika spočívající v negativním vlivu osob blízkých na páčání trestné činnosti, kontaktu s osobami s kriminální minulostí, častých konfliktů v mezilidských vztazích, nefungujícího sociálního zázemí a souvislosti s aktuální trestnou činností.

3.4.1. Popis situace

Popis se zaměřuje na rodinný stav odsouzeného a existenci dětí s přihlédnutím ke skutečnosti, zda se jedná o českého občana nebo cizince. Časově je popis orientován do období před nástupem aktuálního výkonu trestu.

Z pohledu sociodemografických ukazatelů hodnotitel sleduje odsouzené také z perspektivy státní příslušnosti, resp. druhu pobytu. U cizinců se sleduje zejména skutečnost, zda má na území České republiky povolen trvalý pobyt nebo mu byl udělen azyl či doplňková ochrana. Kromě uvedených druhů pobytu se všechny ostatní pobyty (přechodný pobyt apod.), včetně nelegálních pobytů cizinců, řadí do kategorie „další“.

3.4.1.1. Cizinec

Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.⁵⁵ Při zjišťování formy pobytu cizince na území České republiky se sleduje skutečnost, zda se jedná o legální pobyt.

Cizinci v našem souboru tvoří 7,8 %, což je nárůst o 1,3 procentních bodů oproti studii SARPO 2018. Více než čtvrtina z nich (26,2 %) zde má trvalý pobyt a 1,5 % azyl.

⁵⁵ Blíže ustanovení § 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Tabulka 26: DF: Rodina a sociální kontakty – rozložení druhů pobytu (n = 42 584)

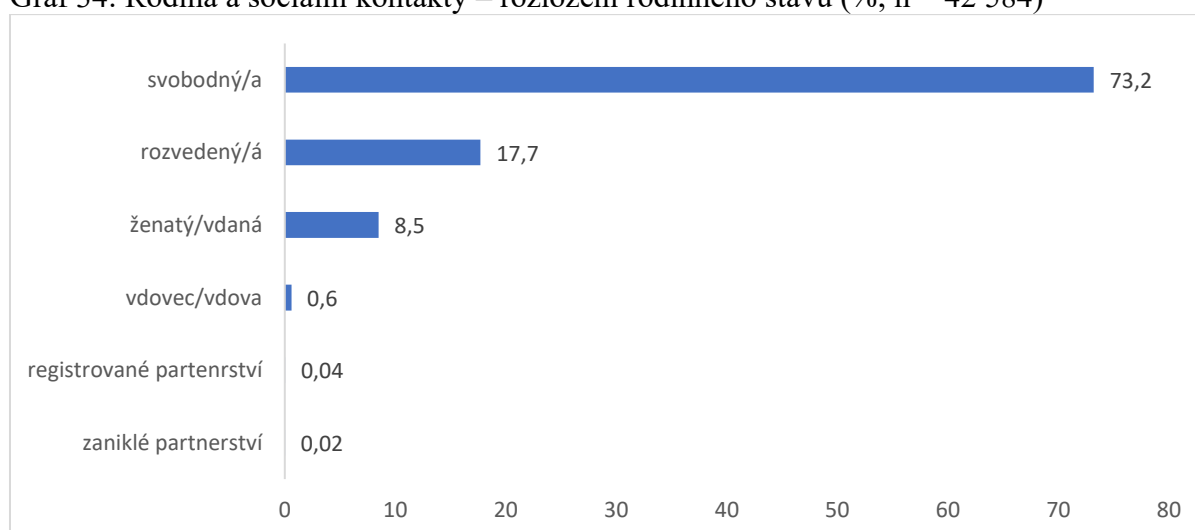
Druh pobytu	%	Rel. % ⁵⁶
Trvalý pobyt	2,0	26,2
Azyl, doplňková ochrana	0,1	1,5
Další	5,6	72,3
Celkem cizinců (n = 3 321)	7,8	100

3.4.1.2. Rodinný stav

V rámci rodinného stavu se řadí stavy odvíjející se od společenství muže a ženy (manželství) a společenství osob stejného pohlaví (registrované partnerství) založené zákonem stanoveným způsobem, včetně forem od toho se odvíjejících (rozvody, zrušené partnerství, vdovectví). V případě neexistence zákonem založeného společenství se ostatní stavy řadí do stavu svobodných.

Dalším sledovaným sociodemografickým ukazatelem je rodinný stav odsouzených a jejich dětí. V této oblasti převládají odsouzení bez partnera, konkrétně svobodní (73,2 %), za nimi s odstupem následují rozvedení (17,7 %). Detailní pohled poskytuje graf 34. V manželství žilo pouze 8,5 % odsouzených z celkového souboru. Toto rozložení se výrazně neliší od situace ve studii SARPO 2018.

Graf 34: Rodina a sociální kontakty – rozložení rodinného stavu (%; n = 42 584)

⁵⁶ Sloupec rel. % ukazuje podíl jen mezi cizinci.

3.4.1.3. Děti

V této kategorii se především sleduje právní vztah mezi odsouzeným a dítětem, včetně zákonných povinností z něj vyplývajících. Výchova nevlastních dětí zde není zohledněna. Pokud je známo, že odsouzený žil s partnerkou nebo partnerem a pečoval o její nebo jeho vlastní či svěřené děti, je tato skutečnost zaznamenána v jiné části popisu.

Více než polovina odsouzených (60,7 %) je rodičem (tabulka 27). Většina těchto odsouzených má vlastní děti, což představuje téměř 9% nárůst oproti studii SARPO 2018. Z tohoto počtu však 85,6 % odsouzených rodičů nemá své dítě v péči, což je o 7 procentních bodů více než v roce 2018. Logicky také poklesl počet odsouzených, kteří nemají žádné dítě, a to o 8,5 %.

Tabulka 27: Rodina a sociální kontakty – přítomnost vlastních/osvojených nebo svěřených dětí (n = 42 584)

Děti	%
<i>Pouze vlastní</i>	60,5
<i>Pouze svěřené</i>	0,1
<i>Vlastní i svěřené</i>	0,1
<i>Žádné</i>	39,3

Pokud měli odsouzení dítě ve vlastní péči, pak se jednalo průměrně o dvě děti na odsouzeného. V nezanedbatelném počtu (0,3 % z celkového souboru) měli odsouzení i šest a více dětí ve vlastní péči. Frekvence počtu dětí znázorňuje tabulka 28.

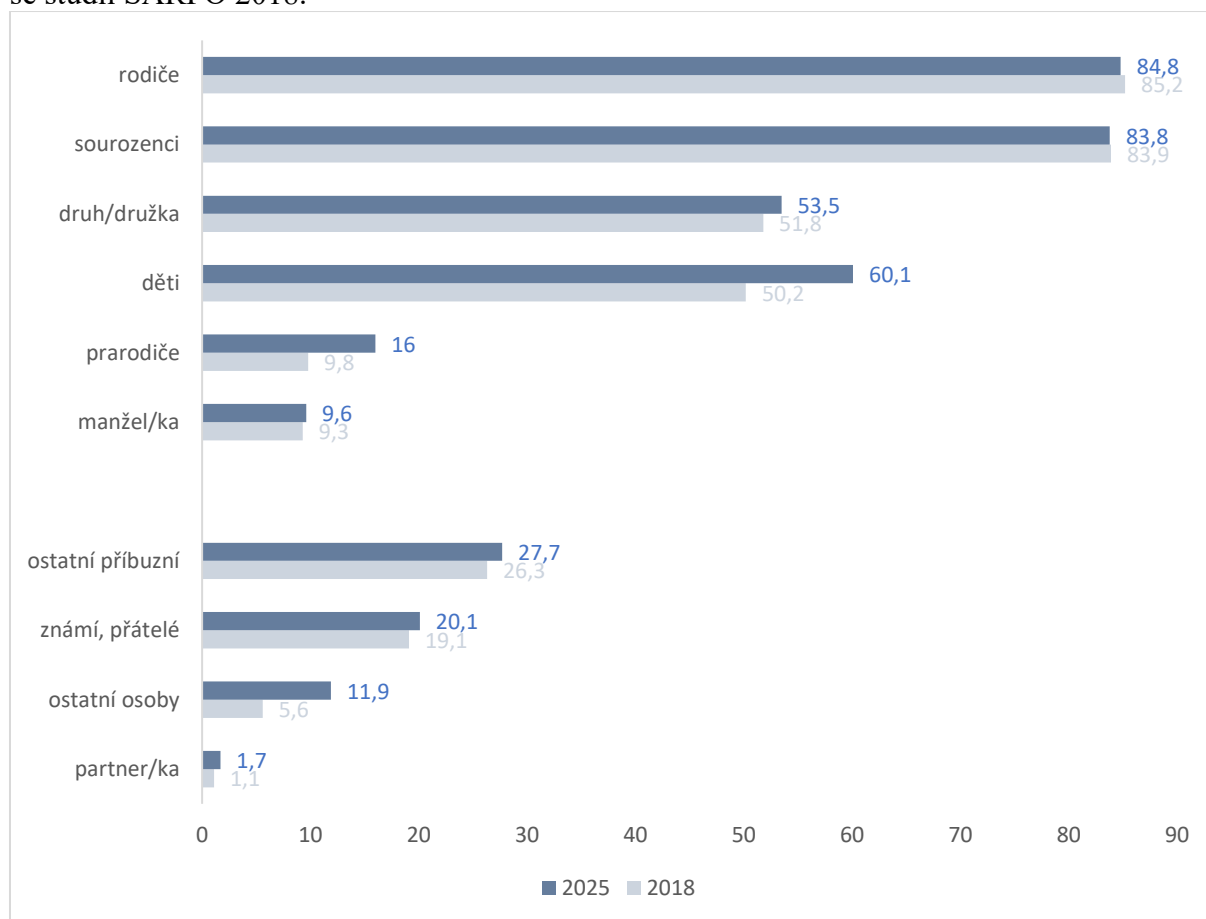
Tabulka 28: Rodina a sociální kontakty – počet dětí ve vlastní péči (n = 25 938)

Děti ve vlastní péči	%
0	85,6
1	7,5
2	4,0
3	1,6
4	0,8
5	0,3
6 a více	0,3

3.4.1.4. Sociální zázemí

V oblasti Rodiny a sociální kontakty hodnotitel zjišťuje okruh osob, s nimiž odsouzený udržuje nebo bude chtít během výkonu trestu udržovat kontakt. Nejčastěji zmiňovanými osobami byli rodiče (84,8 %), následovaní sourozenci (83,3 %) a partneři nebo partnerky (53,5 %). Významný nárůst byl zaznamenán u dětí, u nichž podíl kontaktu vzrostl z 50,2 % ve studii SARPO 2018 na 60,1 % v roce 2024. Méně častý kontakt s odsouzenými udržují další příbuzní (27,7 %), známí a přátelé (20,1 %) a prarodiče (16,0 %). U manželů/manželek (9,6 %) a partnerů/partnerek (1,7 %) zůstává kontakt poměrně stabilní. Položka „ostatní osoby,“ která slouží pro osoby neuvedené v seznamu, často zahrnuje nespécifikované kamarády. U této skupiny se procento výrazně zvýšilo z 5,6 % v roce 2018 na 11,9 % v roce 2023. Přehled situace v oblasti bydlení a její srovnání s rokem 2018 je uveden v grafu 35.

Graf 35: Rodina a sociální kontakty – okruh osob v sociálním zázemí (n = 42 583) a porovnání se studií SARPO 2018.

3.4.1.5. Doklad totožnosti

Z celkového počtu odsouzených uvedlo 82 % vlastnictví občanského průkazu, přičemž 77 % mělo doklad přímo ve věznici a 23 % mimo ni. Absenci občanského průkazu uvedlo 18 %

odsouzených. Dlouhodobý nedostatek průkazu totožnosti v životě odsouzeného (nejen během výkonu trestu) může být indikátorem vážné sociální situace před nástupem do věznice. Tito odsouzení se nemohou plně zapojit do systému sociální politiky a využívat jeho podporu.

Tabulka 29: Doklad totožnosti

Občanský průkaz	%
Má	82
<i>Ve věznici</i>	77
<i>Mimo věznici</i>	23
Nemá vůbec	18

3.4.2. Rizika

Definice

Dynamický faktor Rodina a sociální kontakty obsahuje celkem pět rizik. Výsledné riziko nám podává vícerozměrný obraz o vlivu a podílu dynamického faktoru Rodina a sociální kontakty na celkové rizikovosti chování odsouzeného. Rizikovost faktoru vyplývá z negativního vlivu osob blízkých na páčání trestné činnosti, kontaktu s osobami s kriminální minulostí, častých konfliktů v mezilidských vztazích, nefungujícího sociálního zázemí a souvislosti s aktuální trestnou činností.

Hodnotitel na základě studia rozsudkových dat, výstupů z pohovoru, dotazníku sebehodnocení a dalších zdrojů hodnotí rizikovost Rodiny a sociální kontakty z taxativně uvedených kategorií rizik.

Kategorie rizik

1. Vliv osob blízkých na páčání trestné činnosti

Zhodnocení skutečnosti, zda se někdo z osob blízkých nepodílel či nepodílí na trestné činnosti odsouzeného. Významný negativní vliv představuje situace, kdy jsou osoby příbuzné nebo blízké přímo spolupachateli či účastníky společné trestné činnosti.

2. Kontakty s osobami s kriminální minulostí

Zhodnocení možného nebezpečí vyplývajícího z kontaktu s osobami s kriminální minulostí v rámci svého sociálního prostředí mimo rodinu. V tomto případě se jedná o nebezpečí vyplývající z kriminální zátěže širšího sociálního okolí, se kterým je odsouzený v aktivním kontaktu, nebo do kterého náleží.

3. Časté konflikty ve vztazích

Existence neurovnaných až konfliktních vztahů v rámci rodiny a širšího sociálního okolí, obzvláště těch, které si již vyžádaly intervenci institucí, signalizují nefunkčnost sociální vazby, vyšší nebezpečí odloučení a tím i vzniku dalšího kriminálního chování.

4. Nefungující sociální zázemí

Zhodnocení možnosti využití fungujícího sociálního zázemí v širším slova smyslu (nejen rodina). Fungující sociální zázemí má řadu pozitivních funkcí a může se stát výrazným pomocníkem při úspěšném návratu do společnosti. Nefungující sociální zázemí návrat naopak ztěžuje.

5. Souvislost rodiny a sociálních kontaktů s aktuální trestnou činností

Zhodnocení se týká míry přímé souvislosti mezi dynamickým faktorem a aktuální trestnou činností. Nejde tedy jen o prostou sumu jednotlivých rizik tohoto faktoru.

Tabulka 30 ukazuje rozložení jednotlivých rizik v oblasti rodiny a sociálních kontaktů, které mohou ovlivňovat trestnou činnost odsouzených. Nejvýznamnějším rizikem je Souvislost rodiny a sociálních kontaktů s aktuální trestnou činností, které se vyskytuje u 26,6 % případů, což naznačuje, že u více než čtvrtiny odsouzených hrály rodinné a sociální vztahy významnou roli při páčání trestné činnosti. Dalším významným faktorem jsou kontakty s osobami s kriminální minulostí, které se objevují u 21,2 % odsouzených, což poukazuje na vliv rizikových sociálních sítí.

Časté konflikty ve vztazích jsou rizikem pro 19,6 % odsouzených. Méně častým, ale stále důležitým faktorem je nefungující sociální zázemí, které postihuje 7,9 % osob. To odráží nedostatečnou podporu ze strany rodiny či blízkých, což může zvyšovat zranitelnost odsouzených.

Tabulka 30: Rodina a sociální kontakty – rozložení jednotlivých rizik

Rizika	% 2025	% 2018
1. Vliv osob blízkých na páčání TČ	5,9	4,6
2. Kontakty s osobami s kriminální minulostí	21,2	28,9
3. Časté konflikty ve vztazích	19,6	20,2
4. Nefungující sociální zázemí	7,9	11,1
5. Souvislost rodiny a sociálních kontaktů s aktuální TČ	26,6	34,7

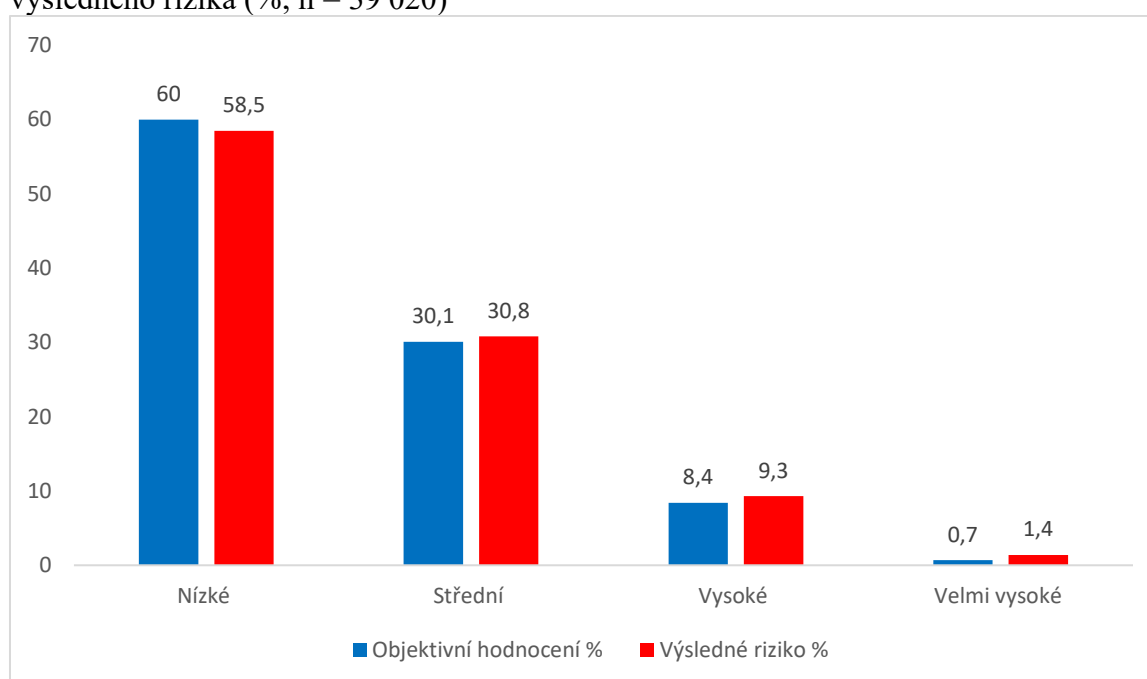
3.4.2.1. Výpočet rizika

Nejdříve nabídneme porovnání výsledků objektivního a výsledného hodnocení financí (tabulka 31 a graf 36). Pro hodnocení výsledků rizik jednotlivých faktorů použijeme jednoduchou analogii celkového dynamického rizika, která je reprezentována čtyřstupňovou škálou – nízké, střední, vysoké a velmi vysoké. Většina odsouzených se nachází v nízkém stupni (58,5), v menším výskytu pak ve středním stupni (30,8 %). Ve vysokém a velmi vysokém riziku se nachází pouze o několik málo více než desetina odsouzených.

Tabulka 31: Rodina a sociální kontakty – rozložení jednotlivých stupňů objektivního hodnocení a výsledného rizika (n = 39 020)

Finální riziko	Objektivní hodnocení %	Výsledné riziko %
<i>Nízké</i>	60,0	58,5
<i>Střední</i>	30,1	30,8
<i>Vysoké</i>	8,4	9,3
<i>Velmi vysoké</i>	0,7	1,4

Graf 36: Rodina a sociální kontakty – rozložení jednotlivých stupňů objektivního hodnocení a výsledného rizika (%; n = 39 020)

Míra rizika dle pohlaví

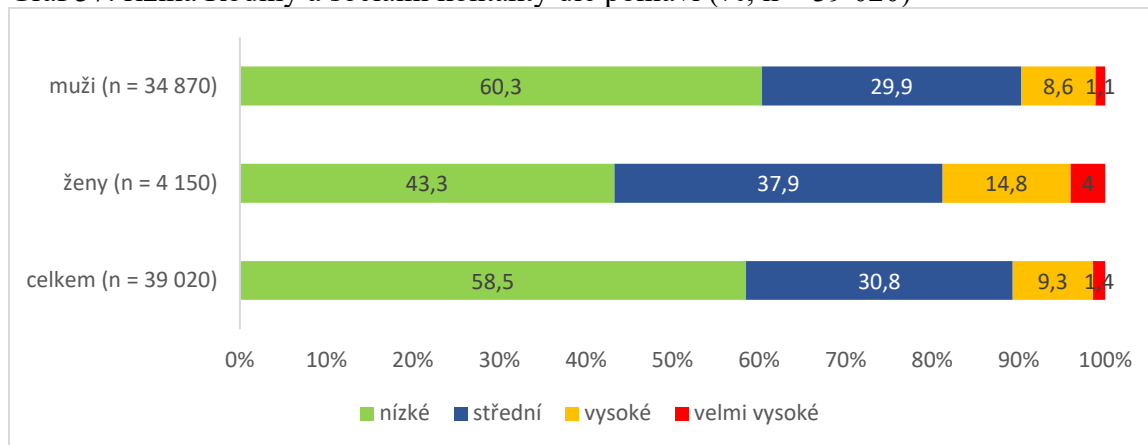
Graf 37 nabízí srovnání finálního rizika v oblasti rodinných a sociálních kontaktů mezi muži a ženami.

Dle grafu má 60,3 % mužů nízké riziko problémů v této oblasti, zatímco u žen je tento podíl výrazně nižší, pouze 43,3 %. Ženy častěji spadají do středního rizika (37,9 % oproti 29,9 % u mužů) a vysokého rizika (14,8 % oproti 8,6 % u mužů). Také podíl žen ve velmi vysokém riziku (4 %) převyšuje podíl mužů (1,1 %). Celkově výsledky ukazují, že ženy čelí vyššímu riziku v oblasti rodinných a sociálních kontaktů než muži, což zdůrazňuje potřebu cílené podpory v této oblasti, zejména pro odsouzené ženy. Podle finální míry rizika jsou ženy více ohroženy.

Statisticky signifikantní výsledky

Výsledky naznačují, že ženy jsou v této oblasti ve výrazně horší situaci než muži, což potvrzuje i hodnota Cramerova $V = 0,13$, ukazující signifikantní rozdíl mezi pohlavími. Průměrná hodnota rizika na škále 0–10 je u mužů 2,2 (SD = 2,0), zatímco u žen je vyšší, s průměrem 3,1 (SD = 2,2). Celkový průměr pro všechny odsouzené dosahuje 2,3 (SD = 2,0).

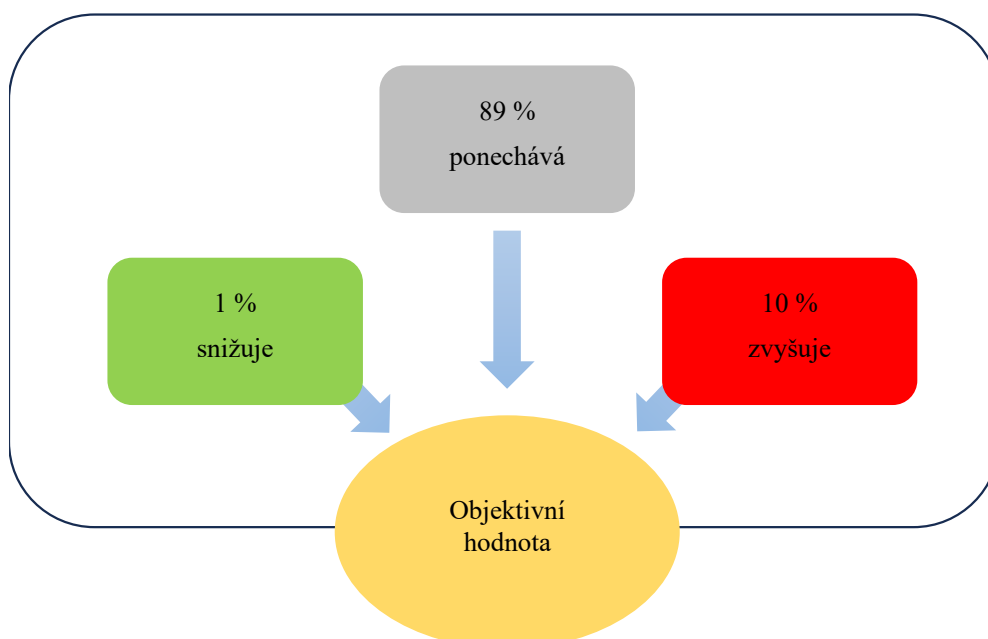
Graf 37: rizika Rodiny a sociální kontakty dle pohlaví (%; n = 39 020)

Subjektivní hodnocení

Hodnotitel mohl výsledky objektivního hodnocení stanoveným způsobem korigovat. Výsledky subjektivní korekce nalezneme v obrázku 4. V rámci možnosti využití subjektivního hodnocení ponechávalo 89 % hodnotitelů u Rodiny hodnotu objektivního hodnocení. Pokud hodnotitelé možnost subjektivního hodnocení využili, převládá tendence hodnotu objektivního hodnocení zvyšovat, a to převážně o jeden bod. Celkem objektivní hodnotu zvýšilo 10 % hodnotitelů.

Obrázek 4: Rodina a sociální kontakty – podíl subjektivního vstupu hodnotitele

3.5. Vzdělání a výchova

Definice

Dynamický faktor Vzdělání a výchova popisuje úroveň a kvalitu dosaženého vzdělání a charakter výchovného prostředí, ve kterém odsouzený vyrůstal. Posuzují se rizika vyplývající z nízkého či nedokončeného vzdělání, z negativních dopadů výchovného prostředí na jedné straně a z odloučení od primární rodiny z důvodu institucionalizovaných pobytů. Dále rizika vyplývající z poruch chování a souvislost faktoru s trestnou činností.

3.5.1. Popis situace

Popis situace ve Vzdělání a výchova je rozdělený na tři části. První se zpracovává u odsouzených, kteří jsou cizinci. Další dvě u všech odsouzených bez ohledu na státní příslušnost. Jsou to vzdělání a výchova.

3.5.1.1. Znalost češtiny u cizinců

Cizinec

Jestliže je odsouzený cizinec, hodnotitel se zabývá jeho státní příslušností a nakolik ovládá český, popř. jiný než rodný jazyk.

Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.⁵⁷

Z hodnoceného souboru činí podíl odsouzených cizinců je 7,7 %, což je nárůst o 1,2 procentní body oproti studii SARPO 2018.

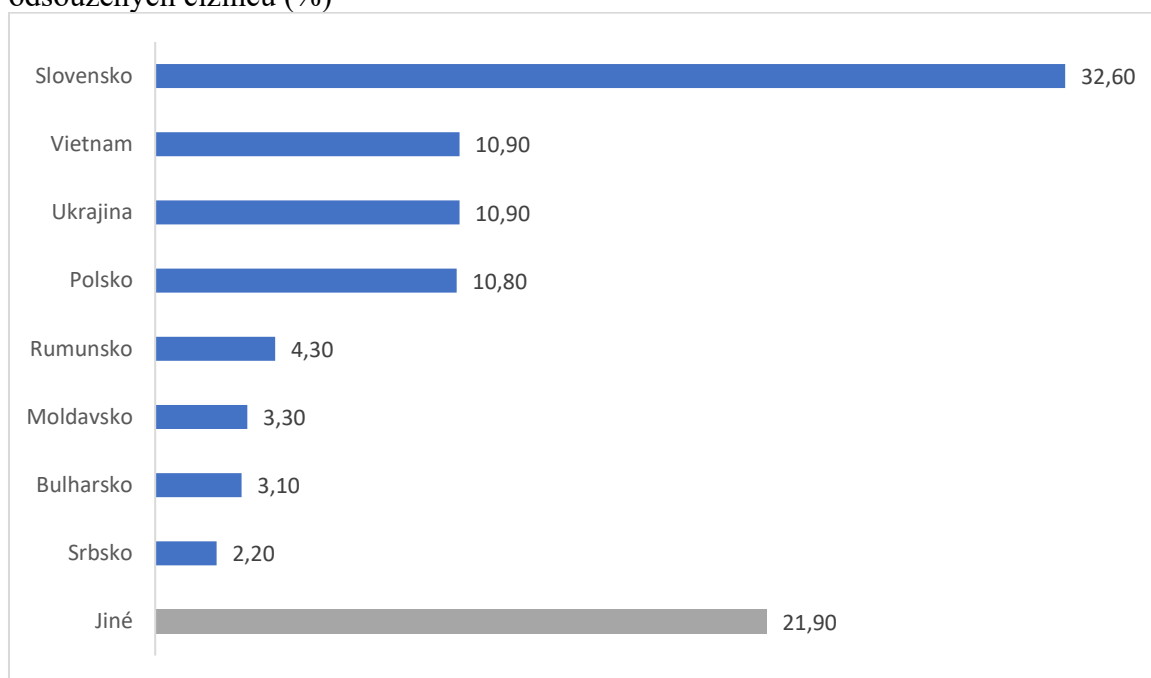
Tabulka 32: Vzdělání a výchova – podíl odsouzených cizinců (n = 42 584)

Cizinec	% 2025	% 2018
<i>Ano</i>	7,7	6,5
<i>Ne</i>	92,3	93,5

V grafu 38 jsou uvedeny procentuální zastoupení státní příslušnosti vyskytující se ve více než 2 %. Mezi odsouzenými cizí státní příslušnosti jsou nejpočetněji zastoupeni Slováci (32,6 % odsouzených), Ukrajinci (10,9 %), Vietnamci (10,9 %) a Poláci (10,8 %).

⁵⁷ Blíže ustanovení § 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Graf 38: Vzdělání a výchova – podíl nejčastěji se vyskytujících státních příslušností odsouzených cizinců (%)

U skupiny cizinců je zjišťována také schopnost rozumět česky a úroveň této znalosti. Alespoň nízkou úroveň znalosti českého jazyka vykazují 85,8 % odsouzených (n = 3 338). Podrobné rozložení úrovně znalosti českého jazyka přináší tabulka 33.

Tabulka 33: Úroveň znalosti češtiny u cizinců⁵⁸ (n = 2 860)

Jazyková úroveň	%
A1	27,1
A2	13,5
B1	14,7
B2	15,6
C1	13,5
C2	15,6

⁵⁸ Společný evropský referenční rámec pro jazyky, v angličtině Common European Framework of Reference (CEFR), je dokument vytvořený Radou Evropy (Council of Europe), ve kterém jsou popsány 3 úrovně cizího jazyka, které se dále člení na 6 stupňů známé jako A1, A2, B1, B2, C1, C2. Jednotlivé stupně (jazykové úrovně) vyhodnocují a popisují jazykové kompetence, tj. míru zvládnutí cizího jazyka, ve 3 oblastech: porozumění, mluvení a psaní. Více na <https://www.cambridgeenglish.org/cz/exams-and-tests/cefr/>

3.5.1.2. Znalost dalších jazyků

Kromě svého mateřského jazyka ovládá více než polovina odsouzených cizinců ještě další jazyk, který můžeme využít ke komunikaci s nimi. Nejčastěji to jsou němčina, angličtina a ruština různé úrovně.

Tabulka 34: Vzdělání a výchova – podíl odsouzených cizinců, kteří znají další jazyk (n = 3 299)

Znalost dalších jazyků	%
Ano	60,7
Ne	39,3

3.5.1.3. Vzdělání

Zaznamenává se aktuální stav dosaženého stupně vzdělání, které vychází primárně ze školského zákona (a též zákona o vysokých školách, vysokoškolského zákona) a vymezuje proces postupného získávání kvalifikace v jednotlivých stupních školní soustavy.⁵⁹ Nosným pilířem systému je rozdělení vzdělání do tří oblastí: primární (základní), sekundární (střední) a terciární (další).

Hodnotitel zaznamená jednotlivé stupně vzdělání až k nejvyššímu, ve kterém se odsouzený vzdělával. Včetně toho, zda a jakou formou vzdělání dokončil.

⁵⁹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Základní, střední, vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání (i nedokončené)

Tabulka 35: Vzdělání a výchova – rozložení jednotlivých stupňů vzdělávání (n = 42 584)

Úroveň vzdělání	rel. %	abs. %
Základní		
<i>Nedokončené</i>	-	0,04
<i>Dokončené</i>	-	99,6
Střední (i nedokončené) (n = 36 486)		
<i>Nedokončené</i>	41,7	35,8
<i>Zakončené získáním výučního listu</i>	42,9	36,8
<i>Zakončené získáním maturitního vysvědčení</i>	15,3	13,1
Vyšší odborné (i nedokončené) (n = 607)		
<i>Nedokončené</i>	47,8	0,7
<i>Zakončené získáním diplomu</i>	52,2	0,7
Vysokoškolské (i nedokončené) (n = 1 698)		
<i>Nedokončené</i>	47,7	1,9
<i>Zakončené získáním VŠ diplomu</i>	52,3	2,1

Absolvované kurzy a vykonaná praxe

Absolvované kurzy a rekvalifikace a vykonaná praxe vypovídají o motivaci odsouzeného k získání dovedností, které mu umožní lepší uplatnění na trhu práce a také o tom, že má zájem získávat finanční prostředky legálním způsobem.

Vzhledem k tomu, že populace odsouzených dosahuje ve formálním vzdělávání celkově nižší úroveň než obecná populace, zajímá nás, zda rozvíjeli svou odbornost mimo systém formou kurzů, rekvalifikací, praxí nebo studií cizích jazyků. Tedy zda nějakým způsobem zvyšovali svou konkurenceschopnost na trhu práce.

Absolvované kurzy a rekvalifikace

Pracovní, odborný kurz nebo rekvalifikaci v minulosti absolvovalo 32 % odsouzených, což je stejný podíl jako ve studii SARPO 2018.

Tabulka 36: Vzdělání a výchova – podíl odsouzených, kteří absolvovali kurzy nebo rekvalifikace (n = 42 584)

Absolvované kurzy a rekvalifikace	%
<i>Ano</i>	32,0
<i>Ne</i>	68,0

3.5.1.4. Výchova

Výchovu lze definovat jako cílevědomou, plánovitou a všestrannou činnost směřující k vytváření osobnosti člověka a k jeho přípravě na společenské úkoly a osobní život. Popisuje se období vymezené narozením a osmnáctým rokem věku, popř. věkem osamostatnění se od primární rodiny nebo ukončením ústavní výchovy.

Poslední část popisu situace tohoto dynamického faktoru se věnuje okolnostem výchovy odsouzeného. Zajímá nás důležitá oblast výchovy v rodinném prostředí i mimo něj, dále oblast případně se vyskytujícími sociálně patologickými jevy v rodinném prostředí anebo v chování odsouzeného.

Výchova v rodinném prostředí

V tabulce 37 jsou prezentovány zaznamenávané podoby rodinného prostředí. Hodnotitel může zaznamenat více podob rodinného prostředí, které mohly nastat v průběhu dětství odsouzeného. Necelé tři čtvrtiny odsouzených vyrůstalo v úplné rodině, tedy alespoň část svého dětství. V této fázi popisu není kritérium funkčnosti výchovy primárním.

Tabulka 37: Vzdělání a výchova – rozložení jednotlivých typů složení rodiny (n = 42 584)

Složení rodiny	%
<i>Úplná rodina</i>	73,0
<i>Neúplná rodina</i>	26,0
<i>Doplněná rodina</i>	14,6
<i>Pěstounská péče</i>	2,2
<i>Jiná forma uspořádání</i>	4,6
<i>Nezjištěno</i>	7,8

Pozn. V průběhu dětství mohlo nastat více podob rodinného prostředí. Celkový součet procent tedy přesahuje 100 %.

Výchova v jiném než rodinném prostředí

Výchovou v jiném, než rodinném prostředí máme na mysli výchovu ústavní, která je spojená se separací dítěte od matky.

Hodnotitel využívá stanovenou nabídku popisů a výběr činí na základě vlastního posouzení dané situace. Nabídka popisu není vylučovací, lze zaznamenat více možností. Souhrnně v položkách výchovy v rodinném prostředí a mimo rodinné prostředí musí být zaznamenána alespoň jedna možnost.

U více než čtvrtiny jedinců (25,5 %) evidujeme výchovou v jiném než rodinném prostředí. Tabulka 38 shrnuje rodinné uspořádání části odsouzených, kteří mohli absolvovat více než jednu formu výchovy v jiném než rodinném prostředí. Absolutní procentuální podíl odsouzených, kteří pobývali někdy v průběhu svého dětství mimo rodinné prostředí, je 44,1 % (o pět procentních bodů méně než v roce 2018). Z toho 11,3 % odsouzených uvedlo výchovný ústav, 9,3 % odsouzených vězení, kde nerozlišujeme pobyt ve výkonu vazby a výkonu trestu a 10 % odsouzených dětský diagnostický ústav. Oproti studii SARPO 2018 se zvýšil počet odsouzených, kteří pobývali v dětském diagnostickém ústavu o 2,5 %. Přitom mohl jeden odsouzený absolvovat pobyt ve více než jednom zařízení. Takže je pravděpodobné, že např. odsouzení, kteří byli již jako mladiství vězněni, absolvovali předtím pobyt ve výchovném ústavu, a ještě předtím v dětském diagnostickém ústavu.

Tabulka 38: Vzdělání a výchova – výskyt sledovaných forem výchovných prostředí mimo rodinu (n = 42 584)

Výchova v jiném než rodinném prostředí (n = 10 851)	rel. %	abs. %
1. Zdravotnické zařízení	13,8	3,5
2. Školské internátní zařízení	-	-
3. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	1,5	0,4
4. Střediska výchovné péče	5,6	1,4
5. Dětský diagnostický ústav	39,3	10,0
6. Dětský domov	17,6	4,5
7. Dětský domov se školou	14,5	3,7
8. Výchovný ústav	44,3	11,3
9. Vězení	33,8	9,3
Celkem	-	25,5

Pozn. Odsouzení se během života mohli ocitnout v různých typech prostředí. Součet relativních % tedy přesahuje 100 a celkový podíl neodpovídá součtu absolutních %.

3.5.1.5. Sociálně patologické jevy vyskytující se v průběhu dětství

Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí taková situace nebo chování jedince, které jsou charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vedou k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím. Sociálně patologické jevy nejsou nahodilé, ale mají svou genezi, dynamiku, příčiny, důsledky a vztahují se k mnoha prvkům prostředí, ve kterém vznikly.

Sociálně patologické jevy v rodinném prostředí

Přítomnost sociálně patologických jevů v rodině v průběhu dětství nám dokresluje okolnosti, ve kterých se vyvíjela osobnost odsouzeného. Hodnotitel využívá stanovenou nabídku popisu a výběr činí na základě vlastního posouzení dané situace. Je možné nevyužít žádnou možnost nebo zaznamenat jejich libovolný počet. Nejčastějším sociálně patologickým jevem identifikovaným v rodinném prostředí byl fakt, že někdo z příbuzných nebo osob blízkých byl soudně trestán. Tento údaj nacházíme u 28,7 % odsouzených (tabulka 39). Na dalších místech nacházíme zvýšené užívání alkoholu a nedostatečnou péči o dítě. Oproti studii SARPO 2018 došlo k nárůstu výskytu zvýšeného užívání alkoholu o necelých 7 %. I zde platí pravidlo, že v rodinném prostředí jednoho odsouzeného se mohlo vyskytnout více sociálně patologických jevů. 39,3 % ze všech jedinců zažilo v dětství některý ze zmíněných sociálně patologických jevů.

Tabulka 39: Vzdělání a výchova – výskyt sledovaných sociálně patologických jevů v rodinném prostředí (n = 42 584)

Sociálně patologické jevy v průběhu dětství – rodinné prostředí (n = 16 720)	rel. %	abs. %
1. Někdo z příbuzných nebo osob blízkých byl soudně trestán	73,0	28,7
2. Rodiče nebo pečující osoby ve zvýšené míře konzumovali alkohol	37,6	14,8
3. Nedostatečná péče o dítě ze strany rodičů nebo pečujících osob	17,9	7,0
4. V rodině docházelo k nějaké formě týrání nebo zneužívání dítěte	10,6	4,2
5. Rodiče nebo pečující osoby zneužívali návykové látky	5,0	2,0
6. Anomální osobnost rodičů nebo pečujících osob	5,4	2,1
Celkem	-	39,3

Sociálně patologické jevy v chování

Přítomnost sociálně patologických jevů v chování odsouzeného nám poskytuje důležité informace o průběhu vývoje jeho osobnosti. Hodnotitel využívá stanovenou nabídku popisu a výběr činí na základě vlastního posouzení dané situace. Lze nezaznamenat žádnou možnost nebo zaznamenat jejich libovolný počet.

Nejčastěji identifikovanými sociálně patologickými jevy v chování odsouzených jsou krádeže, lhaní a zneužívání alkoholu, drog nebo hraní automatů. Oproti studii SARPO 2018 došlo u zneužívání alkoholu, drog nebo hraní automatů k nárůstu o 5 % naopak u krádeží došlo ke snížení o 6 %. Na opačném konci kontinua nacházíme týrání zvířat a vynucování sexuálních aktivit, které se vyskytují sice v nízkém procentu, ale na druhou stranu jde o jevy nesrovnatelně závažnější.

Tabulka 40: Vzdělání a výchova – výskyt sledovaných sociálně patologických jevů v chování (n = 39 283)

	% Ano	% Ne	% Chybí
Destrukce majetku a vlastnictví:			
<i>Ničil majetek druhých</i>	4,5	94,0	1,6
<i>Zakládal ohně se záměrem vážného poškození</i>	0,6	98,1	1,3
Nepoctivost nebo krádeže:			
<i>Často lhal</i>	26,9	70,9	2,2
<i>Kradl bez přímé konfrontace s obětí</i>	21,7	76,7	1,5
<i>Vloupával se</i>	7,9	90,3	1,8
Vážné porušování pravidel:			
<i>Před 13. rokem zůstal přes zákazy rodičů dlouho do noci venku</i>	10,0	88,4	1,6
<i>Utíkal z domova</i>	11,7	86,9	1,4
<i>Byl často za školou před 13. rokem věku</i>	19,6	79,0	1,5
<i>Zneužíval alkohol, návykové látky nebo hrál automaty</i>	30,3	68,3	1,4
Agrese k lidem a zvířatům:			
<i>Často vyhrožoval nebo zastrašoval druhé</i>	3,8	94,6	1,6
<i>Často šikanoval</i>	2,0	96,3	1,6
<i>Často začínal rvačky nebo šarvátky</i>	10,6	87,8	1,6
<i>Jako zbraň používal předměty, které mohou těžce zranit druhé</i>	1,0	97,5	1,5

<i>Projevoval fyzickou agresi k lidem</i>	6,2	92,1	1,7
<i>Projevoval fyzickou agresi ke zvířatům</i>	0,2	98,0	1,8
<i>Kradl v přímé konfrontaci s obětí</i>	4,2	94,3	1,6
<i>Vynucoval si na druhém sexuální aktivitu</i>	0,6	97,9	1,4

Dětská delikvence

Dětskou delikvenci definujeme jako jednání, které svou povahou naplňuje skutkovou podstatu nějakého trestného činu, ale pachatel je, vzhledem ke svému věku, právně nepostižitelný.

Nejen z penitenciárního hlediska je důležitá informace, zda odsouzený páchal trestnou činnost již před patnáctým rokem věku. Proto je této okolnosti věnována samostatná položka. Celkem 9,2 % odsouzených přiznává, že se dopustilo činu jinak trestného před 15. rokem věku. V porovnání se studií SARPO 2018 došlo ke snížení o 1,4 %. Jde o údaj, který pochází ze self-reportu, který nelze objektivně ověřit. Lze předpokládat, že určité procento odsouzených si to, že páchalo skutky jinak trestné, nemusí pamatovat, nebo své chování tak hodnotit. I přesto vnímáme zjištěné procento jako poměrně vysoké.

Tabulka 41: Vzdělání a výchova – podíl odsouzených, u kterých byla výkonem trestu přerušena příprava na zaměstnání (n = 39 283)

Spáchal čin jinak trestný před 15. rokem věku	%
<i>Ano</i>	9,2
<i>Ne</i>	88,0
<i>Chybí</i>	2,8

Trávení volného času

Volný čas je významnou součástí života člověka již od jeho dětství.

Hodnotitel využívá stanovenou nabídku popisu a výběr činí na základě vlastního posouzení dané situace. Lze nezaznamenat žádnou možnost nebo zaznamenat jejich libovolný počet.

Více než polovina odsouzených navštěvovala v průběhu dětství organizované volnočasové aktivity. Sem řadíme členství v různých sportovních klubech a zájmových sdružení jako je např. Skaut. V porovnání se studií SARPO 2018 se zvýšil počet odsouzených, kteří navštěvovali

organizované volnočasové aktivity o necelá 4 %. Ovšem počet těch, kteří navštěvovali neorganizované se zvýšil o téměř 10 % a zvýšil se i počet těch, kteří trávili volný čas u televize apod. (8 %).

Tabulka 42: Vzdělání a výchova – podíl odsouzených, kteří trávili volný čas sledovanými formami aktivit (n = 39 283) v %

Trávení volného času	% 2025	% 2018
<i>Organizované zájmové kroužky a sport</i>	56,5	52,6
<i>Neorganizované zájmové a sportovní aktivity</i>	70,1	60,2
<i>Televize, počítač, tablet apod.</i>	47,1	39,2
<i>Jiné způsoby trávení volného času</i>	31,4	38,2

Závadový charakter vrstevnických skupin

Rozvoj identity i osobnosti dítěte významně ovlivňují vrstevnické skupiny především činnosti, kterým se věnují a normami, kterými se řídí. Nás z uvedeného úhlu pohledu zajímá především to, zda byl členem vrstevnické skupiny nebo skupin, které lze označit právě vzhledem k jejich činnosti nebo normám jako závadové.

Hodnotitel zaznamenává skutečnost, zda odsouzený trávil nějakou část dětství ve vrstevnické skupině, kterou lze hodnotit jako závadovou (následně v doplnění specifikuje). Může jít např. o partu na sídlišti, jejíž členové společně kradli v obchodech, společně užívali drogy. Ze zjištěných údajů vyplývá, že 41,1 % odsouzených nějakou část dětství trávil v závadové vrstevnické skupině, což je o 4,1 % více než ve studii SARPO 2018.

Tabulka 43: Vzdělání a výchova – podíl odsouzených, kteří byli členy vrstevnických skupin se závadovým charakterem (n = 39 283)

Závadový charakter vrstevnických skupin	%
<i>Ano</i>	41,1
<i>Ne</i>	58,9

3.5.2. Rizika

Dynamický faktor Vzdělání a výchova obsahuje celkem osm rizik. Posuzují se v něm rizika vyplývající z nízkého či nedokončeného vzdělání, z negativních dopadů výchovného prostředí na jedné straně a z odloučení od primární rodiny z důvodu institucionalizovaných pobytů na

straně druhé, rizika vyplývající z poruch chování a souvislost tohoto faktoru s trestnou činností. Výsledné riziko nám tak podává vícerozměrný obraz o vlivu a podílu dynamického faktoru Vzdělání a výchova na celkovou rizikovost chování odsouzeného.

Hodnotitel na základě studia rozsudkových dat, výstupů z pohovoru, dotazníku sebehodnocení a dalších zdrojů hodnotí rizikovost Vzdělání a výchovy v taxativně uvedených rizik.

Kategorie rizik

1. Základní nebo nedokončené vzdělání

Zhodnocuje se dosažená úroveň formálního vzdělání.

2. Dysfunkční rodinné prostředí

Zhodnocuje se míra nefunkčnosti rodinného výchovného prostředí, ve kterém odsouzený vyrůstal od funkčního až po zcela afunkční.

3. Kriminální zátěž v rodinném prostředí

Zhodnocuje se míra kriminální zátěže v rodinném prostředí.

4. Institucionální výchova

Zhodnocuje se forma a délka působení institucionální výchovy, kterou odsouzený v dětství prošel.

5. Neúplná rodina

Zhodnocuje se charakter neúplnosti rodiny, popř. délka jejího trvání v rodině, ve které odsouzený vyrůstal.

6. Poruchy chování v dětství

Zhodnocuje se závažnost poruch chování, které se vyskytly v dětství odsouzeného.

7. Členství v sociálně závadové skupině

Zhodnocuje se závažnost členství v závadových skupinách, kterých byl odsouzený v dětství členem.

8. Souvislost výchovy a vzdělání s aktuální trestnou činností

Zhodnocuje se míra přímé souvislosti mezi dynamickým faktorem Vzdělání a výchova a aktuální trestnou činností.

Tabulka 44 rozložení rizik ukazuje několik klíčových faktorů, které souvisejí s trestnou činností, přičemž největší podíl připadá na nízkou úroveň vzdělání a dysfunkční rodinné prostředí. Nejvýznamnějším rizikem je základní nebo nedokončené vzdělání, které se vyskytuje u 42 % odsouzených.

Poruchy chování v dětství byly zaznamenány u 26 % odsouzených. Podobně i riziko Souvislost výchovy a vzdělání s aktuální trestnou činností je významné, a to u 27,7 % případů. Dalším závažným rizikem je Kriminální zátěž v rodinném prostředí, jež se objevuje u 24,2 %.

Dalšími riziky, které stojí za zmínku, jsou Neúplná rodina (19,2 %) a Institucionální výchova (11,3 %). Ostatní rizikové faktory, jako je Členství v sociálně závadové skupině (11,8 %) a Nedodržování rodičovských zákazů před 13. rokem věku (4,2 %), ukazují na další formy problémového chování, i když s menším zastoupením.

Tabulka 44: Rozložení rizik

Rizika – vzdělání a výchova	% 2025	% 2018
<i>1. Základní nebo nedokončené vzdělání</i>	42	50,5
<i>2. Dysfunkční rodinné prostředí</i>	8,8	20,2
<i>3. Kriminální zátěž v rodinném prostředí</i>	24,2	30,8
<i>4. Institucionální výchova</i>	11,3	14,9
<i>5. Neúplná rodina</i>	19,2	21,1
<i>6. Poruchy chování v dětství</i>	26	29,4
<i>7. Členství v sociálně závadové skupině</i>	11,8	16,2
<i>8. Souvislost výchovy a vzdělání s aktuální TČ</i>	27,7	35,4

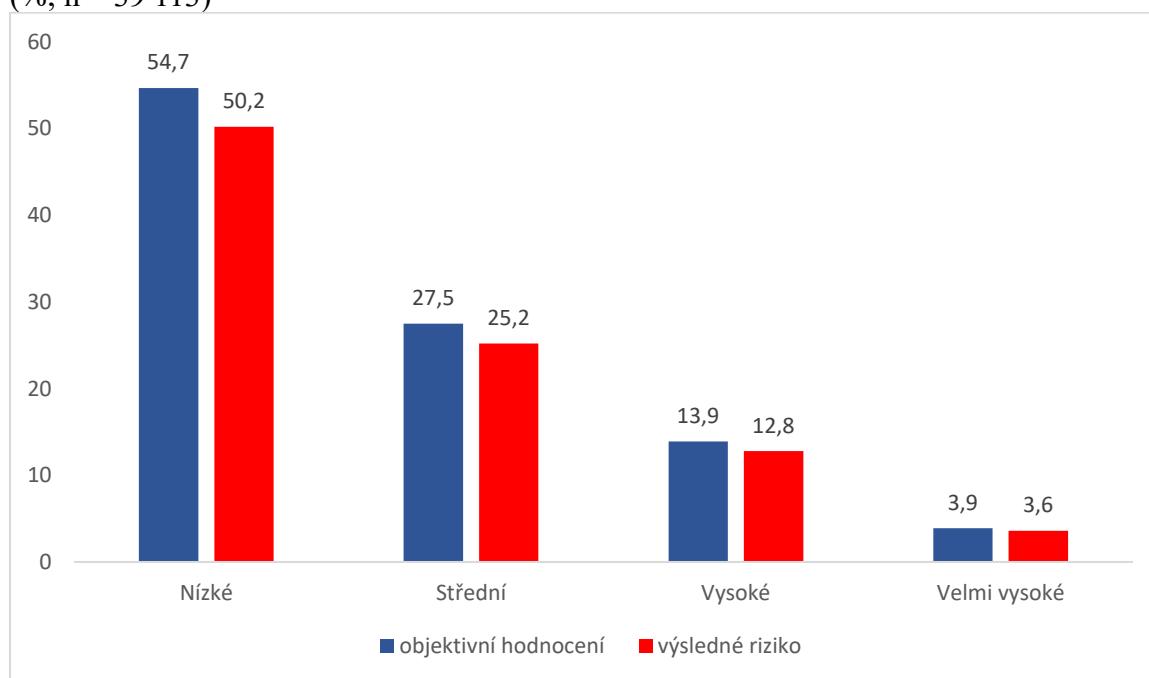
3.5.2.1. Výpočet rizika

Podobně jako u rizika Rodina se většina odsouzených nachází v nízkém stupni rizika. Z tabulky 45 a grafu 39 vyplývá, že těžiště objektivního rizika Vzdělání a výchovy se vyskytuje v nízkém (50,2 %) a středním (25,2 %) stupni. Celkem se v těchto dvou stupních nachází 75,4 % odsouzených, což je však o deset procentních bodů méně než v předchozím období.

Tabulka 45: Vzdělání a výchova – rozložení jednotlivých stupňů objektivního hodnocení a výsledného rizika (%; n = 39 113)

Rizika (%)	Objektivní hodnocení	Výsledné riziko
<i>Nízké</i>	54,7	50,2
<i>Střední</i>	27,5	25,2
<i>Vysoké</i>	13,9	12,8
<i>Velmi vysoké</i>	3,9	3,6

Graf 39: Vzdělání a výchova – rozložení objektivního hodnocení a výsledného rizika (%; n = 39 113)

Míra rizika dle pohlaví

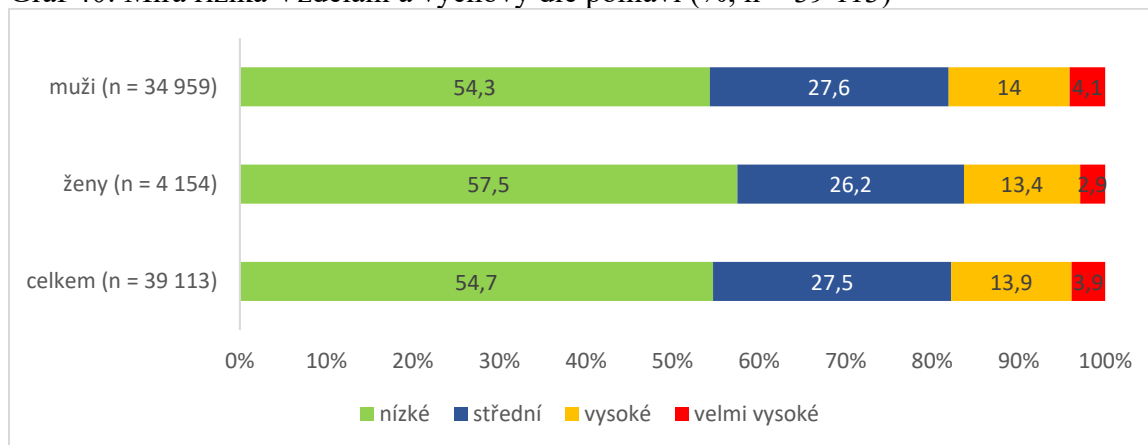
Graf 40 zobrazuje srovnání finálního rizika v oblasti Vzdělání a výchovy mezi muži a ženami.

Statisticky signifikantní výsledky

Výsledky naznačují, že ženy jsou na tom v této oblasti lépe než muži, což potvrzuje hodnota Cramerova $V = 0,024$, která ukazuje na signifikantní, i když slabý rozdíl mezi pohlavími. Ženy vykazují nižší riziko. Průměrná hodnota rizika v oblasti vzdělání a výchovy na škále 0–10 je u mužů 2,8 s $SD = 2,4$, zatímco u žen je mírně nižší, s průměrem 2,7 a $SD = 2,2$. Celkový průměr pro všechny odsouzené činí 2,8 s $SD = 2,3$.

Z grafu 40 je patrné, že 54,3 % mužů vykazuje nízké riziko v oblasti vzdělání a výchovy, zatímco u žen je tento podíl ještě vyšší, dosahující 57,5 %. V kategorii středního rizika jsou výsledky pro muže (27,6 %) a ženy (26,2 %) velmi podobné. Rozdíly jsou patrné v kategoriích vysokého rizika, kde má vyšší podíl mužů (14 %) vyšší riziko než žen (13,4 %), a ve velmi vysokém riziku, kde je rovněž vyšší podíl mužů (4,1 %) ve srovnání se ženami (2,9 %).

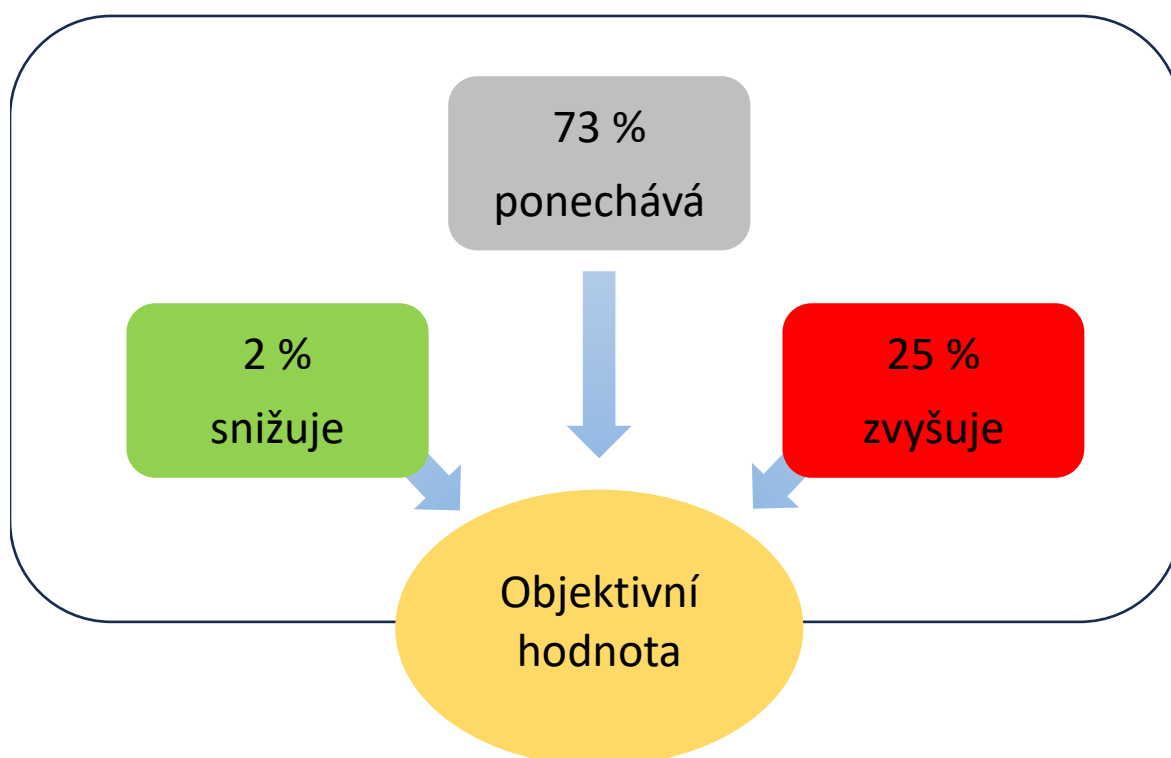
Graf 40: Míra rizika Vzdělání a výchovy dle pohlaví (%; n = 39 113)

Subjektivní hodnocení

Hodnotitel mohl výsledky objektivního hodnocení stanoveným způsobem korigovat. Výsledky subjektivní korekce nalezneme v obrázku 5. V rámci možnosti využití subjektivního hodnocení ponechávalo 73 % hodnotitelů u Vzdělání a výchova hodnotu objektivního hodnocení. Pokud hodnotitelé možnost subjektivního vstupu využili, výrazně převládala tendence hodnotu objektivního hodnocení zvyšovat, a to o jeden bod. Celkem objektivní hodnotu zvýšilo 25 % hodnotitelů.

Obrázek 5: Vzdělání a výchova – podíl subjektivního vstupu hodnotitele

3.6. Závislosti

Definice

Dynamický faktor Závislosti popisuje a posuzuje vztah odsouzeného k alkoholu, nealkoholovým drogám a hazardnímu hraní. Posuzuje se charakter užívání a hazardního hraní. Hodnotí se rizikové souvislosti užívání alkoholu, nealkoholových drog a hazardního hraní, které se týkají interpersonálních vztahů, negativních dopadů na život, finančních problémů, závislosti, resp. patologického hráčství a souvislosti tohoto faktoru s trestnou činností odsouzeného.

3.6.1. Popis situace

Popis situace závislostí je zpracováván jen u odsouzených, kterým užívání, resp. hazardní hraní způsobovalo v posledním roce života nějaké problémy. Pro přehlednost a možnost komparace jsou porovnatelná data z jednotlivých jeho částí Užívání alkoholu, Užívání nealkoholových drog a Hazardní hraní, jako např. iniciační věk nebo délka problémy působícího užívání z částí *Má problémy s užíváním alkoholu? Má problémy s užíváním nealkoholových drog? Má problémy s hazardním hraním?*, vždy uvedena v jedné tabulce. Následný popis je pak strukturován v pořadí alkohol, nealkoholové drogy, hazardní hraní a srovnání, popř. syntéza.

3.6.1.1. Má problémy s užíváním alkoholu, nealkoholových drog, hazardním hraním

Prvním krokem hodnotitele je učinit rozhodnutí, zda užívání, resp. hazardní hraní odsouzenému působilo minimálně v posledním roce závažné problémy. Pokud ano, hodnotitel zpracovává následující část:

Zaznamenává se pití, užívání, resp. hazardní hraní, které působí odsouzenému problémy alespoň v jedné dimenzi jeho života (např. v zaměstnání, ve vztazích v rodině, zdravotní komplikace, psychické problémy).

Alkohol (etanol) - je psychoaktivní látka, obsažená v různých koncentracích v alkoholických nápojích.

Nealkoholové drogy – vymezujeme jako psychoaktivní látky, tj. látky vyvolávající závislost. Pro naše potřeby nepočítáme do uvedené kategorie alkohol ani nikotin.

Hazardní hraní – je hraní her, jejichž výsledek závisí výhradně nebo převážně na náhodě.

U 9,2 % odsouzených hodnotitelé identifikovali problémy, které souvisejí s užíváním alkoholu, 49,9 % odsouzeným působilo problémy užívání nealkoholových drog a 9,8 % hazardní hraní.

Ze srovnání získaných dat jednoznačně vyplývá, že největší potenciál k rozvoji problémů u odsouzených má užívání nealkoholových drog. V porovnání se studií SARPO 2018 se podíl odsouzených s problémy zvýšil téměř o 13 %. K nárůstu došlo u problému s užíváním drog (o 6,3 %). Naopak klesl počet odsouzených, kteří mají problém s alkoholem (o 6,3 %) a hazardním hraním (o 2,4 %).

Tabulka 46: Závislosti – rozložení položky Má problémy s pitím alkoholu/nealkoholových drog/hazardním hraním

Má problémy s užíváním/hazardním hraním?	Ano %
<i>Alkohol</i>	9,2
<i>Drogy</i>	49,9
<i>Hraní</i>	9,8
<i>Podíl odsouzených s problémy</i>	66,6

3.6.1.2. Jaké drogy užíval

Pozornost se zaměřuje na celé spektrum drog, které odsouzený ve svém životě užil.

Tabulka 47 znázorňuje celoživotní prevalenci užívání různých drog mezi odsouzenými, což odpovídá očekáváním vycházejícím z praktických zkušeností. Z údajů je patrné, že u většiny sledovaných drog došlo k poklesu podílu odsouzených se zkušeností s jejich užíváním ve srovnání se studií SARPO 2018. Výjimkou jsou tlumivé látky, u nichž se podíl zkušeností mírně zvýšil, o necelé jedno procento.

Nejčastěji uváděnými drogami zůstávají pervitin/amfetamin (79,8 %) a marihuana/hašiš (58,7 %), což potvrzuje jejich silné zastoupení i v minulém sledovaném období. Zatímco pervitin/amfetamin zaznamenal nárůst o 6 %, marihuana/hašiš se zvýšila o 8,1 %. Naopak, u heroínu došlo k významnému poklesu ze 14,5 % v roce 2018 na 5,7 % v roce 2024.

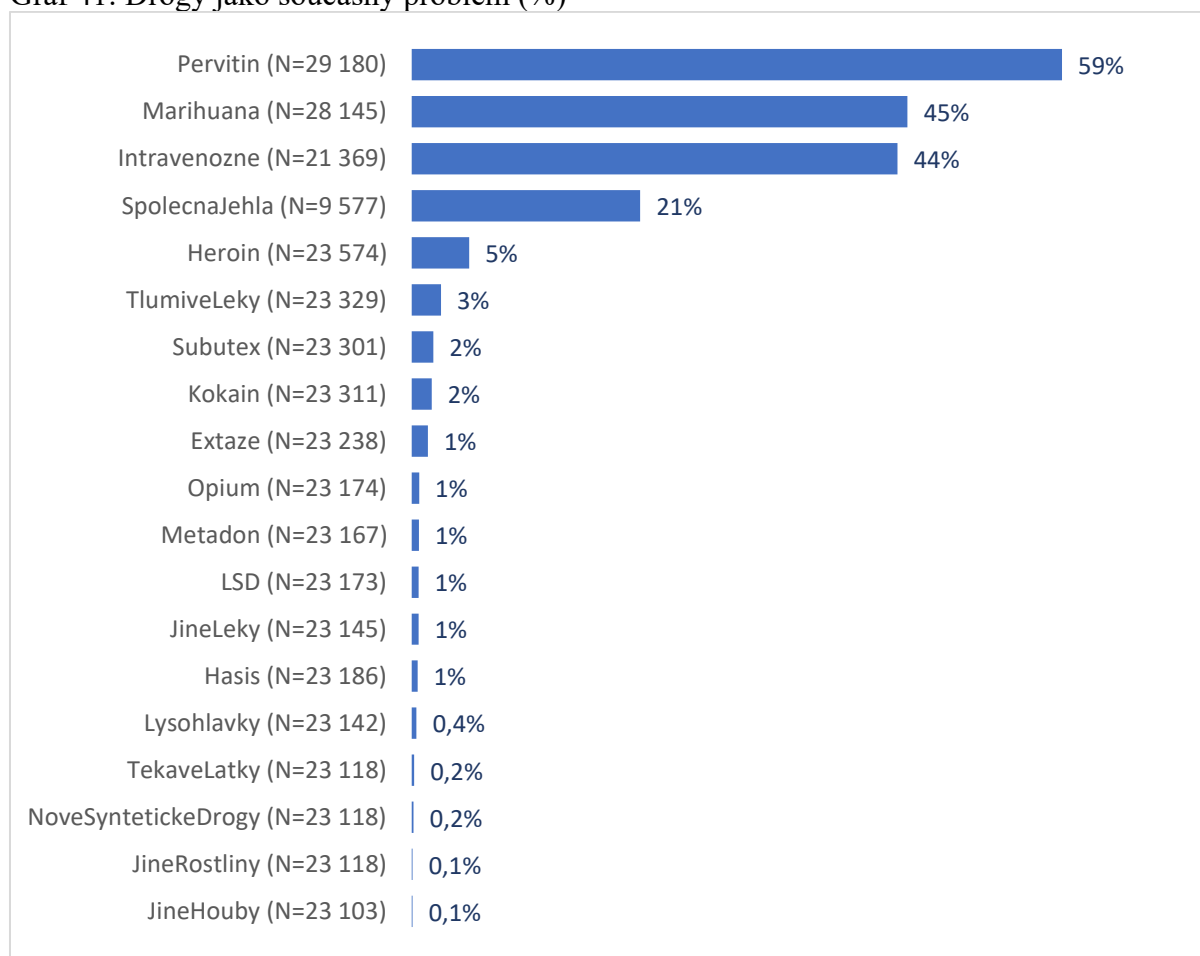
Další výrazné snížení je patrné u drog jako extáze, metadon/Subutex, LSD a lysohlávky, kde podíly zkušeností klesly o více než polovinu. Například zkušenosti s metadonem/Subutexem klesly z 4,6 % na 0,7 %, a s LSD z 4,0 % na 0,7 %.

Těkavé látky a jiné léky vykazují rovněž pokles v celoživotní prevalenci, zatímco podíl odsouzených se zkušenostmi s opiem a kokainem se také snížil. Tento přehled naznačuje, že kromě tlumivých látek, kde mírný nárůst ukazuje na určité změny v preferencích odsouzených, se celková zkušenost s většinou sledovaných drog v průběhu času snižuje.

Tabulka 47: DF Závislosti – výskyt užívání sledovaných drog a skupin drog (n = 21 254)

Drogy	% 2025	% 2018	změna
Pervitin/amfetamin	79,8	73,8	↓
Marihuana/hašiš	58,7	50,6	↓
Heroin	5,7	14,5	↓
Tlumivé léky	2,9	2,2	↑
Kokain	2,0	2,9	↓
Extáze	1,6	3,9	↓
Opium	0,7	1,7	↓
Metadon/Subutex	0,7	4,6	↓
LSD	0,7	4,0	↓
Jiné léky	0,7	1,3	↓
Lysohlávky	0,5	2,7	↓
Těkavé látky	0,2	1,9	↓

Graf 41: Drogy jako současný problém (%)

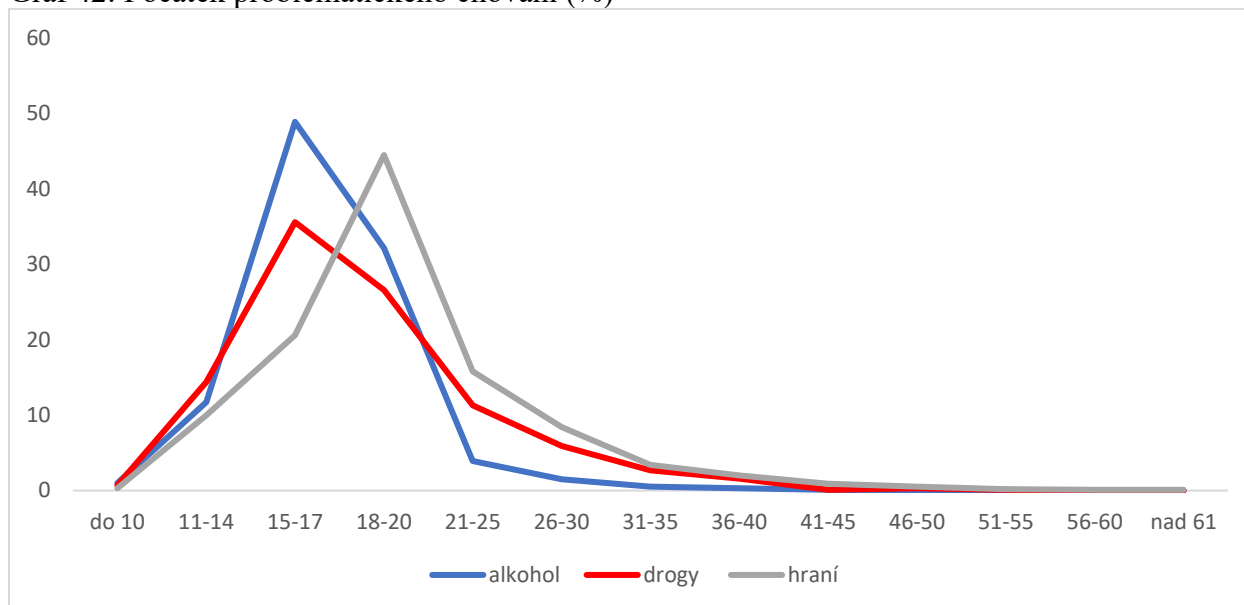
3.6.1.3. Počátek pití alkoholu/užívání nealkoholových drog/hazardní hraní – věk

Analýza dat ukazuje, že první zkušenosti s pitím alkoholu, užíváním nealkoholových drog i hazardním hraním se většinou odehrávají v období dospívání a rané dospělosti. Nejvýraznější nárůst prvních zkušeností se pitím alkoholu je zaznamenán u mladých lidí ve věku 15–17 let, přičemž některé případy začínají již mezi 11 a 14 lety. Po překročení 20. roku života se zahájení konzumace alkoholu stává výrazně ojedinělým. U nealkoholových drog se začátek užívání koncentruje rovněž do dospívání a rané dospělosti, kdy je patrný vrchol mezi 15–17 a 18–20 lety, přičemž po 20. roce života dochází k prudkému poklesu nových případů. První kontakt s hazardním hraním se nejčastěji odehrává rovněž mezi 15 a 17 lety a dále mezi 18 a 20 lety, přičemž v nižších věkových kategoriích je počet nových začátků výrazně nižší a po 20. roce života se situace opět zřetelně zlepšuje.

Tabulka 48: Počátek problematického chování (%)

Věk	Alkohol	Drogy	Hraní
do 10 let	1	0,7	0,3
11-14 let	11,73	14,4	10
15-17 let	48,9	35,6	20,6
18-20 let	32,15	26,6	44,5
21-25 let	3,9	11,3	15,8
26-30 let	1,5	5,9	8,4
31-35 let	0,5	2,7	3,4
36-40 let	0,3	1,6	2
41-45 let	0,11	0,1	0,9
46-50 let	0,01	0,3	0,5
51-55 let	0,001	0,1	0,2
56-60 let	0,0001	0	0,1
nad 61 let	0	0	0,1

Graf 42: Počátek problematického chování (%)

3.6.1.4. Délka problému působícího pití alkoholu/užívání nealkoholových drog/hazardní hraní

Dále hodnotitele zajímá, jak dlouho odsouzený užívá nebo hraje s tím, že mu hraní způsobuje problémy v jeho životě.

Problémy působící pití, užívání, resp. Hraní hazardních her definujeme jako pití/užívání/hazardní hraní, které působí odsouzenému problémy alespoň v jedné dimenzi jeho života (např. v zaměstnání, ve vztazích v rodině, zdravotní komplikace, psychické problémy).

Ve sledované skupině odsouzených je délka problému působícího pití (tj. období, ve kterém jim užívání, resp. Hazardní hraní objektivně způsobuje problémy) alkoholu rozložena především do doby od 1 roku do 10 let. Průměrná délka problému působícího pití je 10,8 let. Přesnější představu o rozložení délky problému působícího užívání získáme z hodnoty mediánu, která je 9 let (o rok více než v roce 2018).

Průměrná délka užívání drog je stejná, jako u alkoholu, tedy 11 let, medián dosahuje deseti let, což je o čtyři roky více než v roce 2018.

Tabulka 49 znázorňuje délku problémového pití, užívání drog a hazardního hraní mezi odsouzenými. Největší podíl odsouzených spadá do kategorie problémového chování v délce 5–10 let napříč všemi třemi oblastmi. U alkoholu je tato délka zastoupena 36,4 % případů, u

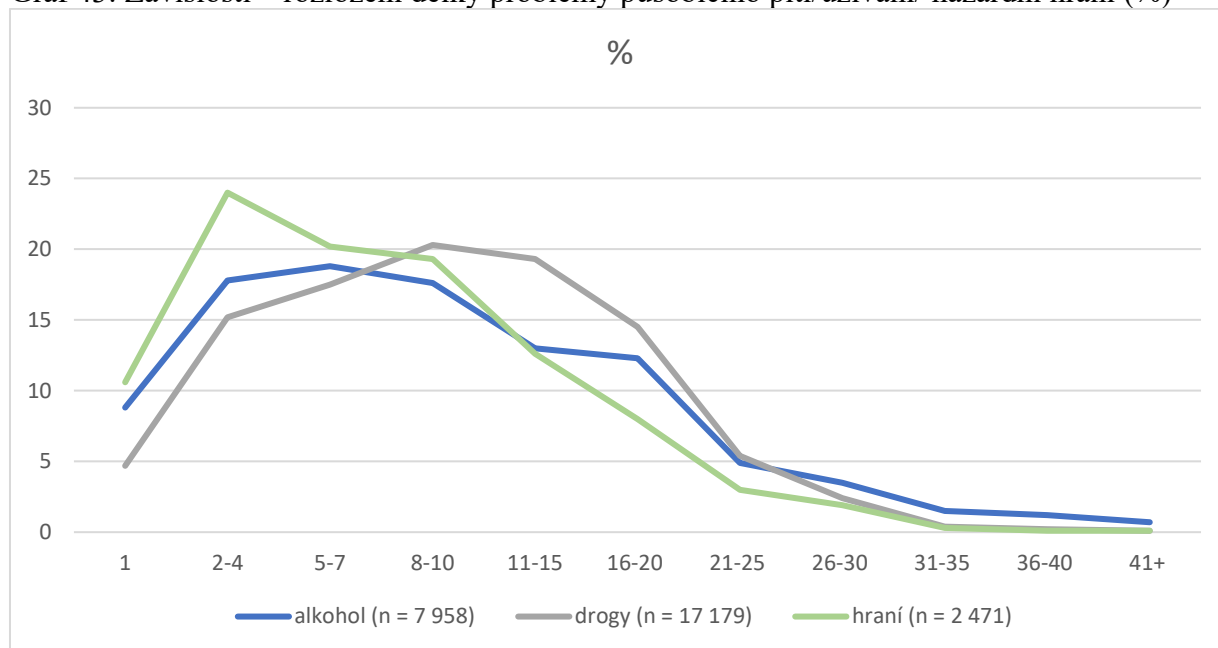
drog 37,8 % a u hazardního hraní 39,5 %. Konkrétně u alkoholu je nejvyšší podíl u délky problémového pití 5–7 let (18,8 %) a 8–10 let (17,6 %). V případě drog se největší podíl odsouzených pohybuje ve stejné délce užívání, tedy 8–10 let (20,3 %) a 5–7 let (17,5 %). U hazardního hraní pak převládá délka 2–4 roky (24 %) a 5–7 let (20,2 %).

Problémové chování trvající více než 20 let je ve všech kategoriích zastoupeno spíše výjimečně. Nejvyšší hodnoty jsou patrné u alkoholu (4,9 % v kategorii 21–25 let), přičemž s délkou přesahující 26 let dochází k výraznému poklesu podílu odsouzených s tímto typem chování. Tyto výsledky naznačují, že problematické užívání a hazardní hraní mají u většiny odsouzených tendenci trvat v průměru do 10 let, přičemž delší období jsou méně častá.

Tabulka 49: Závislosti – rozložení délky problému působícího pití/užívání/ hazardní hraní

Délka problémy působícího užívání/ hazardní hraní – roky (%)	Alkohol	Drogy	Hraní
<i>1</i>	8,8	4,7	10,6
<i>2-4</i>	17,8	15,2	24,0
<i>5-7</i>	18,8	17,5	20,2
<i>8-10</i>	17,6	20,3	19,3
<i>11-15</i>	13,0	19,3	12,6
<i>16-20</i>	12,3	14,5	8,0
<i>21-25</i>	4,9	5,4	3,0
<i>26-30</i>	3,5	2,4	1,9
<i>31-35</i>	1,5	0,4	0,3
<i>36-40</i>	1,2	0,2	0,1
<i>41+</i>	0,7	0,1	0,1
N	7958	17179	2471

Graf 43: Závislosti – rozložení délky problému působícího pití/užívání/ hazardní hraní (%)

3.6.1.5. Alkohol/nealkoholové drogy/hazardní hraní vnímá jako problém

Položka vyjadřuje, zda má odsouzený náhled na problémovost užívání, resp. Hazardního hraní.

Velmi důležitá je také informace o náhledu odsouzeného na jeho problémy působící užívání nebo hazardní hraní jako základní diferenciace vnímání zdroje problémů. Z odsouzených, u kterých hodnotitelé identifikovali problémy působící pití, si 9 % uvědomuje, že mezi příčiny jejich problémů patří i užívání alkoholu. Ve studii SARPO 2018 to však byla téměř třetina odsouzených (Tabulka 50). Z odsouzených, u kterých hodnotitelé identifikovali problémy působící užívání nealkoholových drog, 49,9 % vnímá, že jim užívání nealkoholových drog způsobuje problémy. Z odsouzených, u kterých hodnotitelé identifikovali problémy působící hazardní hraní, 20,2 % vnímá, že jim hazardní hraní způsobuje problémy.

Tabulka 50: Závislosti – rozložení délky vnímání pití/užívání/hazardního hraní jako problému (n = 42 584)

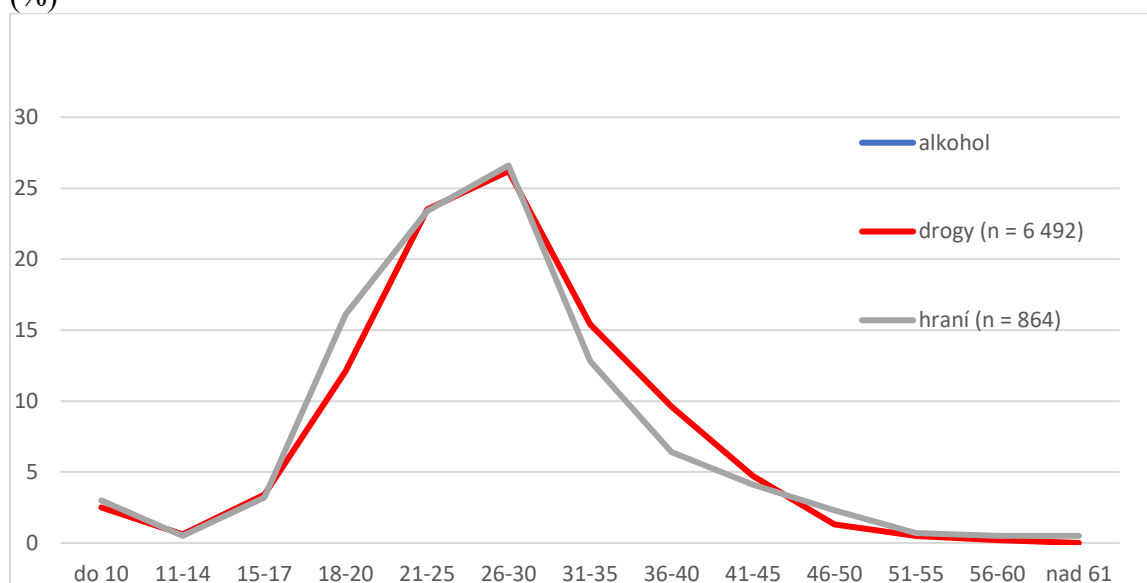
Pití/užívání/hazardní hraní vnímá jako problém	%
<i>Alkohol</i>	9,5
<i>Drogy</i>	49,9
<i>Hraní</i>	20,2

Oproti studii SARPO 2018 si o 9,5 % více odsouzených uvědomuje, že mezi příčiny jejich problémů patří i užívání drog. Naopak výrazně klesl počet odsouzených, kteří vnímají alkohol (o 23 %) a hraní (o 21 %) jako problém.

3.6.1.6. Počátek vnímání užívání alkoholu/užívání nealkoholových drog/hazardní hraní jako problém - věk

Hodnotitele zajímá zhodnocení toho, od kolika let odsouzený vnímá, že mu užívání, resp. Hazardní hraní způsobuje problémy. Údaj je součástí sebereflexe odsouzených, kterým objektivně užívání, resp. Hazardní hraní působí problémy. Kromě toho, že si je vědom příčin svých problémů, snaží se zároveň identifikovat dobu, kdy se jejich příčinou pití, užívání nebo hazardní hraní stalo. To může být někdy problematické. Proto nám údaj postačuje v jeho orientační podobě v řádu let věku.

Graf 44: Závislosti – rozložení věku, od kterého vnímá pití/užívání/hazardní hraní jako problém (%)

V porovnání se studií SARPO 2018 se posunul věk, ve kterém odsouzení vnímají užívání nealkoholových drog jako problém (z 11–25 let v roce 2018 na 26-30 let v roce 2025). Podobná situace je také u hazardního hraní (15-30 let v roce 2018 vs 26-30 let v roce 2025).

3.6.1.7. Jaké drogy užívá

Položka obsahuje taxativně daný seznam drog nebo jejich skupin. Položky zachycují, jaké drogy odsouzení užívají a zároveň nám určují, která z drog je označovaná jako primární, a které jako sekundární. Jako primární označujeme drogu, jejíž užívání má nejrizikovější charakter nebo nejzávažnější následky, popř. jí odsouzený uvádí jako hlavní. Jako druhou, popř. třetí

označujeme drogu, kterou lze na základě zhodnocení rizikovosti jejího užívání nebo následků užívání zařadit v pořadí jako druhou nebo třetí. Na těchto pozicích nemusí být také uvedena žádná.

Tabulka 51 poskytuje přehled o užívání drog mezi odsouzenými, s rozlišením na primární, sekundární a terciární drogy. Z výsledků je patrné, že pervitin (amfetamin) je jednoznačně nejčastěji uváděnou primární drogou, s podílem 60,3 % mezi uživateli. Druhou nejčastější primární drogou je marihuana/hašiš, kterou užívá 32,9 % odsouzených. Marihuana se zároveň často vyskytuje i jako sekundární droga (22,9 %) a terciární droga (1,3 %), což ukazuje její rozšířenost nejen jako hlavní, ale i doplňkové drogy.

Třetí nejčastější primární drogou je heroin, jehož užívání jako hlavní drogy uvedlo 3,4 % odsouzených. Tento údaj, byť relativně nízký, je významný vzhledem k závažným následkům, které heroinová závislost často přináší.

U sekundárních drog je marihuana nejčastější (47,9 %), což naznačuje, že i když není hlavní drogou, hraje významnou roli v uživatelském portfoliu odsouzených. Na druhém místě jako sekundární droga je pervitin (38,6 %), což ukazuje na jeho všudypřítomnost napříč různými kategoriemi užívání. Dalšími významnými drogami, které se často vyskytují jako sekundární nebo terciární, jsou tlumivé léky (1,8 % jako sekundární a 10,3 % jako terciární) a extáze (0,7 % jako sekundární a 7,5 % jako terciární). I když nejsou tak časté jako pervitin nebo marihuana, jejich přítomnost naznačuje různorodost užívaných drog mezi odsouzenými.

Celkově tabulka ukazuje, že pervitin a marihuana dominují jako nejčastější drogy mezi odsouzenými, přičemž pervitin představuje nejrizikovější primární drogu. Současně se ukazuje, že mnoho odsouzených užívá více typů drog, což zvyšuje jejich rizikovost a potenciální závažnost dopadů na jejich zdraví i společnost.

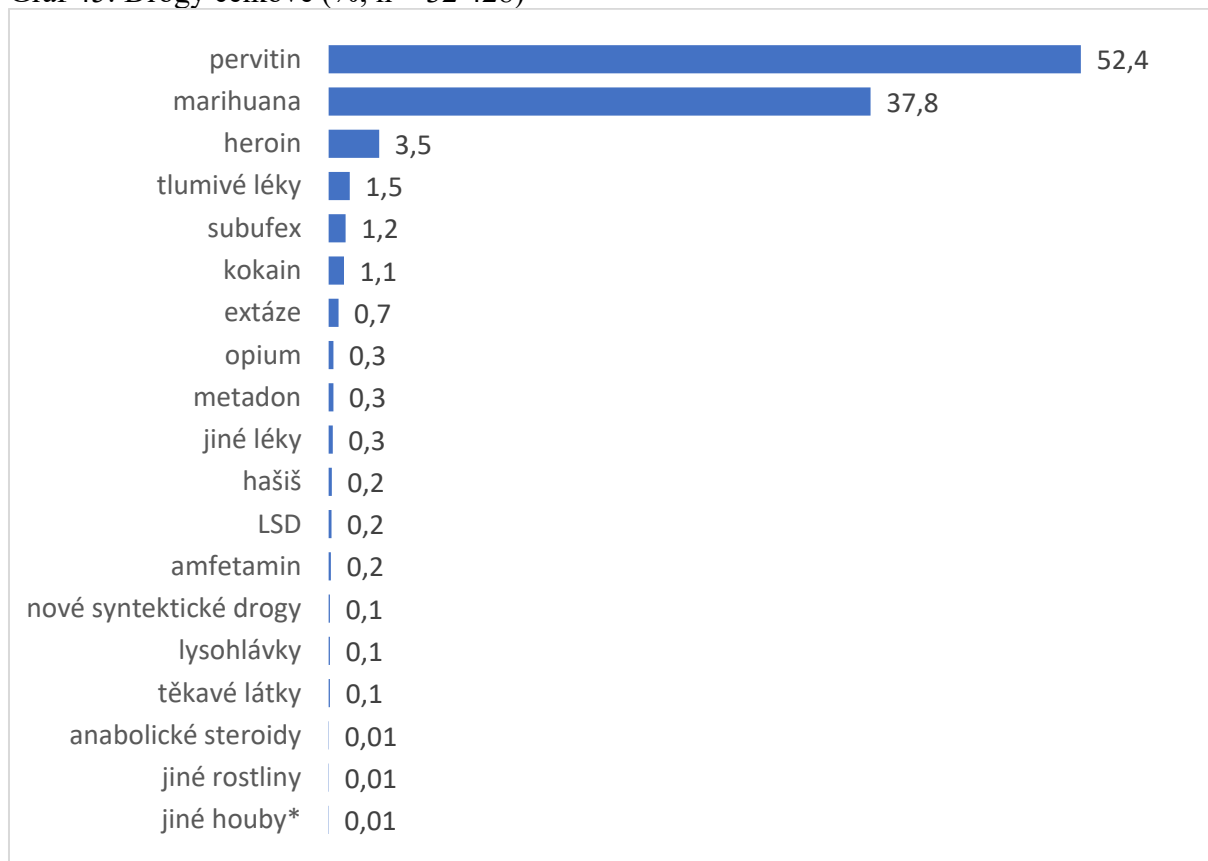
Tabulka 51: Závislosti – absolutní/relativní procentuální rozložení užívání drog

	1. droga		2. droga		3. droga	
	n	%	n	%	n	%
Pervitin	12 936	60	3 943	40	118	11
Marihuana	7 074	33	4 909	50	263	25
Heroin	731	3	318	3	94	9
Tlumivé léky	145	1	185	2	150	14
Subutex	213	1	122	1	50	5
Kokain	141	1	135	1	74	7
Extáze	43	0	69	1	109	10
Opium	50	0	32	0	26	3
Metadon	65	0	25	0	16	2
Jiné léky	32	0	33	0	28	3
Hašiš	10	0	31	0	30	3
LSD	4	0	22	0	38	4
Amfetamin	22	0	26	0	5	0
Nové syntet. drogy	13	0	12	0	7	1
Lysohlávky	2	0	13	0	16	2
Těkavé látky	12	0	7	0	12	1
Anaboličké steroidy	6	0	2	0	1	0
Jiné rostliny	3	0	2	0	2	0
Jiné houby*	0	-	0	-	1	0
Počet odpovědí	21 502	100	9 886	100	1 040	100

Pozn.: Hodnoty 0,0 znamenají, že se daná droga nebo skupina drog vyskytovala v množství menším než 0,05 %. Kategorie s nulovým výskytem jsou proškrtnuty.

Rozložení drog se výrazně nezměnilo v porovnání s rokem 2018. Celkovou zkušenost s drogami pak znázorňuje Graf 45.

Graf 45: Drogy celkově (%; n = 32 428)

3.6.1.8. Charakter pití/užívání/hazardního hraní

Položky vztahující se k charakteru pití/užívání/hazardního hraní jsou stádium a četnost pití/užívání/hazardního hraní.

V této části jsme využili pojmy z MKN-10 a DSM-V⁶⁰ s tím, že hodnotitelé nestanovují diagnózy. Pouze posuzují, zda způsob pití, užívání, resp. hazardního hraní, splňuje kritéria pro škodlivé pití, syndrom závislosti, resp. patologické hráčství. Při zhodnocování škodlivého hraní využívají hodnotitelé analogicky kritéria pro škodlivé užívání.

3.6.1.9. Stádium pití/užívání/hazardního hraní

Problémy působící pití/užívání/hazardní hraní definujeme jako pití/užívání/hraní, které působí odsouzenému problémy alespoň v jedné dimenzi jeho života (např. v zaměstnání, ve vztazích v

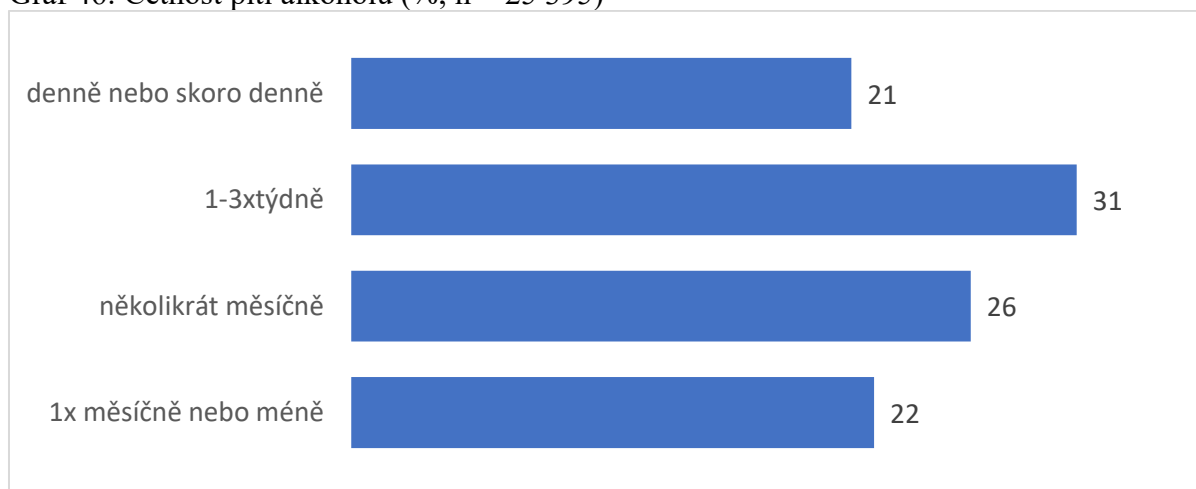
⁶⁰ Mezinárodní klasifikace nemocí a související zdravotní problémy, desátá revize a Diagnostický a statistický manuál, pátá revize.

rodině, zdravotní komplikace, psychické problémy). Škodlivé pití/užívání/hazardní hraní se zaznamenává ve chvíli, kdy k negativním dopadům dochází opakovaně během minimálně posledních dvanácti měsíců. Mohou být také splněna některá z kritérií syndromu závislosti. Ne však v takové míře, že by bylo možné identifikovat syndrom závislosti, popř. patologického hráčství. Syndrom závislosti/patologické hráčství – se zaznamenává ve chvíli, kdy jsou splněny minimálně tři projevy popsané v MKN-10 (F1X.2).⁶¹

3.6.1.10. Četnost pití/užívání/hazardního hraní

Graf 46 zobrazuje četnost užívání alkoholu mezi odsouzenými (N = 25 395), rozdělenou do čtyř kategorií. 21 % odsouzených konzumuje alkohol denně nebo téměř denně, což je poměrně vysoký podíl. Největší podíl, 31 %, užívá alkohol 1-3krát týdně, což naznačuje poměrně častou, ale méně rizikovou spotřebu než v první kategorii. 26 % odsouzených konzumuje alkohol několikrát měsíčně, což lze považovat za středně časté užívání. Poslední kategorie, kde 22 % osob konzumuje alkohol pouze jednou měsíčně nebo méně, indikuje spíše příležitostné užívání.

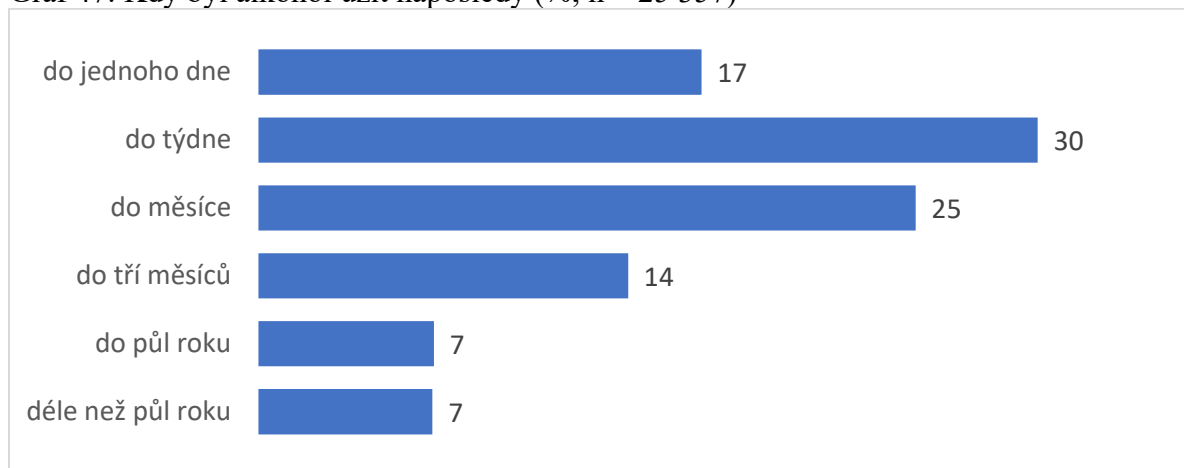
Graf 46: Četnost pití alkoholu (%; n = 25 395)

Graf 47 zkoumá, kdy odsouzení naposledy konzumovali alkohol. Největší podíl odsouzených, 30 %, uvedl, že alkohol konzumoval během posledního týdne, zatímco 25 % užilo alkohol během posledního měsíce. 17 % osob pilo alkohol během posledního dne. Na druhém konci spektra, 14 % osob pilo alkohol během posledních tří měsíců, a pouze 7 % alkohol konzumovalo před více než půl rokem.

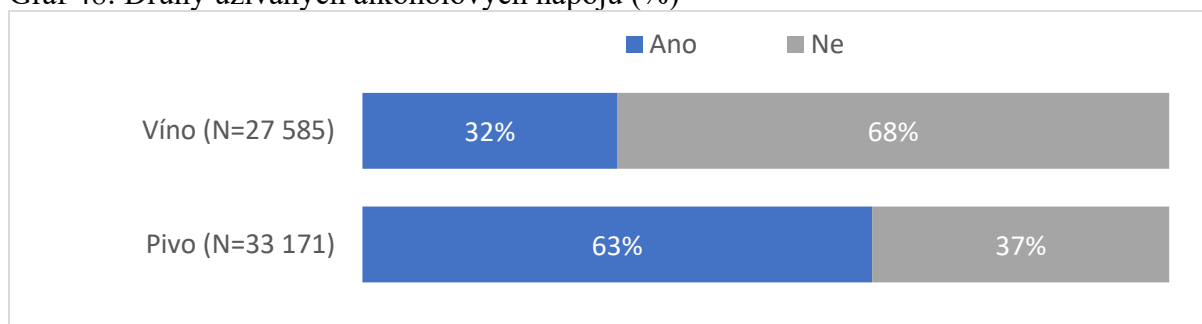
⁶¹ Ve smyslu Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů, kapitola F.1 Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek.

Graf 47: Kdy byl alkohol užit naposledy (%; n = 25 357)

63 % odsouzených uvedlo, že konzumují pivo, což je nejpoužívanější alkoholický nápoj v této skupině (n = 33 171). Naproti tomu pouze 32 % odsouzených uvedlo, že pijí víno (N = 27 585), což ukazuje, že pivo je dominantním nápojem mezi odsouzenými.

Graf 48: Druhy užívaných alkoholových nápojů (%)

Tabulka 52: Závislosti – rozložení četnosti pití/užívání/hazardního hraní

Charakter pití/užívání/hraní - četnost	Alkohol	Drogy			Hraní
	%	Primární %	Druhá %	Třetí %	%
<i>1x měsíčně nebo méně</i>	22,1	11	17	24	24,5
<i>Několikrát měsíčně</i>	26,2	17	25	24	27,6
<i>1–3 x týdně</i>	30,6	28	31	27	26,0
<i>Denně nebo skoro denně</i>	21,1	44	28	25	21,9
N	25 395	21 377	9 947	1 067	4 254

3.6.1.11. Drogy si někdy aplikoval injekčně

Intravenózní aplikaci drog vnímáme jako nejvyšší úroveň závažnosti užívání nealkoholových drog. Proto ji v rámci popisu věnujeme pozornost. Odsouzený si sám nebo mu někdo jiný v minulosti aplikoval drogu injekčně (intravenózně). Ze skupiny odsouzených, u kterých bylo identifikováno problémy působící užívání nealkoholových drog, jich 42,9 % ve své drogové kariéře někdy užívalo drogy intravenózně, což je o 20 procentních bodů méně než ve studii SARPO 2018.

Tabulka 53: DF Závislosti – výskyt injekční aplikace drog (n = 21 369)

Drogy si někdy aplikoval injekčně	%
Ano	42,9
Ne	55,9

V porovnání s rokem 2018 došlo k poklesu odsouzených, kteří užívali drogy intravenózně o 23,2 %.

3.6.1.12. Užíval společnou jehlu

Zaznamenává se to, zda někdy v minulosti použil k intravenózní aplikaci jehlu, kterou předtím použil k aplikaci drogy někdo jiný.

Užívání společné jehly zvyšuje rizika spojená s intravenózní aplikací nealkoholových drog. Je proto další důležitou informací o rizikovém chování odsouzeného. Užití společné jehly přiznává 20,7 % odsouzených z této podskupiny odsouzených. Ve studii SARPO 2018 měla však tuto zkušenost necelá třetina odsouzených.

Tabulka 54: Závislosti – výskyt užití společné jehly (n = 9 577)

Užíval společnou jehlu	% 2025	% 2018
Ano	20,7	32,3
Ne	79,3	67,7

V porovnání se studií SARPO 2018 došlo k poklesu odsouzených, kteří užívali společnou jehlu o 11,6 %.

3.6.1.13. Má problémy s jinou drogou nebo návykovým chováním

Zaznamenávají se informace o užívání látek výše neuvedených, zneužívání látek nevyvolávajících závislost a nelátkové závislosti.

Výše popsané závislosti a návykové chování jsou ty z hlediska výskytu nejčastější. Nezachycují však jejich celé spektrum. Nevylučujeme možnost, že v praxi může hodnotitel narazit na drogu, kterou nebude možné zaznamenat v rámci uvedeného seznamu. Položka Má problémy s jinou drogou nebo návykovým chováním je hodnotiteli využita v 0,6 % hodnocení, podobně jako v roce 2018.

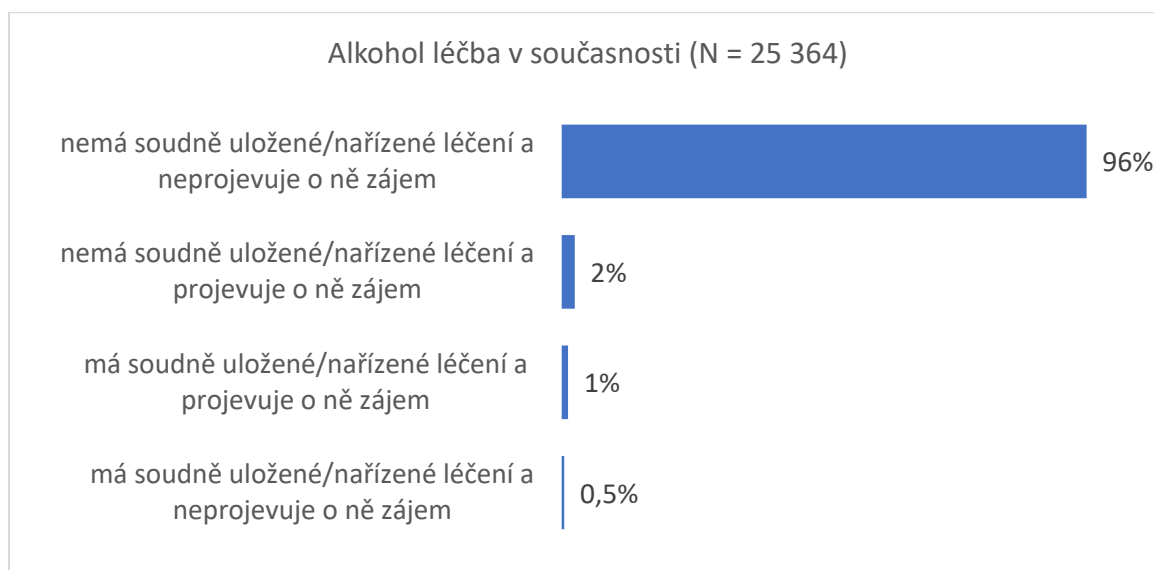
Tabulka 55: DF Závislosti – výskyt problémů s jinou drogou nebo návykovým chováním (n = 42 584)

Problémy s jinou drogou nebo návykovým chováním	% 2025	% 2018
Ano	0,6	0,3
Ne	99,4	99,7

3.6.1.14. Absolvování léčby

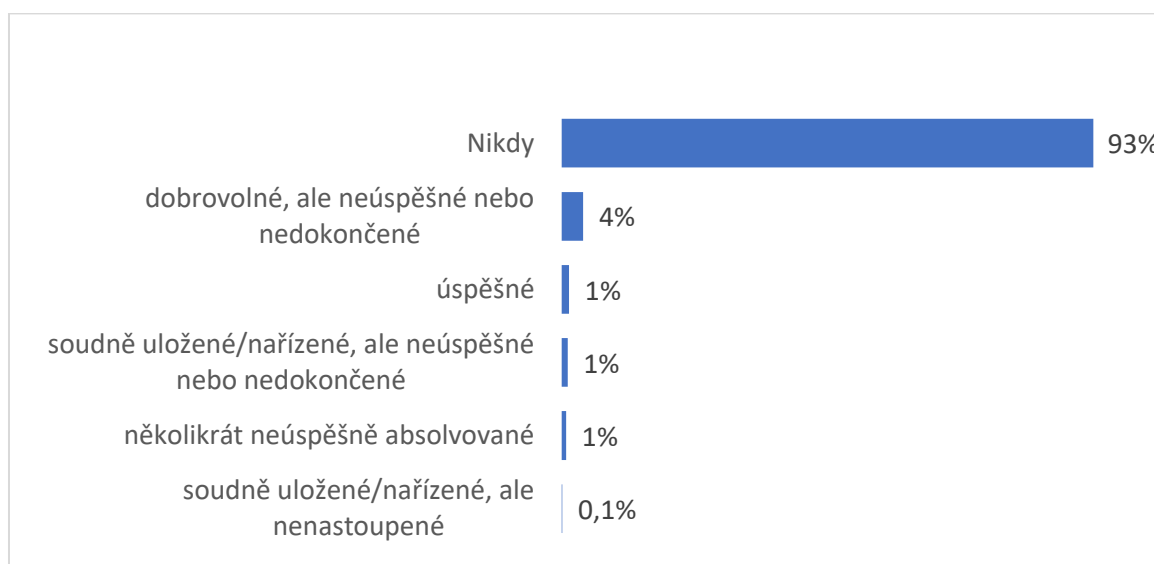
Z dat vyplývá, že aktuální léčba alkoholu je v souboru spíše výjimečná a současně je nízký deklarovaný zájem o léčbu. Naprostá většina odsouzených nemá soudně uložené/nařízené léčení a zároveň o léčbu neprojevuje zájem (96 %). Menší část léčení soudně uloženo/nařízeno nemá, ale zájem o léčbu uvádí (2 %). Soudně uložené/nařízené léčení se týká jen malé skupiny: 1 % odsouzených uvádí, že je má a zároveň o něj projevuje zájem, zatímco 0,5 % má léčení uložené/nařízené, ale zájem neuvádí. Celkově tedy převládá situace, kdy léčba ani není nařízena, ani není aktivně vyhledávána.

Graf 49: Alkohol – léčba v současnosti (%; n = 25 364)

V minulosti léčbu alkoholu nikdy neabsolvovalo 93 % odsouzených (Graf 50), zkušenost s léčbou tedy uvádí přibližně 7 %. Mezi těmi, kteří léčbu absolvovali, se častěji objevují průběhy spojené s nedokončením či neúspěchem: dobrovolná, ale neúspěšná nebo nedokončená léčba (4 %) a dále několikrát neúspěšně absolvovaná léčba (1 %). Úspěšné absolvování uvádí pouze 1 % respondentů. Také soudně uložená/nařízená léčba je okrajová – 1 % ji uvádí jako neúspěšnou nebo nedokončenou a 0,1 % jako uloženou/nařízenou, ale nenastoupenou.

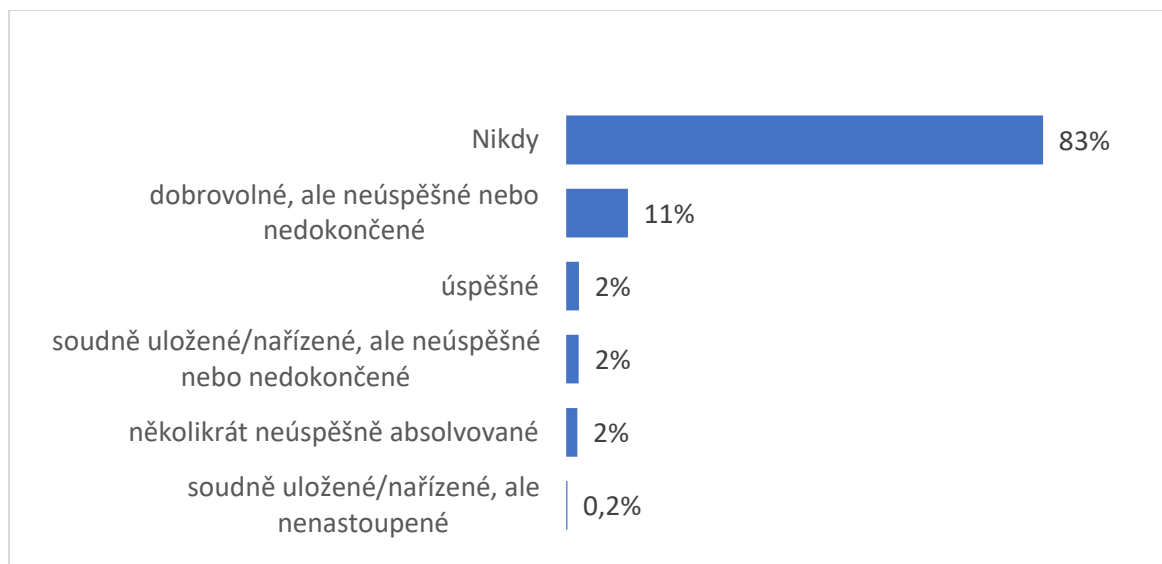
Graf 50: Alkohol – léčba v minulosti (%; n = 27 226)

Zkušenost s léčbou drogové závislosti uvádí menší část odsouzených: 83 % ji nikdy neabsolvovalo, zatímco přibližně 17 % nějakou zkušenost má. Nejčastěji jde o dobrovolnou léčbu, která byla neúspěšná nebo nedokončená (11 %). Úspěšné absolvování je uváděno jen

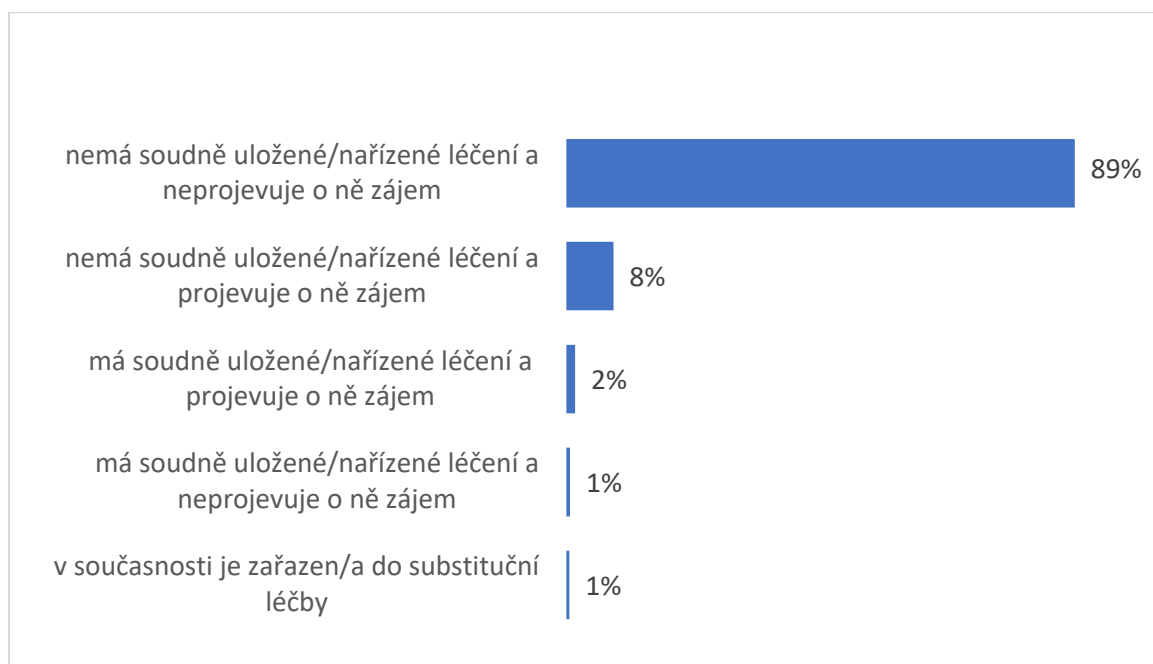
okrajově (2 %). Soudně uložená/nařízená léčba se v datech objevuje spíše výjimečně a častěji je spojena s nedokončením či neúspěchem (2 %), případně je v malé části případů dokonce nenastoupena (0,2 %). Další 2 % odsouzených uvádějí opakované neúspěšné absolvování léčby, což může signalizovat chroničtější potíže a potřebu návazné podpory.

Graf 51: Drogy – léčba v minulosti (%; n = 26 060)

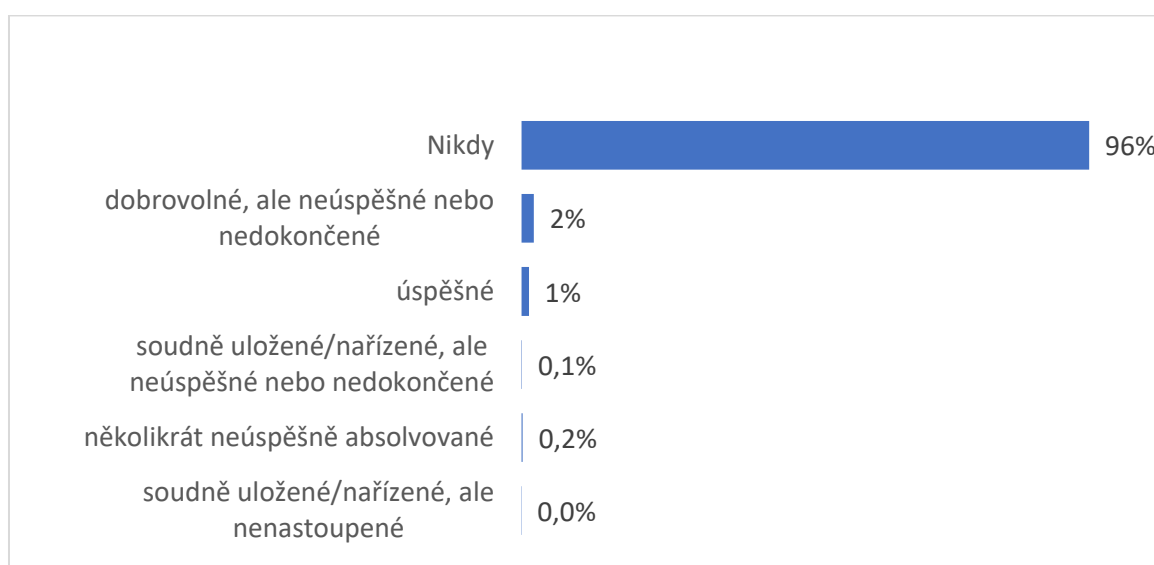
Aktuální situace ukazuje nízkou míru probíhající léčby i nízkou motivaci ji zahájit. Drtivá většina odsouzených nemá soudně uložené/nařízené léčení a zároveň o něj neprojevuje zájem (89 %). Zájem o léčbu bez soudního uložení deklaruje 8 %, zatímco soudně uložené/nařízené léčení se týká malé části odsouzených: 2 % o něj zájem projevují a 1 % zájem neuvádí. Samostatně je pak uvedeno, že 1 % odsouzených je aktuálně zařazeno do substituční léčby, což naznačuje, že probíhající léčebné zapojení existuje, ale v populaci odsouzených jde o marginální podíl.

Graf 52: Drogy – léčba v současnosti (%; n = 21 343)

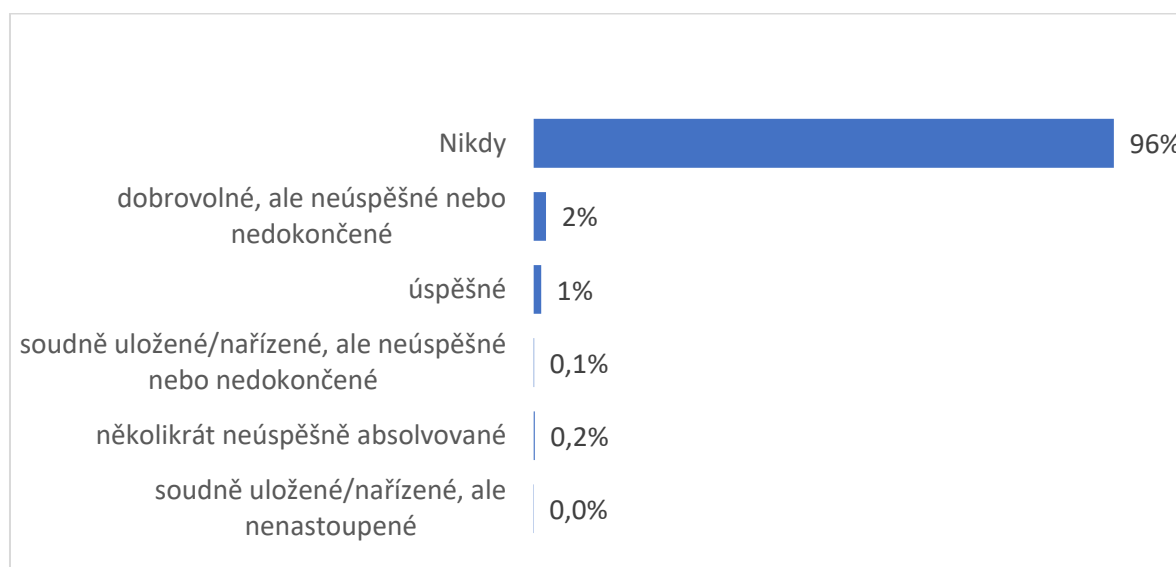
Z grafu 53 vyplývá, že aktuální zapojení odsouzených do léčby gamblingu je prakticky nulové. Naprostá většina léčbu nikdy / vůbec neabsolvuje (96 %). Jen malé podíly spadají do kategorií spojených s léčbou: nejčastěji jde o dobrovolnou, ale neúspěšnou nebo nedokončenou léčbu (2 %), úspěšnou léčbu evidujeme u 1 %. Soudně uložená/nařízená léčba se objevuje jen zcela okrajově (0,1 % neúspěšně či nedokončeně) a nenastoupení soudně uložené léčby je prakticky nulové. Malá část odsouzených uvádí také opakované neúspěšné absolvování (0,2 %).

Graf 53: Gambling–léčba v současnosti (%; n = 9 853)

Také v retrospektivě je patrné, že zkušenost s léčbou gamblingu je u odsouzených velmi vzácná. 96 % odsouzených uvádí, že léčbu nikdy neabsolvovalo. Pokud se léčba v minulosti objevila, nejčastěji šlo o dobrovolnou, ale neúspěšnou nebo nedokončenou (2 %); úspěšné absolvování deklaruje 1 %. Soudně uložená/nařízená léčba je i zde marginální (0,1 % neúspěšně či nedokončeně; 0,0 % nenastoupeně). 0,2 % odsouzených eviduje opakované neúspěšné absolvování, což může ukazovat na skupinu s dlouhodobějšími nebo hůře řešitelnými potížemi.

Graf 54: Gambling – léčba v minulosti (%; n = 9 853)

3.6.1.15. Kouření

Kouření je v naší společnosti nejčastěji se vyskytující užívání návykových látek. Totéž platí i pro populaci odsouzených. Celkem 84,3 % odsouzených uvádí, že jsou kuřáci. Totožný podíl kuřáků byl zaznamenán v roce 2018, tedy ve výskytu kuřáků ve vězeňské populaci změna nenastala. Na základě uvedeného údaje můžeme konstatovat, že jde o nejčastěji užívanou drogu ve vězeňské populaci a procentuální podíl kuřáků neodpovídá situaci v obecné populaci, ve které je jich asi poloviční počet.

Tabulka 56: Závislosti – podíl kuřáků (n = 42 584)

Kuřák	%	2018
<i>Ano</i>	84,3	84,7
<i>Ne</i>	15,7	15,3

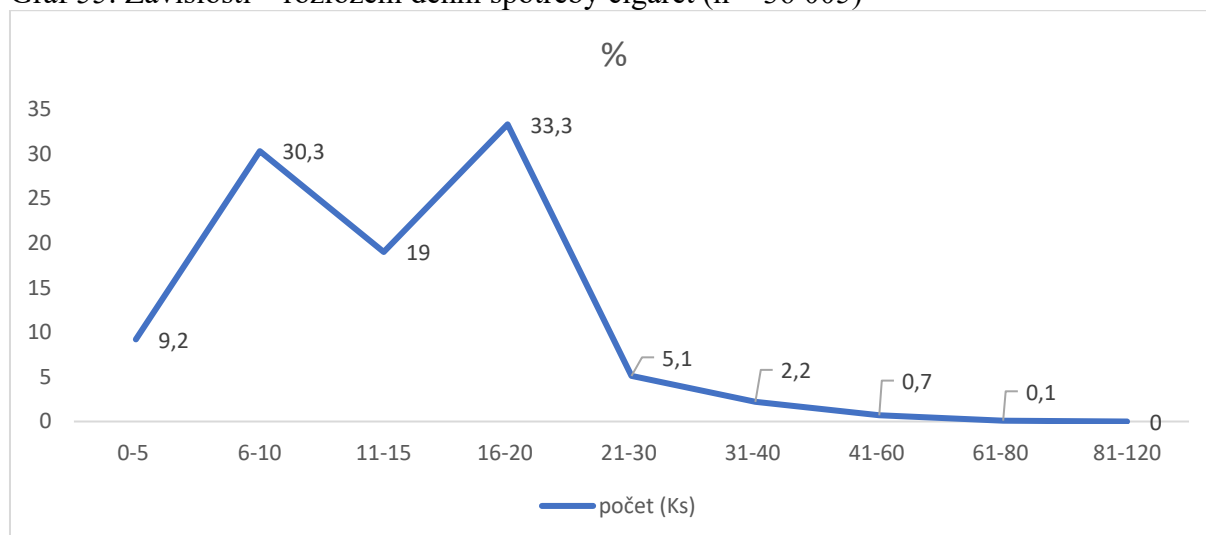
Denní spotřeba

Pro dokreslení situace se zaznamenává také denní spotřeba cigaret. Ze zjištěných údajů docházíme ke zjištění, že průměrná spotřeba cigaret mezi odsouzenými je 16 cigaret na den (o čtyři více než v roce 2018). Typický (mediánový) odsouzený vykouří 15 krabiček denně. Je zaznamenáno však i vykouření 120 cigaret za den

Tabulka 57: Závislosti – rozložení denní spotřeby cigaret (n = 36 005)

Denní spotřeba	0-5	6-10	11-15	16-20	21-30	31-40	41-60	61-80	81-120
%	9,2	30,3	19,0	33,3	5,1	2,2	0,7	0,1	0,0

Graf 55: Závislosti – rozložení denní spotřeby cigaret (n = 36 005)

3.6.2. Rizika

Definice

Dynamický faktor Závislosti obsahuje celkem pět rizik. Hodnotí se v nich rizikové souvislosti užívání alkoholu, nealkoholových drog a hazardního hraní, které se týkají interpersonálních vztahů, negativních dopadů na život, finančních problémů, závislosti, resp. patologického hráčství a souvislosti tohoto faktoru s trestnou činností odsouzeného. Výsledné riziko nám tak podává vícerozměrný obraz o vlivu a podílu dynamického faktoru Závislosti na celkové rizikovitosti chování odsouzeného.

Hodnotitel na základě studia rozsudkových dat, výstupů z pohovoru, dotazníku sebehodnocení a dalších zdrojů hodnotí rizikovitost Závislosti z taxativně uvedených kategorií rizik.

Kategorie rizik

1. Pohybuje se v blízkosti osob užívajících alkohol, drogy nebo hráčů

Posuzuje se to, v jaké míře se v blízkosti odsouzeného nachází lidé, kteří jsou sami uživateli alkoholu nebo drog anebo hráči a jejich pití, užívání, resp. hazardní hraní lze hodnotit jako problémy působící.

2. Závažné dopady užívání alkoholu, drog nebo hraní

Zhodnocuje se jaký vliv má pití, užívání nebo hazardní hraní na život odsouzeného obecně. Jde o to identifikovat konkrétní negativní důsledky pití, užívání, resp. hazardního hraní v životě odsouzeného jako např. ztráta zaměstnání, rozpad rodiny, dluhy apod.

3. Nepřiměřené výdaje v souvislosti s užíváním alkoholu, drog nebo hraním

Zhodnocuje se míra finanční zátěže spojená s pitím užíváním nebo hazardním hraním. Jako kritérium pro hodnocení nám poslouží příjmy odsouzeného pocházející z legálních zdrojů.

4a. Dlouhodobě neřešená nebo neléčená závislost

Zhodnocuje se, zda odsouzený je nebo v minulosti byl závislý na alkoholu nebo droze a popř. také to, s jakým úspěchem se v minulosti snažil svou závislost řešit.

4b. Dlouhodobě neřešené nebo neléčené patologické hráčství

Zhodnocuje se, zda odsouzený je nebo v minulosti byl patologickým hráčem a popř. také to, s jakým úspěchem se v minulosti snažil svůj problém řešit.

5. Souvislost závislosti s aktuální trestnou činností

Zhodnocení se týká míry přímé souvislosti mezi dynamickým faktorem a aktuální trestnou činností.

Dynamický faktor Závislostí patří mezi nejsilnější kriminogenní faktory, což potvrzují jak empirické zkušenosti, tak i výzkumy. Z tabulky 58 vyplývá, že 40,3 % odsouzených se pravidelně pohybuje v blízkosti osob užívajících alkohol, drogy nebo hazardních hráčů, což představuje významné riziko pro jejich další kriminální chování. Přibližně 49,2 % odsouzených uvádí, že jejich závislosti jsou v přímé souvislosti s jejich aktuální trestnou činností.

Závažné dopady užívání alkoholu, drog nebo hazardních her se projevují zejména ve formě nepřiměřených výdajů, které se vyskytují u 28,5 % odsouzených, což naznačuje, že finanční náklady na jejich závislost jsou často spojeny s trestnou činností. Kromě toho 27,7 % odsouzených trpí dlouhodobě neřešenou nebo neléčenou závislostí, což je závažný indikátor toho, že bez intervence mohou pokračovat v rizikovém chování. Podobně je 3 % odsouzených postiženo neléčeným patologickým hráčstvím, a 3,5 % se potýká se škodlivým hraním. Závislost na drogách a alkoholu je častým fenoménem, přičemž 20,2 % osob je klasifikováno jako škodliví uživatelé drog, a 5,4 % trpí syndromem závislosti na alkoholu.

Riziko se dále zvyšuje u osob s intravenózní aplikací drog, kdy 19,8 % užívá drogy injekčně v současnosti a 28,7 % tak činilo v minulosti. Toto chování je často spojeno s užíváním společných jehel, což představuje další zdravotní a kriminální rizika – 9,2 % užilo společnou jehlu v minulosti a 4,1 % tak činí v současnosti. Celkově je zřejmé, že závislosti a s nimi související rizikové chování hrají klíčovou roli v kriminálním životě odsouzených, přičemž přibližně polovina odsouzených vykazuje těsné propojení mezi jejich závislostí a trestnou činností (obdobně jako ve studii SARPO 2018).

Tabulka 58: Závislosti – rozložení jednotlivých rizik

Rizika: Závislosti	% 2025	% 2018
<i>1. Pohybuje se v blízkosti osob užívajících alkohol, drogy nebo hráčů</i>	40,3	45,3
<i>2. Závažné dopady užívání alkoholu, drog nebo hazardního hraní</i>	40,7	44,5
<i>3. Nepřiměřené výdaje v souvislosti s užíváním alkoholu, drog nebo hraním</i>	28,5	35,6
<i>4a. Dlouhodobě neřešená nebo neléčená závislost</i>	27,7	29,8
<i>4b. Dlouhodobě neřešené nebo neléčené patologické hráčství</i>	3	5,8
<i>5. Souvislost závislosti s aktuální trestnou činností</i>	49,2	51,5

3.6.2.1. Výpočet rizika

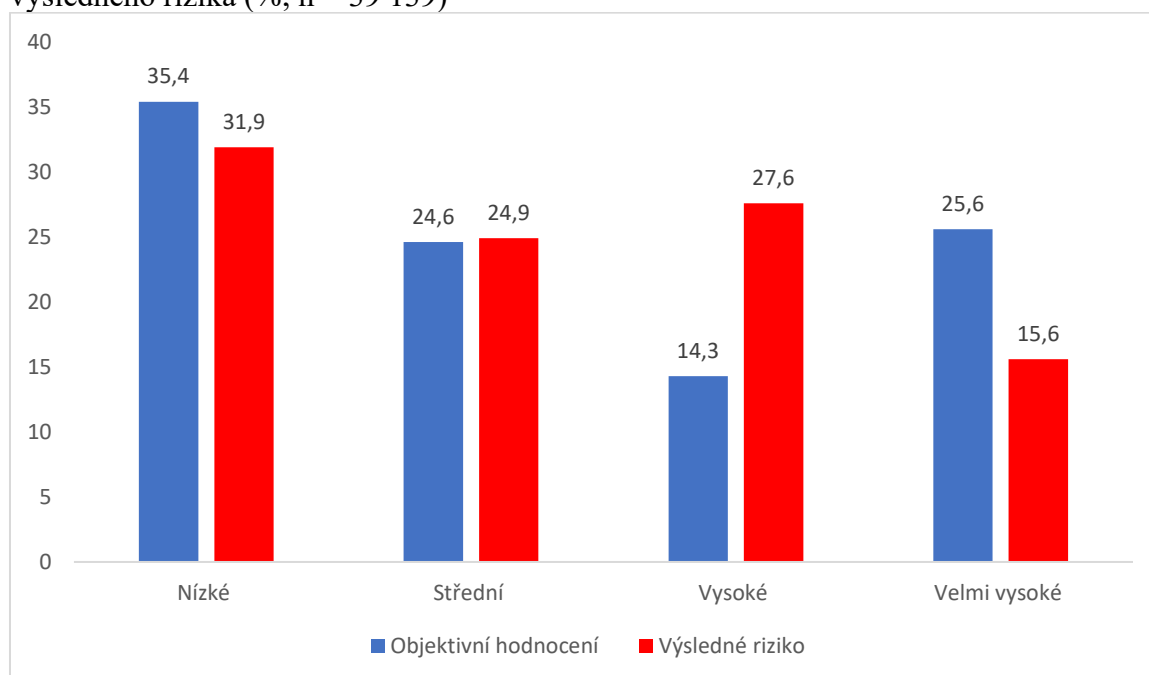
Z tabulky 59 a grafu 56 je patrné, že v procesu hodnocení dochází k výrazným posunům v rozložení jednotlivých stupňů rizika. Hodnocení opět rozděluje odsouzené do čtyř kategorií rizika: nízké (31,9 %), střední (24,9 %), vysoké (27,6 %) a velmi vysoké (15,6 %). Procentuální zastoupení v jednotlivých stupních je poměrně vyvážené. Nejvíce odsouzených se nachází v nízkém riziku, což naznačuje relativně nízkou míru závažnosti závislostí. Naopak 15,6 % odsouzených je hodnoceno jako osoby s velmi vysokým rizikem závislostí, což představuje nejrizikovější skupinu.

Ve srovnání se studií SARPO 2018 došlo k několika změnám v rozložení rizik dynamického faktoru závislostí. Podíl odsouzených s nízkým rizikem poklesl z 38,4 % na 31,9 %, zatímco střední riziko vzrostlo z 20,1 % na 24,9 % a vysoké riziko z 22,9 % na 27,6 %. Naopak velmi vysoké riziko kleslo z 18,6 % na 15,6 %. Z těchto změn je patrné, že došlo k redistribuci rizik, přičemž více odsouzených je nyní hodnoceno ve středním a vysokém riziku.

Tabulka 59: Závislosti – procentuální rozložení jednotlivých stupňů objektivního hodnocení a výsledného rizika (n = 39 139)

Rizika (%)	Objektivní hodnocení	Výsledné riziko
<i>Nízké</i>	35,4	31,9
<i>Střední</i>	24,6	24,9
<i>Vysoké</i>	14,3	27,6
<i>Velmi vysoké</i>	25,6	15,6

Graf 56: Závislosti – procentuální rozložení jednotlivých stupňů objektivního hodnocení a výsledného rizika (%; n = 39 139)

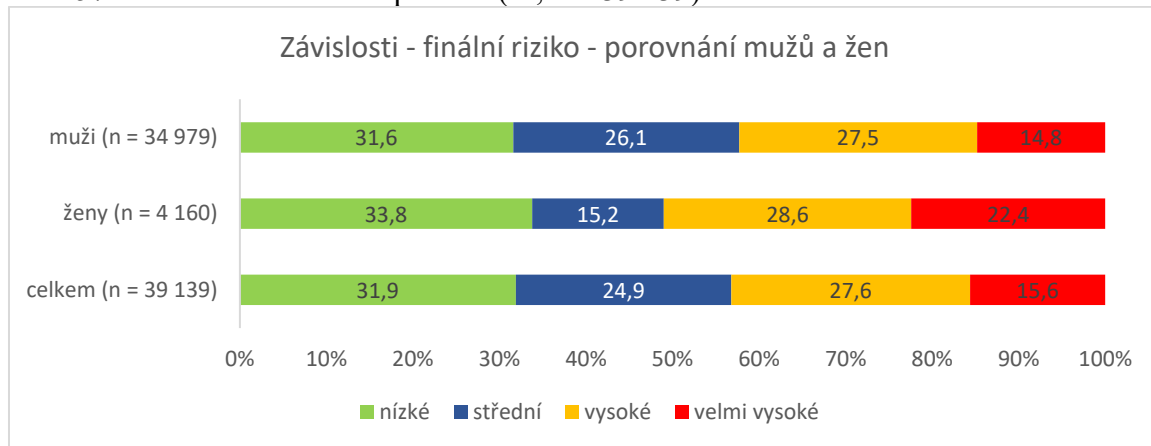
Míra rizika dle pohlaví

Jak ukazuje graf 57, 31,6 % odsouzených mužů vykazuje nízké riziko závislostí, zatímco u žen je tento podíl o něco vyšší (33,8 %). Výrazný rozdíl je však patrný ve středním riziku, kde má 26,1 % mužů mírné riziko závislostí oproti 15,2 % žen. Naopak ženy častěji spadají do vysokého rizika (28,6 % u žen oproti 27,5 % u mužů) a zejména do velmi vysokého rizika, kde je podíl žen (22,4 %) výrazně vyšší než u mužů (14,8 %).

Statisticky signifikantní výsledky

Výsledky ukazují, že ženy jsou na tom dle finální míry rizika signifikantně hůře než muži, nicméně jde o poměrně slabý vztah (Cramerova $V = 0,091$). Průměrná hodnota rizika v oblasti závislostí na škále 0–10 je u mužů 4,3 s $SD = 2,9$, zatímco u žen je riziko vyšší, s průměrem 4,6 a $SD = 3,3$. Celkový průměr pro všechny odsouzené činí 4,3 s $SD = 3,0$. Tato data ukazují, že ženy jsou v oblasti závislostí ohroženy více než muži, zejména pokud jde o vysoké a velmi vysoké riziko.

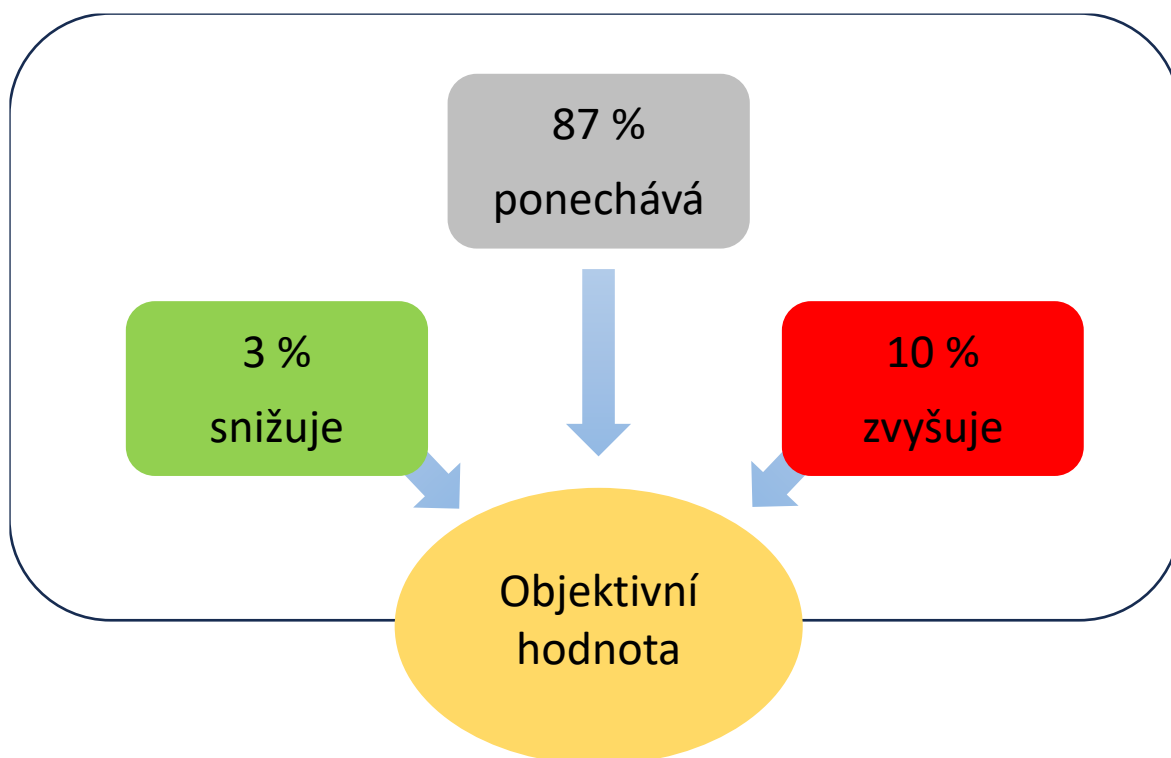
Graf 57: Riziko závislosti dle pohlaví (%; n = 39 139)

Subjektivní hodnocení

Hodnotitelé nadále posouvají výsledné hodnocení směrem k vyšším rizikům, podobně jako ve studii SARPO 2018. Většina hodnotitelů (87 %) však hodnocení nezměnilo (Obrázek 6).

Obrázek 6: Závislosti – podíl subjektivního vstupu hodnotitele

3.7. Osobnost a chování

Definice

Dynamický faktor Osobnost a chování popisuje významné osobnostní charakteristiky a některé projevy maladaptivního chování. Hodnotí rizikové agresivní chování, rizika vyplývající ze způsobu komunikace, rizika vyplývající z životního stylu a souvislost tohoto faktoru s trestnou činností odsouzeného.

3.7.1. Popis stavu před nástupem do výkonu trestu

V rámci pobytu odsouzeného v Nástupním oddíle se zhodnocuje jeho aktuální psychický stav v rámci obligatorně daných položek. Pro zachycení dalších důležitých informací má hodnotitel prostor v položce doplnění.

3.7.1.1. Aktuální psychický stav

Definice

Zde se zaznamenávají významné změny psychického stavu odsouzeného, ke kterým došlo v řádu týdnů před nástupem do výkonu trestu. Jak v souvislosti s předpokládaným nástupem do výkonu trestu, tak pod vlivem dalších negativních životních událostí.

Nejčastěji identifikovaným závažným projevem v rámci posuzování aktuálního psychického stavu odsouzeného vztahujícího se k posledním týdnům před vězněním a dalším důležitým okolností je to, že se 17,6 % odsouzených v minulosti léčilo v souvislosti s duševními potížemi. Další závažné projevy aktuálního psychického stavu se vyskytují v procentech případů uvedených v tabulce 59. Zde je patrné, že u 4,4 % odsouzených zaznamenali hodnotitelé informaci, že u odsouzeného došlo v posledních týdnech v souvislosti s jeho psychickým stavem ke změně jeho tělesné hmotnosti. Ve studii SARPO 2018 byla však tato skutečnost zaznamenána v 13,1 %. V 8,1 % případů se cítili nadměrně vyčerpaní nebo trpěli pocitem bezmoci. Snížil se počet odsouzených, kteří užívají léky v souvislosti s duševními potížemi (o 5,4 %).

Tabulka 60: Osobnost a chování – výskyt jednotlivých položek aktuálního psychického stavu (n = 42 584)

Aktuální psychický stav	%
<i>V minulosti se léčil v souvislosti s duševními potížemi</i>	17,6
<i>V posledních týdnech došlo k výrazné změně tělesné hmotnosti</i>	4,4
<i>V posledních týdnech se cítil nadměrně vyčerpaný nebo zbytečný</i>	2,9
<i>V posledních týdnech cítil, že mu běžné činnosti činí výrazně větší potíže než obvykle</i>	1,8
<i>V posledních týdnech byl výrazně živější či aktivnější než obvykle</i>	0,9
<i>V současné době užívá léky v souvislosti s duševními potížemi.</i>	0,5
<i>V současné době má pocit, že někdo řídí jeho myšlenky nebo je ovládán cizí vůlí</i>	0,4

Část popis situace obsahuje položky klinické povahy, které by mohly mít nebo mají kriminogenní potenciál. Zároveň poskytují informace o problematických oblastech osobnosti odsouzeného.

3.7.1.2. Psychická porucha

Zaznamenávají se informace o přítomnosti psychické poruchy, které byly získány z veřejných zdrojů nebo popis symptomů svědčící o možnosti přítomnosti psychické poruchy. Nezaznamenává se informace o přítomnosti mentálních retardací a duševních poruch a poruch chování vyvolaných užíváním psychoaktivních látek.

Přítomnost psychické poruchy nebo jejích symptomů je důležitou informací nejen o nebezpečnosti odsouzeného, ale i o jeho potřebách. Kladné odpovědi nás zároveň informují o limitech v zacházení s touto skupinou odsouzenými. Psychická porucha, o které získali hodnotitelé informaci ze spisu nebo jiných veřejných zdrojů, popř. přímo od odsouzeného nebo sami identifikovali symptomy některé psychické poruchy, se dle hodnotitelů vyskytuje u 6,6 % odsouzených (o procentní bod méně než ve studii SARPO 2018).

Z kvalitativní analýzy vyplývá, že nejčastěji jde o poruchy osobnosti, a to především buď smíšenou, nebo disociální.

Tabulka 61: Osobnost a chování – rozložení položky psychická porucha (n = 39 282)

Psychická porucha	%
<i>Ano</i>	6,6
<i>Ne</i>	89,9
<i>Chybí</i>	3,5

3.7.1.3. Výrazně snížené mentální schopnosti

Zaznamenávají se informace o diagnóze mentální retardace, které byly získány z veřejných zdrojů nebo informace o tom, že odsouzený splňuje podmínky pro označení kategorie NMÚ (nízká mentální úroveň).

Úroveň intelektu je doplňkem k položce Psychická porucha, proto k ní v interpretaci hodnotitel přistupuje obdobným způsobem. Výrazně snížené mentální schopnosti se vyskytují u 1,2 % odsouzených (o procentní bod méně než ve studii SARPO 2018). Z definice vyplývá, že nejde jen o odsouzené, kterým byl v minulosti diagnostikován některý stupeň mentální retardace, ale i o odsouzené, jejichž deficit kognitivních schopností nemusí dosahovat úrovně mentální retardace, ale je natolik zásadní, že ztěžuje odsouzenému adaptaci a orientaci v prostředí výkonu trestu. Zmiňovaní odsouzení jsou posléze umístováni do specializovaných oddílů pro odsouzené s mentální retardací.

Tabulka 62: Osobnost a chování – rozložení položky snížené mentální schopnosti (n = 39 282)

Výrazně snížené mentální schopnosti	%
<i>Ano</i>	1,2
<i>Ne</i>	98,3
<i>Chybí</i>	0,5

3.7.1.4. V minulosti se léčil v souvislosti s duševními potížemi

Zaznamenávají se informace o hospitalizaci v souvislosti s duševními potížemi, sebevražedným nebo jinak ohrožujícím chováním, pobytu v denních centrech a stacionářích. Ambulantní léčba u psychiatra, psychologa či psychoterapeuta se zaznamenává jen tehdy, když proběhla alespoň tři sezení. Přitom do položky hodnotitelé nezaznamenávají léčení závislostí. Uvedené informace zaznamenávají v DF Závislosti.

Význam položky vyhodnocujeme v kontextu přítomnosti psychické poruchy. Někdy v minulosti se léčilo s duševními potížemi 17,5 % odsouzených (stejně jako ve studii SARPO 2018). Mezi odsouzenými se přitom vyskytuje prakticky celé spektrum psychických poruch. Ať už jde o schizofrenii, poruchy nálady nebo neurotické poruchy. Lze předpokládat, že velká část z nich bude v komorbiditě s nějakou poruchou osobnosti.

Tabulka 63: Osobnost a chování – rozložení položky v minulosti se léčil v souvislosti s duševními potížemi (n = 42 583)

V minulosti se léčil v souvislosti s duševními potížemi	%
<i>Ano</i>	17,5
<i>Ne</i>	81,7
<i>Chybí</i>	0,7

3.7.1.5. Traumatizace v dětství

Zaznamenávají se informace o zátěžových událostech v dětství, které lze vzhledem k jejich intenzitě nebo délce působení vnímat jako traumatizující. Hlavním kritériem pro zaznamenání je zjištěno o traumatizujícím vlivu konkrétní události nebo událostí, popř. zjištění jejich psychických následků.

Traumatizace v dětství je důležitou okolností, která významně ovlivnila rozvoj osobnosti odsouzeného. Jestliže se v dětství odsouzeného vyskytla, je třeba mít informace o jejích okolnostech a zdrojích. Celkem u 78,7 % odsouzených hodnotitelé nezjistili v anamnéze odsouzených přítomnost traumatizující události (o 8,4 % více než ve studii SARPO 2018). Zbývajících 21,3 % odsouzených bylo hodnotiteli rozděleno do jednotlivých kategorií tak, jak je uvedeno v tabulce 63.

Tabulka 64: Osobnost a chování – rozložení položky traumatizace v dětství (n= 39 282)

Traumatizace v dětství	%
<i>Traumatizující událost nezjištěna</i>	78,7
<i>Traumatizující událost v dalším vývoji ne zcela zvládnutá</i>	10,1
<i>Traumatizující událost v dalším vývoji zvládnutá</i>	8,3
<i>Traumatizující událost v dalším vývoji nezvládnutá</i>	2,8

3.7.1.6. Vybrané projevy maladaptivního chování

Zaznamenávají se informace o vybraných projevech maladaptivního chování. Z této široké kategorie nás zajímá sebepoškozování, sebevražedné jednání a volní odmítání stravy.

Z projevů maladaptivního chování zaměřuje hodnotitel pozornost na ty, které se v populaci odsouzených vyskytují nejčastěji. Jsou také často projevem některých psychických poruch. Přítomnost vybraných projevů maladaptivního chování, tj. sebepoškozování, sebevražedné jednání a volního odmítání stravy, hodnotitelé identifikovali u téměř 14,7 % hodnocených odsouzených (o 8,4 % více než ve studii SARPO 2018). Jde o velmi vysoká s obecnou populací prakticky nesrovnatelná čísla, která ukazují na jednu zásadní oblast specifčnosti vězeňské populace.

3.7.1.6.1. Sebepoškození, sebevražedné jednání, volní odmítání stravy

Pro přehlednost nejprve uvádíme v tabulce 65 procentuální výskyt sledovaných maladaptivních projevů. Dle Tabulky 65 je patrné, že u 85,3 % odsouzených nebyly zaznamenány žádné projevy maladaptivního chování, což ukazuje, že většina odsouzených nevykazuje významné problémy v oblasti sebekontroly a emocionální regulace. 9,3 % osob vykazuje ojedinělý projev maladaptivního chování, zatímco 5 % osob uvádí opakované projevy těchto chování. U 0,4 % osob byly tyto opakované projevy zaznamenány v průběhu posledního roku, což naznačuje, že u malé části populace je toto chování častější a akutní.

Tabulka 65: Osobnost a chování – rozložení položky vybrané projevy maladaptivního chování (n = 42 584)

Vybrané projevy maladaptivního chování	%
Ojedinělý projev maladaptivního chování	9,3
Opakované projevy maladaptivního chování	5,0
Opakované projevy maladaptivního chování v průběhu posledního roku	0,4
Žádný projev maladaptivního chování	85,3

Tabulka 66 ukazuje výskyt a frekvenci tří maladaptivních projevů chování u odsouzených. Celkově tyto výsledky naznačují, že maladaptivní projevy chování, jako je sebepoškozování, sebevražedné jednání a volní odmítání stravy, jsou přítomné u menší části odsouzených, přičemž sebevražedné jednání je nejčastější.

Tabulka 66: Osobnost a chování – rozložení položek sebepoškození, sebevražedné jednání a volní odmítání stravy (n = 42 584)

Maladaptivní projevy	Ano %	z toho	
		Jednou %	Opakovaně %
<i>Sebepoškození</i>	7,9	51,1	48,9
<i>Sebevražedné jednání</i>	8,7	65,5	34,5
<i>Volní odmítání stravy</i>	5,5	60,4	39,6

V porovnání se studií SARPO 2018 došlo ke zvýšení četnosti maladaptivních projevů u všech položek. Nejvýraznější je v případě volního odmítání stravy, kde došlo ke zvýšení o 4,2 %, z toho u opakovaného odmítání stravy o 14,5 %. U sebepoškození došlo ke zvýšení o 1,1 % a u sebevražedného jednání pouze nepatrně o 0,2 %.

3.7.2. Rizika

Definice

Dynamický faktor Osobnost a chování obsahuje celkem čtrnáct rizik. Zhodnocuje se v nich rizikové agresivní chování, rizika vyplývající ze způsobu komunikace, rizika vyplývající z životního stylu a souvislost tohoto faktoru s trestnou činností odsouzeného. Výsledné riziko nám tak podává vícerozměrný obraz o vlivu a podílu dynamického faktoru Osobnost a chování na celkovou rizikovost chování odsouzeného.

Hodnotitel na základě studia rozsudkových dat, výstupů z pohovoru, dotazníku sebehodnocení a dalších zdrojů hodnotí rizikovost Osobnost a chování v taxativně uvedených rizik.

Kategorie rizik

1. Opakované násilné jednání a konflikty (brachiální agrese)

Hodnotí se míra, v jaké se dopouští fyzického násilí.

2. Projevy agresivního chování (vyhrožování, slovní útoky, projevy destrukce)

Sem se řadí ostatní agresivní chování vyjma výše popsané brachiální agrese.

3. Identifikace s kriminální subkulturou včetně extremistických skupin

Kriminálními subkulturami se rozumí antisociálně zaměřené sociální skupiny páčající v rámci své činnosti trestnou činností.

4. Snaha ovládat druhé, mít kontrolu nad jejich chováním, sklon k manipulaci

Pro zhodnocení rizika není určující, zda k ovládnutí druhých využívá fyzické násilí, výhrůžky nebo méně nápadné strategie.

5. Sklon lhát a podvádět

Pro zhodnocení rizika je důležité identifikovat třeba i domnělou snahu dosáhnout vlastního prospěchu.

6. Obtíže při respektování autorit

Hlavními kritérii při hodnocení rizika jsou frekvence konfliktů s autoritami.

7. Vyhledávání rizikových míst a situací

Rizikovými místy a situacemi se rozumí místa a situace, kde dochází k páčání trestné činnosti.

8. Selhávání v běžných životních situacích

Selháváním v běžných životních situacích se rozumí nezvládnutí řešení běžných životních problémů.

9. Nezodpovědnost v chování, podceňování důsledků

Jde o nedomyšlení možných důsledků vlastního jednání, a to i přesto, že lze výsledek takového chování snadno předvídat.

10. Pasivita při řešení životních situací

Hodnotí se míra jeho aktivity při řešení běžných i náročnějších životních problémů.

11. Obtíže s dodržováním pravidel a stanovených norem

Hodnotí se konativní složka ve smyslu dodržování, resp. porušování norem bez ohledu na to, zda takové chování považuje za správné nebo ne.

12. Akceptace protiprávního jednání nebo jeho přijímání jako normy

Hodnotí se postoj odsouzeného k formálním i neformálním normám bez ohledu na to, jak se projevují v jeho chování.

13. Nezájem o řádnou práci

Hodnotí se vztah odsouzeného k práci jako činnosti, kterou si získává prostředky pro uspokojování životních potřeb a zároveň je jeho povinností.

14. Souvislost osobnosti a chování s aktuální trestnou činností

Zhodnocení se týká míry přímé souvislosti mezi dynamickým faktorem a aktuální trestnou činností. Nejde tedy jen o prostou sumu jednotlivých rizik faktorů.

Tabulka 67: Rozložení jednotlivých rizik

Riziko: Osobnost	% 2025	% 2018
1. Opakované násilné jednání a konflikty	19,4	21,2
2. Projevy agresivního chování (slovní)	20,8	21,4
3. Identifikace s kriminální subkulturou	24,4	40,3
4. Snaha ovládat druhé, sklon k manipulaci	28,3	19,8
5. Sklon lhát a podvádět	39,1	31,4
6. Obtíže při respektování autorit	14,2	11,9
7. Vyhledávání rizikových míst a situací	51,2	56,9
8. Selhávání v běžných životních situacích	54,4	64,2
9. Nezodpovědnost v chování	68,1	78,3
10. Pasivita při řešení životních situací	33,9	39,8
11. Obtíže s dodržováním pravidel a norem	57,6	73,6
12. Akceptace protiprávního jednání nebo jeho přijímání jako normy	29	37,8
13. Nezájem o řádnou práci	25,3	35,7
14. Osobnost a chování souvisí s trestnou činností	74,2	84,8

3.7.2.1. Výpočet rizika

Tabulka 68: Osobnost a chování – procentuální rozložení jednotlivých stupňů objektivního hodnocení a výsledného rizika v % (n = 39 202)

Riziko	Objektivní hodnocení	Výsledné riziko
<i>Nízké</i>	15,2	15,9
<i>Střední</i>	44,9	46,8
<i>Vysoké</i>	28,5	31,7
<i>Velmi vysoké</i>	11,4	5,6

Míra rizika dle pohlaví

Graf 58 zobrazuje srovnání finálního rizika v oblasti Osobnost a chování mezi muži a ženami. Podle grafu 58 má 16,3 % mužů nízké riziko, zatímco u žen je tento podíl o něco nižší, 12,7 %. U středního rizika jsou ženy zastoupeny výrazněji (53,8 %) než muži (46 %). Naopak u vysokého rizika je situace téměř stejná – 31,8 % mužů a 30,6 % žen. U velmi vysokého rizika je opět vyšší podíl mužů (5,9 %) než žen (3 %).

Statisticky signifikantní výsledky

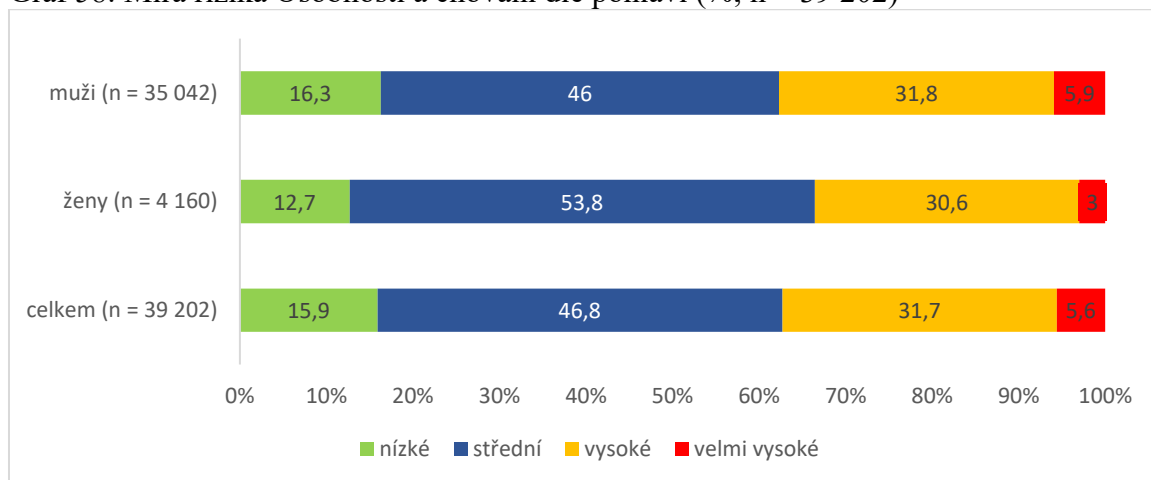
Výsledky ukazují, že ženy jsou na tom dle finální míry rizika v oblasti Osobnosti a chování mírně lépe než muži, což potvrzuje hodnota Cramerova $V = 0,059$, která indikuje slabý rozdíl. Dle finální míry rizika však nejsou rozdíly mezi muži a ženami statisticky signifikantní.

Průměrná míra rizika v oblasti Osobnost a chování na škále 0–10 je u mužů 4,5⁶², zatímco u žen je průměrná hodnota mírně nižší, 4,4⁶³. Celkový průměr pro všechny odsouzené činí 4,5 s $SD = 1,9$. Celkově lze říci, že rozdíly mezi pohlavími nejsou významné. Ženy vykazují o něco nižší riziko než muži, přičemž rozdíly jsou nejvýraznější v kategorii velmi vysokého rizika, kde jsou ženy méně zastoupeny.

⁶² Směrodatná odchylka (SD) = 2,0

⁶³ Směrodatná odchylka (SD) = 1,6

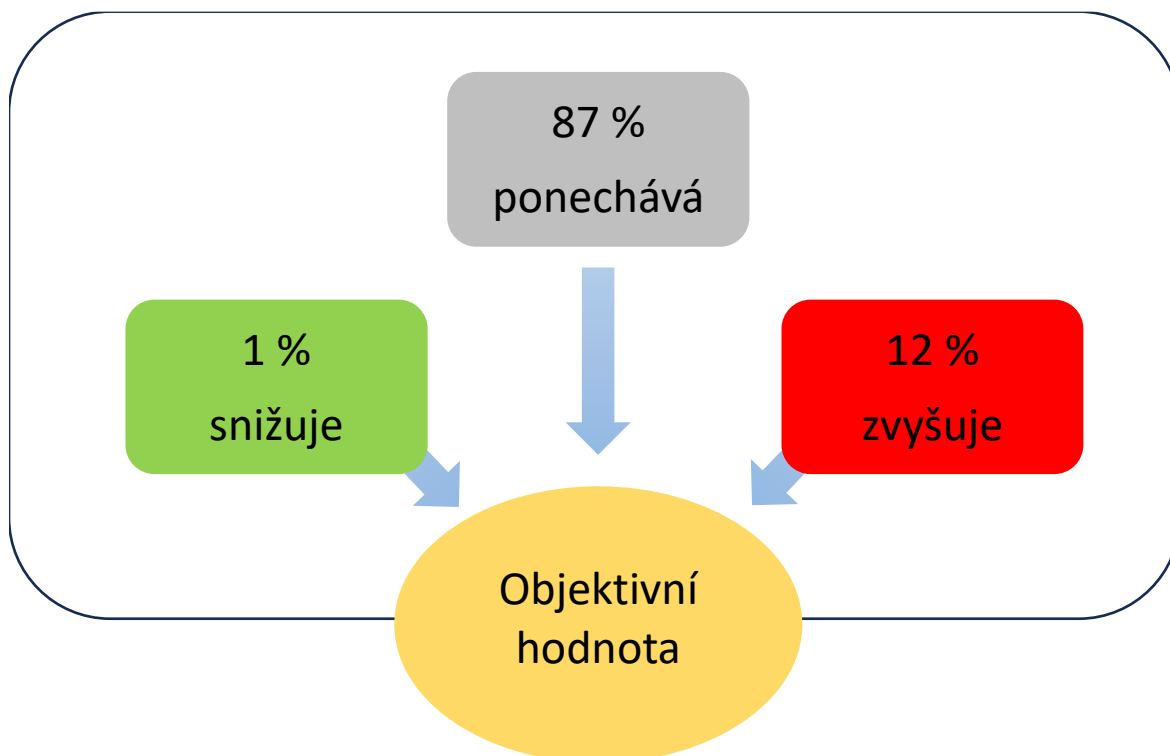
Graf 58: Míra rizika Osobnosti a chování dle pohlaví (%; n = 39 202)

Subjektivní hodnocení

Hodnotitelé nadále posouvají výsledné hodnocení směrem k vyšším rizikům, podobně jako ve studii SARPO 2018. Většina hodnotitelů (87 %) však hodnocení nezměnilo, celkem objektivní hodnotu zvýšilo 12 % hodnotitelů (Obrázek 7).

Obrázek 7: Osobnost a chování – podíl subjektivního vstupu hodnotitele

3.8. Shrnutí dynamického rizika

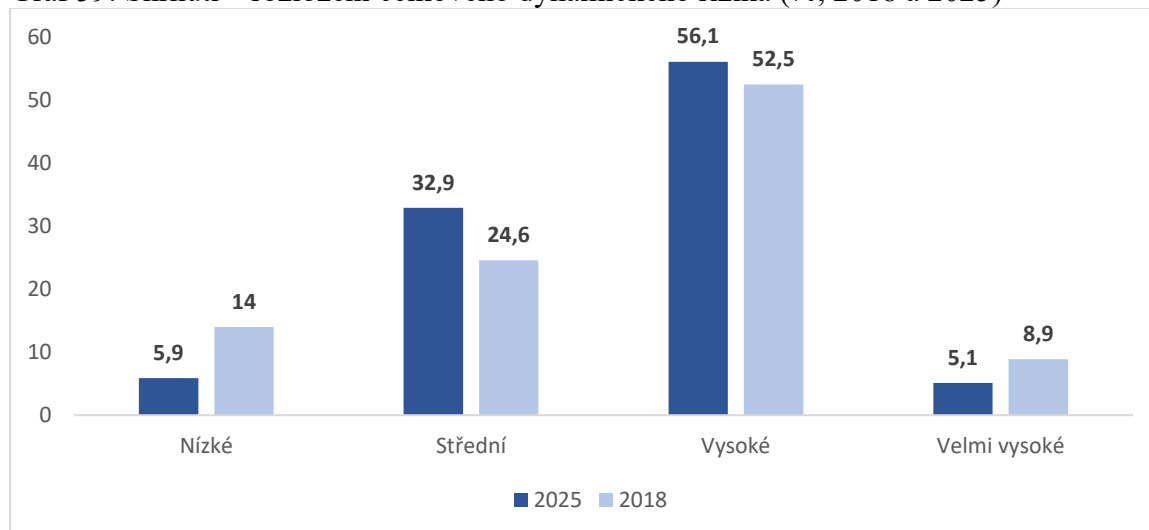
Celkové dynamické riziko Výstupem zpracování všech dynamických faktorů je Celkové dynamické riziko, které poukazuje na to, do jaké míry je odsouzený připraven zvládnout podmínky života za branou věznice v souladu se zákonem a v souvislosti se selháním. Graf 59 nabízí pohled na rozložení odsouzených do jednotlivých kategorií Celkového dynamického rizika a jeho srovnání s předchozí vlnou.

Z Grafu 59 je patrné, že se mění rozložení odsouzených do jednotlivých kategorií rizika – konkrétně se snižuje zastoupení extrémně nízké i extrémně vysoké kategorie, zatímco kategorie středního až vysokého rizika zaznamenávají nárůst.

Při pohledu na prezentované rozložení lze uvést, že více než polovina odsouzených (celkem 61,2 %) spadá do kategorie vysokého a velmi vysokého dynamického rizika. Tento výsledek je vzhledem k charakteru vězeňské populace, kde značnou část tvoří recidivisté, očekávatelný.

Do kategorie velmi vysokého dynamického rizika v roce 2024 spadá 5,1 % odsouzených. Tato skupina představuje osoby s výrazným zatížením v několika dynamických oblastech současně (např. postoje, sociální vazby, zvládání emocí) a zároveň s významnou trestní a kriminální minulostí, která zvyšuje riziko opakovaného selhání po propuštění.

Graf 59: Shrnutí – rozložení celkového dynamického rizika (%; 2018 a 2025)

Pro hlubší porozumění rizikovému profilu odsouzených přikládáme pohled na kombinaci dynamických a statických rizik (viz tabulka 69). Zjištěné hodnoty potvrzují, že s rostoucím dynamickým rizikem se zvyšuje i pravděpodobnost, že odsouzený bude spadat do kategorie vysokého nebo velmi vysokého statického rizika.

Tabulka 69: Shrnutí – procentuální rozložení porovnání celkového dynamického a statického rizika

Dynamické riziko	Statické riziko
<i>Nízké</i>	Z toho 94,3 % má zároveň nízké nebo střední statické riziko.
<i>Střední</i>	Z toho 78 % má zároveň nízké nebo střední statické riziko.
<i>Vysoké</i>	Z toho 53,2 % má zároveň vysoké nebo velmi vysoké statické riziko.
<i>Velmi vysoké</i>	Z toho 73,2 % má zároveň vysoké nebo velmi vysoké statické riziko.

Z těchto údajů lze jednoznačně vyvodit, že se s rostoucím dynamickým rizikem zvyšuje také pravděpodobnost kumulace dlouhodobě přítomných (statických) rizikových faktorů. Tato kombinace představuje zvlášť rizikovou skupinu, u níž je potřeba individuálního a intenzivního zacházení s cílem minimalizovat recidivu a zvýšit šanci na úspěšnou reintegraci.

Souvislost dynamického faktoru s aktuální trestnou činností

Pro přehlednost uvádíme samostatně souvislosti jednotlivých dynamických faktorů s aktuální trestnou činností.

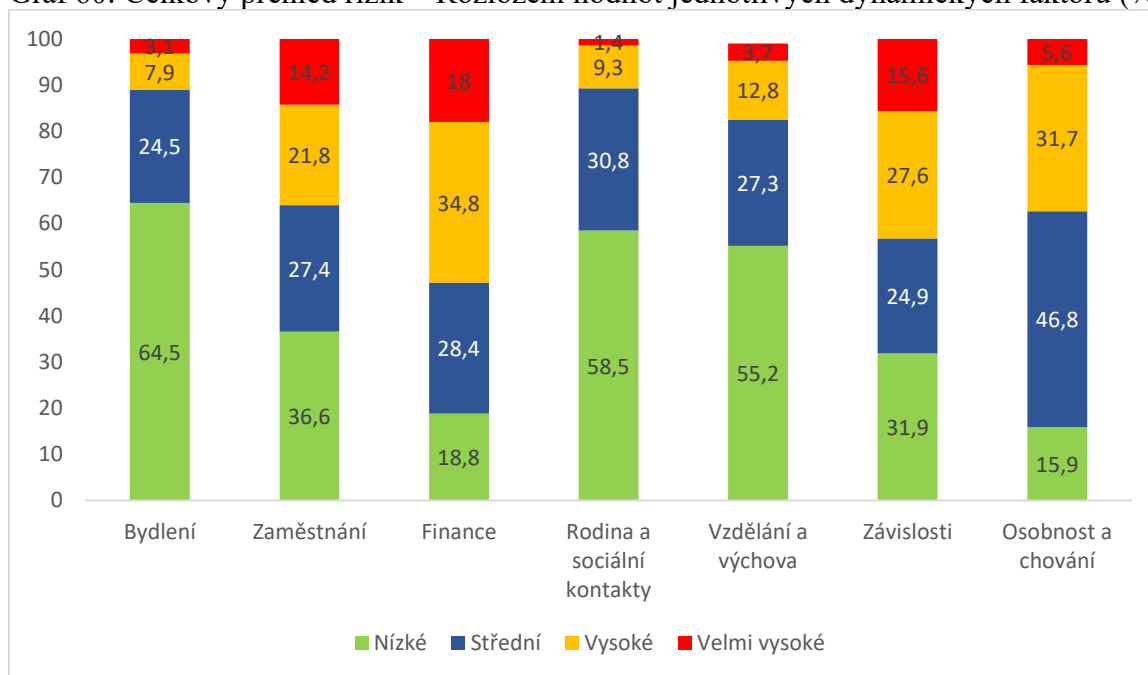
Tabulka 70: Celkový přehled rizik – Rozložení hodnot jednotlivých dynamických faktorů

Dynamické riziko	Nízké	Střední	Vysoké	Velmi vysoké
<i>Bydlení</i>	64,5	24,5	7,9	3,2
<i>Zaměstnání</i>	36,6	27,4	21,8	14,2
<i>Finance</i>	18,8	28,4	34,8	18,8
<i>Rodina a sociální kontakty</i>	58,5	30,8	9,3	1,4
<i>Vzdělání a výchova</i>	50,2	25,2	12,8	3,6
<i>Závislosti</i>	31,9	24,9	27,6	15,6
<i>Osobnost a chování</i>	15,9	46,8	31,7	5,6

Jestliže se podíváme na rizika jednotlivých dynamických faktorů z perspektivy jejich rozložení v jednotlivých stupních rizikovosti, docházíme k následující posloupnosti: Finance, Zaměstnání, Osobnost a chování a Závislosti s hodnotami přesahujícími 30% výskyt

hodnot kategorií vysoké až velmi vysoké riziko. Na opačném pólu nacházíme Bydlení a Rodina a sociální kontakty s velmi nízkým výskytem vysokého a velmi vysokého rizika. **Výsledky studie SARPO 2025 nejsou zde ničím překvapivým a více méně kopírují výsledky ze studie SARPO 2018.**

Graf 60: Celkový přehled rizik – Rozložení hodnot jednotlivých dynamických faktorů (%)

4. CELKOVÝ PŘEHLED RIZIK

Na dalších stránkách uvádíme přehled všech 48 dynamických rizik v tabulkách i v grafech bez komentářů, které jsme uvedli u jednotlivých částí. Hodnoty jsou uvedeny v procentech.

Tabulka 71: Celkový přehled rizik (seřazeno)

Rizika	%
Bydlení	
<i>Nejisté bydlení</i>	49,2
<i>Bydlení souvisí s trestnou činností</i>	16,4
<i>Konflikty v místě bydlení</i>	9,2
<i>Bydlení v rizikovém prostředí</i>	7,3
<i>Nevyhovující bydlení</i>	4,8
Zaměstnání	
<i>Dlouhodobě nezaměstnaný</i>	43,6
<i>Nízká využitelnost kvalifikace</i>	36,6
<i>Zaměstnání souvisí s trestnou činností</i>	32,9
<i>Nezaměstnaný a současně neevidovaný na Úřadu práce</i>	26,8
<i>Minimální pracovní zkušenost</i>	25,1
<i>Rizikový průběh předchozích zaměstnání</i>	22,0
Finance	
<i>Dluhy, závazky, plnění</i>	62,5
<i>Finance souvisí s trestnou činností</i>	55,0
<i>Nelegální příjmy</i>	43,2
<i>Nedostatečné legální příjmy pro pokrytí základních životních potřeb</i>	31,2
<i>Nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky</i>	30,1
Rodina	
<i>Rodina a sociální kontakty souvisí s trestnou činností</i>	25,7
<i>Kontakty s osobami s kriminální minulostí</i>	22,2
<i>Časté konflikty ve vztazích</i>	19,7
<i>Nefungující sociální zázemí</i>	8,2

<i>Vliv osob blízkých na páchaní trestné činnosti</i>	5,9
Vzdělání a výchova	
<i>Základní nebo nedokončené vzdělání</i>	43,7
<i>Vzdělání a výchova souvisí s trestnou činností</i>	29,3
<i>Poruchy chování v dětství</i>	28,3
<i>Kriminální zátěž v rodinném prostředí</i>	25,3
<i>Neúplná rodina</i>	20,0
<i>Členství v sociálně zavadové skupině</i>	13,0
<i>Institucionální výchova</i>	12,7
<i>Dysfunkční prostředí</i>	9,3
Osobnost	
<i>Osobnost a chování souvisí s trestnou činností</i>	75,5
<i>Nezodpovědnost v chování</i>	69,5
<i>Obtíže s dodržováním pravidel a norem</i>	59,4
<i>Selhávání v běžných životních situacích</i>	56,5
<i>Vyhledávání rizikových míst a situací</i>	53,2
<i>Sklon lhát a podvádět</i>	40,2
<i>Akceptace protiprávního jednání</i>	40,0
<i>Pasivita při řešení životních situací</i>	35,7
<i>Snaha ovládat druhé, sklon k manipulaci</i>	29,7
<i>Nezájem o řádnou práci</i>	27,0
<i>Identifikace s antisociálními subkulturami</i>	25,9
<i>Projevy agresivního chování (slovní)</i>	21,3
<i>Násilné jednání a konflikty (brachiální agrese)</i>	19,8
<i>Obtíže při respektování autorit</i>	16,1
Závislosti	
<i>Závislosti souvisí s trestnou činností</i>	51,9
<i>Závažné dopady užívání nebo hraní</i>	43,2
<i>Pohybuje se v blízkosti osob užívajících drogy nebo hráčů</i>	43,1
<i>Dlouhodobě neřešená nebo neléčená závislost</i>	30,6

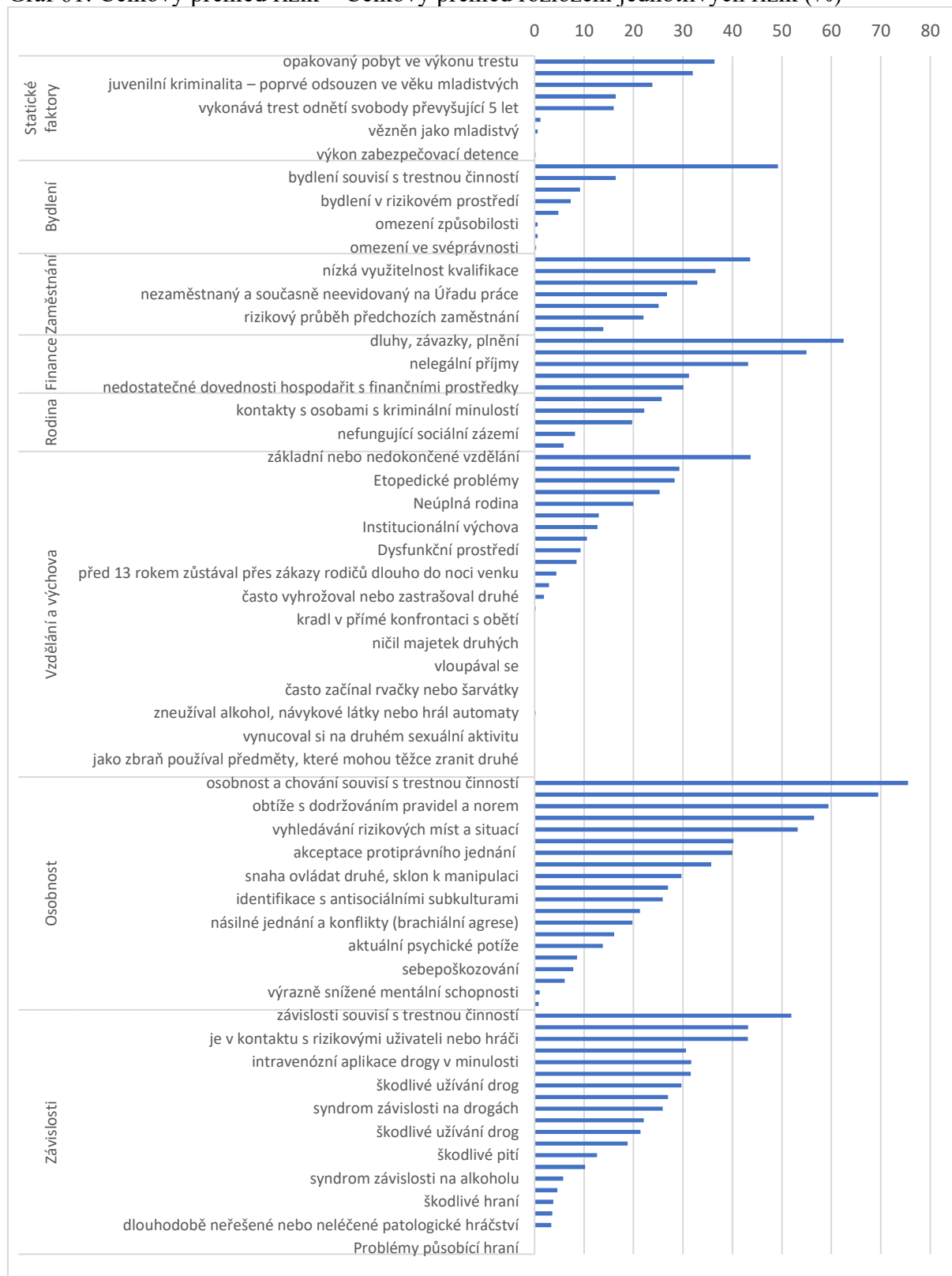
Nepřiměřené výdaje v souvislosti s užíváním nebo s hraním

31,6

Dlouhodobě neřešené nebo neléčené patologické hráčství

3,4

Graf 61: Celkový přehled rizik – Celkový přehled rozložení jednotlivých rizik (%)

5. MOTIVACE K ŘEŠENÍ OBJEKTIVNĚ ZJIŠTĚNÝCH RIZIK

Definice

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik se posuzuje v případě, že došlo k identifikaci rizik anebo v případě souvislosti dynamického faktoru s trestnou činností. Motivace se neposuzuje pouze v případě, že u všech rizik je označena odpověď 'Chybí nebo hodnota 0 (u souvislosti s trestnou činností je označena odpověď žádná nebo nehodnoceno) a zároveň hodnotitel nevyužil Doplnění k rizikům.

Motivace se zjišťuje v rámci jednotlivých dynamických faktorů. Vztahuje se k řešení rizik vyskytujících se v závažné míře. Podkladem pro hodnocení motivace může být i dotazník sebehodnocení, který odsouzený vyplňuje ve spolupráci s hodnotitelem. Hodnocení motivace probíhá celkem na čtyřech úrovních. První úroveň je stav motivace.

Stav

- **uvědomuje si rizika** – z celkového dojmu z pohovoru a dále např. z údajů v dotazníku sebehodnocení vyplývá, že si identifikovaná rizika uvědomuje.
- **neuvědomuje si rizika** – z celkového dojmu z pohovoru a z údajů v dotazníku sebehodnocení vyplývá, že si identifikovaná rizika neuvědomuje.
- **nemá zájem o řešení** – na téma motivace nechce odpovídat, nespolupracuje, ještě nehodnotíme, zda identifikovaná rizika chce řešit.

Druhou úrovní je, zda odsouzený vnímá souvislosti mezi identifikovanými riziky a páčáním trestné činnosti. Zhodnocuje se jen ve chvíli, kdy si odsouzený uvědomuje rizika (viz první stupeň hodnocení motivace). Proto se zobrazuje jen v tomto případě.

Souvislosti

- **vidí souvislosti** (problém přiznává) – odsouzený si uvědomuje identifikovaná rizika (např. nezodpovědnost) a vnímá je jako rizika, jako problém.
- **nevidí souvislosti** (problém nepřiznává) - odsouzený si uvědomuje identifikovaná rizika (např. nezodpovědnost), ale nevnímá je jako rizika, jako problém.

Ve chvíli, kdy odsouzený vidí souvislosti mezi riziky a trestnou činností, zajímá nás, zda chce rizika řešit.

Řešení

- **chce řešit** – odsouzený prezentuje zájem o minimalizaci těchto negativních vlivů.
- **nechce řešit** – odsouzený prezentuje nezájem o minimalizaci těchto negativních vlivů.

Pokud chce odsouzený s riziky pracovat, zajímá nás, zda činí nějaké kroky ke změně.

Změna

- **činí kroky směřující k minimalizaci zjištěných rizik** – odsouzený v minulosti nebo současnosti podnikl již praktické kroky k jejich minimalizaci.

- nečiní kroky ke změně – odsouzený v minulosti nebo současnosti nepodnikl žádné praktické kroky k jejich minimalizaci.

Pokud nějaké kroky činí, zajímá nás, jaké konkrétně.

Jaké? Zaznamenávají se především ty kroky, které měly, mají nebo budou mít schopnost minimalizovat zjištěná rizika. V případě, že tyto kroky byly realizovány v minulosti, může hodnotitel posoudit jejich dopad. V případě zájmu o podniknutí kroků v budoucnu hodnotitel posoudí reálnost jejich dosažení vzhledem k osobnosti odsouzeného, kontextu trestné činnosti apod.

Absolutní procentuální rozložení

Dále nabízíme absolutní a relativní procentuální výskyt jednotlivých stupňů úrovně motivace u všech dynamických faktorů. Tabulka 72 vyjadřuje procentuální podíl výskytu jednotlivých položek ve vztahu k celkovému počtu odsouzených, u kterých byla motivace k řešení objektivních rizik hodnocena (absolutní četnost).

Data o motivaci odsouzených z roku 2025 ukazují několik klíčových trendů. Nejvyšší úroveň uvědomění si rizik je patrná v oblasti vzdělání a výchovy (51 %) a závislostí (48 %). Naopak nejnižší úroveň uvědomění si rizik je v oblasti rodinných a sociálních kontaktů (19 %), což naznačuje, že odsouzení věnují méně pozornosti rizikům spojeným s mezilidskými vztahy. Tento nedostatek uvědomění může mít dopad na jejich schopnost efektivně řešit problémy v této oblasti.

Schopnost vidět souvislosti mezi svým chováním a jeho důsledky je obecně vysoká, především v oblasti financí (90 %), vzdělání a výchovy (88 %) a bydlení (87 %). Tato vysoká úroveň vnímání souvislostí naznačuje, že odsouzení jsou si vědomi důsledků svého chování, což je příznivý faktor pro jejich potenciální resocializaci. Naopak nižší podíl odsouzených, kteří vidí souvislosti, byl zaznamenán u osobnostních a behaviorálních aspektů (82 %) a závislostí (83 %).

Motivace k řešení problémů je nejvyšší v oblasti financí (88 %), následuje oblast bydlení (85 %) a vzdělání a výchovy (81 %). Naopak nejnižší ochota k řešení byla zaznamenána v oblasti rodinných a sociálních kontaktů (77 %), což může naznačovat nižší prioritizaci řešení vztahových problémů mezi odsouzenými. Přestože většina odsouzených vyjadřuje vůli řešit své problémy, skutečné kroky ke změně podnikají výrazně méně často.

Nejvíce aktivních kroků ke změně je patrné v oblasti závislostí, kde 52 % odsouzených uvádí, že podniká konkrétní kroky ke změně, a v oblasti osobnosti a chování (41 %). Naopak v oblasti

bydlení, zaměstnání a rodinných a sociálních kontaktů zůstává podíl odsouzených, kteří činí konkrétní kroky ke změně, nízký (25 %, 20 % a 23 %). Tato disproporce naznačuje, že přestože si odsouzení v určitých oblastech uvědomují rizika a jsou motivováni k jejich řešení, konkrétní kroky ke změně často nepodnikají, zejména v praktických aspektech, jako je bydlení a zaměstnání.

Tabulka 72: Motivace – absolutní rozložení jednotlivých úrovní motivace

Motivace	Bydlení	Zaměstnání	Finance	Rodina a soc. kontakty	Vzdělání a výchova	Závislosti	Osobnost a chování
Stav	%	%	%	%	%	%	%
<i>Uvědomuje si rizika</i>	21	23	30	19	51	48	35
<i>Neuvědomuje si rizika</i>	72	71	64	74	45	42	57
<i>Nemá zájem o řešení</i>	7	6	6	7	4	10	8
Souvislosti	%	%	%	%	%	%	%
<i>Vidí souvislosti</i>	87	86	90	86	88	83	82
<i>Nevidí souvislosti</i>	13	14	10	14	12	17	18
Řešení	%	%	%	%	%	%	%
<i>Chce řešit</i>	85	84	88	77	81	79	79
<i>Nechce řešit</i>	15	16	12	23	19	21	21
Změna	%	%	%	%	%	%	%
<i>Činí krok ke změně</i>	25	20	28	23	31	52	41
<i>Nečiní kroky ke změně</i>	75	80	72	77	69	48	59

Data v studii SARPO 2025 ukazují na několik zajímavých změn v motivaci odsouzených ve srovnání se studií SARPO 2018. Nejvýraznější posun je patrný ve zvýšené schopnosti odsouzených chápat souvislosti mezi jejich chováním a jeho důsledky. V oblasti Financí si ve studii SARPO 2025 tyto souvislosti uvědomuje 90 % odsouzených (2018; 37 %). Podobně v oblasti Vzdělání a výchovy došlo k nárůstu na 88 % ve studii SARPO 2025 (2018; 49,1 %). Tato zlepšená schopnost rozpoznat souvislosti naznačuje, že odsouzení si více uvědomují dopady svého chování, což může přispět k jejich efektivnější resocializaci.

Dalším výrazným trendem je zvýšená motivace k řešení problémů, zejména v praktických oblastech. Ve studii SARPO 2025 chce 88 % odsouzených řešit své problémy v oblasti Financí, což představuje značný nárůst (2018; 32,1 %). V oblasti Bydlení chce problémy řešit 85 % odsouzených (2018; 18 %). Tento posun ve studii SARPO 2025 naznačuje, že odsouzení jsou motivovanější a připravenější pracovat na zlepšení svých životních podmínek.

Výrazná změna nastala také v aktivním přístupu k řešení Závislostí. Ve studii SARPO 2025 činí konkrétní kroky ke změně 52 % odsouzených se závislostmi, což je více než dvojnásobek (2018; 19,8 %). Tento nárůst ukazuje na větší snahu odsouzených překonat závislosti, což může mít pozitivní dopad na jejich další integraci do společnosti.

6. PROTEKTIVNÍ FAKTORY

Definice

Protektivní faktory jsou faktory, které mírní nebo tlumí efekty rizika. Jejich přítomnost zvyšuje odolnost vůči působení faktorů rizikových. Dokážou zvyšovat odolnost jedince před rizikem páchaní trestné činnosti tím, že působí v protikladném směru než rizika kriminogenní. Obě skupiny faktorů (tj. rizikové a protektivní) jsou v neustálé interakci a vzájemně se ovlivňují.

Je patrné, že protektivní faktory prostupují jak statické, tak dynamické faktory v nástroji. V současné chvíli jich SARPO obsahuje celkem patnáct, přičemž jejich konstrukce byla expertním návrhem tehdejšího pracovního týmu. Faktory byly konstruovány tak, aby jejich splnění nebylo dané pouhou přítomností nebo nepřítomností popisovaného jevu, ale aby hodnotitel musel identifikovat jejich protektivní potenciál.

Protektivní faktory dělíme na statické a dynamické. Dynamické protektivní faktory jsou dále rozděleny dle dynamických faktorů. Každý z nich obsahuje odlišný počet protektivních faktorů.

Výčet protektivních faktorů

Statické protektivní faktory:

- **Je poprvé ve výkonu trestu a zároveň nebyl odsouzen k nepodmíněnému trestu před 26 rokem svého věku**
Jeho protektivnost spočívá v tom, že odsouzený dosud nebyl negativně ovlivněn prostředím výkonu trestu. Zároveň musí splňovat podmínku, že před nástupem do výkonu trestu dovršil věku 26 let. V tomto věku již předpokládáme, že jde o zralou osobnost, která má předpoklady, se po skončení výkonu trestu odnětí svobody zařadit zpět do společnosti.

- **Krátký nepodmíněný trest (do 1 roku)**

Tento protektivní faktor zahrnuje celkovou délku aktuálního věznění, nikoli jednotlivou délku trestu. Protektivnost faktoru spočívá především v menší míře prizonizace odsouzeného. S ohledem k uložení menší délky nepodmíněného trestu lze usuzovat i na méně závažný trestný čin.

Dynamické protektivní faktory:

Protektivní faktory bydlení:

- **Má dlouhodobě stabilní a perspektivní bydlení, které bude pokračovat i po skončení výkonu trestu**

Posuzovaným hlediskem je perspektiva bydlení a sociálního zázemí před a po výkonu trestu. Zajištěné bydlení vede k usnadnění návratu do společnosti a výrazně přispívá k zachování soběstačnosti odsouzeného.

Protektivní faktory zaměstnání:

- **Před nástupem do výkonu trestu měl po dobu 3 let stabilní zaměstnání.**

Stabilita zaměstnání je známkou adekvátní socializace jedince a dlouhodobé finanční stability.

Lze předpokládat, že schopnosti, které mu umožnily získat a dlouhodobě si udržet stabilní zaměstnání využije i po návratu z výkonu trestu.

Protektivní faktory finance:

- **Pravidelný legální zdroj příjmů**

Protektivnost faktoru spočívá především ve finančním zajištění, které se váže k pocitu jistoty.

Pro posouzení jeho projektivnosti je důležitá jeho legálnost, dostatečná výše pro pokrytí základních potřeb a jeho stabilita.

- **Nemá žádné finanční závazky**

Finanční závazky jsou z dlouhodobého hlediska rizikem, které může být příčinou páchaní trestné

činnosti. Zvláště ve chvíli, kdy se člověk dostane do platební neschopnosti. Protektivnost faktoru spočívá v tom, že odsouzený nemusí část svých financí odvádět na pokrytí pohledávek, ale může jimi uspokojovat své potřeby. Stejně tak nehrozí možnost neschopnosti splácet své závazky.

Protektivní faktory rodina a sociální kontakty:**• Funkční rodinné zázemí**

Protektivnost funkčního rodinného zázemí spočívá především v jeho schopnosti vytvořit člověku stabilní a jisté zázemí. To je pro něj potom „kotvou“ a oporou při zvládnání vlastních problémů.

• Existence širších sociálních vazeb a opory, které jedinec dokáže využít

Protektivnost faktoru spočívá v nabídce dalších sociálních kontaktů, které člověku pomohou zvládat náročné životní situace. Zároveň obsahují i pragmatickou rovinu (kamarádi můžou pomoci s nalezením práce, nabídnout přechodné bydlení apod.).

Protektivní faktory vzdělání a výchova:**• Byl vychováván ve stabilním rodinném zázemí.**

Stabilní rodinné zázemí umožňuje optimální rozvoj osobnosti a jejích kompetencí pro zvládnání životních problémů. S takovou výbavou má potom člověk výrazně lepší předpoklady ustát i náročné životní situace, mezi které patří i VTOS.

• Odsouzený úspěšně dokončil proces vzdělávání.

Dokončené vzdělání působí protektivně ve dvou rovinách. První je získání kvalifikace umožňující nelezení vhodného zaměstnání. Druhá rovina se odráží v oblasti výkonových kompetencí a adekvátního sebevědomí získané zkušeností, že dokáže zvládat před něj postavené úkoly.

• Dále rozvíjel svou odbornost v rámci dalšího studia, rekvalifikací.

Další rozvoj vzdělání působí protektivně především tím, že rozšiřuje, jak možnosti odsouzeného uplatnit se na trhu práce, tak dovednosti a je také odrazem výkonové motivace.

• Nebyl členem žádné závadové sociální skupiny.

Sociální skupiny, ve kterých se člověk od dětství pohybuje, formují jeho hodnotový systém. Jestliže se pohyboval v prosociálně orientovaném prostředí, přebírá jeho hodnoty, které pak realizuje ve svém životě.

Protektivní faktory osobnost a chování**• Aktuální psychický stav odsouzeného je adekvátní životní situaci.**

Adekvátnost psychického stavu odsouzeného je projevem zdravé a optimální osobnosti. Zdravím projevem je prožívat nepříjemné pocity spojené s uvězněním s tím, že je zřejmé, že se odsouzený úspěšně adaptuje na prostředí výkonu trestu odnětí svobody a nároky, které na něj klade, dokáže zvládat vlastními silami.

• Anamnéza bez sebepoškození, suicidia, pobytu v psychiatrické léčebně a psychiatrické diagnózy, užívání drogy a hraní.

Nepřítomnost psychopatologie a maladaptivních projevů chování vypovídá o normalitě osobnosti v širším slova smyslu. Obsahuje tedy předpoklad, že je osobnost odsouzeného dostatečně odolná pro zvládnutí běžné životní zátěže.

• Postoj odsouzeného k jeho trestné činnosti je realistický, s případným vědomím vnitřního přijetí viny.

V postoji k vlastní trestné činnosti se odráží jak hodnotový systém odsouzeného, tak jeho schopnost kritického náhledu na vlastní chování. Ten je základem pro možnou změnu. Realistický postoj s přijetím vlastní zodpovědnosti dává předpoklad pro adekvátní zhodnocení svého chování a jeho korekce v budoucnu.

Procentuální výskyt protektivních faktorů

Tabulka 73 ukazuje procentuální výskyt jednotlivých protektivních faktorů.

Tabulka 73: Výskyt protektivních faktorů

Protektivní faktory	%
Statické faktory	
Je poprvé ve výkonu trestu a zároveň nebyl odsouzen k nepodmíněnému trestu před 26 rokem svého věku	34,2
Krátký nepodmíněný trest (do 1 roku)	14,7
Dynamické faktory	
BYDLENÍ	
Má dlouhodobě stabilní a perspektivní bydlení, které bude pokračovat i po skončení výkonu trestu	35,4

ZAMĚSTNÁNÍ

Před nástupem do výkonu trestu měl po dobu 3 let stabilní zaměstnání	25,5
--	------

FINANCE

Pravidelný legální zdroj příjmů	27,7
---------------------------------	------

Nemá žádné finanční závazky	5,9
-----------------------------	-----

RODINA A SOCIÁLNÍ KONTAKTY

Funkční rodinné zázemí	78,5
------------------------	------

Existence širších sociálních vazeb a opory, které jedinec dokáže využít	54,6
---	------

VZDĚLÁNÍ A VÝCHOVA

Byl vychováván ve stabilním rodinném zázemí. Byla vychovávána ve stabilním rodinném zázemí	54,1
--	------

Odsouzený úspěšně dokončil proces vzdělávání	48,2
--	------

Dále rozvíjel svou odbornost v rámci dalšího studia, rekvalifikací	13,3
--	------

Nebyl členem žádné závadové sociální skupiny	66,1
--	------

OSOBNOST – CHOVÁNÍ A POSTOJ K TRESTNÉ ČINNOSTI

Aktuální psychický stav odsouzeného je adekvátní životní situaci	81,5
--	------

Anamnéza bez sebepoškození, suicida, pobytu v psychiatrické léčebně a psychiatrické diagnózy, užívání drog a hraní	71,4
--	------

Postoj odsouzeného k jeho trestné činnosti je realistický, s případným vědomím vnitřního přijetí viny	59,9
---	------

7. CELKOVÉ SHRNU TÍ

V této kapitole představujeme základní charakteristiky vězňených osob ze studie SARPO 2025 a výsledky některých srovnání s předešlou studií SARPO 2018. **Celkově srovnání ukazuje, že obecný profil odsouzených hodnocených zůstal mezi roky 2018 a 2025 do značné míry stabilní a řada ukazatelů se změnila pouze mírně.** Zřetelnější posuny se koncentrují především do socioekonomických oblastí, vybraných osobnostních charakteristik a do profilu užívání návykových látek. Ve studii SARPO 2025 se zaznamenaná rizika spojená s bydlením, zaměstnáním a financemi jeví méně výrazná než v roce 2018 a mírně nižší se zdá i rizikovitost sociálních kontaktů (zejména vazby na osoby s kriminální minulostí a vnímaná souvislost sociálních sítí s pácháním trestné činnosti). Současně se proměňuje charakter závislostí: výsledky naznačují posun od „tradičního“ vysoce rizikového užívání opioidů k většímu zastoupení stimulantů a konopí, spolu se změnami v souvisejících zdravotně rizikových projevech. V oblasti osobnosti jsou některé rizikové indikátory spojené s orientací na porušování pravidel a identifikací s kriminální subkulturou slabší než v roce 2018, zatímco některé interpersonální rysy (např. manipulativní či klamavé chování) jsou uváděny častěji. **Celkově tedy převažuje kontinuita napříč doménami, avšak nejvýraznější rozdíly se objevují v socioekonomické zranitelnosti, ve vzorcích užívání návykových látek a u části osobnostních rizikových indikátorů.**

Samořejmě nelze zahrnout všechna zkoumaná data a výstupy, důraz je proto kladen na stručná podstatná data a na kriminogenní potenciál naší vězeňské populace. Jsou prezentovány údaje ze Statických faktorů, z Rizika újmy, jednotlivých Dynamických faktorů a Motivace.

Statické faktory

- ze specifických druhů trestné činnosti (násilí, sex, drogy) tvoří nejvyšší podíl trestné činy násilné povahy (29,8 %), což zahrnuje fyzické útoky, napadení a další trestné činy spojené s násilím;
- klesá počet pachatelů, kteří se dopustili v minulosti minimálně v jednom případě trestné činnosti násilné povahy, podíl těchto pachatelů klesl na 28,7 %;
- podobný trend lze pozorovat u trestné činnosti s drogovým kontextem, kde podíl pachatelů, kteří se drogového deliktu dopustili alespoň jednou, poklesl na 12,5 %;
- počet záznamů (vyšší než pět) v Rejstříku trestů má 60,7 % odsouzených;
- poprvé ve výkonu trestu jsou 42,9 % odsouzených;
- s podmíněným odsouzením má z minulosti zkušenosti 89,8 % odsouzených, přičemž téměř polovina z nich (47 %) měla rovněž uložen dohled;

- značná část odsouzených (40 %) nemá žádnou zkušenost s trestem obecně prospěšných prací;
- peněžitý trest byl uložen u 24 % odsouzených;
- ve své minulosti dostalo celkem 31 % odsouzených šanci v podobě podmíněného propuštění;
- celkem 53,9 % odsouzených bylo poprvé odsouzeno ve věku od 15 do 20 let;
- průměrný věk při nástupu do aktuálního věznění je 36,6 let;
- v době 5 let před aktuálním výkonem trestu se ve vězení ocitlo o 12,5 % méně odsouzených, tj. 29,7 %, z pohledu recidivujících odsouzených se však již jednalo o 38,5 % odsouzených;
- s nepodmíněným výkonem trestu se odsouzeným nejčastěji ukládá trest zákazu činnosti, především pak zákazu řízení motorových vozidel (39 %).

Riziko újmy

- specifickou trestnou činnost (násilí, sex, drogy) spáchali v naprosté většině případů v roli pachatele (81,4 %);
- ve více než v polovině případů (62 %) byl spáchaný trestný čin plánovaný;
- zbraň byla použita pouze u 18,1 % trestných činů;
- ve většině případů (59,4 %) byla oběť osobou blízkou nebo důvěrně známou pachateli;
- většina pachatelů si svou oběť vybírala cíleně (68,7 %);
- značný podíl obětí (29,4 %) však utrpěl fyzické zranění vyžadující lékařskou péči;
- v 60 % byly spouštěčem drogy, alkohol či jejich kombinace;
- nejvýraznější sociální spouštěcí mechanismus je rizikový životní styl (59 %);
- dalším významným spouštěcím faktorem je nevhodná strategie řešení problémů (47 %).

Bydlení

- vzrostl podíl odsouzených se stabilním a perspektivním bydlením (60,7 %);
- nejčastěji bydleli s druhem/družkou (33,9 %), rodičem/rodiči (23 %), dítětem/děťmi (19,6 %);
- v závažné míře se výrazně profiluje riziko Nejisté bydlení (49,2 %);
- ženy jsou ve větším riziku v oblasti bydlení (66,7 % mužů má nízké riziko, zatímco u žen je tento podíl výrazně nižší, pouze 44,7 %);
- u Bydlení hodnotu objektivního hodnocení rizik zvýšilo 10 % hodnotitelů.

Zaměstnání

- před výkonem trestu bylo bez legálního zaměstnání 40,4 % ods.
- evidenci v Úřadu práce ČR přiznalo pouze 21 % odsouzených,
- 4,7 % odsouzených vykazuje nějaký stupeň invalidity.
- 3,2 % odsouzených pečovalo v době před aktuálním uvězněním o jinou osobu.
- před aktuálním vězněním bylo 42,2 % odsouzených dlouhodobě bez zaměstnání (více než 6 měsíců kontinuálně za poslední tři roky);

- ženy se častěji nacházejí v kategoriích vysokého (26,2 %) a velmi vysokého rizika (31,8 %), což naznačuje jejich vyšší zranitelnost v oblasti zaměstnání po propuštění ve srovnání s muži;
- u Zaměstnání hodnotu objektivního hodnocení rizik zvýšilo 11 % hodnotitelů.

Finance

- 69,9 % odsouzených uvedlo ve sledovaném období legální příjem z pracovní činnosti, bez ohledu na jeho kontinuitu nebo výši;
- 41,3 % případů doplňuje legální příjmy těmi nelegálními;
- podíl odsouzených pobírajících podporu v nezaměstnanosti činí 7,5 %, sociální dávky 14,4 %;
- 61,2 % vykazuje riziko Dluhy a závazky, které jsou nad rámec jejich možností plnění nebo je dokonce odmítají plnit z principu;
- Finance souvisí s aktuální trestnou činností u více než poloviny odsouzených (54,2 %);
- ženy čelí výrazně větším finančním rizikům než muži;
- u Financí hodnotu objektivního hodnocení rizik zvýšilo 11 % hodnotitelů.

Rodina a sociální kontakty

- převládají odsouzení bez partnera, podíl svobodných činí 73,2 %;
- více než polovina odsouzených (60,7 %) je v roli rodiče;
- mezi nejčastěji zmiňovanými osobami, se kterými chtějí udržovat kontakt během výkonu trestu byli rodiče (84,8 %), následovaní sourozenci (83,3 %) a partneři nebo partnerky (53,5 %);
- ženy čelí vyššímu riziku v oblasti rodinných a sociálních kontaktů než muži;
- významným rizikem jsou Kontakty s osobami s kriminální minulostí, které se objevují u 21,2 % odsouzených;
- u Rodiny hodnotu objektivního hodnocení zvýšilo 10 % hodnotitelů.

Vzdělání a výchova

- mezi odsouzenými cizí státní příslušnosti jsou nejpočetněji zastoupeni Slováci (32,6 % odsouzených), Ukrajinci (10,9 %), Vietnamci (10,9 %) a Poláci (10,8 %);
- nízkou úroveň znalosti českého jazyka vykazuje 85,8 % odsouzených cizinců;
- vyšší podíl nedokončeného vzdělání lze v celkovém vzorku zaznamenat u středního vzdělání 35,8 %;
- pracovní, odborný kurz nebo rekvalifikaci v minulosti absolvovalo 32 % odsouzených;
- necelé tři čtvrtiny odsouzených (73 %) vyrůstalo v úplné rodině, tedy alespoň část svého dětství;
- u více než čtvrtiny jedinců (25,5 %) evidujeme výchovu v jiném než rodinném prostředí;
- nejčastějším sociálně patologickým jevem identifikovaným v rodinném prostředí byl fakt, že někdo z příbuzných nebo osob blízkých byl soudně trestán (28,7 %);
- 41,1 % odsouzených nějakou část dětství trávilo v závadové vrstevnické skupině;
- nejvýznamnějším rizikem je Základní nebo nedokončené vzdělání (42 %);
- ženy jsou na tom v této oblasti lépe než muži, ženy vykazují nižší riziko;

- u Vzdělání a výchovy hodnotu objektivního hodnocení rizik zvýšilo 25 % hodnotitelů.

Závislosti

- u 9,2 % odsouzených hodnotitelé identifikovali problémy, které souvisejí s užíváním alkoholu, 49,9 % odsouzeným působilo problémy užívání nealkoholových drog a 9,8 % hazardní hraní;
- největší potenciál k rozvoji problémů u odsouzených má užívání nealkoholových drog;
- nejčastěji uváděnými drogami zůstávají pervitin/amfetamin (79,8 %) a marihuana/hašiš (58,7 %);
- u nealkoholových drog se začátek užívání koncentruje do dospívání a rané dospělosti, kdy je patrný vrchol mezi 15–17 a 18–20 lety;
- výrazně klesl počet odsouzených, kteří vnímají alkohol (o 23 %) a hraní (o 21 %) jako problém.
- ze skupiny odsouzených, u kterých bylo identifikováno problémy působící užívání nealkoholových drog, jich 42,9 % ve své drogové kariéře někdy užívalo drogy intravenózně;
- v minulosti se celkem 83 % uživatelů nealkoholových drog přiznalo k absenci léčby, v současnosti 10 % projevuje zájem o léčbu;
- 84,3 % odsouzených uvádí, že jsou kuřáci, průměrná spotřeba cigaret mezi odsouzenými je 16 cigaret denně;
- 40,3 % odsouzených se pravidelně pohybuje v blízkosti osob užívajících alkohol, drogy nebo hazardních hráčů, což představuje významné riziko pro jejich další kriminální chování.
- přibližně 49,2 % odsouzených uvádí, že jejich závislosti jsou v přímé souvislosti s jejich aktuální trestnou činností.
- ženy jsou v oblasti závislostí ohroženy více než muži;
- u Závislostí hodnotu objektivního hodnocení rizik zvýšilo 10 % hodnotitelů.

Osobnost a chování

- nejčastěji identifikovaným závažným projevem v rámci posuzování aktuálního psychického stavu odsouzeného vztahujícího se k posledním týdnům před vězněním je to, že se 17,6 % odsouzených v minulosti léčilo v souvislosti s duševními potížemi;
- dle hodnotitelů byly identifikovány symptomy některé psychické poruchy (6,6 %);
- 17,5 % odsouzených se někdy v minulosti léčilo s duševními potížemi;
- výrazně snížené mentální schopnosti se vyskytují u 1,2 % odsouzených;
- Traumatizace v dětství je evidována u 21,3 % odsouzených;
- u 9,3 % osob se vykazuje ojedinělý projev maladaptivního chování (nejčastěji sebevražedné jednání), zatímco u 5 % osob se uvádí opakované projevy;
- nejvýznamnějším rizikem je souvislost s aktuálním trestnou činností (74,2 %);
- v oblasti Osobnosti a chování jsou na tom mírně lépe ženy než muži;
- u Osobnosti a chování hodnotu objektivního hodnocení rizik zvýšilo 12 % hodnotitelů.

Motivace

- nejvyšší úroveň uvědomění si rizik je patrná v oblasti vzdělání a výchovy (51 %) a závislostí (48 %).
- nejnižší úroveň uvědomění si rizik je v oblasti rodinných a sociálních kontaktů (19 %);
- motivace k řešení problémů je nejvyšší v oblasti financí (88 %), následuje oblast bydlení (85 %);
- nejvíce aktivních kroků ke změně jsou patrné v oblasti závislostí (52 %);
- nejvýraznější posun je patrný ve zvýšené schopnosti odsouzených chápat souvislosti mezi jejich chováním a jeho důsledky.

ZÁVĚR

Studie SARPO 2025 obsahuje velké množství údajů popisného nebo kriminogenního charakteru z různých anamnestických oblastí. Naše cílová skupina odsouzených je poměrně nesourodá a komplikovaná. Je zřejmé, že nelze tolik dat přetavit do jedné ucelené interpretace ve snaze napasovat ji na představovanou českou vězeňskou populaci. Přínos této studie je, že kromě ukázky aktuálních hodnotících dat z posledních let se ve srovnávání s daty ze studie SARPO 2018 pokouší zachytit změny a postihnout některé trendy. S interpretacemi si tak chtě nechtě musí poradit každý sám podle své odbornosti, svého zaměření, potřeby a představitosti.

Znalost cílové skupiny je jedním z hlavních předpokladů pro úspěšné zacházení a tím snižování pravděpodobnosti opětovného selhání v podobě páchání trestné činnosti. Publikací chceme nabídnout aktuální a ucelená data o vězeňské populaci a doufáme, že výsledky studie pomohou všem, kteří se zabývají penitenciární problematikou. Zároveň chceme seznámit nové čtenáře s praxí, která je v kontextu hodnocení odsouzených užívána již léta v českých věznicích.

Při pohledu na výstupy této studie lze konstatovat, že česká vězeňská populace je velmi heterogenní skupinou a jako taková je nositelkou širokého spektra rizik, jež mají různě silnou souvislost s pácháním trestné činnosti. Identifikací individuální kombinace rizik odsouzených, která mohou vzájemně svůj kriminogenní potenciál násobit, a následné nalezení klíče ke snížení jejich negativního vlivu, je primárním úkolem Vězeňské služby.

Nástroj SARPO je jedním z kroků na této cestě. Jeho nezpochybnitelným přínosem je, že díky jednotnosti metody umožňuje uchopit českou vězeňskou populaci jako celek. Zároveň nabízí praktikům funkční informace o každém odsouzeném, díky kterým je možné individualizovat zacházení a přizpůsobit ho právě jeho potřebám. Tento systémový přístup k dílčím cílovým skupinám otevírá prostor pro uplatnění řady různorodých aktivit, intervencí, programů a odborných postupů. Celé toto úsilí je vlastně shrnuto v základních tezích účelu výkonu trestu, které v praxi znamenají: vhodně, motivačně a cíleně dle daných podmínek a možností působit na odsouzené tak, aby sami chtěli a svým úsilím snižovali zjištěná rizika související s jejich kriminálním chováním, vzali odpovědnost za svoje životy, po propuštění se vyvarovali páchání trestné činnosti a pozitivně zvýšili svoje šance žít soběstačně a ke prospěchu svému, své rodině, okolí a společnosti.

Prameny

Monografie, články, odborné texty

ANDREWS, Donald A. a James BONTA. 2010. Rehabilitating criminal justice policy and practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, 16(1), 39–55. <https://doi.org/10.1037/a0018362>

BURIÁNEK, Jiří a Zuzana PODANÁ. 2015. SARPO: Analýza statických faktorů hodnotícího nástroje. Praha: bez vydavatele.

BURIÁNEK, Jiří, Zuzana PODANÁ a Petra HOMOLOVÁ. 2016. Metodika hodnocení odsouzeného Vězeňskou službou ČR pro účely rozhodování soudu o podmíněném propuštění. Praha: bez vydavatele.

DRAHÝ, František, Jaroslav HŮRKA a Michal PETRAS. 2018. SARPO: Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky.

DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘIČKA a Tereza RASZKOVÁ. 2021. České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer.

JIŘIČKA, Václav, Zuzana PODANÁ, Michal PETRAS a Jaroslav HŮRKA. 2014. Prediction of Offending: SARPO – The Czech Tool for Assessment of Offenders' Criminogenic Risk and Needs. *Journal of Criminology*.

PETRAS, Michal, Jaroslav HŮRKA a Lenka RUSŇÁKOVÁ. 2025. Školící manuál SARPO. Praha: VS tisk Pankrác.

PETRAS, Michal, Václav JIŘIČKA, Jaroslav HŮRKA, Martin NETOČNÝ, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. 2010. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. *Trestněprávní revue*, 9(1), 283–290.

Klasifikace a manuály

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. 2016. Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů, 10. revize (MKN-10). Praha: ÚZIS ČR.

AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. 2013. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). Washington, DC: APA.

Statistické zdroje a online dokumenty

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. 2024. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2023 [online]. Praha: VS ČR. Dostupné z:

<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2023.pdf>

Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů, částka 11/2009.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů, částka 53/1995.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů, částka 57/1999.

Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů, částka 82/1994.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů, částka 106/1999.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů, částka 143/2004.

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů, částka 190/2004.

English summary

This publication presents an updated descriptive overview of people serving custodial sentences in the Czech Prison Service, based on routinely completed SARPO (Comprehensive Analysis of Risks and Needs) assessments. Building on the first SARPO study published in 2018, the SARPO 2025 study provides an updated profile of the prison population and compares key indicators across time where possible. The analytical sample includes 42,584 sentenced persons with a completed SARPO comprehensive report.

The results are organised along the SARPO framework and cover static factors, risk of harm, dynamic criminogenic needs, overall risk profiles, motivation to address identified risks, and protective factors. The study is primarily descriptive and is intended to support evidence-based case management, programme allocation, and decision-making consistent with Risk–Need–Responsivity principles.

Static indicators show a high cumulative burden of criminal justice contact: 60.7% of people have more than five criminal record entries, while 42.9% are serving a custodial sentence for the first time. The average age at entry to the current imprisonment is 36.6 years, and 53.9% were first convicted between ages 15–20. Compared with earlier findings, the share of individuals with a history of violent offending decreased to 28.7%, and those with at least one drug offence decreased to 12.5%.

In the “risk of harm” domain, offences were planned in 62% of cases, a weapon was used in 18.1%, and the victim was usually a close or well-known person (59.4%). Substance use frequently functioned as a trigger (60%), alongside risky lifestyle (59%) and poor problem-solving strategies (47%).

Dynamic needs highlight substantial vulnerability in housing and finances (e.g., 49.2% show serious housing insecurity; 61.2% show problematic debts; finances are linked to the current offence in 54.2%). Socially, 73.2% are single and 21.2% have risky contact with people with criminal histories. In addictions, methamphetamine/amphetamine and cannabis remain dominant among reported drug use, and 49.2% report a direct link between addictions and their current offence. Indicators of mental-health burden and adverse childhood experiences are also present (e.g., 17.5% report past treatment for mental health difficulties; childhood trauma is recorded in 21.3%).

Motivation patterns suggest the highest willingness to address problems in finances (88%) and housing (85%), while awareness of risks is lowest in family and social contacts (19%); the most frequent active steps towards change are reported in addictions (52%).

Overall, the comparison indicates that the general profile of sentenced people assessed with SARPO remained largely stable between 2018 and 2025, with many indicators showing only minor shifts. Where clearer changes did appear, they were concentrated mainly in socio-economic domains, selected personality indicators, and the substance-use profile. In the 2025 wave, recorded risks related to housing, employment, and finances tend to be less pronounced than in 2018, and social-contact risks (especially ties to people with criminal histories and the perceived link between social networks and offending) also appear somewhat reduced. At the same time, the addiction profile shows a qualitative shift: patterns suggest a move away from “traditional” high-risk opioid-related problems towards a stronger presence of stimulants and cannabis, alongside changes in associated health-risk behaviours. Finally, within the personality domain, several indicators linked to rule-breaking orientation and identification with criminal subculture appear weaker than in 2018, while some interpersonal traits (such as manipulative or deceptive behaviour) are reported more frequently. In short, most domains show continuity, but the most noticeable differences are found in socio-economic vulnerabilities, substance-use patterns, and a subset of personality-related risk markers.

O autorech

Mgr. MICHAL PETRAS je pracovníkem odboru výkonu vazby a trestu na Generálním ředitelství Vězeňské služby od roku 2002. Pracoval jako speciální pedagog ve Věznici Říčany (1998-2000) a ve Vazební věznici Ruzyně (2000-2001). Na generálním ředitelství se podílí na metodologii, analýze, strategii, koordinaci a kontrole penitenciární práce v oblasti zacházení s různými skupinami odsouzených v ČR: mladiství (2002-2013), cizinci (2002-2008), odsouzení ve výstupních odděleních (2002-2008), doživotní odsouzení a velmi nebezpeční odsouzení (2007- dosud). Od roku 2002 do 2020 byl metodickým garantem pro speciální pedagogy ve vazebních věznicích a věznicích. Od roku 2005 vede tým, který vyvinul a zavedl v roce 2012 do praxe nástroj SARPO na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb, od téhož roku do současnosti školí s týmem nové uživatele. Od roku 2006 je metodickým garantem kognitivně-behaviorálního programu 3Z (Zastav se, Zamysli, Změň se), rozšířeném ve většině vazebních věznic a věznic. Podílel se v letech 2010-2017 na zavedení nové vnější a vnitřní diferenciaci (redukce typů věznic), který dále s kolegy systémově upevňuje a rozvíjí. Od roku 2023 vede tým připravující novou metodiku pro vnitřní diferenciaci odsouzených. Od roku 2012 a intenzivně od roku 2020 se zabývá vytvářením komplexního prostředí pro realizaci standardizovaných programů včetně nástroje ROOT na vyhodnocení efektivitu recidivy. Od roku 2022 se zaměřuje na restorativní praxi ve Vězeňské službě. Koordinoval a vedl různé domácí a zahraniční projekty s penitenciární problematikou.

Mgr. JINDŘICH HŮRKA je pracovníkem odborného zacházení ve vězeňství se zaměřením na výkon sociální práce ve Věznici Plzeň. V rámci své dlouhodobé praxe se zabývá automatizací hodnotících procesů v penitenciární oblasti. Na lokální úrovni se spolupodílel na automatizaci hodnocení obviněných pro potřeby orgánů činných v trestním řízení nebo na automatizaci evidence nabídky preventivně výchovných aktivit na vazebním oddělení. Na celorepublikové úrovni je součástí týmu, který zavedl do penitenciární praxe nástroj na hodnocení rizik a potřeb (SARPO), nástroj na určování stupňů zabezpečení pro odsouzené ve věznici s ostrahou (VD), nástroj pro správu a hodnocení úspěšnosti odsouzených, kteří absolvovali standardizované programy a programy realizované ve specializovaných oddílech (ROOT), mechanismus zařazování vězněných osob do oddělení pro výkon dobrovolné a ochranné léčby (Generátor) a mechanismu pro zařazování do jednotlivých oddílů při umisťování a přemisťování vězněných osob (Dispečer).

PhDr. MARTINA NOVOPACKÁ, Ph.D., je socioložka a kriminoložka. Vede analytický útvar na Ministerstvu spravedlnosti, kde vytváří podklady pro rozhodování a tvorbu regulací v oblasti trestní politiky a výkonu trestu. Současně působí na Katedře sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, na Institutu sociálních studií Fakulty sociálních věd UK a na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Ve výzkumu se dlouhodobě věnuje desistenci, vězeňství, kriminálním drahám a domácím násilím; pedagogicky se zaměřuje na kriminologii a statistiku.

Výraznou část její práce tvoří propojování výzkumu s praxí. Podílela se na vzniku a implementaci nástroje ROOT a věnuje se evaluaci vězeňských programů, včetně vyhodnocování jejich účinnosti a hledání podmínek, za nichž mají intervence největší přínos. Je tajemnicí České kriminologické společnosti.